

LUSTGÅRDEN

EMILIE WILSTEN

DENDROLOGI och PARKVÅRD
ÅRSSKRIFT 1924

LUSTGÅRDEN

ÅRSSKRIFT

FÖR

FÖRENINGEN FÖR DENDROLOGI OCH
PARKVÅRD.

ÅRG. 5, 1924.

REDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE NILS SYLVÉN
KLICHÉERNA FRÅN A.-B. MALMÖ GRAFISKA AN-
STALT, MALMÖ
TRYCKERI: NYA TRYCKERIBOLAGET, STOCKHOLM
1924

BIBLIOFILUPPLAGA TRYCKT I ETT-
HUNDRA NUMRERADE EXEMPLAR,
AV VILKA DETTA ÄR

N:R **39**

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Försättsplanscher:

1. Solliden. Drottningens trappa.
2. » , näckrosdammen.
3. Interiör från Västerstads alm-skog.
4. Deltagarna i 1924 års sommarexkursion samlade kring en av jätteekarna vid Halltorp.
5. Sundtorp. Fridlysta lindar, växande i en skreva i ett större flyttblock.
6. Helbladig vinterek, *Quercus sessiliflora subintegrifolia*, i parken vid Nygård, Ölvingstorp.
7. Från Ljungbyholms park.
8. Wärnanäs, Näset, från sjösidan.

Uppsatser:

Översikt av de i Sverige odlade <i>Abies</i> -arterna. Av NILS SYLVÉN	1—38
Flygfotografien i parkvårdens tjänst. Sammandrag av anförande vid Föreningens för Dendrologi och Parkvård årsmöte i Stockholm 1924. Av NILS SONESSON	39—46
Västerstads almskog och Halltorps hage. Av UNO DANIELSSON	47—54
Om våra almar. Av K. JOHANSSON	55—78
Parkanläggningen vid H. M. Drottningens »Solliden». Av slottsarkitekt T. GRUT	79—83
Något om trädgården och parken omkring Drottningens vilohem på Öland. Av förste kanslisekreteraren A. LÉKANDER	84—90
Wärnanäs. Av ELISABETH MANNERSKANTZ	91—99
Christinelunds Rhododendron-odlingar. Av F. TULLBERG	100—104
Stadsträdgårdar och trädgårdsanläggningskonst. Av NILS SONESSON	105—108
Sommaren 1923—vintern 1924 i Göteborgs botaniska trädgård. Av CARL SKOTTSBERG	109—113
De ömtåliga conifererna i Skåne och dess närmaste omgivningar vintern 1923—1924. Av ALBERT WALLIS	114—118
Frostskadorna i Alnarps trädgård och park efter 1923—1924 års vinter. Av CARL G. DAHL	119—122

Näfvekvärn och dess konstnärliga gjutjärnsproduktion. Av ELSE DAHL	123—128
Till Drottningens ö. Föreningens för Dendrologi och Parkvård femte exkursion. Av NILS SYLVÉN	129—155

Smärre uppsatser och meddelanden:

De äldsta och största träden på Skalltorp i Södermanland. Av S. V. G. CARLHEIM-GYLLENSKÖLD. S. 156—159. — En lönnallé vid Växjö. Av ASTRID MALMER, född LINDELÖF. S. 159—161. — Ytterligare en ny lokal för »vitbrokig» tall. Av GUNNAR SCHOTTE. S. 161—162. — En egendomlig bandgran. Av ANNA SCHOTTE. S. 162. — Gatuavdelningens mord på ekarna i Stockholm. Av GUNNAR SCHOTTE. S. 163—166. — Från telefonarbetarnas framfart. Av GUNNAR SCHOTTE. S. 167—169. — Huru hindra sänderfläkning av gamla träd? Av CARL G. DAHL. S. 169—171. — Något om Libanon-cedern. Av CARL G. DAHL. S. 172—173.

In memoriam:

ELIAS HOLMBERG. (Av GUNNAR SCHOTTE.) S. 174—175.

Litteratur:

Sveriges natur. Svenska Naturskyddsföreningens årsskrift. Årg. 15, 1924. Ref. av N. SYLVÉN. S. 176—177. — NILS SONESSON: Sveriges trädgårdsodling. Årsbok 1924. Ref. av N. SYLVÉN. S. 177—178. — A. OPPERMANN: Korsikansk Fyr i Danmark. Ref. av G. SCH. S. 178—179. — LAURI ILVESSALO: Raivolan lehtikuusimetsä. Der Lärchenwald bei Raivola. Ref. av G. SCH. S. 179—181. — E. HERRMANN: Tabellen zum Bestimmen der wichtigsten Holzgewächse der deutschen Waldes und einiger ausländischen angebauten Gehölze. Andra tillökade och förbättrade uppl. Ref. av G. SCH. S. 181—182. — H. H. THOMAS: Idealträdgården. Från engelskan översatt och bearbetad av Elisabeth af Ugglas. Andra uppl. genomsedd av Trädgårdsarkitekt Olle Piehl. Ref. av N. SYLVÉN. S. 182—183. — H. KOBRO: Hjem og Have. Ref. av N. SYLVÉN. S. 183	
Förteckning över under år 1923 utkommen litteratur rörande dendrologi och parkvård. Av GUNNAR SCHOTTE	184—207
Föreningen för Dendrologi och Parkvård	208—212
Föreningens för Dendrologi och Parkvård styrelse	213
Föreningens för Dendrologi och Parkvård ledamöter	214—215
Artförteckning	216—221

Solliden, Drottningens trappa.

Foto: WILH. LAMM.

Solliden, näckrosdammen.

Foto: WILH. LAMM.

Interiör från Västerstads alm-skog.

Foto: GUNNAR SCHOTTE 3 juli 1924.

Deltagarne i 1924 års sommärexkursion samlade kring en av jätte-ekarna vid Halltorp.

Foto: GUNNAR SCHOTTE 3 juli 1924.

Sundtorp. Fridlysta lindar, växande i en skreva i ett större flyttblock.

Helbladig vinterek, *Quercus sessiliflora subintegrifolia*, i parken vid
Nygård, Ölvingstorp.

Från Ljungbyholms park.
Foto: GUNNAR SCHOTTE 5 juli 1924.

Värnanäs, Näset, från sjösidan.

Foto: ANDERS ROLAND.

ÖVERSIKT AV DE I SVERIGE ODLADE *ABIES*-ARTERNA.

AV NILS SYLVÉN.

Vid styrelsens sammanträde i Stockholm före föreningens årsmöte den 19 mars 1923 väcktes av fru ELLEN LINDSTRÖM förslag, »att i Lustgården må årligen inflyta ett antal kortfattade beskrivningar å odlingsvärda träd och buskar jämte en enkel avbildning (ev. endast konturteckning), ej av individen i sin helhet, utan av dess blad, blomma och frukt — av barrträden kvist med kotte». Förslaget möttes med allmänt bifall, och vid dagen därpå hållet sammanträde med arbetsutskottet uppdrogs åt undertecknad att snarast möjligt i »Lustgården» söka lämna en översikt av de viktigare i vårt land odlade silvergransarterna. Detta uppdrag har jag härmed velat i möjligaste mån ställa mig till efterrättelse.

Intresset för främmande barrträds användande i våra parker och planteringar ävensom inom skogsbruket är av gammalt datum. LINNÉS »Tankar om nyttiga växters planterande på de lappska fjällen» (K. Svenska Vetenskaps-Akademiens Handl. 1754, s. 182—189) visa, att utländska barrträd och däribland även den europeiska silvergranen voro påtänkta som kulturväxter redan i mitten av 1700-talet. LINNÉ fick snart ett flertal efterföljare, vilka mer eller mindre intensivt ivrade för främmande trädslags införande i landet. En mängd broschyrer och uppsatser från slutet av 1700-talet och början av det 19:de århundradet vittna om ett starkt intresse i den riktningen. A. J. RETZIUS' »Berättelse om de

försök, som blivit gjorda med åtskilliga utländska träd och buskarter», tryckt i Vetenskaps-Akad. Nya Handl. 1798, s. 43—78, visar också, att ett flertal kulturförsök redan då blivit igångsatta. Under senare hälften av 1800-talet synes intresset för de främmande barrträden ha tagit ökad fart. Ett flertal nya arter börja nu försökas, och redogörelser för de erhållna resultaten inflyta allt oftare i trädgårds- och skogstidskrifterna. Bevis härför lämna uppsatser och arbeten sådana som CARL J. ROSSANDERS »Om barrträdsodlingen vid lägenheten Udden å Värmdön» (Sv. Trädgårdsf. Tidskr. 1879, h. 5 o. 6) och »Hvilka utländska barrträd hafva visat sig lämpliga att användas i våra planteringar?» (K. Landtbruks-Akad. Handl. o. Tidskr. 1897, s. 144—163), J. E. KINMANS »Hvilka främmande trädslag böra kunna odlas i våra skogar» (Tidskr. f. Skogshush. 1893, s. 170—179), FREDRIK ULRIKSENS »Barrträdsplanteringarna uti Alnarps park» (K. Landtbruks-Akad. Handl. o. Tidskr. 1897, s. 163—187) m. fl. Barrträdsplanteringarna vid Alnarp, påbörjade omkring 1861, räknade år 1897 ej mindre än 25 olika arter och former tillhörande släktet *Abies*. Till jämförelse må nämnas, att Bergianska trädgården enligt en år 1891 av WITTRÖCK och JUEL upprättad artförteckning (se Acta Horti Bergiani, Bd 1, N:o 3, Stockholm 1891) innehöll 10 *Abies*-arter, vilket artantal dock under senare år mer än fördubblats. Enligt mig meddelade artlistor, uppgick år 1917 antalet odlade silvergransarter i Lunds, Bergielunds och Uppsala botaniska trädgårdar i de två förstnämnda till 21 och i den sistnämnda till 13.

Värdefulla bidrag till frågan om de utländska barrträdens odlingsvärde för vårt land ha under de senaste åren framlagts framför allt av A. WAHLGREN, som dels i ett föredrag inför Lantbruks-Akademien den 19 febr. 1912 (se Lantbr. Ak. Handl. o. Tidskr. 1912, s. 305—335), dels i sin handbok i Skogsskötsel (1914 och 1922) sökt ur för det praktiska skogsbruket viktiga synpunkter bedöma resultatet av de gjorda försöken med främmande skogs-träd. Såsom ett av de värdefullaste bidragen till utvidgandet av vår kännedom om de främmande barrträdens acklimatiserings-

möjligheter i vårt land må slutligen nämnas grosshandlaren SETH M. KEMPES särskilt i fråga om artantalet omfattande kulturförsök å Hemsön i Ångermanland, i vilka ej mindre än 22 *Abies*-former till stor del under en längre följd av år hava ingått (se Skogsvårdsf. Tidskr. 1912, s. 57—80).

Av vad vi år 1914 av litteraturen¹) känna om de i vårt land försökta silvergranarna, vill det synas, som om följande 7 arter då befunnits fullt h ä r d i g a ända upp i *Ångermanlands kustland*:

Abies amabilis
balsamea
Fraseri

A. homolepis
Mariesii
sibirica

A. subalpina.

Ytterligare 5 arter ha vid försökskultur å Hemsön i Ångermanland 1912 befunnits h ä r d i g a:

A. alba (= *pectinata*)
cephalonica

A. grandis
nobilis

A. Nordmanniana;

för dessa sistnämnda arter ha dock redan före 1915 från olika håll betänkligheter uttalats rörande deras vinterhärdighet i sydligare delar av landet.

Vid sina kulturförsök å Hemsön hade KEMPE 1912 förutom de ovan angivna »fullt härdiga» arterna funnit tvenne arter »t ä m l i g e n h ä r d i g a», nämligen *A. concolor* och *A. Veitchii*. Båda dessa ha före 1915 befunnits fullt härdiga åtminstone uppe i Stockholms-trakten. Försök med *A. concolor* ha t. o. m. givit genomgående gynnsamma resultat ända uppe i södra Dalarne.

Såsom avgjort »ö m t å l i g a» eller omöjliga å Hemsön angiver KEMPE de två arterna *A. bracteata* och *A. Webbiana*. Den förra av dessa får av ULRIKSEN samma dåliga härdighetsbetyg redan vid Alnarp, för den sistnämnda saknas i litteraturen andra uppgifter än dem från Hemsön.

¹ Jmf. de i det föregående citerade arbetena av ULRIKSEN, WAHLGREN och KEMPE ävensom GUSTAF LIND, Våra prydnadsträd och buskar, Stockholm 1914.

Såsom fullt härdiga i *Stockholms-trakten* angivas före 1915 följande 7 arter:

<i>Abies amabilis</i>	<i>A. concolor</i>
<i>arizonica</i>	<i>sibirica</i>
<i>balsamea</i>	<i>subalpina</i>

A. Veitchii.

Som tämligen härdig tillkommer *A. alba* (= *pectinata*).

Såsom avgjort ömtåliga anförs 1914 härifrån följande 5 arter:

<i>Abies cephalonica</i>	<i>A. nobilis</i>
<i>magnifica</i>	<i>Nordmanniana</i>

A. Pinsapo.

För *Skåne* (Alnarp) angivas före 1915 ej mindre än 11 silvergransarter såsom fullt härdiga, nämligen:

<i>Abies alba</i> (= <i>pectinata</i>)	<i>A. homolepis</i>
<i>balsamea</i>	<i>nobilis</i>
<i>cephalonica</i>	<i>Nordmanniana</i>
<i>cilicica</i>	<i>numidica</i>
<i>concolor</i>	<i>sibirica</i>

A. subalpina.

Såsom sannolikt fullt härdiga tillkomma: *A. Fraseri*, *sachalinensis*, *umblicata* och *Veitchii*.

Till kategorien »tämligen härdiga» äro före 1915 för Skånes vidkommande tvenne arter att hänföra: *A. grandis* och *A. Pinsapo*. — Tvenne arter ha i Alnarps-försöken före 1915 visat sig bestämt ömtåliga, nämligen: *A. bracteata* och *A. firma*.

De stränga vintrarna 1915—16 och 1916—17 voro i hög grad påfrestande för de i vårt land inplanterade mera ömtåliga silvergransarterna. Se vi på *förhållandena*, sådana de efter 1916—17 års vinter gestaltade sig i sydligaste Sverige, skola vi finna, att 4 av de av ULRIKSEN 1897 för Alnarp såsom härdiga angivna *Abies*-arterna fått sitt härdighetsbetyg något sänkt, nämligen *Abies alba* (= *pectinata*), *cephalonica*, *concolor* och *Nordmanniana*. För

ingen av de nämnda fyra arterna voro emellertid vinterskadorna större, än att träden i fråga snart nog åter fullt repade sig efter desamma. I intet fall hade det härvid rört sig om annat än barrskador eller mera obetydlig kvisttorka.

Av *Stockholms-traktens* före 1915 fullt härdiga silvergransarter har endast en: *A. concolor*, efter 1916—17 års vinter måst degraderas till något mera ömtålig. Redan under 1917 års sommar syntes emellertid alla de vinterskadade *concolor*-träden hava fullständigt reparerat de under de senaste båda vintrarna lidna skadorna. De under vanliga vintrar härdiga, men redan förut under strängare sådana i *Stockholms-trakten* mer eller mindre köldömma *Abies*-arterna visade sig flerstädes efter 1916—17 års vinter ovanligt starkt köldskadade. Av samtliga fyra arterna *alba*, *cephalonica*, *nobilis* och *Nordmanniana* förekommo här och var exemplar, som lidit så starkt av de två på varandra följande stränga vintrarna, att de aldrig fullt repade sig efter vinterskadorna, enstaka individ dukade t. o. m. helt under. De båda arterna *magnifica* och *Pinsapo* ha efter 1916—17 års vinter visat sig så svårt och så allmänt köldskadade, att deras odling nu än mera bestämt måste avrådas å så nordlig breddgrad.

Några i *Stockholms-trakten* före 1915 ej eller ofullständigt prövade arter ha efter de senaste båda stränga vintrarna kunnat få sin härdighet därstädes någorlunda säkert fastställd. Såsom härdiga dylika må här anföras:

Abies homolepis
Mariesii

A. sachalinensis
umbilicata,

nära följda av

A. arizonica

A. Veitchii.

Såsom tämligen härdig är i detta sammanhang att nämna: *A. grandis*.

Trenne förut i *Stockholms-trakten* föga prövade arter, vilka man dock näppeligen någonsin kunnat vänta sig annat än köld-

ömna, ha efter 1916—17 års vinter där visat sig fullständigt utdömbara, nämligen:

Abies cilicica, *A. Fraseri* och *A. numidica*.

En fullständig lista på alla i Stockholms-trakten efter 1916—17 års övervintring fullt härdiga silvergransarter upptager följande 9 arter:

<i>Abies arizonica</i>	<i>A. sachalinensis</i>
<i>balsamea</i>	<i>sibirica</i>
<i>homolepis</i>	<i>subalpina</i>
<i>Mariesii</i>	<i>umbilicata</i>

A. Veitchii.

Nära till dessa ansluter sig: *A. concolor*, närmast följd av de tämligen härdiga: *A. alba* och *A. grandis*.

Av mera köldömma arter stå följande 4 de tämligen härdiga närmast:

A. cephalonica, *Fraseri*, *nobilis*, *Nordmanniana*.

Lägst i fråga om härdighet stå de för Stockholmstrakten avgjort olämpliga:

A. cilicica, *magnifica*, *numidica*, *Pinsapo*.

Tack vare SETH KEMPES mångåriga kulturförsök med främmande barrträd å *Hemsön i Ångermanland* kunna vi efter 1916—17 års stränga vinter bilda oss en ganska god föreställning om, vilka silvergransarter som kunna acklimatiseras på så nordlig breddgrad. Av brev till undertecknad från grosshandlare S. KEMPE framgår, att efter 1916—17 års vinter av de förut såsom härdiga ansedda 12 *Abies*-arterna ej mindre än 5 stycken måst utranteras såsom mer eller mindre ömtåliga eller mindre härdiga. Tvenne först under senare år prövade arter ha dock i deras ställe ryckt upp i främsta ledet i fråga om vinterhärdighet. Inalles finna vi sålunda år 1917 å *Hemsön* 9 fullt härdiga arter, nämligen:

Abies alba

amabilis

arizonica

balsamea

A. Fraseri

homolepis

sachalinensis

sibirica

A. subalpina.

De tämligen härdiga arternas antal är nu 3: *A. concolor*, *A. Mariessii*, *A. Veitchii*, vilka dock alla synas stå de fullt härdiga relativt nära.

En fullständig lista på de å Hemsön intill år 1917 prövade, avgjort ömtåliga silvergransarterna omfattar följande 11 arter:

A. bracteata

cephalonica

cilicica

firma

grandis

A. magnifica

nobilis

Nordmanniana

Pinsapo

umbilicata

A. Webbiana.

I de ovan omnämnda försöken med silvergran i vårt land ha ej mindre än 24 olika arter blivit prövade. Ytterligare ett par arter förtjäna säkerligen att komma under svensk odling. De från våra svenska handelsträdgårdar salubjudna silvergranarna äro väl i regel rätt bestämda till arten, enstaka felbestämningar kunna dock näppeligen undvikas. De som frö eller unga plantor vanligen från utlandet införskrivna arterna få ju vanligen i plantskolorna alltjämt gå under det en gång uppgivna artnamnet. Bestämningen av plantmaterialet på mer eller mindre tidigt ungpantsstadium stöter på rätt så stora svårigheter, då de från barr och skott hämtade karaktärerna långt ifrån alltid äro så fixa, som man skulle önska; vad som än mera ökar svårigheterna vid kontrollbestämningen, är den nära nog totala saknaden av svenska uppslagsböcker vid plantornas examinerande. Så snart vi komma in på någon av de mera sällsynt odlade arterna, äro vi vid bestämningen hänvisade till utländska dendrologiska arbeten. Det

är för att i någon mån avhjälpa bristerna härutinnan, som jag med ledning av utländska handböcker och efter från olika håll erhållet levande undersökningsmaterial sökt uppställa här nedan framlagda bestämningsschemata.

Då de till bestämning föreliggande silvergransexemplaren i regel torde befinna sig å relativt ungt stadium, oftast kanske fullständigt i saknad av blommor eller kottar, har jag vid examinationstabellernas upprättande ansett mig böra i första hand framlägga ett bestämningsschema, baserat uteslutande på de rent vegetativa karaktärerna, de vegetativa skotten med deras barr, barrställning, knoppar och skottaxlar. Som huvudindelingsgrund har härvid valts *b a r r e n s f ä r g* (med eller utan silverränder eller klyvöppningslinjer på översidan) och *f o r m* (barr trubbiga eller spetsiga), *k n o p p a r n a s h a r t s b e k l ä d n a d* (knoppar med eller utan hartsöverdrag) samt *s k o t t e n s b a r r s t ä l l n i n g* (barren mer eller mindre utpräglat tvåsidigt riktade och skottet härigenom $\pm$ plattat eller barren riktade jämväl uppåt och skottet till följd härav $\pm$ halvcylindriskt eller slutligen barren radiärt ställda runt om skottaxeln — skott cylindriskt). Som underindelingsgrund ha tjänat karaktärer sådana som *b a r r s p e t s e n s b e s k a f f e n h e t* (rundad, urnupen, tvåkliven) — *b a r r e n s l ä n g d* och *b r e d d* — *s i l v e r r ä n d e r n a s b r e d d* (antalet klyvöppningslinjer på barrundersidan) — *b a r r v i n k e l n* gent emot skottaxeln (barr $\pm$ vinkelrät utstående eller $\pm$ framåtriktade) — *s k o t t a x e l n s b e k l ä d n a d* (hårig eller kal) — *b a r r s t ä l l n i n g t ä t e l l e r g l e s* o. s. v. Uppbyggnaden av ett bestämningsschema på nämnda grunder har dock mer än en gång stött på betydande svårigheter. Framför allt barrform och barrställning äro ju karaktärer, som ej sällan växla inom ganska vida gränser t. o. m. på ett och samma individ. Ofta nog har det därför blivit nödvändigt att uppföra en och samma art inom två eller stundom kanske ännu flera grupper eller undergrupper. För fullständig överblick av de olika arternas formväxling hade för visso krävts ett långt större undersöknings-

material än det, som hittills stått mig till buds. Då min kännedom om våra odlade *Abies*-arter i framtiden, som jag hoppas, i möjligaste mån blivit utökad, kunna måhända rättelser i ena eller andra avseendet tillfogas i någon kommande årgång av »Lustgården».

Vid examinering av *Abies*-arterna på rent vegetativt stadium gäller det att för analyserande av barr- och skottkaraktererna utvälja ett så »typiskt» skott som möjligt. För bedömande av barrform och barrställning lämpa sig, som varje erfaren silvergransbestämmare noggsamt vet, endast sidoskotten — huvudskottet går ej att inpassa i de i uppslagsböckerna uppställda bestämnings-tabellerna. De mera allsidigt belysta toppskotten ha alltid barren mer eller mindre utpräglat radiärt anordnade och dessutom mer eller mindre spetsade. Först på de icke kottebärande grenarna i mellersta delen av kronan av helst något äldre plantor eller träd träffa vi den för arten verkligt karakteristiska barrställningen och barrformen. Varken för starkt eller för svagt belysta grenar böra för bestämningsändamål utväljas. Å starkare solbelysta grenar (grenar i övre delen av kronan) blir barrställningen alltid något yvigare (de övre barren riktas här alltid mer eller mindre utåt-uppåt, till följd varav skotten visa en starkare benägenhet att antaga halvcylindrisk form), å starkare beskuggade grenar åter bli barren även hos arter med typiskt halvcylindriska skott mer eller mindre tvåsidigt inriktade och skotten till följd härav mer eller mindre plattade.

För ett rätt bestämmande av *Abies*-arterna hämtas givetvis i flertalet fall de säkraste karaktärerna från kotten. Ett försök har därför även gjorts att upprätta ett examinationsschema efter uteslutande från dessa hämtade igenkänningstecken. Den nästan totala bristen på naturligt undersökningsmaterial — 1923 har ju varit det sämsta tänkbara kotteår för snart sagt alla våra såväl inhemska som främmande barrträd med undantag för tallen! — har i hög grad ökat svårigheterna vid nämnda schemas uppstäl-

lande. De utländska handböckernas bilder och text ha fått ersätta, vad naturen nekat giva. Här om någonsin torde en komplettering av det nu framlagda första försöks-schemat i framtiden vara erforderlig.

I nedanstående översikt av de i vårt land odlingsvärda *Abies*-arterna meddelas först de viktigaste kännetecknen på släktet *Abies*, silvergranssläktet, främst de för igenkännande av detsamma utslagsgivande skiljekaraktärerna från det närstående släktet *Picea*, gransläktet. I tvenne av figurer illustrerade, schematiska översikter följer så behandlingen av de olika arterna. En närmare och mera fyllig artbeskrivning har av utrymmesskäl måst uteslutas. För dem, som önska tillgång till en sådan, hänvisas till de utländska handböckerna på området. En förteckning på de viktigare barrträds-handböckerna följer som avslutning på den meddelade artöversikten.

Släktet *Abies*, silvergranssläktet.

Kotte upprät (fig. 1: 3), vid mognaden sönderfallande, så att endast kottespindeln sitter kvar (ej såsom hos sl. *Picea* hängande och avfallande hel); täckfjäll dolda eller framträdande mellan kottfjällen. Frö med frövinge (fig. 1: 10), som ej lossnar utan brytes av ovanför fröet (ej såsom hos *Picea* från fröet skedformigt lossnande vinge). Pollensäck (fig. 1: 5, 6) öppnade sig medelst tvärspringa (hos *Picea* medelst längdspringa). Barr ± starkt plattade (fig. 1: 7, 8), vid avfallandet kvarlämnande ett vanligen runt, över skottaxelns yta ej upphöjt bladärr (jmf. fig. 1: 3; hos *Picea* barren ± tjocka, 4-kantiga, vid avfallandet kvarlämnande kantiga, upphöjda bladkuddar); barr med två sidoställda hartsgångar (barren hos *Picea* med 2, 1 eller inga hartsgångar).

Bestämningsschema efter de vegetativa skottens karaktärer.

- A. Barr med klyvöppningar (silverstrimmor) blott på undersidan (hos *A. numidica* och *A. balsamea*, fig. 2, dock barren även på översidan mot spetsen med vita klyvöppnings-

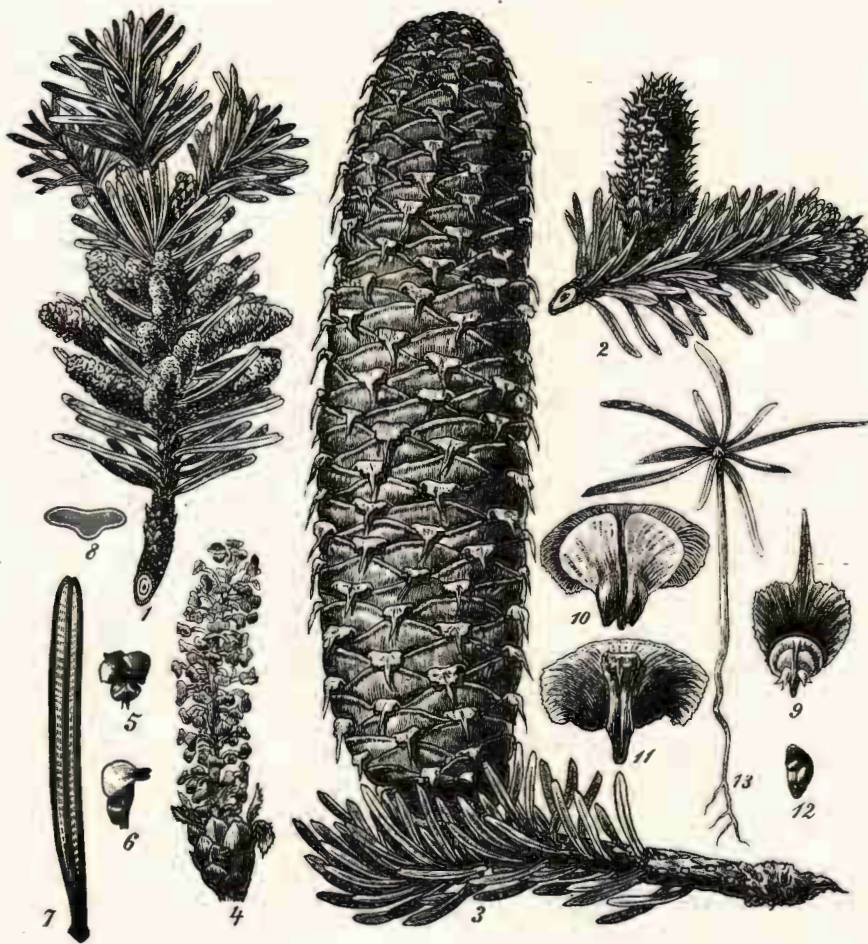

Fig. 1. *Abies alba*. 1: skott med ♂-blommor; 2: ♀-blommande skott; 3: mogen kotte; 4: ♂-blomma (först.); 5 och 6: ståndare (först.); 7: barr från undersidan (först.); 8: barrtvärsnitt (först.) 9: fruktblad från ♀-blomma (först.); 10: kottefjäll från insidan med frön; 11: kottefjäll från utsidan med täckfjäll; 12: frö; 13: groddplanta. (Efter BEISSNER.)

linjer), på översidan glänsande gröna (eller till följd av vaxöverdrag blågröna), på undersidan matt gröna eller blåvita med ± tydligt framträdande silverstrimmor (klyvöppningslinjer).

I. Barr ± trubbiga, i spetsen rundade, fig. 2, ± urnupna, fig. 3, 7, eller tvåkluvna, fig. 4.

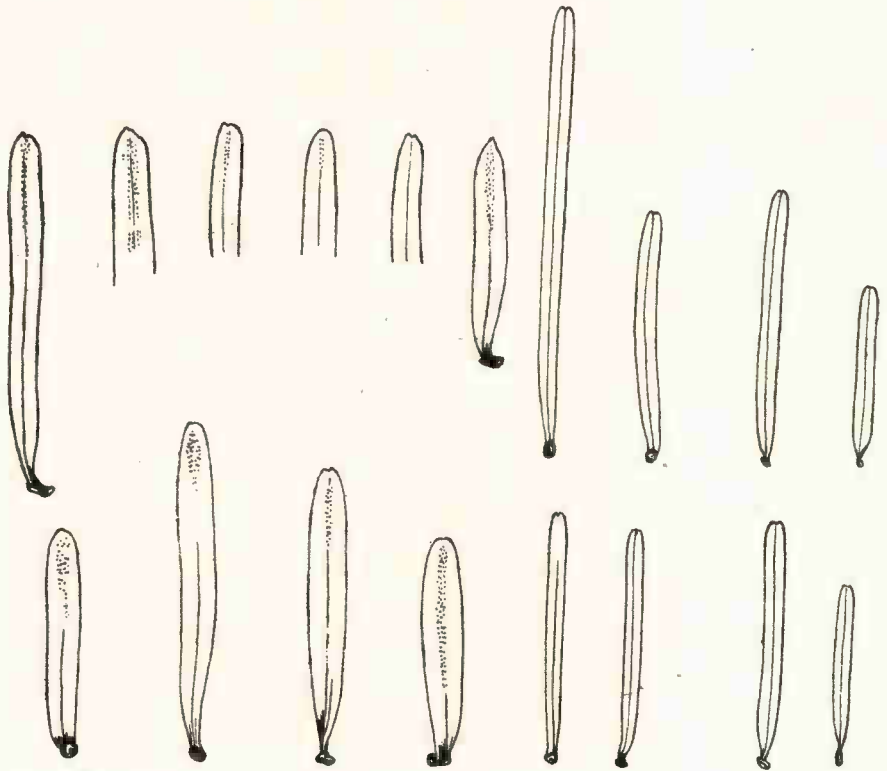

Fig. 2. Barr med klyvöppningsrader å översidan; övre raden *Abies balsamea* ($\frac{2}{1}$), nedre raden *A. numidica* ($\frac{8}{2}$). (Orig.)

Fig. 3. Barr av *Abies grandis* (övre raden), *A. alba* (nedre raden, de två barren t. v.) och *A. Nordmanniana* (nedre raden, de två barren t. h.) (Orig. $\frac{1}{1}$.)

a. Knoppar utan eller med obetydligt hartsöverdrag.

1. Barr ± utpräglat tvåsidigt riktade och skottet härigenom mer eller mindre plattat.

*) Barr i spetsen rundade, urnupna; undersidans silverstrimmor starkt framträdande.

° Knoppar utan harts; barr (fig. 3) relativt tätt ställda, medellånga, vanl. c. 20—30 mm l., c. 2 mm br.: *A. alba* (= *pectinata*).

°°) Knoppar svagt hartsiga, barr (fig. 3) relativt glest ställda, långa, c. 30 mm l. eller längre

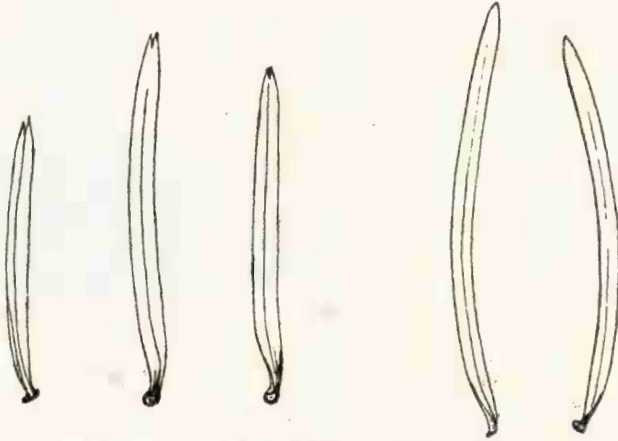

Fig. 4. Barr av *Abies firma* (de tre barren t. v.) och *A. concolor* (de två barren t. h.). (Orig. $\frac{1}{1}$.)

(upp till över 55 mm:s längd), 2—2,5 mm
br.: *A. grandis*.

**) Barr i spetsen kort men vanl. vasst tvåkluvna (fig. 4, barren t. v.); undersidans silverstrimor vanligen blott svagt utbildade, i form av relat. glest stående, fina vita punkter på ömse sidor om mittnerven: *A. firma*.

2. Barr riktade såväl uppåt som åt sidorna och skotten härigenom $\pm$ halvcyindriska, fig. 5.

*) Barr relat. långa, på översidan fullst. i saknad av klyvöppningslinjer.

°) Knoppar $\pm$ spetsiga med något utstående (ej tilltryckta) knoppfjäll (fig. 6); barr relativt smala: förhållandet längd : bredd 25—35 : 1,5—2 mm; barrställningen på skottöversidan vanligen tydligt längsdelad: *A. cilicica*.

°°) Knoppar $\pm$ trubbiga med tilltryckta knoppfjäll (fig. 6); barr (fig. 3) relativt breda, 20—30 : 2,5 mm; barrställning (fig. 5) ej eller föga längsdelad: *A. Nordmanniana*.¹⁾

¹ En form med blågröna blad är *A. Nordmanniana glauca*.

Fig. 5. *Abies Nordmanniana*. Övre delen av gren från mellersta delen av kronan av medelålders träd; t. f. av de såväl uppåt som åt sidorna riktade barren skotten halvcylindriska. ($\frac{2}{3}$.)

Foto: N. SYLVÉN och C. A. WETTERSTRAND.

- ***) Barr korta och breda, 10—25 : 2,5—3 mm, på översidan mot spetsen med vita klyvöppningslinjer (fig. 2); knoppar ej eller föga hartsiga:
A. numidica.

b. Knoppar med $\pm$ rikligt hartsöverdrag.

1. Barr $\pm$ utpräglat tvåsidigt riktade och skottet härigenom $\pm$ plattat, fig. 9.

*) Barr korta—medellånga, vanligen under 25 mm.

°) Barr korta och smala, 12—20 : 1,15 mm; undersidans silverstrimmor breda och barrundersidan därför vackert vit (vardera silverstrimman med 8—12 klyvöppningsrader):

A. Fraseri.

°°) Barr medellånga och av normal bredd, vanl. över 20 mm l. och omkr. 1,5—2 mm br.

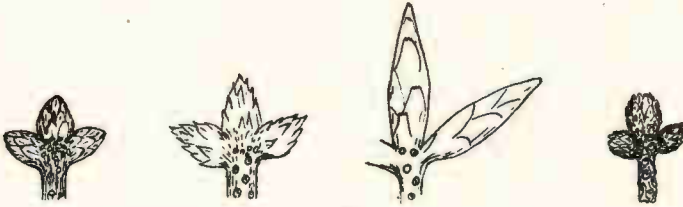

Fig. 6. *Abies*-knoppar av olika typ; fr. v. *Nordmanniana* (orig.), *cilicica* och *bracteata* (efter HICKEL), *cephalonica* (orig.). ($\frac{1}{1}$)

§) Barr utan klyvöppningar på översidan, typiskt urnupna i spetsen (fig. 7); undersidans silverstrimmor ovanligt breda och barrundersidan därför vackert silvervit (8—10 klyvöppningsrader på var sida):

A. Veitchii.

§§) Barr (fig. 2) med klyvöppningar även på översidan (mot spetsen), trubbiga eller svagt urnupna i spetsen; undersidans silverstrimmor relat. smala, vardera med blott omkr. 6 klyvöppningsrader:

A. balsamea.

**) Barr relat. långa, de längsta över 30 mm.

°) Barr (fig. 3) i spetsen rundade, typiskt urnupna, upp till 55 mm l.; skott starkt plattade:

A. grandis.

°°) Barr i spetsen mer eller mindre vasst tvåkluvna, fig. 4 och 8.

§) Knoppar $\pm$ spetsat äggformiga, föga hartsiga; barr (fig. 4) upp till 40 mm l., vid mitten ända till 3,5 mm br., årsskott gråbruna, tidigt kala:

A. firma.

§§) Knoppar (fig. 8) klotrunda med rikligt hartsöverdrag; barr ända till 55 mm l., c. 2 mm br.; årsskott rödbruna, håriga:

A. Webbiana.

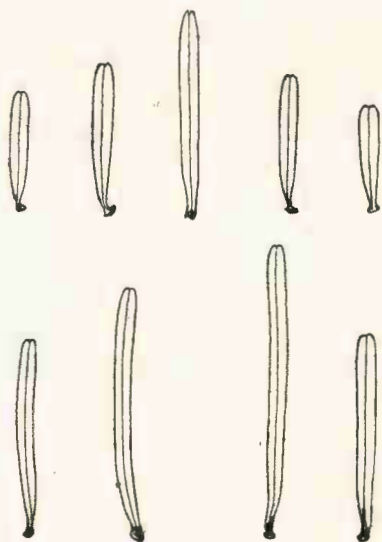

Fig. 7. Barr av *Abies homolepis* (övre raden), *A. Veitchii* (nedre raden, de två barren t. v.) och *A. amabilis* (nedre raden t. h.).
(Orig. $\frac{1}{1}$.)

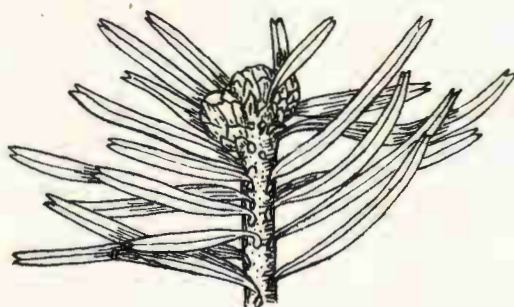

Fig. 8. *Abies Webbiana*; övre delen av ett skott med barr och knoppar.
(Efter PARDÉ. $\frac{1}{1}$.)

2. Barr riktade såväl uppåt som åt sidorna och skotten härigenom $\pm$ halvcylindriska.

*) Barr $\pm$ vinkelrät utstående från skottaxeln, ej eller föga framåtriktade, fig. 9, 10.

°) Barr korta—medellånga, vanl. under 25 mm.

§) Barrens silverstrimmor breda och barrundersidan därför vanl. vackert vitfärgad.

†) Barr styva och relat. breda (fig. 7), vanl. 20—25 : 2—2,5 mm; skottaxel $\pm$ starkt fårad mellan de tjocka, nedlöpande »bladkuddarna» (jmf. fig. 10):

A. homolepis (= *brachyphylla*)¹.

††) Barr relat. veka; skottaxel ofårad, »bladkuddar» ej förtjockade.

¹ Med *A. homolepis* överensstämmar nära till de vegetativa karaktärerna den av mera vasst i spetsen tvåkluvna barr vanligen utmärkta *A. umbilicata*.

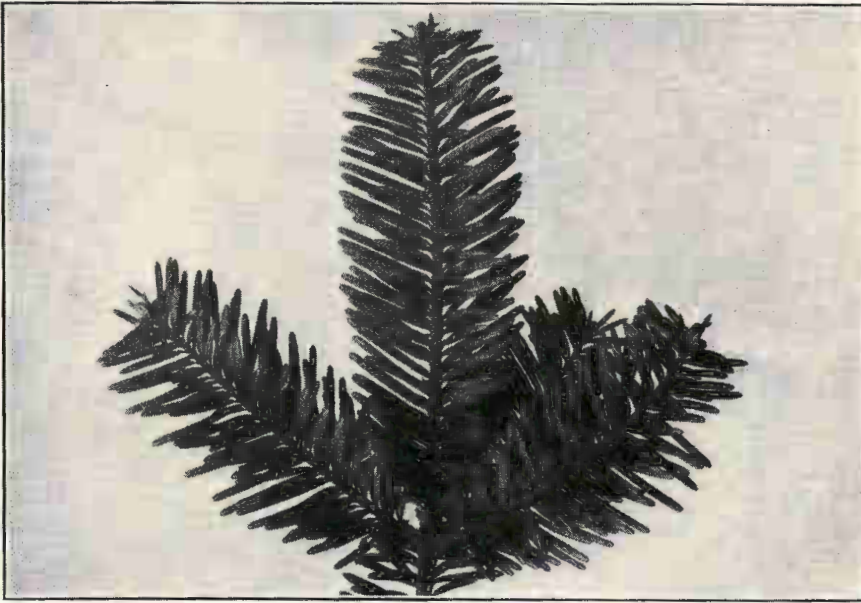

Fig. 9. *Abies balsamea*. Skottspets med relativt plattad barranordning. ($\frac{2}{3}$.)

Foto: N. SYLVÉN och C. A. WETTERSTRAND.

- a) Barr relativt korta och smala, 12—20 : 1,15 mm: *A. Fraseri*.
  - b) Barr korta—medellånga, av normal bredd, c. 2 mm br., fig. 7.
    - 1) Skottens hårbeklädnad mindre distinkt och mera ojämn; även årsskottens barr vackert silvervita på undersidan: *A. Veitchii*.
    - 2) Skott tätt beklädda med rostbruna filthår; årsskottens barr på undersidan mera grönaktigt vita: *A. Mariesii*.
- §§) Barrrens silverstrimmor tämligen smala och barrundersidan därför ej så starkt vitfärgad (blott omkr. 6 klyvöppningsrader på vardera sidan om mittnerven); även

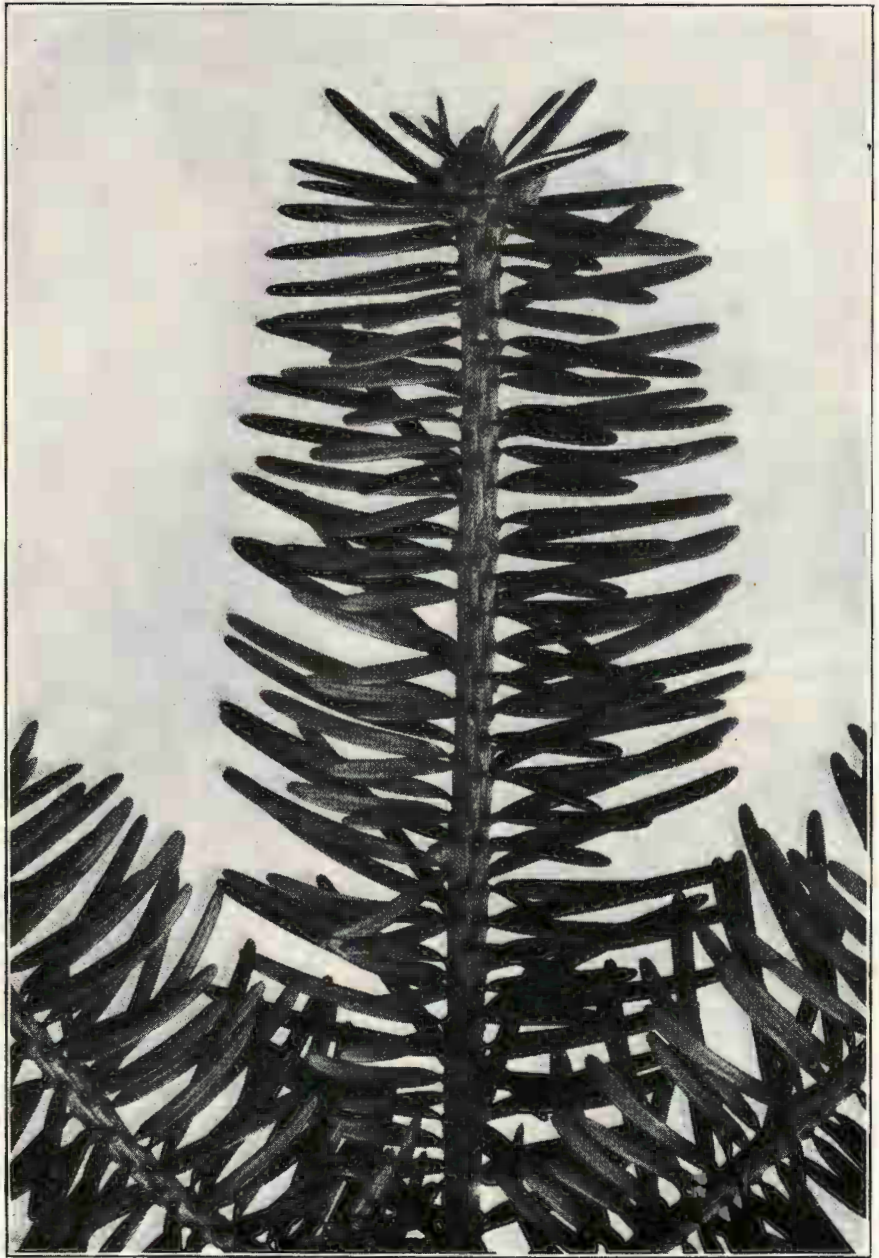

Fig. 10. *Abies homolepis* (= *brachyphylla*). Skottspets visande de vinkelrätt utstående barren och de mellan »bladkuddarna» färade skottaxlarna.

Foto: N. SYLVÉN och C. A. WETTERSTRAND.

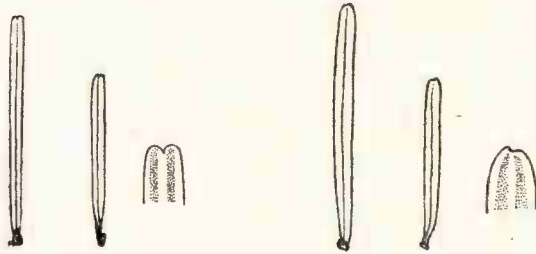

Fig. 11. Tvenne barr ($\frac{1}{1}$) jämte barrspets med klyvöppningsrader (c. $\frac{3}{1}$) av *Abies sibirica* (t. v.) och *A. sachalinensis* (t. h.). (Orig.)

barröversidan med klyvöppningsstrimor,
ehuru svaga (fig. 2): *A. balsamea*.

°) Barr långa, de flesta vanl. betydligt över 25 mm l., fig. 7 (nedre raden) och 8.

§) Barr (fig. 7) i spetsen rundade, urnupna, de längsta 35—40 mm l.: *A. amabilis*.

§§) Barr (fig. 8) i spetsen ± vasst tvåkluvna, upp till 55 mm l.: *A. Webbiana*.

***) Barr ± framåtriktade.

°) Barr tätsittande, typiskt urnupna i spetsen; skott ± håriga.

§) Barr korta—medellånga, vanl. under 25 mm l., av normal bredd, c. 2 mm br.; se A: I: b: 2: *): °): §): ††): b), sid. 17:

A. Veitchii; *A. Mariesii*.

§§) Barr långa, de flesta vanl. betydligt över 25 mm.

†) Barr (fig. 7) relat. breda, över 2 mm br., och styva: *A. amabilis*.

††) Barr (fig. 11) smala i förhållande till längden, c. 1—2 mm br., och relat. veka.

a) Barr (fig. 11) upp till 30 mm l., 1—1,5 mm breda; barrundersidans silverstrimor gråvita, smala, med blott

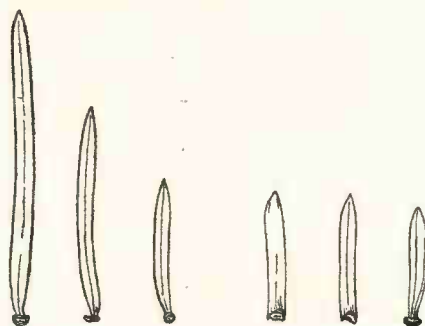

Fig. 12. Tre barr av vardera *Abies cephalonica* (t. v.) och *A. Pinsapo* (t. h.). (Orig. $\frac{1}{4}$.)

3—4 klyvöppningsrader på vardera sidan om mittnerven (fig. 11):

A. sibirica.

- b) Barr (fig. 11) 30—40 mm l., upp till 2 mm br.; barrundersidans silverränder relat. svagt markerade, grönaktigt vita, vardera innehållande 7—8 klyvöppningsrader (fig. 11); knoppar ± blåvioletta:

A. sachalinensis.

- °°) Barr relat. glest och oregelbundet anordnade, långa, upp till över 60 mm, och smala, i spetsen urnupna eller ± vasst tvåkluvna; skott kala:

A. Pindrow.

II. Barr ± spetsiga, ej urnupna eller kluvna i spetsen, fig. 12.

- a. Knoppar (fig. 6) utan hartsöverdrag, spolförmiga, långa och spetsiga (ända till över 15 mm l.); barr upp till över 50 mm l., riktade åt sidorna och skotten därigenom ± plattade:

A. bracteata.

- b. Knoppar (fig. 6) med hartsöverdrag, rundade—trubbat äggförmiga, av normal längd (c. 2—4 mm l.); barr (fig. 12) omkr. 25 mm l., mer eller mindre radiärt anordnade (fig. 13) och skotten härigenom ± cylindriska (— halvcylindriska):

A. cephalonica.

Fig. 13. *Abies cephalonica*. Skottspets visande de spetsiga barren och den halvcylindriska—radiära barranordningen. (²/_B.)

Foto: N. SYLVÉN och C. A. WETTERSTRAND.

Obs.! Av mera tvåsidig barrställning (mera plattat skott) och tätare, tjockare och mera kort tillspetsade barr med svagare framträdande silverstrimmor utmärkes *A. cephalonica* var. *Apollinis* (= *A. Appollinis* som art).

B. Barr med klyvöppningar på såväl under- som översidan, ofta därför utan större färgskillnad dem emellan, vanligen på båda sidor blågröna—blågrå.

I. Barr trubbiga (fig. 14), vanl. ± urnupna i spetsen (fig. 15).

a. Knoppar föga hartsiga.

1. Barr ± utpräglat tvåsidigt riktade och skotten härigenom ± plattade.

*) Barr med ± glänsande mörkgrön, nedtill fårad översida, långa, ända till 75 mm l.; barrställning relat. gles; skott nästan kala: *A. Lowiana*.

Fig. 14. Barr av *Abies magnifica* (de två barren t. v.; obs. frånvaron av mittlinje beroende av att mittfåra saknas!) och *A. nobilis* (t. h.; de tre barren med mittfåra). (Orig. $\frac{1}{1}$.)

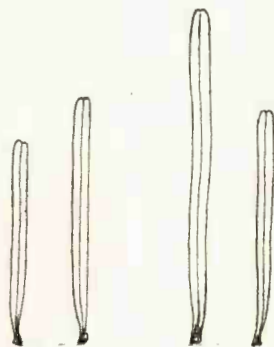
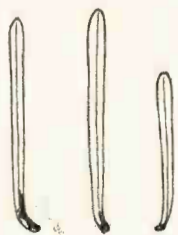

Fig. 15. Tvenne barr av vardera *Abies subalpina* (t. v.) och *A. arizonica* (t. h.). (Orig. $\frac{1}{1}$.)

**) Barr på båda sidor $\pm$ grågröna, ofårade (med rombiskt tvärsnitt; jmf. fig. 14), upp till 40 mm: s längd; barrställning tämligen tät; skott $\pm$ tätt filfludna: *A. magnifica*.¹⁾

2. Barr riktade utåt—uppåt och skotten $\pm$ halvcylindriska (fig. 16); barr på båda sidor $\pm$ grågröna.

*) Barr (fig. 14 och 16) upp till 35 mm långa, ovanligt täta och $\pm$ starkt krumböjda, tydligt fårade på översidan (jmf. fig. 14): *A. nobilis*.²⁾

***) Barr (fig. 14) upp till 40 mm långa, vanl. något glesare och ej fullt så krumböjda som hos *A. nobilis*, ofårade (med rombiskt tvärsnitt):

A. magnifica.

b. Knoppar $\pm$ rikt överdragna med harts.

1. Knoppar glänsande (liksom lackerade!), av vackert violett-karminröd färg, barröversidan $\pm$ mörkgrön; barrställning ofta mera tvåsidig och skottet då $\pm$ plattat (fig. 9): *A. balsamea*.³⁾

¹⁾ En form med vackert blågröna blad är *A. magnifica glauca*.

²⁾ En form med starkt gråblå barr är *A. nobilis glauca*; en form med påfallande blåvita barr är *A. nobilis argentea*.

³⁾ En vackert blågrönbarrig form är *A. balsamea glauca*.

Fig. 16. *Abies nobilis*. Skottspets visande de krumböjda barren och den täta barrställningen. ($\frac{2}{3}$.)

Foto: N. SYLVÉN och C. A. WETTERSTRAND.

2. Knoppar tämligen matta, grå; barr i regel på båda sidor $\pm$ grågröna, vanl. typiskt riktade utåt—uppåt och skotten halvcylindriska.

*) Bark mörkgrå, fläckig i brunt och vitt; barr (fig. 15) 15—35 : 1,5 mm; undersidans silverstrimmor relativt svagt framträdande: *A. subalpina*.¹⁾

***) Bark vitgrå med tidigt utbildat, fibröst korklager («korksilvergran»); barr (fig. 15 och 17) 12—45 : 1—2 mm; undersidans silverstrimmor relat. starkt framträdande och barren därför på undersidan starkare vita: *A. arizonica*.²⁾

II. Barr $\pm$ spetsiga, ej urnupna i spetsen, fig. 12.

- a. Knoppar föga hartsiga: se B: I: a, sid. 21—22:

A. Lowiana; *A. magnifica*; *A. nobilis*.

¹ En form med blåvita barr är *A. subalpina coerulea*.

² En vackert blågråbarrig form är *A. arizonica glauca*.

Fig. 17. *Abies arizonica*. Skottspets visande de relativt smala och framåtriktade barren. ($\frac{2}{3}$)

Foto: N. SYLVÉN och C. A. WETTERSTRAND.

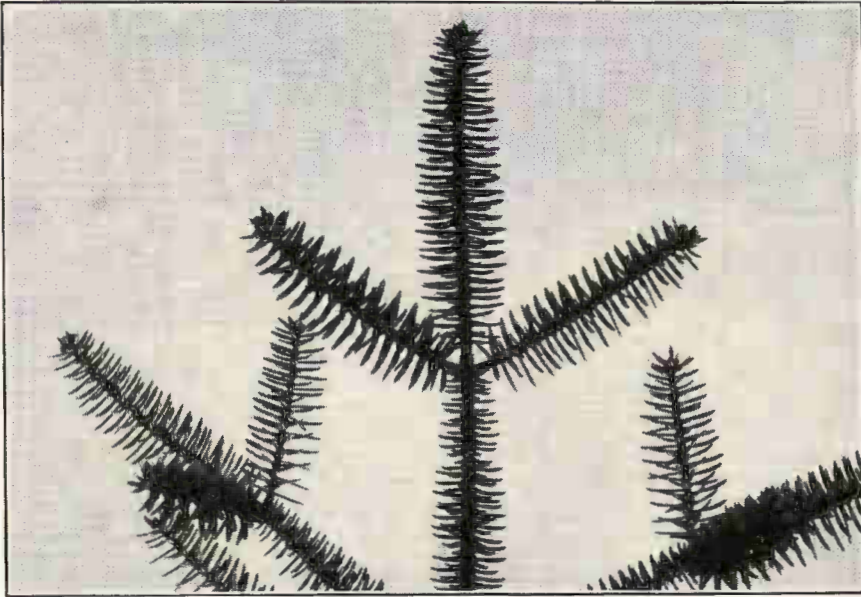

Fig. 18. *Abies Pinsapo*. Skottspets visande de korta, vasspetsade, radiärt anordnade barren.

Foto: N. SYLVÉN och C. A. WETTERSTRAND.

b. Knoppar $\pm$ rikt överdragna med harts.

1. Knoppar glänsande (liksom lackerade), av vackert violett-karmosinröd färg; barröversidan vanl. glänsande, $\pm$ mörkgrön; barrställning ofta tvåsidig och skottet plattat (fig. 9): *A. balsamea*.
2. Knoppar tämligen matta, grågula-gulbruna; barröversidan $\pm$ matt, liksom undersidan grågrön.

*) Barr (fig. 12) korta, c. 15 mm långa, tjocka, raka och styva, stickande ($\pm$ vasspetsade); barrställning tät, utpräglat radiär (skott cylindriska; fig. 18): *A. Pinsapo*.¹⁾

***) Barr (fig. 4, barren t. h.) långa, 45—80 mm, $\pm$ krumböjda uppåt, styva, relat. trubbspetsade;

¹ En form med påfallande blågröna barr är *A. Pinsapo glauca*; en form med nästan silverfärgade barr är *A. Pinsapo argentea*. — Hybridogena, mellan föräldrararterna $\pm$ intermediära mellanformer förekomma mellan *A. Pinsapo* och *A. Nordmanniana* ävensom mellan *A. Pinsapo* och *A. cephalonica*.

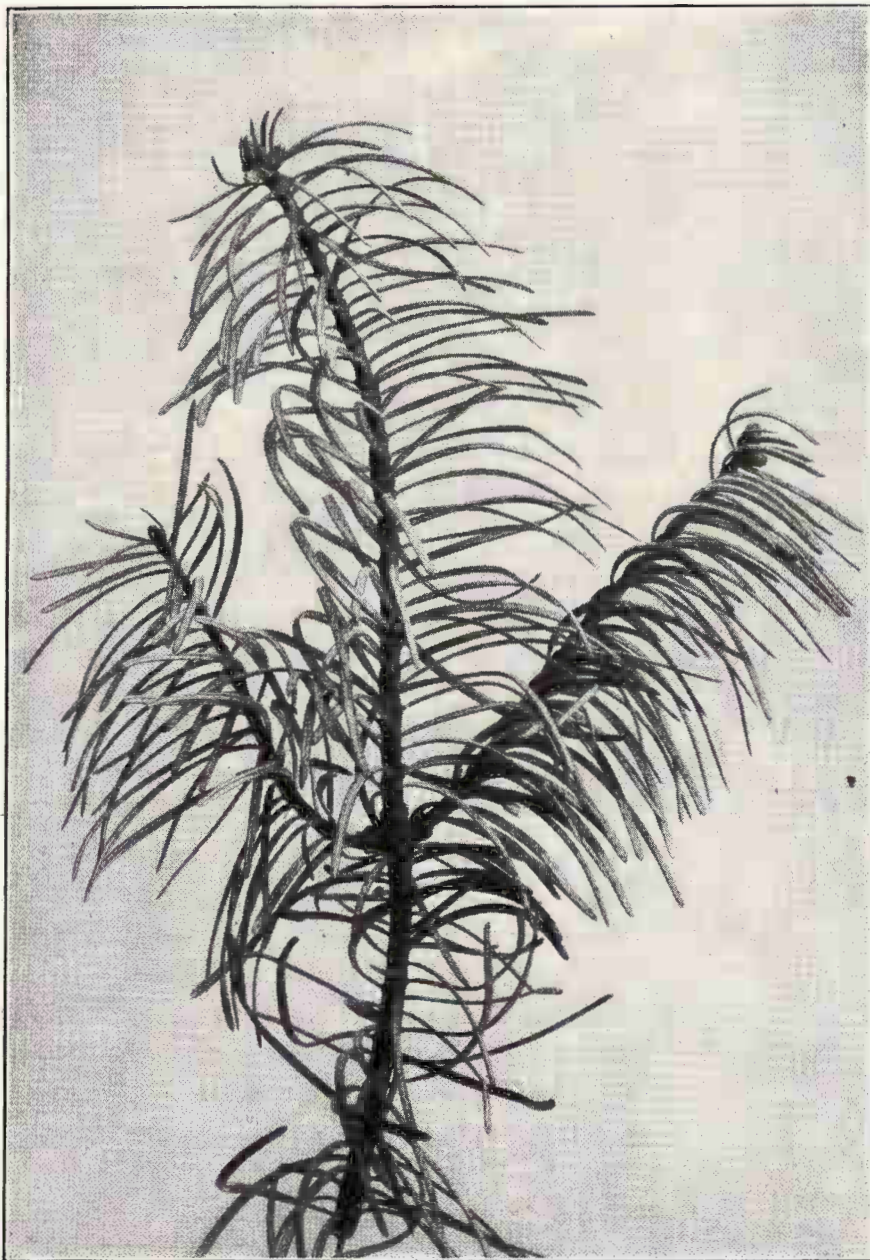

Fig. 19. *Abies concolor*. Skottspets visande de långa, uppåt krumböjda barren och den relat. glesa, halvcylindriska barrställningen. ($\frac{2}{3}$.)
Foto: N. SYLVÉN och C. A. WETTERSTRAND.

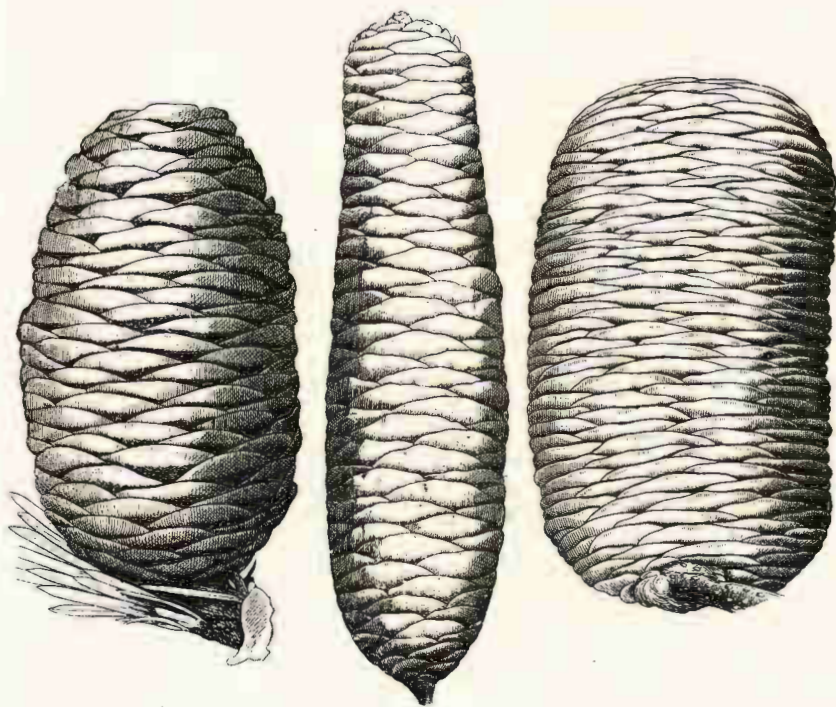

Fig. 20. *Abies amabilis* (t. v.), *A. cilicica* (i mitten) och *A. magnifica* (t. h.); kotte, halv naturlig storlek. [Efter CLINTON-BAKER (*amabilis*), Flore des Serres (*cilicica*) och MASTERS (*magnifica*).

barrställning (fig. 19) relat. gles; skott ± halv-cylindriska: *A. concolor*.²⁾

Bestämningsschema efter kottens karaktärer.

- A. Täckfjäll ej framträdande utanför kottefjällen, fig. 20—22.
- I. Kottar stora eller medelstora, över 10 cm långa, fig. 20.
- a. Kottar ± äggformiga, fig. 20, kotten t. v.
1. Kottar relat. smala; *A. Pinsapo.*
  2. Kottar relat. tjocka, fig. 20 t. v.
- *) Kottar (fig. 20) något intryckta i spetsen; kottefjäll (fig. 21 k) knappt bredare än höga, täckfjäll (fig. 21 s) ofta mer än hälften så långa som

¹ En vackert vitblåbarrig form är *A. concolor violacea*.

kottefjällen; kotte före mognaden mörkt purpurfärgad: *A. amabilis*.

**) Kottar ej intryckta i spetsen; kottefjäll (fig. 21) dubbelt så breda som höga; täckfjäll (fig. 21) blott $\frac{1}{3}$ så långa som kottefjällen; kotte före mognaden grön eller mörkt purpurfärgad:

A. concolor; *A. Lowiana*.¹⁾

b. Kottar $\pm$ cylindriska, fig. 20, mellersta och högra kotten.

1. Kottar relat. smala, fig. 20, mellersta kotten.

*) Kottar vanl. något intryckta ell. plattade i spetsen.

°) Kottar (fig. 20) ända till över 20 cm långa, 4—6 cm tjocka; kottefjällens sidor med avrundade hak; täckfjäll vanl. mer än hälften så långa som kottefjällen: *A. cilicica*.

°°) Kottar blott omkr. 10 cm l., 3—4 cm tjocka; täckfjäll mycket små, vanl. blott $\frac{1}{3}$ så långa som kottefjällen; kotte före mognaden ljusgrön: *A. grandis*.

**) Kottar ej intryckta i spetsen.

°) Täckfjäll omkr. hälften så långa som kottefj.

§) Kottar 15—20 cm l., 4—6 cm tj.; kottefjällens sidor med avrundade hak; täckfjäll lineära, framtill avrundade och kort tillspetsade: *A. numidica*.

§§) Kottar omkr. 10 cm l., vanl. tydligt avsmalnande mot spetsen och med mera buktade sidor; täckfjäll mycket bredare än långa, utan spets; kotte före mognaden purpurfärgad: *A. arizonica*.

°°) Täckfjäll korta, högst $\frac{1}{3}$ så långa som kottefj.

§) Kottar 10—18 cm l., 5—6 cm tj.; täckfjäll

¹ *A. concolor* och *A. Lowiana* ha kottar av så likartad typ, att några skillnader äro svåra att bestämt angiva; hos *Lowiana* är dock färgen hos den mognade kotten i regel mera utpräglad kastanjebrun.

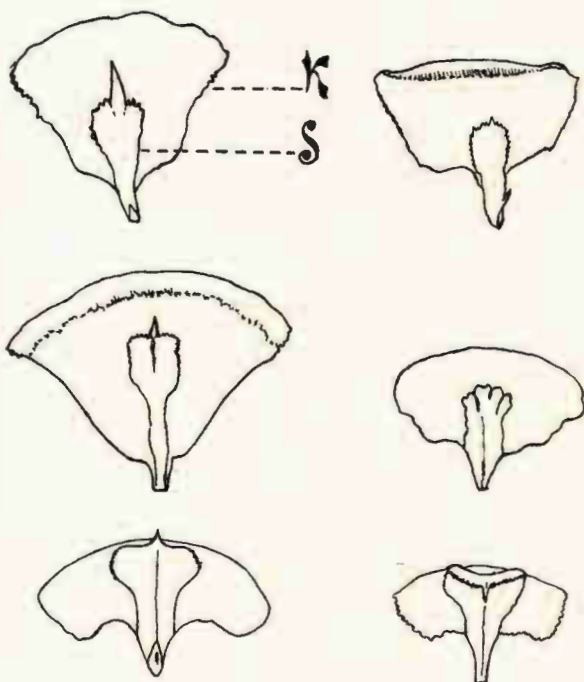

Fig. 21. Kottefjäll (k) och täckfjäll (s) av *Abies amabilis* (övre raden t. v.), *A. concolor* (övre raden t. h.), *A. magnifica* (mellersta raden t. v.), *A. Mariesii* (mellersta raden t. h.), *A. Veitchii* (nedre raden t. v.; $\frac{2}{1}$) och *A. sachalinensis* (nedre raden t. h.). (Efter BEISSNER.)

omkr. $\frac{1}{3}$ så långa som kottefjällen; kotte före mognaden violett—purpurfärgad:

A. Pindrow.

§§) Kottar 10—15 cm l., 4—5 cm tj.; täckfjäll blott $\frac{1}{5}$ eller $\frac{1}{6}$ så långa som kottefjällen:

A. Pinsapo.

2. Kottar relat. tjocka, fig. 20, kotten t. h.

*) Kottar vanl. plattade eller intryckta i spetsen.

°) Kottar plattade i spetsen, fig. 20, kotten t. h.

§) Kottar (fig. 20) 15—22 cm l., 7—10 cm. tj.; täckfjäll (fig. 21, mellersta raden t. v.) $\frac{3}{4}$ så långa som kottefjällen; kotte före mognaden purpurviolett:

A. magnifica.

§§) Kottar 12—20 cm l., 5—8 cm tj.; täckfjäll nästan lika långa som kottefjällen; kotte före mognaden mörkt purpurfärgad:

A. Webbiana.

°°) Kottar vanl. intryckta i spetsen; se A: I: b: 1: *), sid. 28: *A. cilicica; A. grandis.*

**) Kottar mer eller mindre starkt avrundade i spetsen, ej plattade eller intryckta.

°) Täckfjäll omkr. hälften så långa som kottefjällen; se A: I: b: **): °), sid. 28:

A. numidica; A. arizonica.

°°) Täckfjäll (fig. 21, övre raden t. h.) korta, $\frac{1}{3}$ så långa som kottefjällen.

§) Kottefjäll (fig. 21) nästan dubbelt så breda som höga, från kilformig bas brett brädlika; kottar kort och brett rundade i spetsen, 8—14 cm l., 3,5—5 cm tj., före mognaden gröna eller mörkt purpurfärgade:

A. concolor; A. Lowiana.

§§) Kottefjäll något högre, från kort kilformig bas täml. brett romboidiska; kottar 10—18 cm l., 5—6 cm tj., före mognaden violetta-purpurfärgade: *A. Pindrow.*

II. Kottar små, högst 10 cm långa, fig. 22.

a. Kottar ± äggformiga.

1. Kottar relat. smala.

*) Täckfjäll ej ens hälften så långa som kottefjällen.

°) Täckfjäll blott $\frac{1}{5}$ eller $\frac{1}{6}$ så långa som kottefjällen; kottar vanl. ej under 10 cm l.:

A. Pinsapo.

°°) Täckfjäll knappt hälften så långa som kottefjällen; kottar vanl. under 10 cm l.

§) Kottar 6—8 cm l., c. 3 cm tj.; kottefjällen å den mognade kotten något (oregelbun-

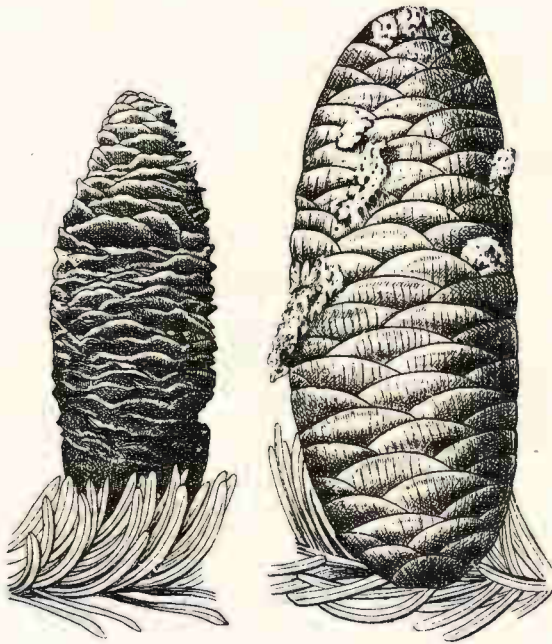

Fig. 22. *Abies sibirica* (t. v.) och *A. balsamea* (t. h.); kotte, naturlig storlek. (Efter CLINTON-BAKER.)

det) utvikna (se fig. 22, kotten t. v.); kotte före mognaden blå—purpurfärgad:

A. sibirica.

§§) Kottar 8—9 (—10) cm l., c. 3 cm tj.; kottefjällen tilltryckta, högre än breda; kotte före mognaden mörkt purpurfärgad:

A. homolepis.

**) Täckfjäll ung. lika höga som kottefjällen eller föga kortare; kottefjäll ung. lika höga som breda; kottar 6—10 cm l., c. 3 cm tj., före mognaden mörkt purpurfärgade:

A. balsamea.

2. Kottar relat. tjocka.

*) Täckfjäll $\frac{1}{3}$ så långa som kottefjällen.

◦) Täckfjäll (fig. 21, övre raden t. h.) från kilformig bas nästan kvadratiska, med eller utan kort spets; kottar mera jämntjocka, ägg-

formigt cylindriska, kort och brett avrundade i spetsen, sällan under 10 cm l., 3,5—5 cm tj.; kotte före mognaden grön eller mörkt purpurfärgad: *A. concolor*; *A. Lowiana*.

°°) Täckfjäll skaftade, nästan cirkelrunda, med lång, syllik spets; kottar mera avlångt äggformiga, vanl. mer eller mindre gytrade, 5—10 cm l., 3—4 cm tj., före mognaden mörkt purpurfärgade: *A. subalpina*.

***) Täckfjäll (fig. 21, mellersta raden t. h.) omkr. $\frac{2}{3}$ så långa som kottefjällen, från kilformig bas nästan cirkelrunda, 3-flikade; kottar äggformiga eller rundat tunnformiga, c. 7—10 cm l., 4—5 cm tj., före mognaden mörkblå—violetter: *A. Mariesii*.

b. Kottar ± cylindriska, fig. 22.

1. Kottar relat. smala, fig. 22.

*) Täckfjäll blott omkr. hälften så långa som kottefjällen eller kortare.

°) Täckfjällen endast $\frac{1}{6}$ eller $\frac{1}{6}$ så långa som kottefjällen; kottar vanl. ej under 10 cm l.:
A. Pinsapo.

°°) Täckfjäll omkr. hälften så långa som kottefj.

§) Kottar omkr. 10 cm l., vanl. tydligt avsmalnande mot spetsen och med mera buktade sidor; täckfjäll utan spets, mycket bredare än långa; kotte före mognaden purpurfärgad: *A. arizonica*.

§§) Kottar vanl. under 10 cm l.; täckfjäll med åtminstone ansats till spets; se A: II: a: 1: *) : °°), sid. 30—31: (fig. 22, kotten t. v.):

A. sibirica; *A. homolepis*.

***) Täckfjäll ung. lika långa som kottefjällen eller föga kortare.

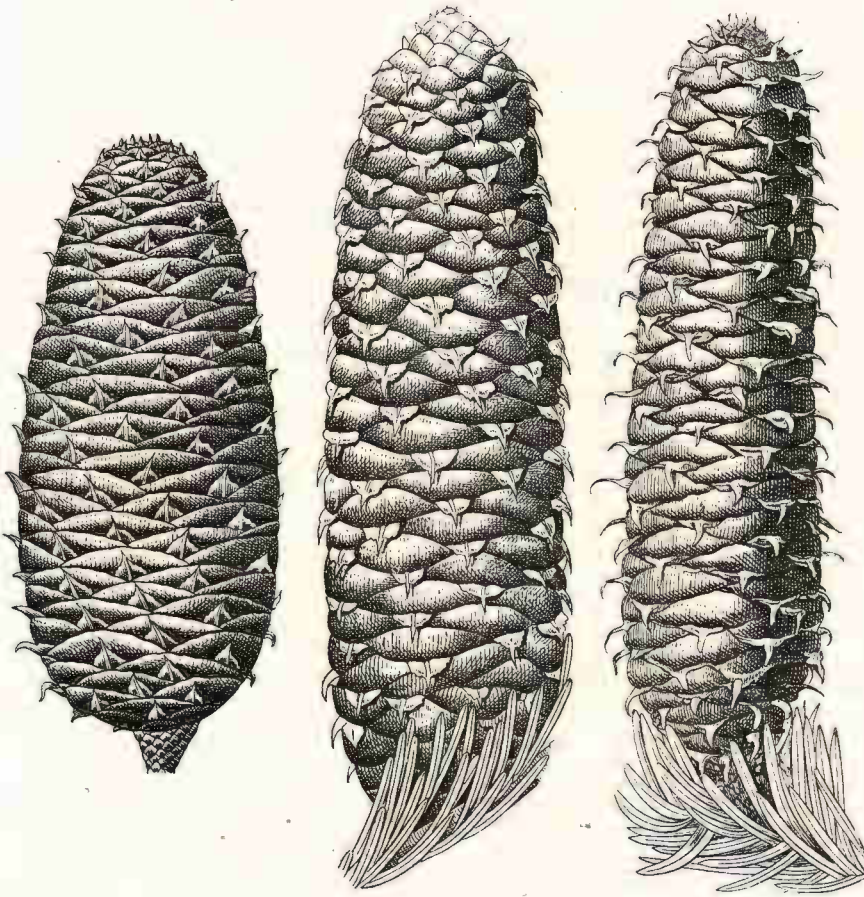

Fig. 23. *Abies firma* (t. v.); *A. Nordmanniana* (i mitten) och *A. cephalonica* (t. h.); kotte $\frac{2}{3}$ naturl. storl. [Efter SHIRASAWA (*firma*), Botanical Magazine (*Nordmanniana*) och Gardeners' Chronicle (*cephalonica*).]

- °) Kottar (fig. 22, kotten t. h.) i spetsen rundade utan navellik upphöjning.
- §) Kottefjäll bredare än höga (bredd : höjd = 3 : 2); se fig. 21, nedre raden.
- †) Kottefjäll ovanl. täta (jmf. fig. 27, kotten t. v.); kotte 6—8 cm l., före mognaden vackert mörkblå (eller ljusgrön: var. *olivacea*): *A. Veitchii*.
- ††) Kottefjäll något glesare; kotte liten,

omkr. 6 cm l., före mogn. mörkt olivgrön: *A. sachalinensis* var. *nemorensis*.

§§) Kottefjäll ung. lika höga som breda; kottar (fig. 22, kotten t. h.) 6—10 cm l., c. 3 cm tj., före mognaden mörkt purpurfärgade: *A. balsamea*.

°°) Kottar i spetsen med karakteristisk navellik upphöjning; kottefjäll högre än breda (3,3 cm höga och 3 cm br.); kotte före mognaden grön: *A. umbilicata*.

2. Kottar relät. tjocka.

*) Täckfjäll (fig. 21, övre raden t. h.) $\frac{1}{3}$ så långa som kottefj., från kilformig bas nästan kvadratiska, med eller utan kort spets; kottar mera jämntjocka, äggformigt cylindriska, sällan under 10 cm l., 3,5—5 cm tj.; före mognaden gröna eller mörkt purpurfärgade: *A. concolor*; *A. Lowiana*.

***) Täckfjäll nående till eller över mitten av kottefjällen, mycket bredare än långa, utan spets; kottar vanl. tydligt avsmalnande mot spetsen och med något buktade sidor, omkr. 10 cm l., före mognaden purpurfärgade: *A. arizonica*.

B. Täckfjäll längre än kottefjällen, fig. 1; 23—27.

I. Kottar stora eller medelstora, över 10 cm långa, fig. 23, 24.

a. Kottar ± äggformiga, täml. tjocka, fig. 23, kotten t. v.

1. Täckfjällets utskjutande parti ej eller föga tillbakaböjt (fig. 23, kotten t. v.); täckfjäll från brett kilformig bas rutformiga, lancettlikt tillspetsade, med täml. kort, triangulär mittflik; kottar upp till 15 cm l. och 5 cm tj., täml. avtrubbade i spetsen, före mognaden gulgröna: *A. firma*.

2. Täckfjällets utskjutande parti starkt tillbakaböjt över nedanför sittande kottefjäll (fig. 23, mellersta kotten); täckfjäll från smal bas omvänt ägg- eller

Fig. 24. *Abies nobilis*. Kotte av 1921 års skörd vid Stenkullen (Östergötland). ($\frac{2}{8}$.)

Foto: N. HJALMAR NILSSON och N. SYLVÉN.

hjärtliska, med lång och smal mittflik; kottar upp till 15 cm l. och 5 cm tj., $\pm$ tillspetsade, före mognaden gröna: *A. Nordmanniana*.

b. Kottar $\pm$ cylindriska (fig. 1; 23, kottarna t. h.); täckfjällens mittflik lång och smal, $\pm$ starkt tillbakaböjd.

1. Kottar relat. smala, fig. 1; 23, kottarna t. h.

*) Kottens sidor ej eller föga utbuktade — mera rent cylindriska kottar — fig. 1; 23, kotten längst t. h.

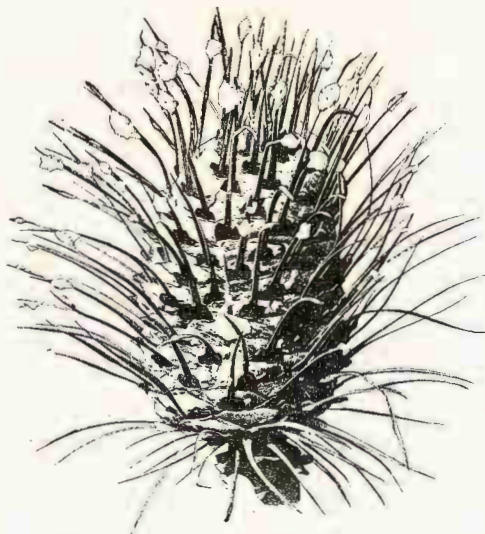

Fig. 25. *Abies bracteata*, kotte, halv naturlig storlek. (Efter CLINTON-BAKER.)

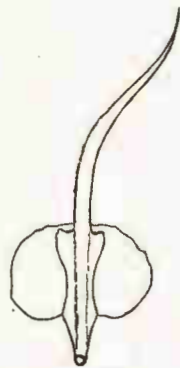

Fig. 26. Kottefjäll och täckfjäll av *Abies bracteata*. (Efter BEISSNER.)

- °) Kottar (fig. 23, kotten t. h.) i spetsen ± tillplattade, 12—20 cm l., 3—5 cm tj.; täckfjäll långt utskjutande med lång och smal mittflik: *A. cephalonica*.¹⁾
- °°) Kottar (fig. 1: 3) i spetsen avrundade, 10—16 cm l., 3—5 cm tj., före mognaden grönaktiga; täckfjäll långt utskjutande med täml. lång och smal mittflik: *A. alba* (= *pectinata*).
- **) Kottens sidor ± utbuktade — mera äggrunt cylindriska kottar! — kottar (fig. 23, mellersta kotten) något tillspetsade i toppen, upp till 15 cm l. och 5 cm tj., före mognaden gröna; täckfjäll långt utskjutande med lång och smal mittflik:

A. Nordmanniana.

2. Kottar (fig. 24) mycket stora och tjocka, 16—24 cm l., 7—8 cm tj., mera rent cylindriska, avrundade i

¹ *A. cephalonica* var. *Apollinis* har i motsats mot huvudformen relat. kort över kottefjället framskjutande täckfjäll.

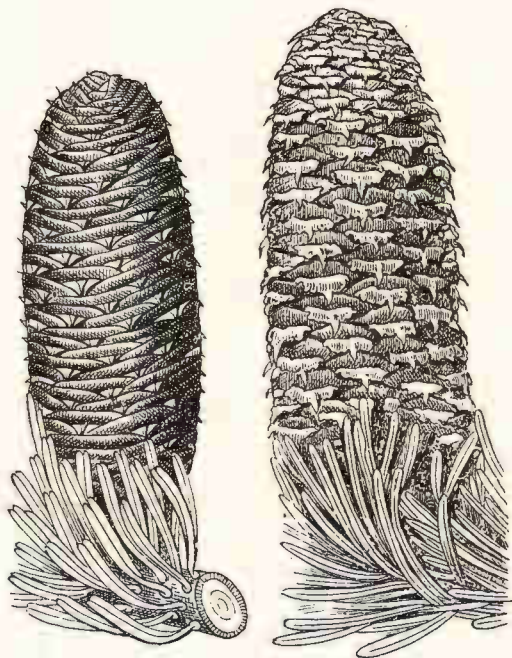

Fig. 27. *Abies Veitchii* (t. v.) och *A. sachalinensis* (t. h.); kotte i naturlig storlek. [Efter SHIRASAWA (*Veitchii*) och BEISSNER (*sachalinensis*).]

toppen, före mognaden purpurröda; täckfjäll spadlika, i spetsen tvåflikade med lång och smal mittflik, långt och starkt tillbakaböjda över och nästan helt täckande de nedanför sittande kottefjällen:

A. nobilis.

II. Kottar små, högst 10 cm. långa, fig. 25 och 27.

a. Kottar ± äggformiga, fig. 25.

1. Kottar relat. smala, små, 3—5 cm l., 2 cm tj., före mognaden mörkt purpurfärgade; de långt framskjutande, tillbakaböjda täckfjällen ± fullständigt täckande de nedanför sittande kottefjällen:

A. Fraseri.

2. Kottar relat. tjocka, de utskjutande delarna av täckfjällen upprätta eller utstående, ej eller föga tillbakaböjda, fig. 23, kotten t. v.; 25.

*) Täckfjällens mittflik täml. kort, triangulär (fig. 23, kotten t. v.); kotte mera äggrund—oval, före mognaden gulgrön: *A. firma*.

***) Täckfjällens mittflik starkt förlängd, ända till 5 cm l., liniär, bladlik, vanl. behängd med hartsklumpar (fig. 25 och 26); kotte (fig. 25) igelkottelik, rundad, 8—10 cm l., 4—5,5 cm tj.:

A. bracteata.

b. Kottar ± cylindriska, täml. smala, fig. 27.

1. Täckfjäll föga längre än kottefjällen, med sina utskjutande partier ± tillbakaböjda över men ej på långt när täckande de nedanför sittande kottefjällen (fig. 27, kotten t. v.); kotte 6—7 cm l., 2,5—3 cm tj., med ovanligt tätt sittande kottefjäll, före mognaden vackert mörkblå (eller ljusgrön: var. *olivacea*): *A. Veitchii*.

2. Täckfjäll ± starkt förlängda och tillbakaböjda över och nästan täckande de nedanför sittande kottefjällen (fig. 27, kotten t. h.); kotte 6—8 cm l., 2,5—3 cm. tj., med något glesare kottefjäll, före mognaden olivgrön: *A. sachalinensis*.

Viktigare handböcker för *Abies*-arternas bestämmande.

BEISSNER, L.: Handbuch der Nadelholzkunde. 2. Aufl. Berlin 1909.

CLINTON-BAKER, H.: Illustrations of Conifers. II. Hertford 1909.

PETERSEN, O. G.: Træer og Buske. Kjøbenhavn 1916.

SILVA TAROUCA, E. u. SCHNEIDLER, C.: Unsere Freiland-Nadelhölzer. 2. Aufl. Leipzig 1923.

FLYGFOTOGRAFIEN I PARKVÅRDENS TJÄNST.

Sammandrag av anförande vid Föreningens för Dendrologi och Parkvård
årsmöte i Stockholm 1924.

AV NILS SONESSON.

Ej ens de omsorgsfullast gjorda planteringar och största och vackraste träd kunna för flygfotografen dölja grundplanen till en park eller trädgård. Han kan från flygmaskinen verkligen överblicka terrängen och fånga bilden helt, varom man på några bilder, som här visas, kan övertyga sig. Detta förhållande ger ett osökt tillfälle att med några ord stanna inför på bilderna synliga rundlar, ovaler och mer eller mindre vällyckat framdragna gångar.

Vi börja med de kungliga parkerna och komma först till Drottningholm (fig. 1). Planen för denna är monumental och ansluter sig direkt till slottet. Men hur väl avvägd denna plan än är, lämpar den sig naturligtvis icke att överföra till park för en mindre byggnad. Vad som här enligt mitt förmenande är mera storslaget och välproportionerat än för ögat behagligt är perspektivet åt landsidan. Personligen tilltalar mig nämligen icke denna del av anläggningen, hur strängt geometriskt och regelrätt genom-

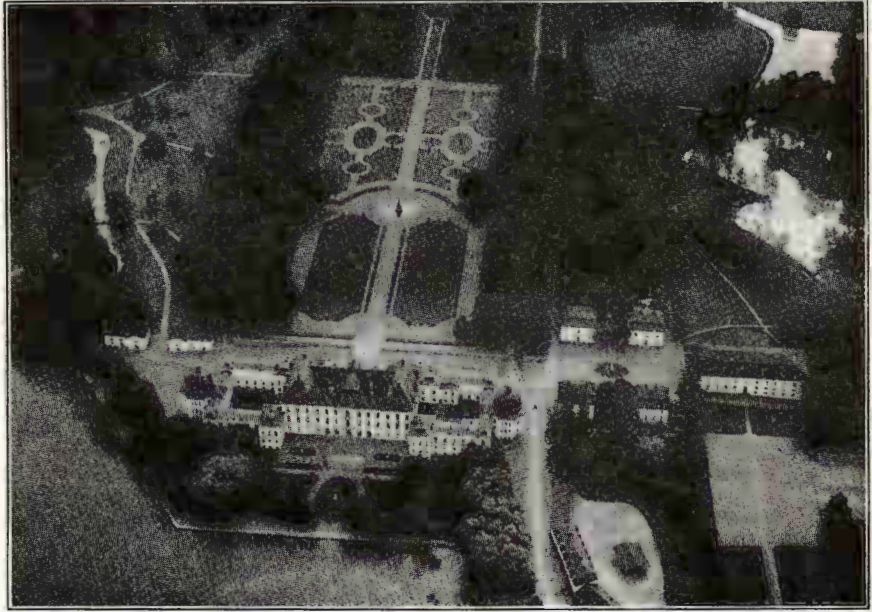

Fig. 1. Drottningholm.
Flygfoto: OSCAR BLADH.

förd den än är, ty kvantiteten grusade ytor synes mig alltför stor och gör ett ledsamt och stelt och hårt intryck. Den ursprungliga planen torde hava varit en större ögonfägnad. Men det var om rundlar och ovaler det skulle bli tal.

Se nu på Drottningholmsterrassen åt sjösidan: en oval gräsplan, omgiven av grusade gångar. Eftersom ej slottet med dess flyglar utlöper ovalformat, kan ej heller den ovala gräsplanen försvaras. Det är ett senare tiders påfund, över vilket slottets snillrike arkitekt skulle känna sig djupt förkrossad. Se då på anläggningarna vid Tullgarn (försättsbilden, sid. 39)! De samman-smälta helt med slottets arkitektur. Man tänke sig blott, hur det skulle ta sig ut, om de på bilden synliga fyra gräskvadraterna mellan flyglarna ersattes med en oval eller en rund gräsplan för att förstå, att ovalen framför Drottningholms slott ej alls hör dit. Jämför man vidare planerna åt landsidorna framför de bägge slotten, så skall man finna, att medan den vid Drottningholm

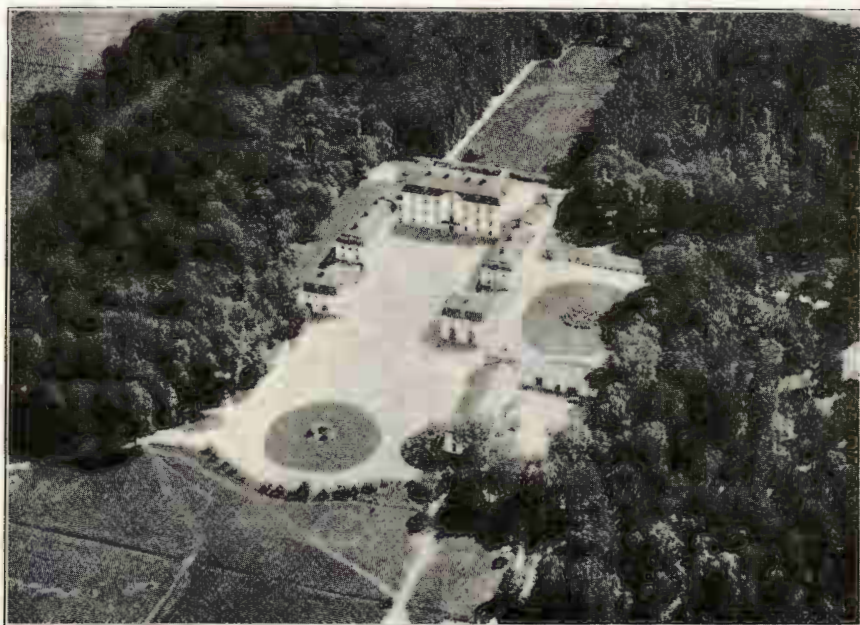

Fig. 2. Rosersbergs slott, Uppland.
Flygfoto: OSCAR BLADH.

verkar hård och stel och ogästvänlig (genom för stora och för många gångar!), verkar den vid Tullgarn med dess stora ostyckade gräsmatta mellan kraftiga trädrader och de monumentala häckarna i mittaxeln harmonisk och för ögat vilsam.

Så ha vi Rosersberg (fig. 2). Rundlarna synas där lika omotiverade som en strutsplym i ett plommonstop, så framt man här tänker sig ett f. n. europeiskt herrmod. Jämför här vidare den kalla och sterila grusplanen (som måhända numera tjänar praktiska syften) på ena sidan av huvudbyggningen med den stora, lugna gräsmattan på den andra sidan. Vandalismen har här gått för långt. Man har gjort sitt bästa för att utplåna begreppet trädgårdskonst.

Vi komma så till Åkerby herrgård i Närke (fig. 3): oval gräsplan, där det borde vara något helt annat, som ginge i stil med den vackra huvudbyggningen. Och så ha vi Dylta vackra herrgård (fig. 4) med den obligatoriska ovalen, som förtar en god del

Fig. 3. Åkerby gård, Närke.
Flygfoto: OSCAR BLADH.

av ett harmoniskt perspektiv över en stor gräsmatta, som dock närmast intill gårdsplanen fått ett lyte genom oskönt framdragna gångar. Och så ha vi Frötuna herrgård i Närke (fig. 5) med en rundel, som dock icke gör sig fullt så illa som ovalerna på de förenämnda ställena, eftersom anläggningen mellan flyglarna geometriskt ansluter sig till rundeln. Vägförningen borde likväl genom enkla medel, genom starkare geometrisk betoning och slopandet av en onödig tvärväg, kunnat sätta bättre piff på det hela.

Planen till trädgård vid villan Höglunda vid Latorp i Närke (fig. 6) utgör ett försök till något ändamålsenligt: en sträng gräns mellan en koncentrerad prydnadsanläggning, terrassen, och ekonomiträdgården. På bilden är det emellertid icke möjligt avgöra, om det är nödvändigt, att terrassen skall likna ett Sahara. Här borde om möjligt vara mjuka, välskötta, ostyckade gräsmattor och minsta möjliga gångyta samt massverkan av blommande växter. Ekonomiträdgården utan onödiga gångar ligger som den

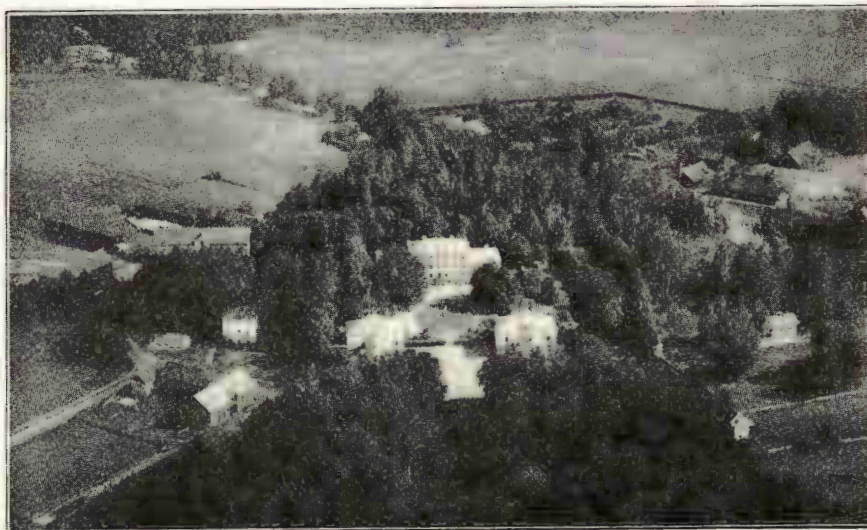

Fig. 4. Dylta bruk, Närke.

Flygfoto: OSCAR BLADH.

skall. Men varför denna rundel! Kunna människor då icke leva utan rundlar, i vars mitt alltid en vitmålad, anskrämlig flagg-

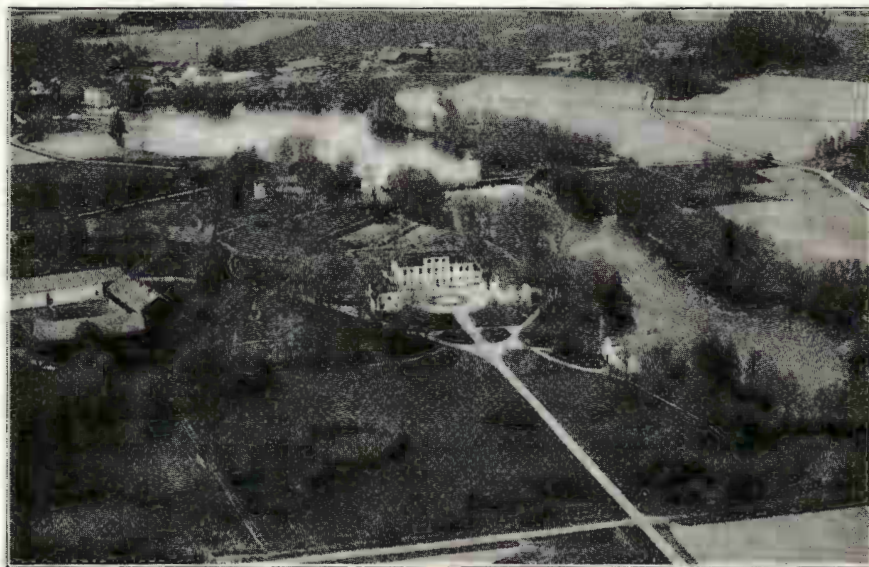

Fig. 5. Frötuna herrgård, Närke.

Flygfoto: OSCAR BLADH.

Fig. 6. Höglunda vid Latorp, Närke.
Flygfoto: OSCAR BLADH.

stång skall ståta? Tag då bort flaggstången och placera den där den inte syns! Och låt den för all del behålla sin naturfärg. Olja den blott ordentligt och smeta aldrig på täckfärg, ty det är väl flaggan och icke stången, som skall utgöra prydnaden! Låt sedan den rundade ansvällningen på den raka gången försvinna, så sommarblommor eller plantera perenna växter eller månads-smultron på gångens bägge sidor och plöj upp och sköt jorden väl mellan fruktträden (kupor kring träden göra aldrig någon nytta). Och si trädgården kan bli riktigt lyckad!

Så komma vi till de tre sista bilderna, som illustrera trädgårdar i mellersta Sverige men utgöra så att säga genomsnittsprov på svensk s. k. trädgårdsanläggningskonst. Även om de i stort sett äro likadana, böra vi för viss graderings skull beteckna dem med ful (fig. 7), fulare (fig. 8), fulast (fig. 9).

På fig. 7 har man ansträngt sig till det yttersta för att framför byggnaden genom gångar få utav gräsplanen ett formfulländat

Fig. 7. Valsta i Glanshammar, Närke.
Flygfoto: OSCAR BLADH.

hjärta, i vars mitt flaggstången (naturligtvis!) utgör den därtill
hörande pilen. På fig. 8 har hjärtat ersatts av en sköld *med*

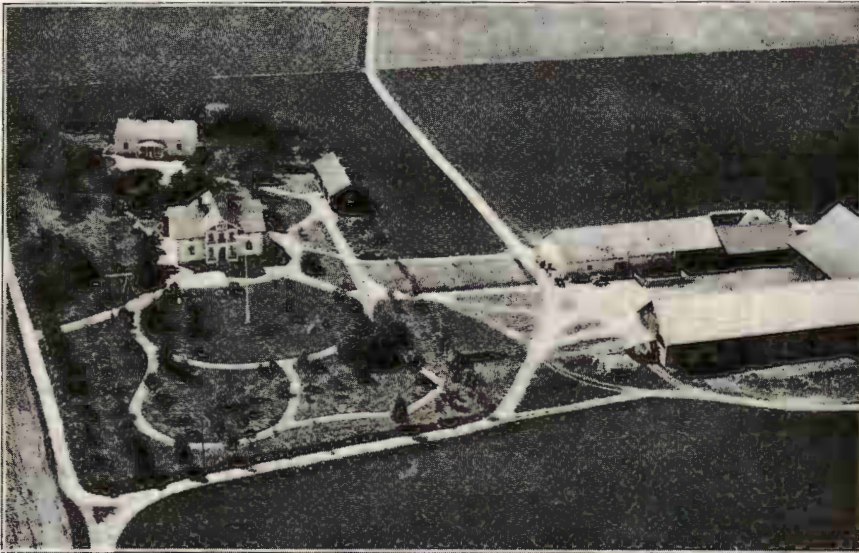

Fig. 8. Bondgård vid Örebro.
Flygfoto: OSCAR BLADH.

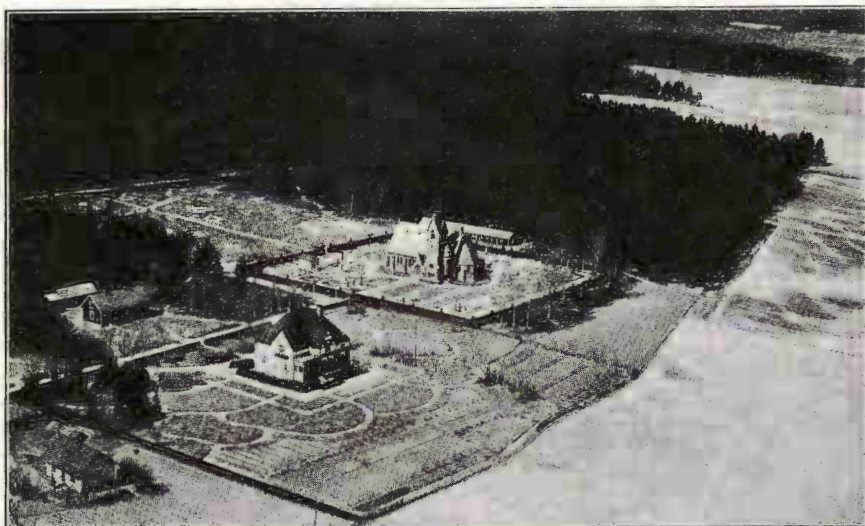

Fig. 9. Karlslunds kyrka och prästgård i Närke.

Flygfoto: OSCAR BLADH.

flaggstång. Och i fig. 9, som till råga på olyckan visar en prästgårdsträdgård, har man genom ett oändligt antal gånger lyckats åstadkomma ett fullständigt vidunder, vilket icke kan beskrivas. Har själasörjaren själv gjort upp den planen, bör han skämmas inför sin herre. Värst av allt är, att planen visar en nyanläggning. Trädgårdarna i fig. 7 och 8 äro ej heller gamla. Just detta, att de äro skapelser i modern och, som det så vackert heter, upplyst tid, vittnar om, att tjockt mörker ännu vilar över vårt lands trädgårdsanläggningskonst och över flertalet av dess utövare.

Gemensamt för de tre sistnämnda trädgårdarna är, dels att varje spår av kultur, förnuftig och motiverad planläggning, saknas, dels att de omgivande åkerfälten äro i jämförelse med trädgårdarna underbart sköna och harmoniska, dels ock att uthus och ladugårdar äro vackrare än de verandaprydda boningshusen.

Flygfoto grafen OSCAR BLADH, av vilken jag lyckats erhålla de här förevisade bilderna, har, okunnig om det sätt, varpå han avslöjat planer till trädgårdar och parker, visat, varthän målmedveten flygfotografering kan leda.

VÄSTERSTADS ALMSKOG OCH HALLTORPS HAGE.

AV UNO DANIELSSON.

Öland torde vara ett terra incognita för de flesta av vårt lands innebyggare, och det är underliga uppfattningar om ön man ibland får höra. En del tror, att ön är platt som ett golv och fullkomligt skoglös, vilken uppfattning är mycket missvisande. Öland har både skog och backar, ehuru de senare äro ganska små. Av skog finnes emellertid mera än de flesta ana, icke mindre än tillsammans omkring 30,000 tunnland, utom alla skogsplanteringar.

Vad som i allmänhet torde vara okänt är, att Öland har beståndstyper och trädslag, som icke finnas samlade på ett ställe någon annanstädes i Skandinavien. Så t. ex. finnas alla tre almarterna, *Ulmus glabra* (= *montana*), *foliacea* (= *campestris*) och *lævis* (= *effusa*) sida vid sida (å försättsbilden här ovan synas t. h. *U. foliacea* och t. v. *U. lævis* i löväng nära Algutsrums kyrka på Öland); frågan är, om icke hybrider dem emellan även finnas,

Fig. 1. Några av de grövre avenbokarna i beståndet vid Halltorp.

Foto: U. DANIELSSON.

ken (se pl. 3 och fig. 3). För fackmannen är ett besök här en högtidsstund, och för turisterna torde skogslunden vara en sevärdhet, som ej kan återfinnas någon annanstädes i vårt land. För att komma till Västerstad kan man antingen taga av från stora västra landsvägen vid Bjärby eller ock fortsätta till Parteby och vika vinkelrätt ner i lunden. Man känner sig högtidligt stämd, när man kommer in bland dessa skyhöga träd, där alltid lugn och stillhet råder och där råkorna bygga i topparna i månghundradetal. Underligt är att iakttaga, att underväxten, som huvudsakligen består av alm-plantor, hagtorn och Rosa-arter, dock företer stor olikhet under de träd, där råkorna bygga.

åtminstone är så min uppfattning. Något säreget för Öland är även avenboks-förekomsterna, särskilt inom Högsrums socken eller närmare bestämt Halltorps hage, varest trädslaget i fråga bildar rena, vackra bestånd (fig. 1 och 2). I samma hage finnes en del tusenåriga ekar, till vilka jag dock sedermera återkommer.

Det märkligaste i beståndsväg är utan gensägelse alm-beståndet vid Västerstad i Kastlösa soc-

Fig. 2. Från avenboks-beståndet vid Halltorp.

Foto: U. DANIELSSON.

Där ersättes snårskiktet av frodvuxna, kväveälskande örter, i främsta rummet brännässlor, hundkäx och snärj-måra.

Det må tillåtas mig att lämna några siffror om Västerstads märkliga alm-bestånd.

Arten är lundalm, *Ulmus foliacea* (en tämligen glatt form). I beståndet finnas dock insprängda en del askar av gigantiska dimensioner.

Pr hektar räknat finnas omkring 440 träd med en medelhöjd av c:a 24 meter. Exemplar på 27 à 28 meter finnas dock. Medeldiametern är c:a 37 cm, vilket visar, att växtformen är fullt jämförlig med t. ex. vilken barrskogs som helst. Diametrar upp till 60 cm finnas. Trädens ålder torde uppgå till omkring 140 år. För årsringarnas räkning måste förstoringsglas användas. Virkesmassan pr hektar uppgår till 573 kbm, och medelkubikmassan pr träd har visat sig vara 1,3 kbm, vilket är synnerligen anmärkningsvärt.

Fig. 3. Från en av provytorna i Västerstads almskog.
Foto: U. DANIELSSON.

Glädjande nog befinner sig skogen i en ägares hand, som icke vill förstöra lunden utan fastmer är synnerligen rädd om densamma och vårdar den pietetsfullt. Heder åt en sådan skogsägare. Sådana finnas ej många.

En annan sevärdhet på Öland är, såsom jag nyss nämnde, jätte-ekarna i Halltorps hage (fig. 4—7. Vid egendomens försäljning för åtskilliga år sedan lät säljaren fridlysa 12

stycken av de äldsta och största ekarna, varvid främst uttogos de friskaste exemplaren. Storleken av dessa är imponerande. Visserligen torde höjden i allmänhet icke överstiga 15 à 16 meter, men så är stammarnas grovlek så mycket större. Det är icke ovanligt, att diametern vid roten är 2 meter eller däröver. En del skadade ekar avverkades emellertid och lämnade var och en ända till 15 à 20 famnar ved (jmf. fig. 5). Vid avverkningen befunnos stammarna delvis vara angripna av en stor skalbagge och jättelika larver i tumsgrova gångar (fig. 6). Gjord uppmärksam därpå kunde undertecknad konstatera, att det var stora ekbocken, *Cerambyx cerdo*, som var skadegöraren. Denna insekt blev sedermera fridlyst av myndigheterna, då den är synnerligen sällsynt i vårt land. Fredandet båtade emellertid föga, då just de ska-

Fig. 4. En av jätte-ekarna i Halltorps hage.

Foto: GUNNAR SCHOTTE 3 juli 1924.

Fig. 5. Topstock och ved av en fallen jätte-ek i Halltorps hage.
Veden är 75 cm lång och toppstockens diameter över 1 m.

Foto: U. DANIELSSON.

dade ekar, där den höll till, skulle hemfalla under avverkning. Undertecknad lyckades då intressera numera avlidne direktör P. A. SJÖGREN på Ekerum för både insekt och ekar, och han lyckades anskaffa medel för inlösen av ytterligare ett dussin ekar, vilka sedermera även de fridlystes. Härvid togs med icke blott friska exemplar utan även de mest typiska boträden för *Cerambyx*, för vilken sålunda en hotande bostadsbrist avvärjdes. Således ha vi nu fridlysta skalbaggar i fridlysta ekar, »en särdeles kombination», som professor SKOTTSBERG uttryckte sig.

En del yngre ekskog avverkades för en del år sedan, vilken avverkning dock icke i nämnvärd grad rubbat skogens urskogsnatur. Såsom prov på vad marken och klimatet på Öland kan åstadkomma kan nämnas, att avverkningen omfattade 1,010 st. ekar med en kubikmassa av 1,084 kbm, varför betalades omkring 95,000 kronor, så vitt jag nu minnes rätt. Visa upp maken någon annanstädes, än möjligen i Skåne, den som kan!

Du, som läser dessa rader, glöm ej att, när tillfälle gives, besöka Öland, »solens och vindarnas ö». Ett besök där blir givande,

Fig. 6. Halltorps-ek med gångar av stora ekbocken.
Foto: GUNNAR SCHOTTE 3 juli 1924.

vare sig du är turist eller vetenskapligt intresserad; det finnes mångt och mycket på denna ö, som blir förborgat för den, som reser utan att ha sinnet mottagligt för naturens underliga skönhet och ögonen öppna för minnesmärkena efter våra fäders insats till kulturens fromma, vare sig det skett genom spridande av evangelium eller med eld och svärd.

Fig. 7. En av de mindre ek-jättarna i Halltorps hage. Omkring 1,5 m i genomsnitt vid roten och 14 m hög.

Foto: U. DANIELSSON.

OM VÅRA ALMAR.

AV K. JOHANSSON.

Alm är i likhet med lönn och lind icke i egentlig mening skogbildande i vårt land, utan förekommer spridd, sällan i smärre bestånd, bland andra lövträd på gynnsamma lokaler, såsom sydberg i Sveriges nordligare delar, i kvarvarande lövängar längre söderut eller på stenur och klippbranter, dit odlarens plog icke når. Men överallt är den utsatt för överdriven avverkning, bland annat på grund av det användbara virket. Det är ej ofta, som man under vandring i naturen påträffar bergalm i ursprungligt vilt tillstånd. Tätare bestånd finnas nu knappast annorstädes än på avlägsnare öar t. ex. i Stockholms skärgård.

I LINNÉS skrifter anföres blott en enda svensk art, *Ulmus campestris*, vilket namn uppenbarligen omfattade ej blott den vanliga almen eller bergalmen, utan även Ölands och Gotlands lundalm. Denna sistnämnda omtalas för första gången i den botaniska litteraturen som svensk av E. FRIES 1818 under namnet *U. suberosa*. Tre år senare kunde A. AHLQVIST i

Fig. 1. *Ulmus laevis*. Öland, Algutsrum. ($\frac{2}{3}$.)

»Anmärkningar om Ölands fysiska beskaffenhet och vegetation» meddela, att vresalmen blivit funnen på Öland.

Den vanliga almen har sedan lång tid tillbaka odlats som allé- och parkträd. Därom vittna de månghundraåriga träd, som pryda herregårdarnas parker och vägkanter. Om jätte-

träd av de andra arterna ser man inga uppgifter i litteraturen. De ha ju också tämligen sent upptagits bland kulturväxterna, och såsom mer sydliga torde de här vid nordgränsen för sina utbredningsområden ej kunna nå så betydande storlek eller ålder. I senare tid har dessutom en mängd varieteter spritts till trädgårdarna, delvis sådana som stå på gränsen till missbildningar, delvis mellanformer av obekant ursprung samt hybrider. Om det redan har sina svårigheter att komma till rätta med de vilda formerna, blir saken än mer invecklad, då man får att göra med de odlade.

Här följer först ett examineringskema över de hos oss i vilt tillstånd förekommande huvudarterna.

1. Blad undertill även mellan nerverna tätt mjukhåriga, ej sträva för känseln; sidonerverna ej gaffellikt förgrenade (utom

någon gång vid
bladbasen). Blom-
mor och frukter
mycket långt
skaftade, frukt
tätt hårig i kan-
ten:

V r e s a l m, *U.*
laevis PALL. (*U.*
effusa WILLD., *U.*
pedunculata
FOUG.). (Fig. 1.)

2. Blad un-
dertill mellan ner-
verna beströdda
med glesare, nå-
got styvare hår
eller kala; flera
sidonerver på var-
je blad gaffellik
förgrenade. Blom-
mor och frukter
med mycket korta
skaft (1—3 mm),
frukt ej kant-
hårig.

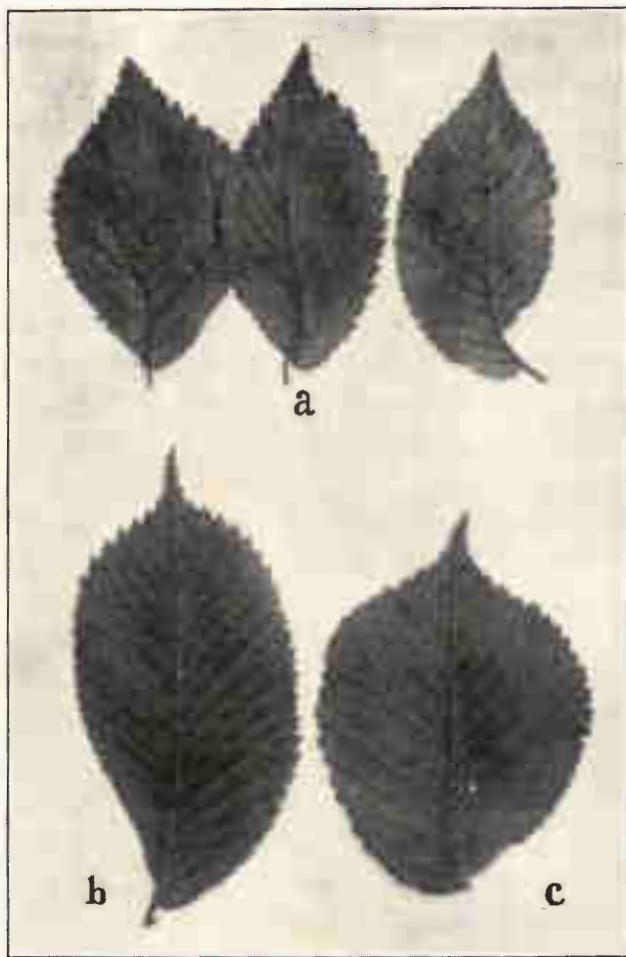

Fig. 2. a *Ulmus foliacea* fr. Öland; b *U. glabra* fr. Öland;
c *U. glabra* fr. Gotland. (⁹/₈)

a) Årskott håriga, grova (mer än 2 mm); tvååriga kvistar
ej strimmiga. De övre bladen bredast ovan mitten, plötsligt hop-
dragna till en smal, vass-sågad spets. Översidan i regel mycket
sträv av korta, styva, slutligen nästan stickande hår; bladskaft
kort (2—4 mm, sällan längre), den större basfliken täcker van-
ligen skaftet, ofta även en del av årskottet. Frukt stor, 20—30
mm lång, med grund inskärning i toppen; den s. k. stiftkanalen
smal, mycket längre än inskärningen; frörummet, som i övre

kanten är avrundat, är placerat vid mitten av frukten eller oftare litet lägre:

V a n l i g a l m eller b e r g a l m, *U. glabra* HUDS. (*U. scabra* MILL., *U. montana* WITH.). (Fig. 2 b och c.)

b) Årsskott glest eller icke alls håriga, smala; tvååriga kvistar mer eller mindre tydligt strimmiga. De flesta blad (ej alltid det översta) bredast vid mitten, mer jämnt avsmalnande till en trubbigare spets; översidan glatt eller obetydligt sträv; bladskaft 5—15 mm långt; skivans bas ej täckande skaftet. Frukt merendels 15—20 mm lång, försedd med djup inskärning i toppen; stiftkanalen är grövre och kortare än hos föregående eller saknas, i det att frörummets tillspetsade ända når fram till inskärningen:

L u n d a l m, *U. foliacea* GILIB. (*U. glabra* MILL., *U. nitens* MOENCH, *U. campestris* hos HARTM. m. fl. förf.). (Fig. 2 a.)

Till ytterligare karakteristik av de särskilda arterna skall jag behandla var och en särskilt.

U. LAEVIS PALL. (Fig. 3.)

I mellersta Europa når detta träd en höjd av 30 meter, men här i norden blir det säkerligen ej på långt när så stort. I fritt läge, både som vilt och odlat, har det en bred, tätlövad och ganska vacker krona. Men i lövträdsbestånd på Öland kan kronan bli mer gles och ojämn, varvid vissnade kvistar och små kvastlika skottknippen förekomma här och där i synnerhet mot toppen. Veden skattas ej högt, emedan splinten bildar en mycket bred cylinder (därav namnet *vitalm*).

Bladen äro ungefär elliptiska med sned bas samt vassa, grova, framåtkrökta tänder. Skaften äro knappt en halv centimeter långa. Frukten utmärker sig utom genom sin håriga kant även därigenom, att vingens nerver äro nätlikt förgrenade. Någon större variation kan ej förmärkas vare sig hos blad eller frukter. I sydvästra Ryssland skall emellertid enligt TRAUTVETTER förekomma en form med alldeles kala blad.

Spontan träffas
 vresalmen i
 mellersta och syd-
 östra Europa, i söd-
 ra Finland på mån-
 ga ställen samt på
 Öland i ett smalt
 bälte av några mils
 längd på öns mel-
 lersta del. Den upp-
 träder här enstaka
 eller i fåtaliga, glest
 spridda exemplar
 bland andra löv-
 träd. Även utom
 Sverige är trädet
 föga sällskapligt.

En närstående,
 i mellersta Europa
 ofta odlad art är
U. americana L., som har liknande frukter, men mer långskaftade
 blad med mindre sned bas. För övrigt knappt skiljbar från
U. laevis.

Fig. 3. *Ulmus laevis*, mindre träd. Stockholm.

U. GLABRA HUDS. (Försättsbilden sid. 55.)

Vad härledningen av artnamnet beträffar, har det av HUDSON
 i Flora anglica 1762 givits på den grund, att kvistarnas bark icke
 som hos *U. foliacea* är strimmig, utan slät. Då botanisterna för
 att erhålla en om möjligt för alla tider fast nomenklatur allmänt
 antagit prioritetsprincipen såsom gällande, har man måst åter-
 upptaga HUDSONS benämning. Härav åter följer, att följande art,
 l u n d a l m e n, ej kan få behålla det lika lydande namn, som
 MILLER några år senare (1768) givit den, och som anger, att b l a -
 d e n äro kala eller föga sträva.

Vanliga almen är ett ståligt träd, som kan bli 30—40 meter högt. Grenarna bilda spetsig vinkel mot huvudstammen, men visa redan tidigt benägenhet att bågformigt kröka sig utåt, så att ungträd antaga bukettform. Till och med den ogrenade fröplantan böjer sig åt sidan. Hos äldre träd är toppen brett rundad, och kronan bildas av bågböjda och i spetsen vanligen hängande grenar med solfjäderlikt utbrett bladverk i talrika etager. På de grova kvistarna och de stora, håriga knopparna är trädet igenkännligt även på vintern. Rotskott pläga ej förekomma. Korksvulster på kvistarna finnas ej heller hos vår vanliga alm, men väl hos en i synnerhet i England odlad form, *U. major* SM., vilken på grund av nämnda egendomlighet och andra skäl anses vara hybrid mellan *U. glabra* och *U. foliacea*.

Bladen utmärka sig genom sin saftigt mörkgröna färg (ofta med antydning till panaschering), mycket sträv översida, korta skaft samt betydande storlek. Hos vilda exemplar äro de vanligen 10—12 cm långa, hos odlade, i synnerhet hos *f. grandifolia*, mer än 15 cm. Skivan är osymmetrisk med halvt hjärtlik bas, i det att ena bladhalvans bas är öronlikt utvidgad, men båda hälfterna gå ungefär lika långt ned på skaftet i motsats mot förhållandet hos följande art. Bladskaftet och undersidans nerver äro litet gråaktiga i följd av sin tämligen täta, fina hårbeklädnad. De synas därför (även på en fotografisk avbildning) breda. Sidonerverna utgöra vanligen 16—18 par. I synnerhet i yngre stadium bli bladen genom torkning lätt svartaktiga eller få mörka fläckar. Bladtänderna äro vassa och framåtriktade, merendels blott i bakre kanten försedda med tänder av andra ordningen. Stundom händer dock, att några av de övre tänderna ersättas av centimeterlånga, i båda kanterna vass-sågade flikar. Sådana flikade blad kunna träffas på telningar och långskott från stammen hos alm av i övrigt vanligt utseende, men på somliga träd förekomma de som en konstant egendomlighet på ett stort antal grenar i kronans omkrets. Så är fallet stundom på Öland samt än mer på Gotland (*f. grandidentata* MOSS, *f. heterophylla* SCHNEID.,

troligen samma form som var. *laciniata* TRAUTV. i östra Asien). I övrigt variera bladen till sin bredd. Oftast äro de smalt omvänt äggrunda (fig. 2 b), men hos Gotlands vilda almar av denna art äro de oftare brett omvänt äggrunda. Tämligen bredbladiga almar finner man även på Öland, t. ex. vid Borgholm.

Blomhylllet är något större än hos följande och har längre, skrynkligt veckad pip samt något längre skaft. Frukten har tunn, finådrig, länge ljust grönaktig hinnkant, vilkens nerver liksom hos följande art äro trädlikt förgrenade och ej mycket hoplöpande. Grobara frön utvecklas i en stor procent av frukterna.

Arten varierar i vilda tillståndet ej mycket. Utom de förut nämnda märkes en varietet med glänsande kala blad, som ej äro det minsta sträva för känseln (var. *nitida* FR.). Den förekommer på Lilla Karlsö, varest den upptäcktes av P. C. AFZELIUS 1841. Även bland odlade träd träffas som en stor sällsynthet dylika glän s a l m a r, vilka emellertid ej härstamma från ovannämnda originalträd, ty bladen ha andra former, olika på olika individ. Vidare finnas mellanformer med glänsande, men något sträva blad såväl spontana, t. ex. på Öland, som odlade, exempelvis i Skanör.

En anmärkningsvärd, säkerligen mycket gammal form är var. *Trautvetteri* K. JOH., vars frukter äro håriga på mitten, och som anträffats spontan på ett par ställen på Gotland. Eljest hemma i sydvästra Ryssland. Måhända skulle det löna sig att söka den även på Öland.

Bland övriga avvikelser hos denna art kan nämnas en form eller snarare flera former, hos vilka bladskaftet är tydligt förlängt, utan att trädet i andra avseenden visar variation i riktning mot *U. foliacea*. Inskärningen i fruktens spets kan hos i allt annat normala individ vara tämligen djup. Naturligtvis kan man tänka sig, att sådana avvikelser uppstått genom korsning och återkorsning med *U. foliacea*, men de kunna också ha uppstått genom mutation eller vara blott individuella variationer. Utredning härav genom odlingsförsök skulle vara av stort intresse.

Fig. 4. *Ulmus foliacea*. T. v. unga ex. från strandäng vid Barlingbo myr, t. h. grupp från löväng i Alva s:n, Gotland. Juli 1914.

Av odlad alm ser man i trädgårdar en mängd konstlade former. En av de mest vanliga är var. *fastigiata* SCHNEID. [också kallad *U. exoniensis* efter Exonia (Exeter) i England, där den först skall ha uppdragits i större mängd]. Allmänt kända äro vidare hängalm, krusbladig alm, blodalm o. s. v.

Exempel på åldriga jättealmar ha förut anförts i denna tidskrift. Träd med mer än 5 meters omkrets vid brösthöjd växa sålunda vid Trolle-Ljungby, vid Knistad nära Skövde m. fl. ställen. Till denna storleksordning höra sannolikt några almar, som stå utanför Löfstads slott söder om Norrköping. Ännu större mått uppgives för en alm vid Vårdsätra i Bondkyrka socken, nämligen 6,25 meter i omkrets.

U. FOLIACEA GILIB. (Fig. 4—5.)

Av denna art finner man hos oss ej så stora exemplar som av föregående. I mellersta Europa lär den dock nå en höjd av 35 meter. På Gotland och Öland torde markägaren sällan eller aldrig låta trädet dö av ålderdomssvagheter. Ovanligt höga äro några exemplar vid Hult i Algutsrums socken samt almarna vid

Stora Dalby i Kastlösa socken på Öland. Men något mått kan jag ej uppgiva.

Trädkronans form är en annan än hos föregående. De nedersta grenarna kunna visserligen hos fristående träd bli tämligen långa och rakt utstående, men de flesta, särskilt de övre, äro korta, halvt upprätta eller utspärrade utan hängande spetsar, och toppen är smal, så att kronan blir äggrund eller något pyramidlik. I tätare bestånd uppväxta träd få däremot en smal, pelarlik krona, vilken form kan visa sig hos ganska

unga individ. Då lundalmen och vanlig alm växa bredvid varandra, märker man lätt, att den förra har mörkare och mer grovsprickig bark. Fröplantan är under första året ogrenad och rak. Dess blad äro motsatta. Hos kraftigare fröplantor av vanlig alm äro endast de nedersta bladen motsatta.

Rotskott uppträda ofta i ymnighet, varför träd, som lämnas åt sig själva vid vägkanter, kunna giva upphov till täta snår. Stamuppslag äro också mycket vanliga, och trädet rensar sig mindre lätt än vanlig alm. Svulster och vingar av kork på kvistarna förekomma sparsamt eller rikligt hos många träd, vilka

Fig. 5. *Ulmus foliacea*. Visby april 1903.

fordom ansågos bilda en egen art (*U. suberosa*), men som numera pläga få värdet av varietet. Men ej ens denna rangställning kan upprätthållas, emedan dylika korkbildningar uppträda hos vissa individ av alla möjliga former av arten, men saknas hos andra av, som det synes, i övrigt lika sorter. Då man av samma individ på vegetativ väg uppdrar flera träd, kan det hända, att något enstaka exemplar genom höggradig korkighet skiljer sig från alla de andra.

Om kvistarna och bladskäften är förut talat. Bladskivan är mindre än hos föregående art (ett gott kännetecken på arten), i regel mycket osymmetrisk ej blott genom den olika formen hos bladhalvorna utan också därigenom, att den ena går betydligt längre ned på skaftet än den andra. Sidonervernas antal är vanligen 15—16 par.

Blommorna ha blott 4—5 ståndare, då vanlig alm har 5—6 eller 7. Denna olikhet har dock vid bestämningen mindre värde, emedan spontan l u n d a l m hos oss i allmänhet har 5 ståndare. Frukten är hos utpräglade former karakteristisk genom sin mer eller mindre gulröda färg, fastare och mer grovådriga vingar, rundade form och mindre storlek i jämförelse med föregående, men i många fall är frukten nästan så stor som hos denna. Den skiljer sig likväl genom den djupare inskärningen och den kortare stiftkanalen.

Hos l u n d a l m e n är variationen hos alla delar vida större än hos vanlig alm. I utländska flöror omtalas en mängd namngivna former, men de motsvara sällan fullständigt de svenska. Det synes nämligen, som om dessa underordnade former skulle vara olika i olika trakter. Så äro även flera av de gotländska och de öländska formerna ej fullt överensstämmande. Variationerna, särskilt om de uppstått genom korsningar, torde åtminstone potentiellt vara till antalet så gott som obegränsade, och då endast en liten del av alla möjligheter är förverkligad, särskilt då individantalet i en trakt ej är överväldigande, är det en sällsynt slump, om två alldeles lika former påträffas på skilda

geografiska områden. Vad bladformen beträffar, kan den vara smal eller nästan cirkelrund, bladbasen mycket sned eller mer symmetrisk (fig. 2 a), övre bladytan glatt eller rätt tydligt sträv, kvistarna kunna ha korksvulster eller sakna sådana. Nästan alla mellanformerna kunde tänkas ha uppkommit genom hybridisering mellan en form med rundade, strävhåriga, vid basen föga sneda blad och en annan form med smalare, glatta, vid basen mycket osymmetriska blad, av vilka den ena formen varit suberös. Sådana former finnas bland våra lundalmar, men om de fordom varit två konstanta arter, är ovisst.

Bland de talrika variationerna må nämnas:

Var. *glandulosa* (U. *glabra* MILL. β *glandulosa* LINDL. 1829; U. *campestris* var. *xanthochondra* BECK.) har i synnerhet på undersidan tätt och fint glandulösa blad; på Öland och Gotland äro glandlerna vanligen röda; samma egendomlighet hos frukterna.

Var. *cracoviensis* ZAPAL. utmärker sig genom mycket små frukter av c:a 10 mm:s längd. Ditåt gå enstaka exemplar bland såväl spontana som odlade träd.

Var. *pilosula* K. JOH. (fig. 6) är försedd med undertill mjukt håriga blad samt egendomlig bladform med tvärt avsatt spets nästan som hos U. *glabra*. Frukten är på mitten finhårig. Blott sedd vid Kalkstad i Torslunda socken på Öland.

Vad beträffar korkalmarna, finna vi dylika nästan överallt bland U. *foliacea*. Det är svårt att angiva någon regel för korksvulsternas uppträdande, om ej möjligen den, att småbladiga exemplar äro mest benägna för korkbildning. Men det kan bero på näringsförhållandena eller talrikheten av rotskott.

Av U. *foliacea* odlar man företrädesvis storbladigare sorter med kraftigt utbildade grenar och kvistar, men även former med fint och sirligt lövverk äro företrädade i många trädgårdar. Liksom hos de spontana lundalmarna finner man bland de odlade på olika individ alldeles kala blad och mer eller mindre sträva sådana. De förra äro emellertid avgjort övervägande. Ute-

slutande trädgårdsformer äro hos oss t. ex. var. *purpurascens* SCHNEID. med rödaktiga blad, var. *van Houttei* SCHNEID. med gulfläckiga blad m. fl.

Utbredningsområdet för *U. foliacea* som spontan art sträcker sig från England till Ryssland och västra Asien samt åtminstone från södra Europa till Sydskandinavien. Dess egentliga stamhåll här är som bekant Öland och Gotland. Men även spontana exemplar från ett par danska lokaler vill jag utan tvekan föra hit. Exemplar från Bornholm (insamlade av C. H. OSTENFELD 1918) överensstämna med en på Gotland vanlig typ med måttligt snedbladbas. Den andra lokalen är ön Viksö vid Lolland. Exemplar därifrån (insamlade av J. BANG 1918) ha tämligen stora, på försommaren ljusa, men sedan mörknande blad (en förändring, som jag ofta iakttagit på svenska former). Frukterna äro tämligen små och till formen typiska *foliacea*-frukter. Hos båda är bladens undersida beströdd med gulaktiga mikroglandler. Dessa almar äro de, som i Dansk Skovforenings Tidsskrift 1918 sid. 440 och 442 omtalas under benämningen *U. glabra* HUDS. var. *nitida* FR.

Utom ovanstående varieteter förekomma i kultur flera mer avvikande former, som i de viktigaste kännetecknen, såsom frukter och bladskaff, rätt nära ansluta sig till *U. foliacea* och efter sitt yttre utseende skulle kunna underordnas denna art, men som i allmänhet upptagas som egna arter. Alla utom den första torde vara hybrider. De viktigaste äro följande:

U. MINOR MILL. (i trädgårdar vanligen under namnet *U. microphylla* eller *U. campestris* var. *microphylla*). (Fig. 7—8.)

Mindre träd med ännu smalare kvistar och smärre knoppar än *U. foliacea*. Blad små (omkring 5—7 cm långa) med knappt sned bas. Ståndare i allmänhet blott 4. Frukt också tämligen liten. Lövsprickning sen.

Hos ett i Visby odlat träd av denna form framträder på ett i ögonen fallande sätt en arbetsfördelning mellan kronans olika

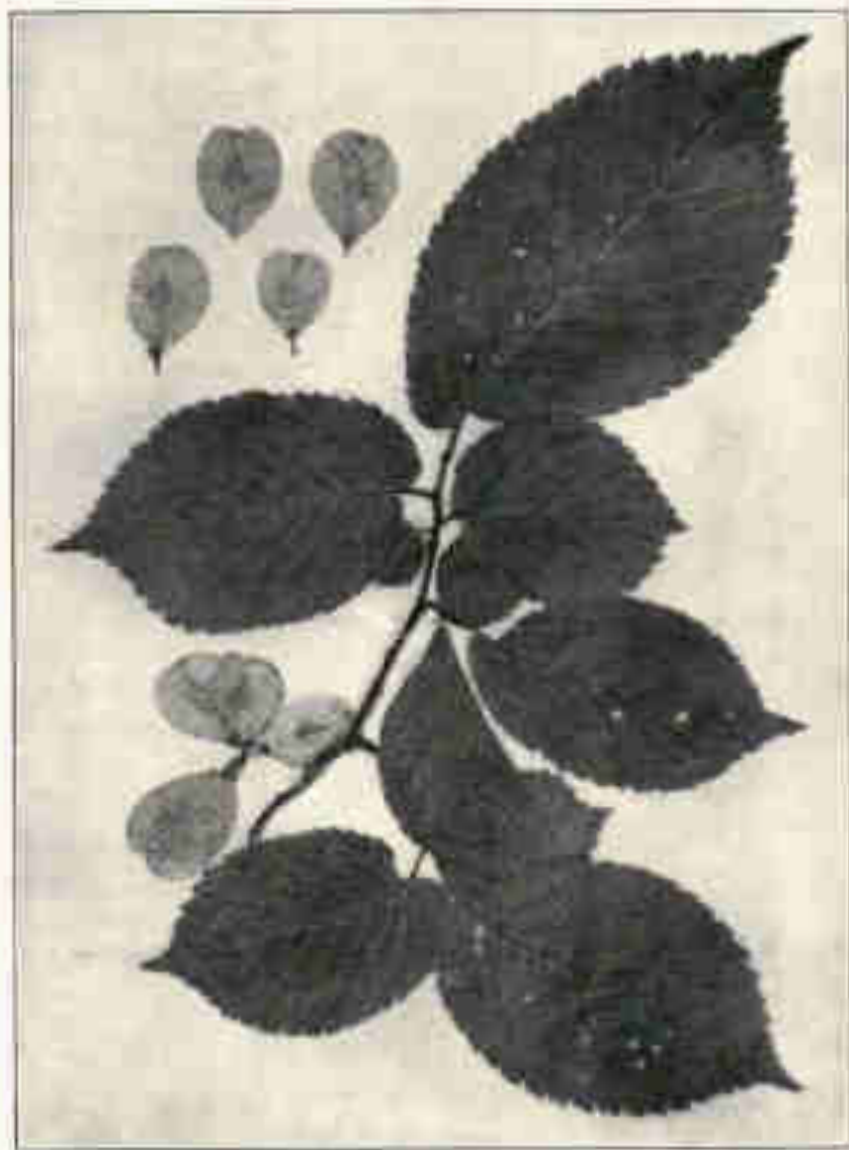

Fig. 6. *Ulmus foliacea* var. *pilosula* från Kastlösa s:n, Öland. ($\frac{1}{10}$.)

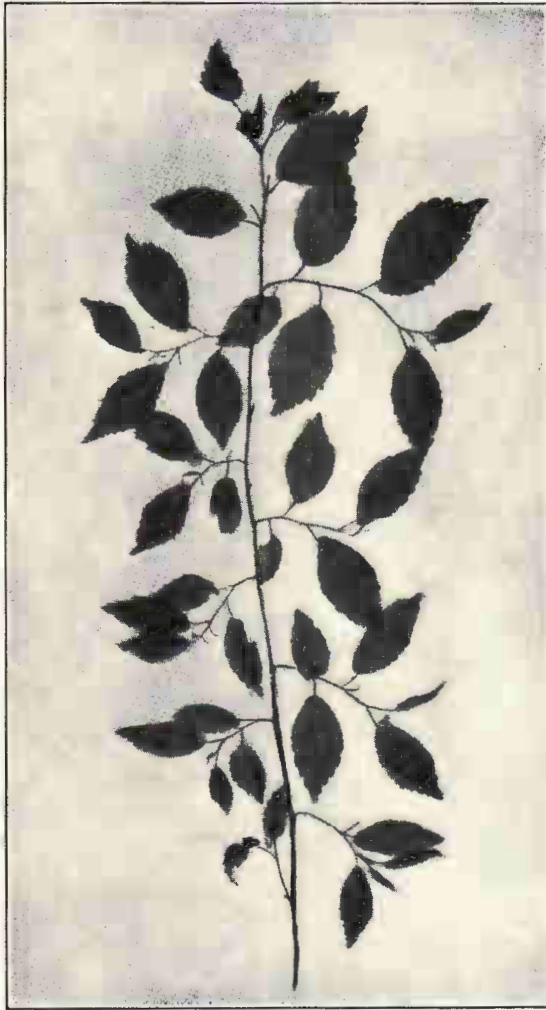

Fig. 7. *Ulmus minor*. Skott från den icke blommande delen av kronan. ($\frac{9}{10}$.)

delar. Medan en del av kronan saknar blommor och lövas i vanlig tid, kan en annan del vara belastad med blommor och sedermera frukter i sådan mängd, att kvistarna fullständigt täckas. På de grenar, som under det löpande året bära blommor, äro bladknopparna ytterst gle- sa och slå ut först sedan frukterna avfallit och de andra grenarna utvecklade sina blad. Ett parti av kronan är således lövklätt, under det att ett annat utgöres av nakna kvistar. De grensystem, som flera år å rad blommat rikligt, bli spensliga, fåbladiga och risiga samt uppvisa här och där vissnade kvistar. (Fig. 7 och 8.)

Engelsk alm, *U. PROCERA* SALISB. (1796). (Fig. 9—10.)

Av denna almart förekommer ett tiotal träd på Observatoriebacken i Stockholm. För övrigt synes den vara okänd i Sverige. Den har i jämförelse med vanlig alm mörkare och mer grov-

Fig. 8. *Ulmus minor*. En kvist i fertilt stadium och en annan, som de föregående åren varit fertil. Visby juni 1903. ($\frac{1}{2}$.)

Fig. 9. Ett lummigt exemplar av *Ulmus procera*, Stockholm.

sprickig bark och en lummig krona av annat utseende. De nedre grenarna äro långa och rakt utstående, de övre mer upprätta, ej hängande. Bladverket är ej tvåsidigt utan utgå i olika riktningar, och varje större gren avslutas med en tät anhopning av mörkt lövverk, varför kronan får ett puckligt utseende. Ljuset utestänges i bladmassan i toppen även i horisontal riktning i motsats mot förhållandet hos andra almar. Rotskott förekomma.

Bladen äro omkring 6—9 cm långa, de flesta hjärtlikt rundade med måttligt sned bas och en halv centimeter långt skaft (fig. 10). Översidan är alltid sträv. Sidonerverna äro hos flertalet blad blott 10—12 par. Lövfällningen försiggår senare än hos de andra arterna. När vanlig alm är till mer än hälften avlövad, står den engelska almen ännu friskt grön. Frukterna äro rundade eller omvänt äggrunda, 12—15 mm långa med högt sittande frörum, nående fram ända till inskränningen i toppen. — Vad hittills nämnts, gäller lika väl om svenska som om engelska exemplar. Beskrivningen på kronans form överensstämmer alldeles med den av C. E. Moss (i *The Cambridge British Flora*) lämnade.

Några observationer om frösättningen hos de av mig iakttagna exemplaren må här bifogas. Hos släktet *Ulmus* bildas pistillen som bekant av två fruktblad, och anlag finnas till två frörum med ett hängande frö i varje rum. Men blott det ena rummet brukar utvecklas. Märkligt nog uppvisa de flesta frukterna hos Stockholms-exemplaren två frörum, i allmänhet olika stora, mindre ofta lika mycket utvecklade. Men av frön synes knappt ett spår. Bland 600 undersökta frukter fann jag intet enda sådant. Träden tyckas vara absolut sterila. Därmed

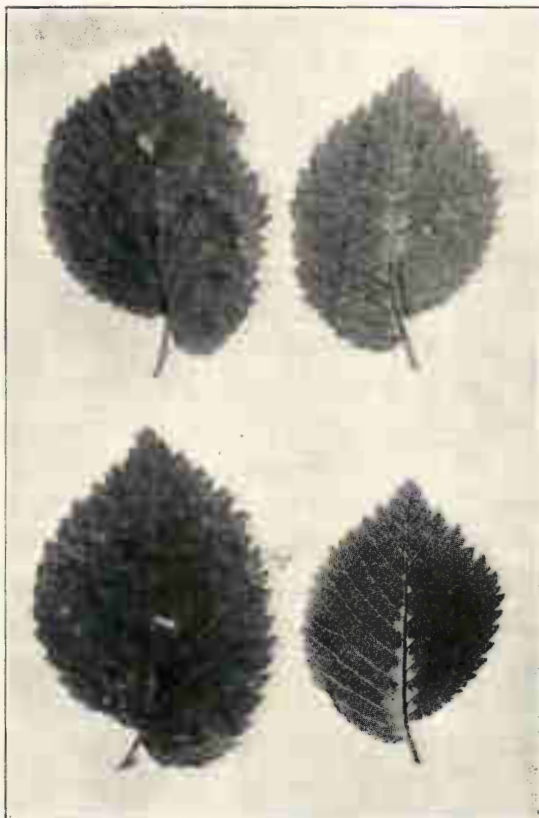

Fig. 10. Blad av *Ulmus procera*, överst från England, nedtill från Stockholm. ($\frac{1}{10}$)

sammanhänger, att frukterna avfalla mycket tidigt eller att blomorna själva fällas, innan fruktämnet börjat svälla. Blomsamlingar äro på de flesta träden sällsynta eller inskränkta till en viss del av kronan. De saknas troligen helt och hållet somliga år. Åtminstone kunde jag icke upptäcka några i hela beståndet år 1923. Liknande förhållande torde ha ägt rum för c:a 60 år sedan. I samlingar har jag nämligen sett ett vid den tiden av Т. О. В. N. КРОК insamlat och till *U. montana* bestämt exemplar, enligt etiketten och muntlig uppgift av insamlaren härledande sig från ovannämnda lokal. Men på samma ark ligga fruktqvistar av vanlig alm, av vilka

ännu i dag några träd omväxla med *U. procera* på Observatoriebacken. Det kan väl anses för tämligen säkert, att om den sistnämnda vid tillfället varit fertil, frukter därav insamlats tillika med bladen. Enligt gröningsförsök utförda med frön från flera träd av professor A. HENRY i Dublin är arten även i England nästan fullständigt steril.

U. procera blir i England ända till 40 meter och är jämte en *Populus*-form dess högsta träd. I Skotland blir den knappast mer än hälften så stor. Stockholms-exemplaren äro ej heller mycket högväxta, men ha dock ungefär samma storlek som bredvid stående individ av vanlig alm, vilka kunna förmodas vara av samma ålder. Med hänsyn tagen därtill, att platsen är föga gynnsam (nordsidan av en grusås), kan man visserligen icke sluta sig till vad resultatet skulle blivit av en plantering under bättre förhållanden i sydligaste Sverige. Men det är ej osannolikt, att trädet där skall kunna uppväxa till ganska ansenliga dimensioner. Tillräckliga skäl finnas att försöka. I England trives det bäst på något fuktiga alluviala avlagringar, såsom i Thamesdalen, och anses av Moss tillhöra den ursprungliga spontana floran. Däremot talar likväl, att det numera blott förekommer i parker, alléer och häckar. Enligt en annan åsikt (anförd av HENRY i Mitteilungen der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft 1910) skulle arten möjligen stå i nära släktskapsförhållande till den i Italien odlade almen, vilken kommer till användning vid vinodlingen. Till England skulle den då ha införts av romarna eller av munkar tillsammans med vinrankan. Veden är starkt rödaktig och bildar ett förträffligt virke.

U. LATIFOLIA POEDERLE (fig. 11) torde vara botaniska namnet på en form, som länge odlats i Skanör och Falsterbo. Åtminstone har man i behåll herbarieexemplar från år 1837. Namnet *latifolia* är i viss mån tvetydigt, emedan det har använts om flera olika former, och i våra dagars priskuranter från trädgårdsfirmor betyder det i regel något helt annat. POEDERLES namn går så långt

tillbaka som 1792 och synes ha utsikt att stå sig. AITON har visserligen använt samma artnamn redan 1789, men hans kombination är dödfödd, emedan den åsyftar den redan förut av HUDSON (även LINTON) namngivna vanliga almen.

Denna form lär allmänt odlas i Belgien. I stället för beskrivning (en sådan finnes för övrigt i Bot. Notiser för 1921) hänvisar

jag till närstående figur. Likheten med *U. foliacea* är uppenbar. Men bladen ha skarpare spets, och de övre äro bredast ovan mitten som hos *U. glabra*. Genom sådd av frön av belgiska exemplar, varvid heterogen avkomma erhöles, kan anses bevisat, att formen är en hybrid (A. HENRY). Huruvida motsvarande försök utan svårighet kan verkställas med Skanör-almarna, är osäkert, emedan frösättningen hos dem är mycket dålig. På ett rikt frukt bärande träd i Falsterbo fann jag alla undersökta frukter sterila.

Skanör-almen har av några utländska författare (såsom Moss och SCHNEIDER) ansetts identisk med *U. montana* var. *nitida* FR., men med orätt. Sistnämnda form är, såsom namnet anger och såsom av beskrivningarna sedda i sammanhang framgår, en glattbladig varietet av vår vanliga alm. Den klassiska lokalen

Fig. 11. *Ulmus latifolia* från Falsterbo. ($\frac{1}{4}$.)

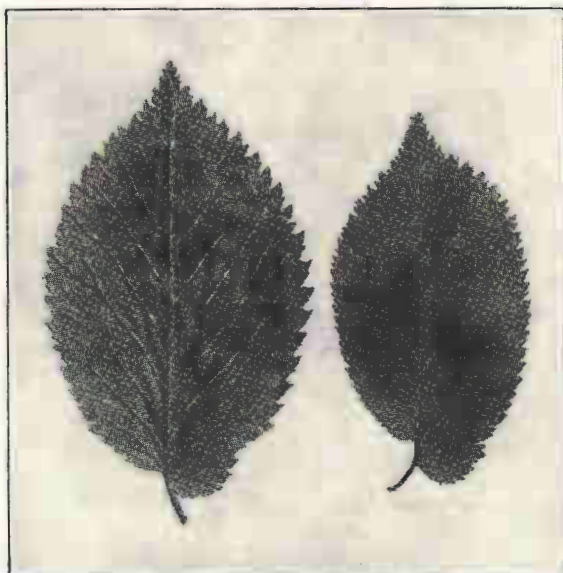

Fig. 12. Blad av *Ulmus vegeta* från England. ($\frac{1}{2}$)

därför är Lilla Karlsö. Skanör-almen har dessutom visst icke alltid glatta blad, ofta äro de ganska sträva.

Huntingdon-almen, *U. VEGETA* LOUD.) SCHNEID. (fig. 12) är ett i mellersta Europa stort träd om 30—36 meters höjd och tillika ofantligt snabbvuxet. I England har man exempel på, att det på 10 år kan bli 11 meter högt. Fruk-

terna likna dem hos *U. foliacea* till formen, men överträffa dem något i storlek. Bästa igenkänningstecknet är de stora, särskilt undertill något ljusa eller blåaktigt gröna bladen med egendommeligt formad bas. De nedersta sidonerverna eller den ena av dem sakna parenchym i nedre kanten allra närmast mittnerven, så att skivan synes kort nedlöpande på skaftet. Denna alm är en hybrid mellan *U. glabra* och *U. foliacea*. Vid frösådd uppstå plantor, som äga vissa av dessa arters egenskaper i det förhållande, som de mendelska lagarna fordra. Den lär ha uppkommit som fröplanta i Huntingdon i England omkring år 1750.

Under namnet *U. vegeta* uppdragas i trädskolor i Tyskland och annorstädes storväxta och storbladiga former, som snarast böra uppfattas som varieteter av *U. foliacea*. En dylik i Visby odlad form har jag förut trott vara ovannämnda alm, men genom jämförelse med engelska exemplar sedermera funnit, att så ej är fallet. Om den äkta *U. vegeta* SCHNEID. odlas i vårt land, vet jag ej, men den bör helt visst gå till i Skåne lika väl som i Danmark.

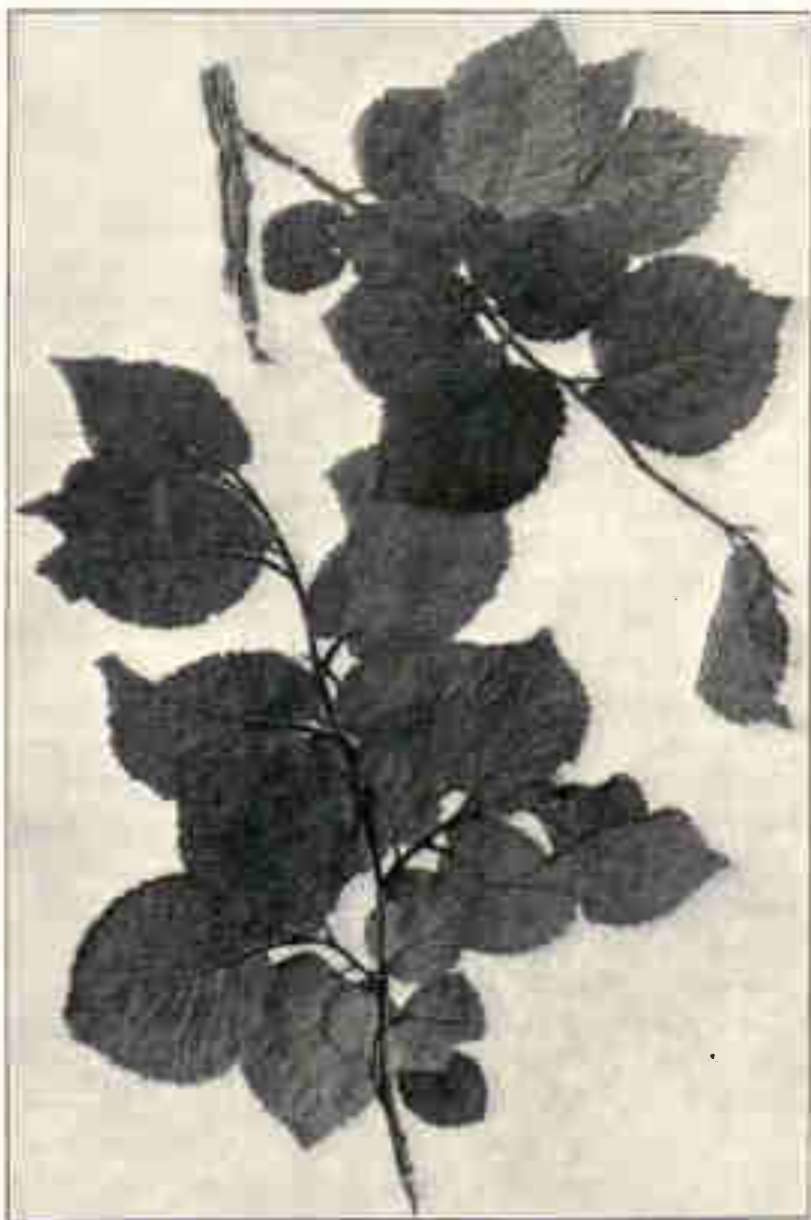

Fig. 13. *Ulmus foliacea* f. *crispula* (suberos) från Gotland, Vallstena
30 maj 1914. ($\frac{9}{30}$)

Av det föregående framgår, att flera av de odlade almformerna uppstått genom hybridisering, och att dessa former sedan genom människans åtgärder hållits rena förmedelst vegetativ förökning. Om vi söka utreda uppkomstsättet för de otaliga småformerna bland den spontant växande lundalmen, så inse vi genast, att dessa icke kunna jämföras med de konstanta apogama formerna inom t. ex. släktet *Alchemilla*. Icke heller kunna de i större utsträckning vara uppkomna genom mutation, ty därtill är konstansen alltför ringa. Individuell variation på grund av yttre betingelser kan ej äga rum inom så vida gränser, som här förekomma. Det återstår knappast annan möjlighet, än att de flesta formerna äro korsningsprodukter. Hybrider mellan *U. foliacea* och *U. glabra* HUDS. ha visserligen befunnits ha nedsatt fruktsamhet, men ej alla (t. ex. ej *U. vegeta*) äro helt sterila. Då nästan alla till kollektivarten *foliacea* hörande former igenkännas på smala kvistar, små blad och äga ungefär samma fruktform, torde släktskapen mellan de förmodade stamföräldrarna varit större än mellan de nämnda arterna, varför hybriderna sannolikt blivit utrustade med större fertilitet. Före istiden funnos *Ulmus*-arter i norra Europa; släktet var till och med representerat på Spetsbergen. Under nedisningen i norra Europa drevos de där befintliga formerna söderut, varvid de efter all sannolikhet sammanträffade med en eller flera sydeuropeiska arter, som från bergen tvingades ned på låglandet. Om korsning nu ägde rum i större skala och mer eller mindre fertila mellanformer alstrades, torde en del av dessa efter istidens slut åter dragit mot nordnorden och bildat stammen bland annat till Gotlands och Ölands lundalmar. Att korsningar ännu fortgå, synes framgå därav, att den nu levande almfloran bildar ett virrvarr av former utan bestämda gränser sins emellan, ehuru hela variationskretsen är ganska vid. Det finnes t. ex. på Gotland en form, som påminner om den engelska almen (fig. 13), och på Öland har jag sett ett mindre träd, vars blad erinra om *U. vegeta* (fig. 14). Det är också sannolikt, att kombinationen *U. foliacea* × *glabra* stundom

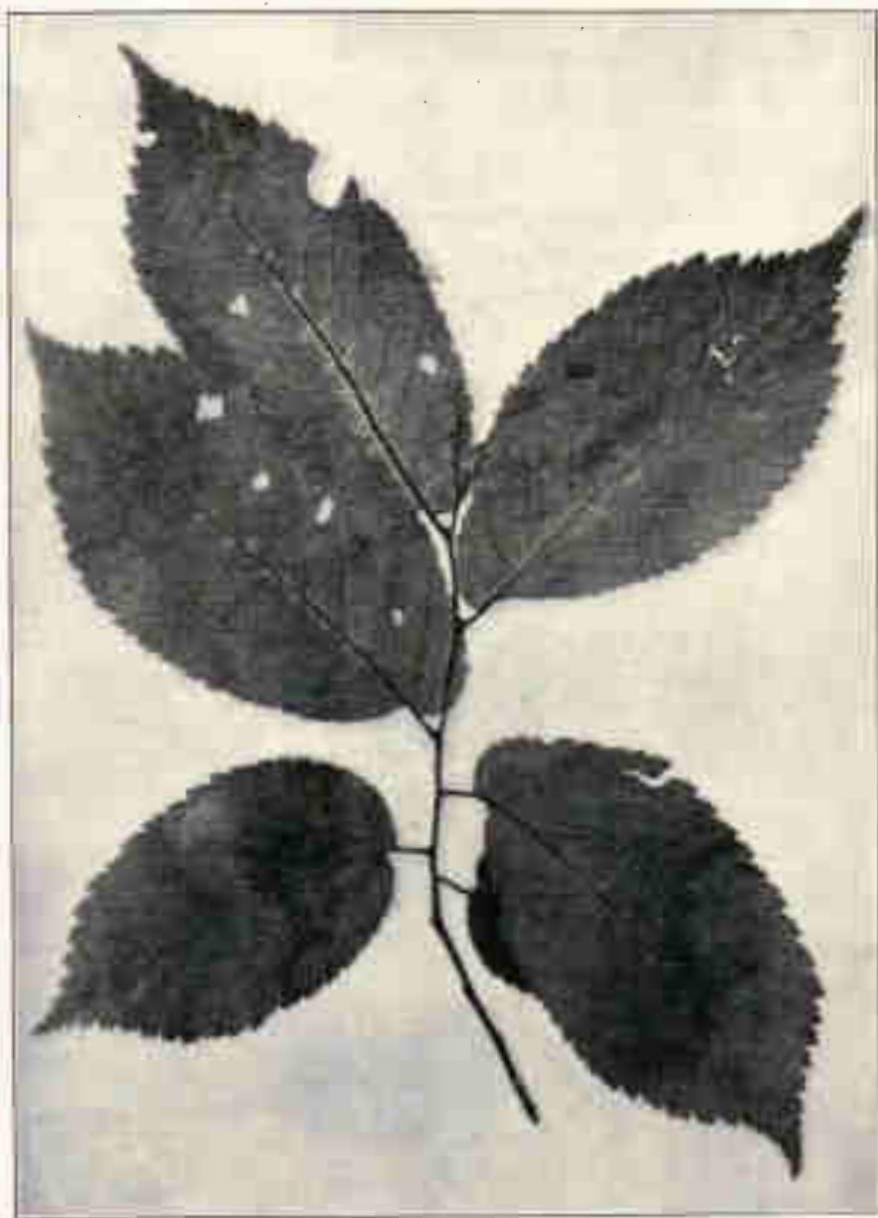

Fig. 14. *Ulmus foliacea*. Öland, Kastlösa s:n, Västerstad. ($\frac{2}{3}$.)

uppstår i de trakter, där båda arterna växa tillsammans. Ett par gotländska former (beskrivna i Sv. Bot. Tidskr. 1921) kunna knappt tolkas på annat sätt (jmf. fig. 15). I likhet med de förut omtalade trädgårdshybriderna stå de närmare till *U. foliacea* än till den andra arten.

Av detta rikliga material skulle man till odling och förökning medelst avläggare eller ympning kunna uttaga vissa typer, vilka säkert därvid skulle hålla sig konstanta. På det sättet kunde trädgårdar och parkanläggningar riktas med värdefulla tillskott.

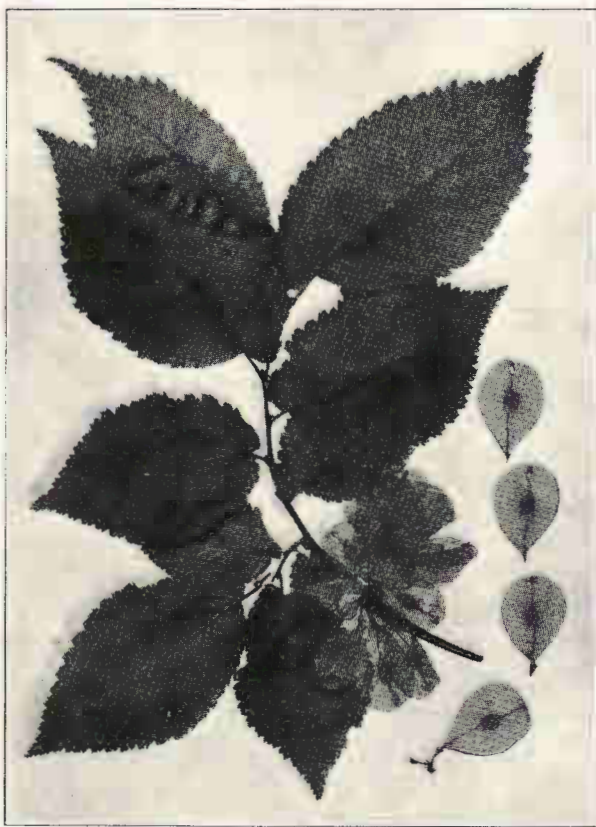

Fig. 15. *Ulmus cordifrons*. Gotland, Hejnum. ($\frac{1}{9}$.)

PARKANLÄGGNINGEN VID H. M. DROTTNINGENS »SOLLIDEN».

AV SLOTTSSARKITEKT T. GRUT.

Den öländska »landborgens» kalkstensplatå, som längs öns västra sida hög och brant reser sig ovan en kilometerbred ekbevuxen strandslutning, bildar vid Borgholm ett rätvinkligt hörn, på vilkets krön den mäktiga slottsruinen vilar. En kilometer söder om denna och ett stenkast nedanför landborgens ligger i CARL X GUSTAFS forna hjortpark DROTTNING VICTORIAS sommarhem, det vita Solliden. Skyddad av landborgens mot östliga vindar, med vid och fri utsikt åt söder, väster och norr över ekskogen och Kalmar sund, ligger huvudbyggnaden på strandslutningens näst översta avsats. I synranden i söder framskymtar Kalmar stads silhuett. I väster synes småländska landet som en smal strimma. I norr hägrar »Blå Jungfrun» över havshorisontens brisiga spegel. Ekslutningen är full av murgröna, som täcker kalkstensmoränerna och ur de täta, ogenomträngliga snåren av hagtorn, hassel, vildrosor och slån klättrar uppför ekarnas stammar långt upp i kronorna. På försommaren, då ekskogen står gyllene ljusgrön, genljuder den av näktergalssång. I juli och augusti är den tyst, och vid västlig bris viskar den späda strandbränningens sorl genom lövsuset. När solen står i väster,

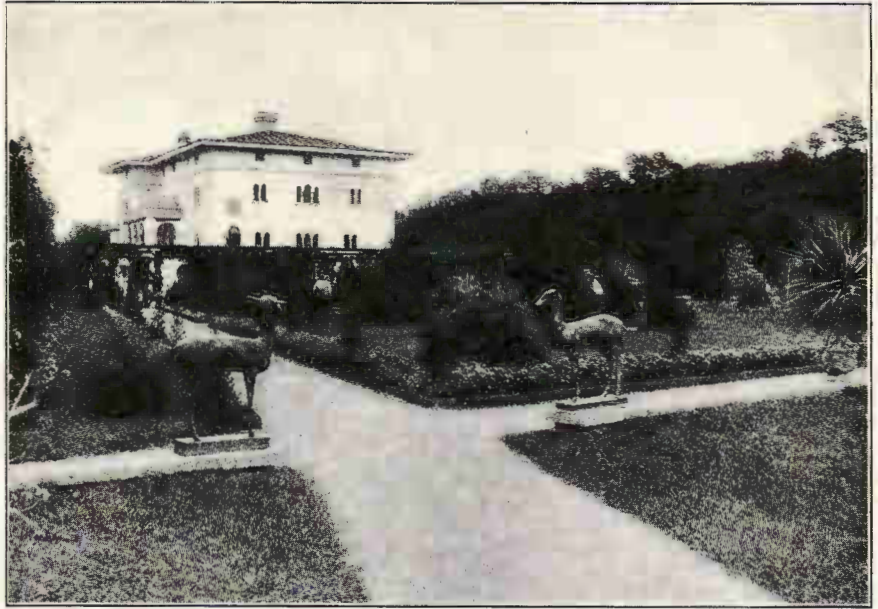

Fig. 1. Solliden, slottet från sydost.

Foto: WILH. LAMM.

ligger sundet som en glittrande spegel, vilkens spelande reflexer belyser grenverket nedifrån. Långt får man leta efter ljuvligare nejd. Fridfull ligger parken under landborgen, och därovan breda sig alvarens vidder ut i fjärran, söder och öster om slottsruinens mäktiga fyrkant.

Söder om parken ligger Drottningens fruktodling, och mitt i denna bor trädgårdsmästaren i »kavaljersflygeln», ett trähus, ursprungligen på egen hand uppfört av domänens förste tillsyningsman som egen bostad, men sedermera apterad till logis åt uppvaktingen. Ett stycke sydost därom, närmare stranden, ligger åkerbruksgården med stallar och tillbehör. Uppe på Alvaren, öster om slottet, står Drottningens flaggmast, och några stenkast söder om denna vid den stora, smidda inkörsgrinden står en gammal ölandskvarn, som räddats dit från förgängelsen. Ett stycke norr om flaggmasten är norra järngrinden med dess vackra kalkstensmur. Parallellt med stranden och landborgen sträcker

Fig. 2. Solliden, slottet från nordost.

Foto: WILH. LAMM.

Fig. 3. Solliden, pergolan.

Foto: WILH. LAMM.

sig, halvvägs mellan båda, på slutningens mellersta avsats, den vackra »gröna gången» genom parkens hela längd. Den korsas av stora körvägen, som söder om parken svänger ned till stranden och genom nordvästra grinden fortsätter mot norr till Borgholms stad.

Drottningen förvärvade detta område våren 1903, och samma år utförde undertecknad efter Drottningens detaljerade anvisningar ritningarna till såväl slottet som till de närmast omgivande delarna av trädgården. Denna anläggning fullbordades till år 1906. Därefter har Drottningen varje år personligen och utan att konsultera någon fackman projekterat och låtit utföra någon utvidgning av parken med gångar, slutna platser och »överraskningar» i snårskogen, så att parkområdet under årens lopp ansenligt utvidgats. Den intressantaste av dessa anläggningar torde vara en »rock-garden» nordväst om slottet, med en mångfald pittoreska bladväxter, såsom *Cotoneaster*, *Sedum* etc. Vidare märkas

krocket-planen, en större rosenparterr och senast den av holländska drottningen i somras skänkta »holländska rosengården» söder om krocket-planen. I pergolan närmast söder om slottet, som tillhör den ursprungligen komponerade trädgården, har Drottningen placerat en del skulpturala reseminnen från Italien. Även i den italienska trädgården söder om pergolan har inplacerats skulptur samt stora italienska lerkrukor. Såväl i snårskogen nedanför trädgårdarna som i västsluttningen av landborgen har Drottningen personligen komponerat och låtit anordna en mångfald stigar, bänkplatser, bersåer, solvisare, gångar och trappor, och har därvid den lokala kalkstenen varit ett tack-samt material. Den kalkhaltiga jorden är synnerligen bördig, och den har visat sig lämplig för såväl blommor, buskar och bladväxter av alla slag som för koniferer och fruktträd. Drottningens vackra resultat av fruktplanteringarna här hava i hög grad stimulerat fruktodlingen på Öland och verkat som ett vackert föredöme. Jorden är röd av kalkstensmjöl, lätt och porös, men jordlagret är föga mäktigt. Det svåraste problemet, bevattningsfrågan, har Drottningen i sommar lyckats lösa genom frmgångsrika brunnsborrningar i berget, utförda av en brunnsborrhare från Gotland. Detta föredöme torde bliva av stor betydelse för hela öns utveckling. Föreståndare för Drottningens trädgårdar på Solliden är trädgårdsmästare JOHNSON därstädes.

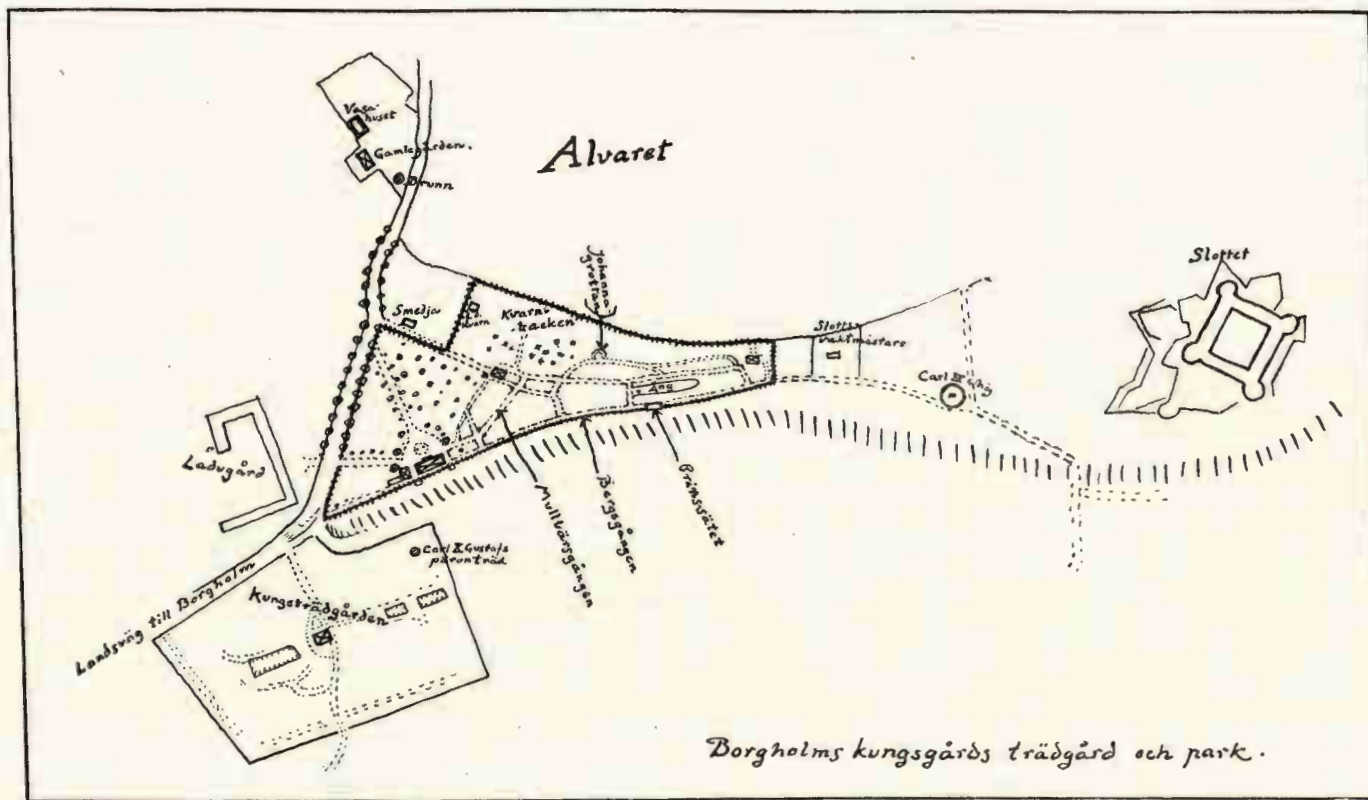

NÅGOT OM TRÄDGÅRDEN OCH PARKEN OMKRING DROTTNINGENS VILO- HEM PÅ ÖLAND.

AV FÖRSTE KANSLISEKRETERAREN A. LEKANDER.

Den 16 maj i år invigdes Drottningens vilohem å Borgholms kungsgård på Öland. Vilohemmet utgöres av gårdens gamla mangårdsbyggnad jämte dithörande inspektorsbyggnad samt två villabyggnader, vilka samtliga byggnader inköpts av förre arrendatorns, direktör HJALMAR HULTENBERG, dödsbo. Byggnaderna omgivas av en trädgård med park, å här reproducerade kartskiss (fig. 1) utmärkt med streckade begränsningslinjer, vilket område av DROTTNINGEN arrenderas utav nuvarande kronoarrendatorn till den snart utlöpande arrendeperiodens slut. Det är att hoppas, att området därefter med äganderätt må förvärvas, så att den en gång välskötta trädgården och parken må kunna få en pietetsfull vård i likhet med den restauration, som huvudbyggnaden undergått genom arkitekten T. GRUT. Visserligen äro trädgården och parken mycket blygsamma i förhållande till många andra herrgårdsträdgårdar, men såsom de nu te sig för besökaren äro de en bleknad avbild av vad de en gång varit under dåvarande arrendatorns, direktör CARL HULTENBERG, tid.

Då Föreningens för Dendrologi och Parkvård ledamöter under exkursionen å Öland i år säkerligen komma att tangera även dessa områden, kanske det vore av intresse att höra något om, hur denna trädgård och park tillkommit och sett ut på 1860- och

Borgholms kungsgårds trädgård och park.

Fig. 1. Borgholms kungsgårds trädgård och park.

1870-talen. Mina anteckningar äro grundade på personliga meddelanden från direktör CARL HULTENBERG — min morfar — (född 1813, död 1902) samt min ännu levande moder, som är född och uppfostrad på Kungsgården.

Kungsgårdens mangårdsbyggnad låg ursprungligen bredvid det s. k. Vasahuset i kanten av Alvaret och bestod av ett envånings stenhus. Då detta var fallfärdigt, önskade arrendatorn CARL HULTENBERG bygga ett nytt corps-de-logis och utvalde då den nuvarande platsen, där i början av 1860-talet den nya byggnaden i italiensk stil med flata tak uppfördes efter hans egna ritningar. Platsen utgjordes av en grusbacke. Den nuvarande yppiga vegetationen å landborgens sluttning och på det nuvarande parkområdet fanns ej, och man kunde från gårdsplanen se slottet (fig. 2). De å det skoglösa alvaret boende torparna hade nämligen för vana att å dessa platser förskaffa sig sitt vedbehov. Detta förbjöds, och för att få förbudet effektivt var man tvungen att gå vakt om nätterna. Då det öländska kynnet vid denna tid var ganska vildsint, var det nödvändigt att därvid vara beväpnad. Det var med en viss tjusning vi pojkar hörde morfar berätta om sina äventyr, då han med bössan i hand under mörka höstnätter vakade över sina kära träd. Som väl var hade naturen utrustat honom med en oerhörd kroppsstyrka. Sålunda kunde han hålla upp båda bakbenen på en häst — en hov under vardera armen — under så lång tid, som åtgick för att sko båda hovarna, ett nog så bra rekord, som väl kan mäta sig med nutidens kraftprov. Så inte var det tillrådligt att komma honom för nära, då han gick på vakt. Denna kraftmänniska hade emellertid den innerligaste kärlek till naturen. Under hans starka och ömma händer växte den trädgård och park upp, av vilken vi nu se endast spillrorna. Då planterades de höga popplarna, av vilka den största för några år sedan föll vid en häftig storm. Vid denna tid planterades även de båda stora valnötsträden å gårdsplanen vid östra inkörsvägen liksom även allén av lärkträd samt den alm-allé, som sträcker sig från grinden vid alvaret (nu borttagen) till

Fig. 2. Borgholms kungsgård på 1860-talet; i bakgrunden Borgholms slott.
Foto: ERIC KREUGER & FREDRIK EBELING.

kungsgårdsbacken. Dessutom planterade han hundratals, ja, tusentals träd — ädla och vilda — i parkanläggningen. Där anlades ett slingrande nät av gångar, av vilka nu flertalet äro igen-vuxna. »Grottor» och sittplatser inbjödo till vila. Särskilt minnes jag »Johannagrottan», uppkallad efter mormor, som gav anläggningen namnet »Lugnet», enär området var skyddat mot alla vindar. Utefter bergskanten löpte »Bergsgången», och där fanns en vilobänk, kallad »Prinssätet» efter dåvarande prins OSCAR (konung OSCAR II), som vid sitt besök år 1858 därifrån betraktade den vackra utsikten över den lilla staden och det blå sundet med ön »Jungfrun» vid horisonten. En annan väg fick namnet »Mullbärsgången» efter den allé av mullbärsträd, som kantade densamma. Dessa mullbärsträd, av vilka ännu några kraftiga exemplar återstå, planterades i samband med den silkesmaskodling, som »Sällskapet för inhemsk silkesodling» under beskydd av kronprinsessan JOSEFINA inrättade på det närbelägna Rosenfors (nu tingshus), vilken egendom vid denna tid ägdes av kronfogden JOHAN HENRIK ENEMAN. Å Rosenfors inrättades för silkesmaskarnas räkning en mullbärsodling å den plats, där nu ett egnahemsområde vuxit upp. Då silkesmaskarna skulle förpupa sig, måste emellertid löv hämtas från »Mullbärsgångens»

Fig. 3. Direktör CARL HULTENBERG i sin trädgård år 1879.

träd, ty maskarna ville icke förpuppa sig, om de fingo löv från Rosenforsodlingen.

Framför huvudbyggningen anlades en stor vattenbassäng, som fick sitt vatten genom en nyanlagd vattenledning från en brunn vid »Gamlegården» i kanten av alvaret. Denna brunn, som ännu i dag lämnar ett utmärkt dricksvatten, var då ofantligt vattengivande och torkade aldrig ut även under de torraste somrar. Stadsborna i Borgholm, där det om somrarna alltid varit vattenbrist före vattenledningens inrättande och kanske även därefter, hämtade allmänt vatten från denna brunn. Vattenledningen till den nyanlagda huvudbyggningen bestod av urholkade trästockar, vilka emellertid ofta måste repareras och slutligen alldeles rutnade sönder, så att ledningen blev obrukbar. En bidragande orsak till dess nedläggande var också, att vattentillgången efter fullbordandet av ett för jordbrukets räkning utfört vattenavdikningsföretag i den närliggande Sörby by högst avsevärt nedgick. Förut hade bassängens vattenstråle varit av en arms

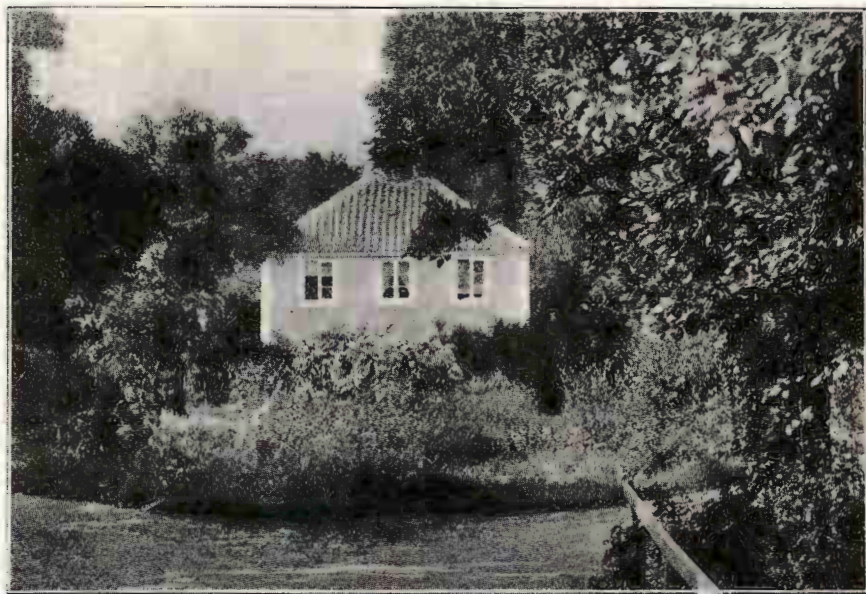

Fig. 4. Borgholms kungsträdgård år 1879.

tjocklek, och vattenstrålen kastades då upp i jämnhöjd med byggningsens andra våning. — De tvenne lindar, som nu stå på rundelen framför byggningen, planterades också vid denna tid, den ena av CARL HULTENBERGS son HJALMAR HULTENBERG, då lärare vid den av HULTENBERG SENIOR år 1867 vid gården inrättade lantbruksskolan, och den andra av sedermera lektorn vid Ultuna, friherre MAURITZ ÅKERHJELM, som under sju års tid var lärare vid samma skola.

Trädgården var den gamle direktörens skötebarn och i hans ros-kvarter funnos omkring ett 100-tal olika sorter. Den storslammiga, gulblommande rosenbusken vid trappan, vilken rosen-sort har välluktande blad, är en kvarleva från denna tid. Utom andra odlade växter och blommor inplanterades även många av de sällsynta vilda växter, varpå Öland är så rikt. Den rara *Anemone sylvestris* — som då ymnigt växte å bergskanten vid nuvarande Solliden —, *Coronilla emerus*, *Adonis vernalis*, *Viola alba* m. fl. funnos bland dem. Hans kärlek till blommorna in-

ympade han även på sina medhjälpare i trädgården. Sålunda kunde det hända, att botaniserande vetenskapsmän av trädgårdsgumman fingo utmärkta upplysningar om växtplatserna för många sällsynta växter, vilkas latinska namn för henne voro väl bekanta.

All den tid, som han utan åsidosättande av sina andra göromål kunde disponera, ägnade han åt skötseln av trädgården och parken. Den bördiga jorden med kalkgrund besvarade också tacksamt det kärleksfulla arbetet. Inom några år kunde man i parken vandra under svalkande lövvalv på välskötta gångar. Redan vid 5-tiden på morgonen hördes hans trädgårdssax tukta häckar och parkgångar, och hans största glädje var att för besökande få visa sin skapelse.

Även för den nedanför landborgen liggande kungsträdgården med anor från CARL X GUSTAFS tid räckte hans intresse, oaktat densamma var särskilt utarrenderad till en trädgårdsmästare. Till skydd för trädgården anlades en naturpark med gångar och viloplatsar, och i trädgården befintliga gamla dammar upprensades. Som ett apropå kan nämnas, att det järnband med inskription, som finnes omkring ett gammalt, enligt sägnen av CARL X GUSTAF planterat på r o n t r ä d, ditsattes av honom.¹⁾ Nu äro gångarna igenvuxna och dammarna igenslammade. — Det skulle emellertid vara önskvärt, om någon för trädgårdskonstens historia intresserad ville ägna sin uppmärksamhet åt denna gamla kungsträdgård.

Det kan synas anspråksfullt att framdraga dessa helt obetydliga anteckningar rörande kungsgårdens trädgård och park, men jag har ändock velat göra det, ty jag hoppas, att, då de komma i rätta händer, de skola gå en renässans till mötes. Det kan då för framtidens människor vara av intresse att känna den, som med kärleksfull möda planterat, skött och skyddat de träd, under vilkas lummiga kronor de njuta en fridsam svalka.

¹ Se THORILD WULFF, Gamla fruktträd, »Sveriges Natur», 1919, sid. 26, vilken uppsats även berör den gamla kungsträdgården.

WÄRNANÄS.

AV ELISABETH MANNERSKANTZ.

Vid Kalmar sund, 3 mil söder om Kalmar stad i den väna gamla Mörebygden, där gammal svensk historia och gamla svenska ätters krönikor sammansmält, ligger Wärnanäs egendom. Omkring år 900 beboddes Wärnanäs av Mörejarlen RAGNALD ÖSTSON och sedermera under århundradenas lopp av olika svenska stormän. Under fredsmötet i Bröms år 1541 beboddes Wärnanäs av kung GÖSTAS gemål, MARGARETA, liksom av Wasakonungen själv, under väntan på att hans danske motståndare, kung KRISTIAN, skulle infinna sig. Kung GUSTAF lät sedermera med sin praktiska blick i stor omfattning utvidga och iståndsätta denna sin kungsladugård.

På 1500-talet gästades Wärnanäs allt som oftast av kung ERIK och hans hov, men den danska mordbrandsfacklan nådde även hit och lade den nyupprättade kungsladugården i aska. Kung JOHAN befallde sedermera sin ståthållare på Kalmar slott att uppbygga det nedbrända på »then udden Wärnanäs». I början av 1600-talet övergick Kungsladugården från dynastien WASA och innehades sedan av olika släkter, tills rikskansleren AXEL OXENSTIERNA dels genom köp, dels såsom förläning av drottning KRISTINA såsom

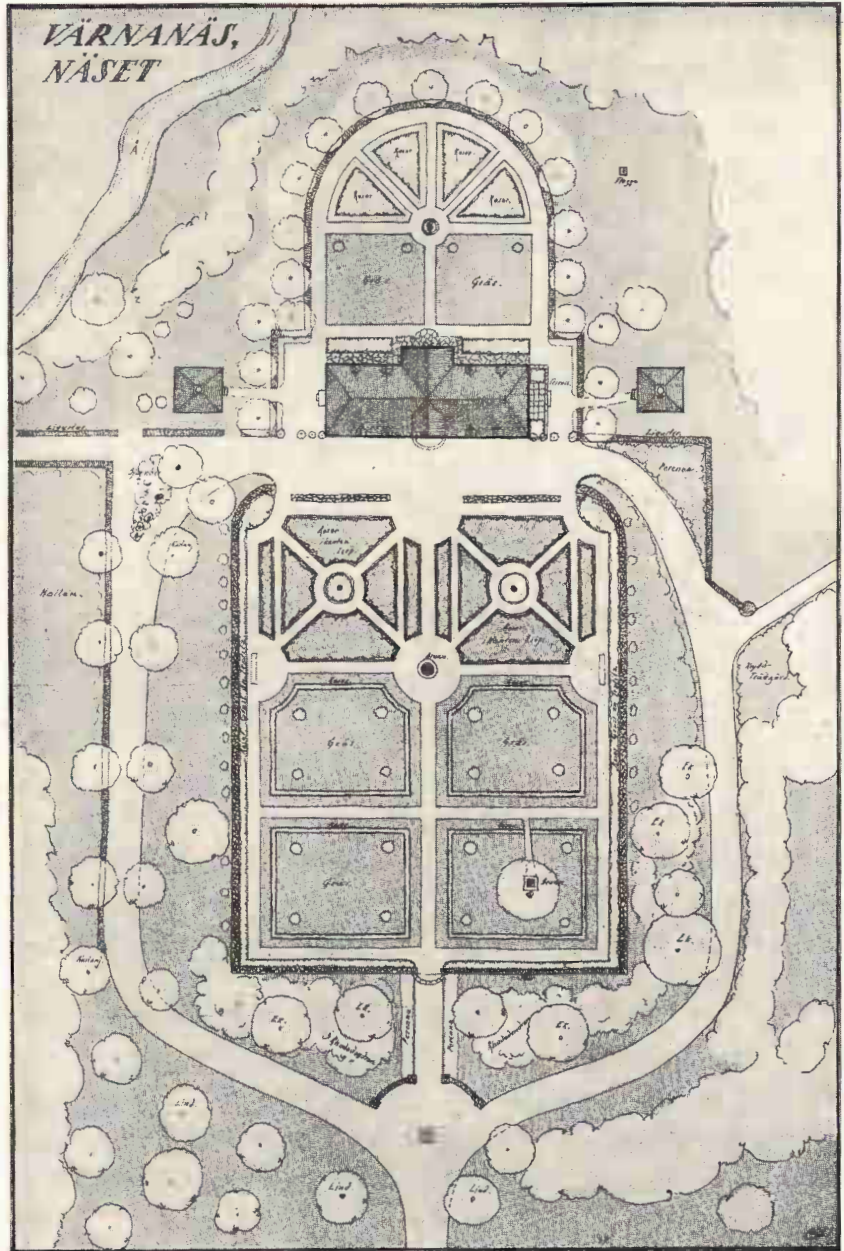

Fig. 1. Karta över anläggningarna vid Näset, Värnanäs.

Fig. 2. Wärnanäs. Utsikt från Näset över rosengården, skärgården och de stora vassarna. Holmen i mitten är beklädd med ekar och helt fridlyst.

Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ 1923.

belöning för rikskanslerns förtjänster vid Brömsebrofredens avslutande 1645 kom i besittning av Wärnanäs och hela Södra Möre. Han lät då; 1647, »där uppsättia en vacker stor träbyggning», som det heter i en gammal handling.

Efter allt att döma ha de föregående vid olika tider förstörda mangårdsbyggnaderna till det gamla Wärnanäs legat just på den plats, där OXENSTIERNA lät uppföra den nuvarande byggningen. På intet annat ställe har kunnat spåras rester efter någon förutvarande byggnad. Däremot fann man vid den restaurering av grunden, som företogs i samband med det nyligen företagna iståndsättandet av den gamla Oxenstiernska byggnaden, då källarna skulle grävas, djupt nere i jorden förkolnade byggnadsbjälkar, liggande på sina platser. Att det gått hett och krigiskt till på platsen framgår av, att man där även påträffade skelett av hästar samt människoben. Vid samma omseende av grunden fann man en hörnsten, på vilken någon hade varit nog förtänksam att i rödfärg, vänt inåt, måla A. O 1647. Denna inskription höggs ut i stenen, nu vänd utåt och liggande på samma plats.

Fig. 3. Värnanäs. Östra kustens nordligaste naturliga bok-skog, varav en del nu är fridlyst.

Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ 1921.

Vid den 1922 företagna restaureringen av byggnaden har husets yttre helt och hållet bevarats, endast med den förändringen att vindskupornas antal ökats för att åstadkomma ljus och luft i vindsrummen. Inuti ha alla gamla väg-

gar bibehållits och rummens ursprungliga indelning återställt.

Vad det intill huset gränsande området beträffar, så framgår med all tydlighet, att där sedan gammalt har funnits anläggningar och planteringar. Gårdsplanen åt väster är kantad av urgamla ekar, stående i halvcirkel, och innanför dessa stöter man överallt på spår av gamla murar, tydligen avsedda att inhägna gårdsplanen. Åt östra sidan är en halvcirkelformad terrass (jmf. kartan fig. 1) utfylld mot sundet, till vilken vattnet säkerligen nått fram vid den tid, detta arbete gjordes. Nu har landet höjt sig, och en vidsträckt, tjock vass har vuxit upp, givande skydd åt allehanda sjöfåglar och

Fig. 4. Värnanäs. Den fridlysta s. k. gasteken, 6,45 m i stamomkrets vid brösthöjd.

Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ 1921.

deras ungar. Vid anordnandet av den nuvarande trädgården användes denna terrass sådan den var, utan att man i och för rosengården behövde göra några planeringar (fig. 2). En s. k. vallmur är nu uppförd för att få ett från den

Fig. 5. Värnanäs. Fridlysta bokar i naturparken vid Näset. Stammarna 3—4 m i omkrets vid brösthöjd.

Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ 1924.

övriga naturen avskilt område. Här innanför har anlagts en rosengård samt gräsmattor, kantade av låga rosor, stamsyréner, hydrangea och klängrosor. De 6,000 rosorna, som utplanterades år 1923, ha tyvärr under den sista vintern farit rätt illa. De 300 Grussan Teplitz, som skola ge färg och liv åt vallmurens inner-

Fig. 6. Värnanäs. Bok i naturparken vid Näset mätande 3,8 m i stamomkrets.

Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ 1924.

sida, ha dock så gott som alla övervintrat.

Som Näsets trädgård och anläggningar i sin nuvarande gestalt ännu äro i sin början, kan jag ej vara nog lycklig att över denna skildring få sätta rubriken: »Hur min trädgård blev till». Snarare: »Hur jag skulle vilja göra min trädgård». På ytter-sidorna av vallmurens långsidor,

Fig. 7. Värnanäs. Fridlysta jättefuror vid södra landsvägen.

Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ 1921.

på den mot uppkörsvägen slutande marken skulle jag vilja samla allehanda vackra, fina, ej allt för vanliga träd och buskar, och i ett hörn, där gamla slån och hagtorns-buskar lämna skydd åt näktergalarna, skulle jag vilja ordna en »örtagård», där man kunde drömma sig tillbaka till länge sedan svunna tider.

Den rika och kraftiga trädvegetationen, naturens eget verk, är dock »Näsets skönaste prydnad». Denna vegetation sträcker sig även ut till skärgårdens holmar och utgör ett gott skydd mot

vindarna. Gamla och yngre ekar och bokar äro i stor mängd strödda över hela egendomen, vilken är den nordligaste plats på östra sidan av Sverige, där boken uppträder som naturlig skog (fig. 3).

För att för framtiden kunna bibehålla ställets natur sådan den nu är, företogs år 1921 över hela egendomen en större fridlysning av följande omfattning: 464 ekar (jmf. fig. 4), 164 bokar (fig. 5—6), 13 gamla furor (fig. 7). Dessutom ett typiskt bok-skogsbestånd, 2 öar, den ena klädd med ekar, den andra med gammal furu-skog, 3 kullar klädda med ek- och bok-skog med under-

Fig. 8. Christinamonumentet i Värnanäs park.

Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ.

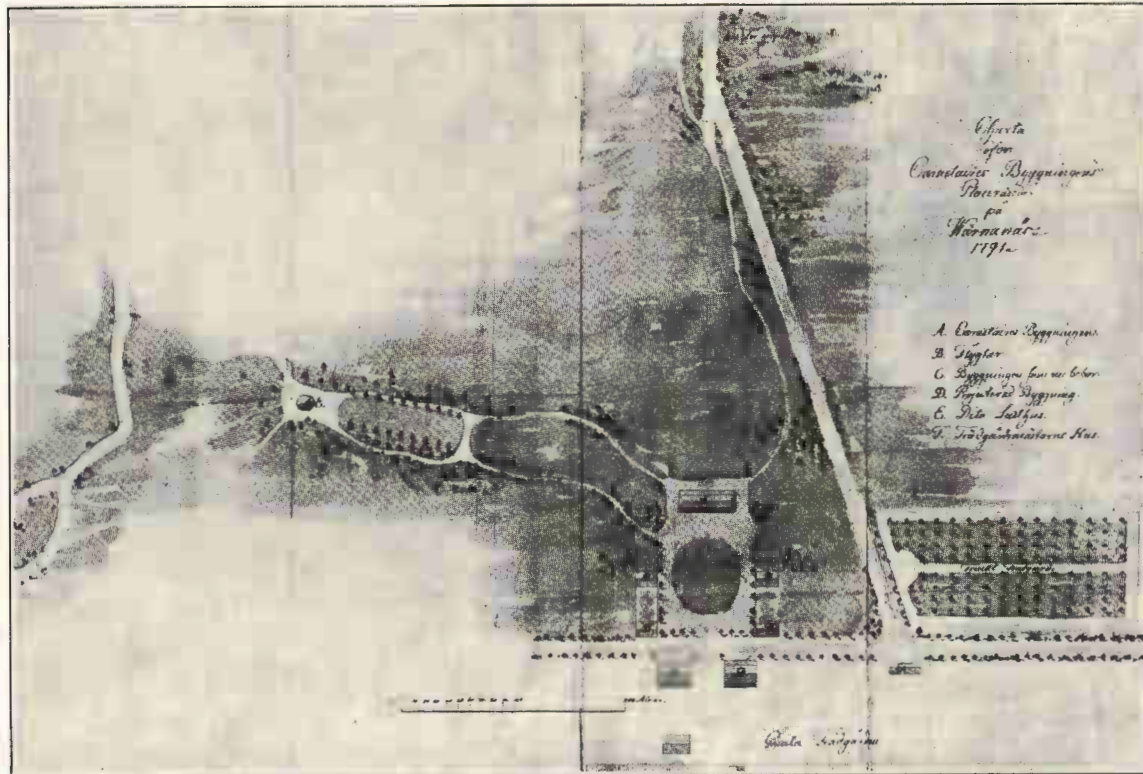

Fig. 9. Karta över Värnanäs, upprättad år 1791.

Fig. 10. »Grottan» i Värnanäs park.
Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ.

vegetation av buskar m. m.

I slutet av 1700-talet kom Värnanäs genom köp i major C. MANNERSKANTZ' och hans första hustrus, CHRISTINA LINDEMAN, händer. Dessa läto uppföra det nuvarande corps-de-logiet

och anlägga trädgård och park, till vilket allt major MANNERSKANTZ själv gjorde alla ritningar, vilka ännu finnas i behåll (fig. 9).

I parken uppfördes ett kinesiskt lusthus, till vilket inredningen togs hem genom ostindiska kompaniet, och vilket delvis ännu finnes i behåll. Major MANNERSKANTZ lät till minne av sin första hustru år 1801 uppsätta det s. k. »monumentet» (fig. 8), en urna under ett tak uppburet av 4 joniska pelare med inskriften, å ena sidan: »När solen molnfri går att sig i havet sänka, skall dygdens vän en tår åt hennes minne skänka», och å den andra: »Gör gott, då hedrar du mitt minne, min skugga då välsignar dig.» — Allt sedan denna minnesvård restes har familjen MAN-

Fig. 11. De gamla växthusen vid Värnanäs.
T. h. en jättestor murgröna.

Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ 1921.

NERSKANTZ' medlemmar varje år här firat en enkel minnesfest på Christinadagen den 24 juli, då det hör till traditionen, att urnan skall vara virad med en eklövskrans. Åt sin andra hustru, CHARLOTTE v. ARBIN, byggde major MANNERSKANTZ den s. »grottan» (fig. 10), en hydda av grenar virade med mossa och täckt med ett halmtak; på de invändiga väggarna finnas den sista hustruns initialer i trädgrenar fastsatta på de halmtäckta väggarna.

Den av major MANNERSKANTZ anlagda trädgården finns ännu kvar i sitt ursprungliga skick, liksom de något senare uppförda växthusen (fig. 11), vilka dock föga motsvara nutidens krav på praktiska anordningar; de ha emellertid fått stå såsom minne från gamla tider, och det ändamålsenliga representeras av ett mindre växthus efter modernare fordringar.

År 1918 anlades i omedelbart grannskap av corps-de-logiet en rosen-gård omgiven av en avenboks-häck (fig. 12) och bortom denna en fruktträdgård.

Fig. 12. Den nyanlagda rosengården vid Värnanäs.

Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ.

CHRISTINELUNDS RHODODENDRON- ODLINGAR.

AV F. TULLBERG.

Utav de många rhododendron, som under cirka 30 års tid planterats på Christinelund, äro nu en del ända till 3 m höga och 2—3 m i krongenomskärning. Här finns en del större exemplar, på vilka man räknat ända till 350 fullt utvecklade blomsamlingar, lika stora som på yngre ex. av samma sort.

En del av de gamla exemplaren började med tiden bliva kala och risiga. Vi hittade då på att skära tillbaka några grenar vart år med det resultatet, att en massa nya skott växte fram under snittytan, och nu kunna vi fröjda oss över låga, täta plantor med en ovanligt stark växtlighet. Beskärningen bör göras på efterhösten i okt.; detta har här visat sig vara den bästa tiden. På vintern år 1916 omplanterades alla de gamla rhododendron-exemplaren, och en stor del nya mindre köptes hem från olika firmor, från både in- och utlandet, då parken genomgick en större modernisering efter ritningar och förslag av arkitekten I. P. ANDERSEN, Köpenhamn. De stora exemplaren flyttades med stora

klimpar och täcktes väl med löv, och det tycktes, som om allt var väl med dem på våren, då de började att livas. Denna vår var tidig, solig och torr, så verkan uteblev icke på de omplanterade rhododendronbuskarna. Bladen, som i regel bruka sitta 2—3 år, föllo av, och endast de, som hade utvecklats föregående år, blevo sittande kvar, fastän vi vattnade både rikligt och planmässigt. Så gick det ett par år, vi vattnade och pysslade om dem på bästa sätt, men det blev ingen riktig fart i växtligheten, och de många tusentals liter vatten, som vi höllde till dem, kostade både tid och pengar. Vi funderade mycket på, huru vi skulle kunna bliva kvitt vattningen på våren. På den tiden brukade vi gräva om jorden bland rhododendronbuskarna på hösten. På en del ställen hade varje höst samlats en stor del löv, och för att bliva av med löven, grävdes de ned. Så fortgick det några år, och vad hände? Jo, på det stället, där löven år från år grävts ner, började plantorna att visa en makalös frodighet, skott, ända till 40 cm långa, blom-samlingar i genomskärning 20—25 cm, och man kunde finna exemplar, som i toppen av var gren hade ända till 3—5 blomknoppar. Numera samla vi upp alla löv på hösten och breda ut ett ganska tjockt lager, som får ligga på och skydda plantorna för den värsta vinterkylan. I mars månad, så snart tjälen gått ur jorden, grävas löven ner med en gödselgrep helt lätt, så att det kommer att ligga en cirka 10—15 cm jord ovanpå löven. Detta skyddar mot uttorkning, hindrar solen att bränna rötterna på sommaren och ger till sist plantan den rätta gödningen.

Sedan vi började med denna metod, har här planterats rhododendron i nästan vad jord som helst och utan föregående beredning, likväl ha plantorna trivts bra, växt kraftigt och blommat rikligt vart år. Då rhododendron skall planteras eller omplanteras, bör man icke försumma att plocka bort åtminstone en tredjedel av alla knopparna på exemplaren, i annat fall blir det dålig eller ingen blomning alls nästkommande år. Så snart blomningen är över, plockas alla blommor bort, dels ser det prydligare ut och dels tar den stora mängd frö, som blommorna alstra, mycket nä-

ring från plantan. Om de plockas av strax efter blomningen, lossnar fruktämnet mycket lätt, men sitter hårdare fast, ju längre man dröjer.

Omkring ett 50-tal olika sorter och varieteter finnas här för närvarande under odling, sorter med större och mindre blommor, kortare och längre blomningstid, tidiga, medeltidiga och sena sorter etc. En del börjar att blomma redan de sista dagarna i april och de sista sorterna sluta sin blomning i mitten av juli, något olika under olika år.

Här nedan skall i korta drag redogöras för de bästa odlade sorterna:

Rh. album splendidum, vår tidigaste sort, blommor redan de sista dagarna i april med vita blommor med litet anstrykning till gult. Blir cirka 150 cm hög.

Rh. Boule de Neige, rent vit, tidig och rikblommig med kraftigt utbrett växtsätt; värdefull.

Rh. Charles Dickens, mörkröd; huvudblomningen omkring den 25 maj; växer kraftigt; värdefull.

Rh. purpureum elegans, purpurröd med stora, hållbara blommor; mycket värdefull.

Rh. delicatissimum, ljus rosa; stora, hållbara blommor och kraftigt växtsätt.

Rh. album elegans, rosafärgade blommor.

Rh. roseum superbum. En av de bästa sorterna, som här försöksodlats. Den bör ha stort utrymme, då den växer mycket starkt. Bladverket mörkt och vackert, blommorna stora och hållbara, de enskilda blombladen starkt fransade, vilket allt gör sorten mycket värdefull. Den brukar i regel ge många knoppar på vart skott, ända till 5—6 st., och har ett utbrett växtsätt.

Rh. grandiflorum, blommor lila. Av denna sort finns en massa olika färgvarieteter; alla äro de mycket värdefulla, starkt växande och med hållbara blommor.

Rh. fastuosum fl. pl. Denna dubbelblommande sort borde

Fig. 1. Från Christinelunds rhododendron-odlingar, Skåne.

odlas mycket mera, än vad nu är fallet. Blommorna äro blå-lila, hållbara; tämligen rikblommig.

De bästa röda sorterna, som här odlas, äro:

Rh. Kettletrum, *Rh. F. D. Godman* och *Rh. giganteum*. Dessa äro alla starkt växande, härdiga och ha hållbara blommor.

Rh. Pink Pearl. Kanske den allra vackraste av alla odlade rhododendron. Ljus-rosa färg. En enda blomma är här lika stor som en hel blomställning av de andra sorterna. Den är tyvärr icke fullt härdig, men har dock här växt bra i många år och blommat rikt. Om den planteras in bland andra mera härdiga sorter, trivs den bättre.

Rh. Cunninghami, tidig, vit med kraftigt växtsätt, men med kort blomningstid.

Rh. maximum. Denna sort är den senaste av alla här odlade. Den blommar först i mitten av juli med medelstora, vita blommor. Den bör icke komma till massodling.

Rh. ponticum, en medeltidig sort, den mörkaste av alla färgerna, roströd, härdig och kraftigt växande. Framför en mera ljus färg gör den sig utmärkt.

Bland andra rhododendron finns här en del alpina sorter, såsom:

Rh. ferrugineum med små röda blommor och mörkt bladverk.

Rh. hirsutum med något kraftigare växtsätt än föregående sort; blommor något oregelbundet under olika år.

Rh. Wilsoni, är den bästa av de alpina arterna, har ljust bladverk, ljusröda blommor, växer kraftigt och blommor rikligt vart år.

Rh. arbutifolium, växer något högre än de ovannämnda, har röda, mera pipformade blommor.

Även *Rh. lapponicum* har försökts här, men ännu utan framgång. De låga sorterna kunna med fördel användas på stenbergsanläggningar eller, som vi här ha placerat dem, på ett hörn med större rhododendron baktill.

Någon direkt sjukdom på plantorna har här knappast observerats. En och annan planta blir ibland angripen av någon larv, men skadegörelsen belöper sig till endast en del hål i några blad. En rostsvamp tycks angripa sorten *Cunninghami* på undersidan av bladen. — Vad som fordras för en lyckad rhododendronodling är framför allt jordmån utan kalk och en lugn växtplats. Intet är värre för plantans välbefinnande än en stark ostlig storm.

Christinelund den 7 dec. 1923.

STADSTRÄDGÅRDAR OCH TRÄDGÅRDS- ANLÄGGNINGSKONST.

AV NILS SONESSON.

Det kan ifrågasättas, om icke parker och planteringar i en stad utöva ett visst inflytande på den stora allmänhetens uppfattning om och intresse för trädgårdsanläggningskonst. Sådana städernas trädgårdsanläggningar äro, sådana torde därför även de städerna omgivande villasamhällellenas många småträdgårdar i viss mån bli, om man naturligtvis helt bortser från dimensionerna. Hos den okritiska människan innötes sannolikt så småningom den uppfattningen, att vad som göres i ett. s. k. kulturcentrum, vilket nog alla städer göra anspråk på att vara, är det allena saliggörande. Och då tidningarna lovprisa stadens parker i alla tonarter, under våren, när blomsterlökarna sticka upp, under sommaren, när rabatterna förses med nya växter, och vid åtskilliga andra tillfällen, är det ganska naturligt, att stadens parker genom »kulturförmedlande» tidningar måste utöva intryck på människor, som dagligen hava dem för ögonen. Resultatet blir ock ofta därefter, när egnahemsbyggaren planerar trädgården vid det egna hemmet.

När nu en gång staden gör anspråk på att vara kulturcentrum, bör den ock söka vara det i alla avseenden, även i fråga om trädgårdskonst. Denna måste nämligen ses med samma ögon som byggnadskonst, även om man i trädgården har att göra med levande material, som städse är underkastat förändringar. Lik-

som god byggnadskonst kräver säkerhet och reda i linjer, i form och i färg, så kräver ock trädgårdskonst det. Om en arkitekt i en stad med väl genomförd harmonisk arkitektur i detta nu ville släppa lös sin s. k. originalitet och i en av stadens mera centrala delar bygga ett hus av den på 80-talet gouterade stationssamhällestilen med torn och tinnar och burspråk och verandor och krimskrams och ett tiotal olika fönstertyper, då skulle det bli ett skriande utan all ände, och dagspressen skulle med alla medel förmå myndigheterna till snabbt och effektivt ingripande. Men om samma tids trädgårdskonst, som alltfört praktiseras, säges aldrig ett ord. Måhända därför, att folk vanligen har ytterst svårt att skilja på växtmaterial och anläggningskonst. Eller är det därför, att begreppet trädgårdskonst nästan avskrivits?

Flertalet av vårt lands stadsparker kunna dessvärre än i dag utgöra exponenter för den art av anläggningskonst, som, uppkommen under en konstens dekadansperiod, för länge sedan borde ha sett sina bästa dagar. Blott ett exempel ur högen för att påvisa en tydlig brist av ovannämnda art!

Stockholms utan tvivel största gata är Karlavägen, som upptager två körbanor, fyra trottoarer och i mitten en plantering, i vilken tvenne magnifika lindalléer bilda stommen. I fem år har jag bott vid den ena ändan av Karlavägen, i tre år vid den andra och vandrat vägen upp och ned mångtusende gånger och lika ofta önskat allt krafset mellan de vackra alléträden, dit pepparn växer. Det finns ingen gata i Stockholm, icke i Sverige och väl knappast i Europa, som är så virrigt och dyrbart anordnad som denna, men det torde ej heller finnas någon, som med enkla medel skulle kunna göras så monumental och vilsam som denna. Man behöver blott se på bilden här — Karlavägen sedd från Nybrogatan — en detalj av den väl nära två kilometer långa virrigheten för att förstå, att man kan bli yr i huvudet för mindre. Karlavägen, sådan den nu är, skulle kunna jämföras med ett 1870-talshem, i vilket rummen äro fyllda med antimakassar, oljetryckstavlur och gipskattor och konstgjorda blommor bakom för

Fig. 1. Karlavägen från Nybrogatan.

Foto: KARL WALLBERG.

ljuset ogenomträngliga draperier, som tillhörde den tidens smakriktning i ett borgarhem. D. v. s. en banal och ledsam heminteriör utan spår av högre kultur.

Så ledsam är ock Karlavägen med dess oändlighet av gångar, fula buskager och blomsteranordningar, lika omotiverat gjorda som gångarna äro framdragna. Detta skall emellertid icke läggas stadsträdgårdsmästaren till last, ty det ena måste ju gå i stil med det andra. I en gata, där det finns två präktiga körbanor och *fyra* trottoarer, och där trafiken ej är överdrivet stor, synes ytterligare gångar tämligen onödiga. — Nog av, gångarna, lagda härs och tvärs i Karlavägsplanteringen, hava sönderstyckat varenda bit, som kunde vara vacker. Och så alla dessa buskar och blomstergrupper än här, än där, vilka åstadkomma en plantering utan annan motivering, än att det hela skall få karaktär av engelsk parkstil, som det så vackert heter, ehuru ingenting kan vara

mera falskt och förolämpande för engelsk trädgårdsanläggningskonst.

Som redan anförts, kan av Karlavägen med enkla medel göras något mycket vackert, ty stommen, de utomordentliga trädraderna, finns redan där. Man tänke blott efter, hur det skulle göra sig, om alla buskar toges bort, alla gångar lades igen och hela fältet plöjdes upp och iordningställdes för att besås med gräs. Man tänke sig en stor, ostyckad, saftigt grön, för ögat vilsam gräsmatta mellan dessa trädrader! Ville man sedan utmed en och annan tvärgata, som skär Karlavägen, plantera ej alltför höga men färgstarka blomsterväxter, så skulle detta säkerligen ej störa totalbilden, liksom det ej skulle störa att utmed trottoarerna i Karlavägens längdriktning placera soffor under svalkande träd. Vore det icke monumentalt med ett sådant perspektiv och en sådan grönska! Och Stockholms i övrigt vackraste gata värdigt. Och vilken inbesparing i underhåll för Stockholms stad! Ärendet överlämnas till Stockholms skönhetsråd för vidare behandling.

SOMMAREN 1923—VINTERN 1924 I GÖTEBORGS BOTANISKA TRÄDGÅRD.

AV CARL SKOTTSBERG.

Trädgårdarna i Norden ha under de senaste åren på grund av ogynnsam väderlek lidit ganska stora förluster, icke minst i de trakter, som eljest ha ord om sig att vara klimatiskt gynnade och genom sin närhet till havet bruka uppvisa tämligen milda vintrar. Efter en kall och våt sommar 1923, redan den ytterst prövande för alla ömtåligare växter, inbröt, mitt i höstblötan, som förvandlat rabatter till sjöar och trotsade all täckdikning, vintern med skarp frost. Det var lätt att se, att en mängd växter, som för sin utveckling behöva värme, nödgades möta vintern med svagt förvedade skott, och denna vinter räckte ett halvt år. Lyckligtvis låg under lång tid ett, om också rätt obetydligt snötäcke, vilket bidrog att bevara åtskilliga arter. Förhoppningarna om en tidig vår svekos som bekant fullständigt, vårvindarna kastade sig obarmhärtigt över de stackars vintergröna arterna och brände dem röda, allt medan marken fortfarande var frusen. Ännu i senare delen av april kunde vi flytta träd med isklump — det var väl den enda fördel, som de abnorma förhållandena medförde.

På alla håll i trakten hade man anledning att beklaga sig. Om dödslistorna där icke äro så långa som här, beror detta väl huvudsakligen på, att vi hade en vida större uppsättning av ömtåliga arter. En botanisk trädgård är till för att försöka litet av varje — hur många vackra växter ha icke på så sätt kommit i kultur och blivit hela världens egendom! Man vet litet eller intet om

dem, innan man provat dem, men naturligtvis ger man sig ej i lag med sådana, som på förhand äro dödsdömda.

Botaniska Trädgårdens jord är mestadels dålig. Må man betänka, att vi tvingades taga i anspråk mark, som bestod av rena leran, styv och kall, och att hela området ligger prisgivet åt de förhärjande västanvindarna, som här sannerligen icke äro några milda fläktar. Jordförbättringen är en långsam och dyrbar affär, och kan man utan större svårigheter strax ordna användbara rabatter för örterna, så blir det en annan sak med buskar och träd.

För att bringa någon ordning i materialet skola vi till en början hålla oss till de sistnämnda jämte slinger- och klätterväxter; vi dela dem i två grupper, sådana, som stått orubbade i två—flera år, och sådana, som inplanterades eller flyttades under 1923, alltså omedelbart innan den ödesdigra perioden inbröt.

Följande icke inflyttade arter ha dött:

Abelia Gräbneriana, *Akebia* quinata, *Arundinaria* flexuosa och palmata, *Berberis* Bergmanniae, Gagnepaini, Julianae, sanguinea, subcaulialata, *Buddleia* Davidii, nivea, stenostachya, *Calli-carpa* Giraladiana, *Clerodendron* Fargesii, *Cornus* alba argenteo-marginata, *Cotoneaster* Dielsiana, Henryana (köpt planta; egen uppdragning endast skadad), pannosa, salicifolia var. floccosa, *Crataegus* cuneata, *Cunninghamia* lanceolata, *Cytisus* praecox (stamformig, stått sig utmärkt i flera år med täckning, nu blott några levande skott på ett ex.), *Elaeagnus* umbellata, *Exochorda* Giralidii, *Hypericum* patulum, *Ilex* yunnanensis, *Jasminum* Beesianum, *Koelreuteria* apiculata och paniculata, *Ligustrum* ovalifolium och Stauntoni, *Lonicera* alseuosmoides, Giralidii, Hendersonii, Henryi, japonica, Standishii, thibetica och tragophylla, *Osmanthus* aquifolium, *Prunus* humilis, *Pyrus* cordata, *Rosa* Soulieana, Wichuraiana (att prydnadsrosorna till stor del gått ut, behöver knappt tilläggas), *Rubus* Kunzeanus, *Sarcococca* ruscifolia, *Sorbus* cuspidata och Vilmorini, *Spiraea* cantonensis, *Sycopsis* sinensis, *Syringa* tomentella, *Tamus* communis, *Tilia* Oliveri, *Viburnum* Davidii, Henryi, hupehense, utile.

Synnerligen illa åtgångna blevo: *Berberis Veitchii*, *Betula verrucosa atropurpurea*, *Buddleia albiflora*, *alternifolia*, *Hemslayana*, *variabilis* (minst skadad av dessa), *Carpinus Tschonoskii*, *Chaenomeles japonica*, *Clematis montana rubens* och *Spooneri*, *Corylopsis pauciflora*, *Cotoneaster horizontalis*, *Forsythia viridissima*, *Hamamelis mollis*, *Ilex aquifolium* och *Fargesii*, *Ligustrum amurense* och *Regelianum*, *Lonicera conjugialis*, *Ledebourii*, *xerocalyx*, *Lycium chinense*, *Mahonia japonica*, *Malus Halliana*, *Prunus japonica*, *Pyrus sinensis*, *Rhamnus davuricus*, *Ribes sanguineum* (på exponerad plats, oskadd i plantskola), *Rosa pteracantha*, *Rubus bambusarum*, *koreanus*, *lasiostylus*, *thibetanus*, *Sorbaria arborea* (stort mångårigt ex.), *Spiraea Thunbergii*, *Staphylea holocarpa*, *Stranvaesia glaucescens*, *Viburnum betulaefolium*, *dilatatum*, *erosum* och *Sieboldii*, *Xanthoceras sorbifolia*.

I många fall, i synnerhet beträffande *Berberis*, *Cotoneaster* och *Lonicera*, har snötäckets betydelse varit uppenbar: alla grenar ovan snön ha dött, medan övriga förblivit fullt friska, och finns det tillräckligt många av de senare, så har vederbörande icke medtagits i ovanstående lista.

Vi komma nu till dem, som antingen (i ett mindre antal fall, här nedan icke följda av någon beteckning) *anskaffades* våren 1923 eller som *flyttades* till nytt ställe under våren (v) eller hösten (h).

Döda ha befunnits:

Abies concolor (ej flyttade oskadade), *grandis* (h), *Carpinus betulus* (pyramider, även häckar delvis utgångna — holländska plantor), *Cephalotaxus drupacea* och *Fortunei* (båda v), *Chaenomeles lagenaria*, *Chamaecyparis Lawsoniana* (h, ej flyttade leva) och *nutkaënsis* (h), *Clematis Veitchiana*, *Cotoneaster affinis*, *Franchetii*, *frigida* och *obtusata* (alla v), *Genista ovata* (v), *Jasminum nudiflorum*, *Leycesteria formosa*, *Lonicera nitida*, *Pinus Armandi* (v), *Prunus brachypoda* (v), *Pseudotsuga taxifolia* (h, ej flyttade leva), *Pyracantha crenulata* (v) och *Gibbsii* (v), *Pyrus Balansae* (v), *Rhododendron Hunnewellianum*, *racemosum* (v),

båda tidigare vuxit bra, men då också på mera skyddad plats), *Rubus clemens*.

I l l a s k a d a d e ä r o :

Abies Fraseri (h), *Amelanchier rotundifolia* (v), *Cedrus atlantica* (v) och *deodara* (v), *Elaeagnus angustifolia* (v), *Juniperus chinensis* (v) och *sphaerica* (v), *Pinus monticola* (h), *Prunus laurocerasus* (v), *lusitanica* (v), *Rhododendron ambiguum*, *ochraceum* och *praecox* (alla v), *Rubus mesogaeus*, *Sequoia gigantea* (v), *Taxus baccata* (v).

En fullständig förteckning på allt, som flyttades det året, skulle visa, att en ganska stor procent gått förlorad, i all synnerhet av höstflyttade barrträd. Vår erfarenhet är, att flyttning den årstiden, ej blott av barrträd, om möjligt bör undvikas här.

Att i detalj redogöra för perennernas öde skulle föra för långt. I de nya perenna rabatterna ha följande dött: *Anchusa italica*, *Artemisia lactiflora*, *Aster Novae Angliae* och *Novi Belgii*, *Lychnis Arkwrightii*, *Papaver orientale*, *Pyrethrum roseum*; delvis beror detta på olämplig plats. Några tillhörande de geografiska kvarteren dogo, såsom *Allium Beesianum*, *Dipsacus chinensis*, *Iris laevigata*, *Lewisia cotyledon* (som trivts och satt frö i många år), *Lilium isabellinum* och *Hansonii*, *Paeonia lutea*, *Rumex japonicus* o. a. Av *Arrhenatherum bulbosum* fol. varieg. och *Tritoma uvaria* ha största delen, av *Iris Kämpferi* samtliga plantor dött, ett öde som den senare delar med *Bellis perennis*. Det är för övrigt väl känt, att *Bellis* är osäker i trakten. Även *Viola odorata* har nära nog försvunnit, liksom ock *Primula vulgaris*. Slutligen kan nämnas, att i en lång kant av *Nepeta Mussini* $\frac{2}{3}$ av plantorna dött, och att t u l p a n e r n a aldrig varit så som i år.

En och annan av de personer, som 1923 gjorde den nyplanterade klippträdgårdens bekantskap, torde undra, hur där ser ut. Lyckligtvis äro skadorna rätt små. Att ett och annat, som brukar krångla, t ex. en del litet osäkra nya primulor, ej levt över förvånar ingen. Men åtskilliga saker, som vi, visserligen på annan,

men visst icke bättre plats, odlat i flera år, ha i vinter mött sitt öde, så t. ex. de trevliga och egendomliga *Veronicae* sect. *Hebe* från Nya Zeeland. Mera överraskade det, att andra, t. ex. *Aubrietia*-mattorna, tagit skada.

Fråga vi till sist, vilka slutsatser som kunna dragas av vinterns erfarenheter, så få vi ej helt enkelt säga, att allt vad vi förlorat icke är härdigt i Göteborg. Härdighet är, som en var vet, ett relativt begrepp. Det är givet, att omplanteringen just detta år var ett olyckligt företag. Hade vederbörande arter fått stå i fred, hade många utan tvivel klarat sig. Platsen inom trädgården spelar också mycket stor roll, och erfarenheterna tjäna här till att få vissa misstag rättade. Vidare skulle förhållandena, om växtbeståndet varit äldre, säkerligen gestaltat sig annorlunda. Exemplaren äro små och kunna icke skydda varandra. Tiden kommer här att verka i gynnsam riktning, även jorden måste ju under kultur småningom förbättras. Och därtill kommer, att året 23—24 icke blott varit dåligt, utan så dåligt, att maken icke skådats i mannaminne.

Vi kunna därför nog ganska tryggt på nytt försöka mångt och mycket av det, som nu dukat under, med gott hopp om bättre resultat. Å andra sidan får väl åtskilligt anses ha spelat ut sin roll — det hör hos oss snarare hemma i frigidariets mera riskfria atmosfär.

DE ÖMTÅLIGA CONIFERERNA I SKÅNE OCH DESS NÄRMASTE OMGIVNINGAR VINTERN 1923—1924.

AV ALBERT WALLIS.

Då jag i början av april gästade Köpenhamn, gjorde jag en dag ett besök å »Wester-Kirkegaard» för att bese den dyrbara coniferplanteringen mellan ingångsportarna och kapellet. Den hade så många gånger förut fröjdat mina ögon, men denna gång blev det en sorglig anblick. Nästan alla de vackra himalayacedrarna voro döda, så vitt jag då kunde bedöma saken. Endast ett ståtligt exemplar stod helt oskadat.¹⁾

De närmast följande dagarna gjorde jag påhälsning å de två stora plantskolorna å Hörsholm och Kellerisgaard mellan Köpenhamn och Helsingör. Den förra var ytterst illa åtgången, fastän den ligger så väl inbäddad i hög bokskog och endast är öppen åt söder. Den senare, belägen längre upp mot Helsingör, bjöd däremot på ett helt annat utseende, fastän den blott har skydd mot väster. Alla *Cedrus deodara*, både stora och små, stodo här gröna och oskadade.

I juni gjorde jag visitation i Lunds botaniska trädgård, där det stod jämmerligt till. Alla *Cedrus* och *Abies Pinsapo* döden döda! Så även praktiskt taget dess 3 *Sequoia gigantea*.

¹ Vid ett senare besök (5 månader efteråt) i Vester-Kirkegaard och även i Forst-Botanisk Have vid Charlottenlund hade visserligen några cedrar huggits bort, men de övriga hade repat sig förvånansvärt, så att de med några få undantag snart återfå sitt dekorativa värde. Å senare stället fann jag ett stort 25-årigt exemplar av *Sequoia sempervirens* helt oskadat, under det att några av *Sequoia gigantea* icke voro så helt oberörda av vinterkylan. Man borde ju hava förutsatt motsatsen.

I juli reste jag till mitt gamla hem Dybeck i sydligaste Skåne samt till Bornholm för att se, hur det stod till där. På Dybeck voro de 4 himalaya-cedrarna döda (stodo kvar som skelett). En av dem hade visst litet liv kvar i toppen! Det enda exemplar av *Cedrus atlantica*, som finnes i parken, levde emellertid oskadat kvar. Av de 3 *Libocedrus decurrens* voro 2 döda, men ett levde ganska oskadat. En vacker *Wellingtonia* hade alla grenarna bruna till $2\frac{1}{2}$ aln från marken, men i övrigt framstod den i hela sin skönhet med $\frac{2}{3}$ av höjden. De flesta *Abies Pinsapo* hade skador, dock somliga av rätt obetydlig beskaffenhet, vilka genom en förständig behandling lätt skulle kunna botas och träden återfå sitt dekorativa värde efter ett par år. En av de stora *Thuja gigantea* hade toppen bortfrusen. Kanske voro fler av denna art skadade! Min tid var så knapp, att jag ej hann se efter. — På Bornholm såg jag i Rönne en av vintern mycket illa åtgången *Wellingtonia* och i en annan villaträdgård en den allra härligaste *Araucaria imbricata*. Denna senare var väl sina 8—9 alnar hög med grenar ända ned till marken och gav ett påfallande intryck av hälsa och välbefinnande i vida högre grad än någon av dem, jag sett i England. Som helt ung hade den brukat täckas för vintern, men man hade upphört därmed, sedan den blev högre. Den hade gott skydd mot väster av en barrträdsdunge, men stod helt öppet från övriga väderstreck. Medan jag så gick omkring och snokade i Rönne för att upptäcka dendrologiska märkvärdigheter, kom jag slutligen till den lilla stadsparken. Rönne hade verkligen ändå sin stadspark, fast man försäkrat mig om motsatsen. Den var mycket ovårdad och någon »förståsigpåare» hade sannerligen inte haft sin hand med vid dess planterande. Emellertid innehöll den väl nära ett 40-tal cedrar från något över manshöjd till $1\frac{1}{2}$ aln höga. Nästan alla *deodara*-cedrar, en *libanon*-ceder och några få *Cedrus atlantica*. Alla buro hälsans prägel! Några *Pinus Coulteri* funnos även, men för övrigt ingenting anmärkningsvärt annat än den plats, man givit de små vackra himalaya-cedrarna. Nästan alla hade blivit inblandade mel-

lan och under de lövträd, som tjänstgjorde som skydd längs parkens utkant. — En forster JULIUS HANSEN har en högst beaktansvärd conifersamling uppe i »Almindingen» (statens storartade skogsplantering). Märkvärdigt att en så gammal, artrik och sevärd samling, som denne herr JULIUS HANSEN sammanbragt, ej omnämnes med ett ord i de många små resehandböcker av olika slag, som finnas över Bornholm.

Almindingen är öns högst belägna del och således kallare än längs kusterna, men herr HANSEN hade både en *Araucaria* och en *Wellingtonia*, som stått på sina platser i 20 år. Den förra hade dock alltid haft granristäckning under vintrarna och hade fått obetydliga skavanker efter denna vinter, men den senare hade fått stå obetäckt och blev något skamfilad. *Abies Pinsapo* hade här endast tagit obetydlig skada.

Från Alnarp skriver direktör DAHL, att *sequoian* där är död och *Cedrus deodara* ser jämmerlig ut. Somliga *Cryptomeria* äro illa skamfilade och några dödade. Den stora vackra *Abies Pinsapo* repar sig bra, men det ledsammaste är, att de stora vackra *Thuja gigantea* hava förlorat ett gott stycke av sina toppar efter denna vinter. — Från Krapperup har underrättelse ingått, att *Araucaria imbricata* där icke tagit den minsta skada sistlidne vinter, trots att den nu liksom föregående år aldrig varit täckt. — Grevinnan H. WACHTMEISTER å Kulla-Gunnarstorp har godhetsfullt meddelat mig, att *wellingtonian* där visserligen såg något röd ut på våren, men att den bättrat sig mycket och att den helt visst nästa sommar är sig fullkomligt lik igen. — Ungefär det samma säger direktör HOLGER JENSEN om det i Ramlösa plantskola befintliga stora exemplaret, som likväl tycks hava tagit något mer skada, men ej värre, än att det om ett par år är fullständigt reparerat. *Abies Pinsapo* har däremot fått svåra skador i Ramlösa, i synnerhet de äldre träden. Beträffande *Abies Nordmanniana*, så hava de till större delen blivit brunbrända, men alla knoppar oskadade. Märkvärdigt nog hava *Juniperus communis suecica* å Ramlösa nedfrusit till snötäcket, under det att var. *hibernica* kla-

rat sig betydligt bättre. Även *Thuja gigantea* och många andra hava skadats å Ramlösa, dock ej obotligt. — Mitt eget hem, Kiviks-Esperöd, å nedre sluttningen av Stenshuvud, har så gott som varit helt oberört av vinterns härjningar. Inte en enda av de till ett 30-tal uppgående cedrarna av olika arter har tagit den ringaste skada. Ett par av wellingtoniorna blevo något brända ytterst i topparna, men andra av dem stodo helt oberörda. Den annars så illa åtgångna *Abies Pinsapo* har här genomgått vintern utan den ringaste skavank. Detta gäller såväl den gröna som den blå varieteten. Dock blevo två manshöga exemplar av den blå formen, som jag erhöll i slutet av oktober, brända å barren, men de ha slagit ut felfritt och vackert. En liten *Araucaria*, som likaledes planterades på hösten, befinner sig i högönskelig välmåga, under det ått en *Abies Webbiana* tog högst avsevärd skada, så att det dekorativa värdet säkerligen icke kan återställas. Det bör likväl anmärkas, att den förra blev utslagen från kruka och ej rötterna avhuggna och sargade som på den senare. — Genom direktör DAHL fick jag i våras en del sällsyntheter från England. Bland andra tre *Sequoia sempervirens* och en *Abies bracteata*. Det hade varit av bra stort intresse att se, om de hade tålt en sådan vinter som denna. Jag har sett jättar av dem båda, och de äro väl de praktfullaste arter av alla barrträd.

Tager man nu en överblick av vad som här blivit sagt, så framstår det med påfallande tydlighet, vilken mildrande inverkan havet har under vintertiden och det välgörande inflytandet av en högre fuktighetsgrad i luften. Å alla de platser, som legat intill de stora vattenytorna, hava dessa ömtåliga coniferarter lyckligt uthärdat den abnormt långvariga vinterkylan. Kellerisgaard, Krapperup, Kulla-Gunnarstorp, Kiviks-Esperöd och Bornholm stå i skarp motsats till Lund, Alnarp, Köpenhamn och Hörsholm. Dybeck och Ramlösa plantskola utgöra ett mellanting, och resultatet har även blivit ett mellanting. Dybeck ligger nära 2 kilometer från stranden, och vattenytan där är ej så stor. Öresund är ej att räkna med i här berörda avseende, och Ramlösa plantskola

ligger högt och mycket blåsigt. Eget nog har *wellingtonian* å Dybeck hållit sig så ojämförligt mycket bättre än de å Bornholm, där den absolut lägsta temperaturen under sist förflutna vinter var $-9,3^{\circ}$ C. och aldrig varit lägre än $-14,3^{\circ}$ C. (vintern 1881; enligt uppgift från meteorologiska institutet i Köpenhamn, som har en station vid Hammershus). I sammanhang härmed vill jag nämna, att vi hade en sträng vinter 1893, och så vitt jag minnes rätt var det den vintern, som de två vackra *wellingtonior*na (*Sequoia gigantea*) ströko med, som icke stodo i närheten av havet. Den ena i Lunds botaniska trädgård (den enda de på den tiden hade där) och det andra exemplaret å Rydsgårds herregård, men å Kulla-Gunnarstorp och Ramlösa plantskola klarade de sig och äro nu av imponerande dimensioner. På tal om denna art, så bör man iakttaga stor försiktighet, då den skadats av frost, och icke under första sommaren bortskära de skadade delarna, ty trädet har i olikhet med de flesta coniferer en märkvärdig förmåga att åter slå ut och reparera skadorna. Detsamma gäller om den andra arten, *Sequoia sempervirens*.

FROSTSKADORNA I ALNARPS TRÄDGÅRD OCH PARK EFTER 1923—1924 ÅRS VINTER.

AV CARL G. DAHL.

Ett allmänt omdöme om den senaste vinterns skadegörelse i härvarande planteringar kan avfattas så, att barrträd och vintergröna växter detta år lidit svårare än under något av de senare åren, men att skadorna efter 1911—1912 års vinter dock i flera väsentliga fall voro betydligt värre.

De äldre barrträden ha stått sig tämligen väl, och släktena *Pinus*, *Larix* och *Picea* förete inga skador, som kunna hänföras till kylan. Däremot har *Abies Pinsapo* på flera ställen i parken, även stora och gamla exemplar, lidit mycket svårt. Man kan knappast finna, att beskuggade exemplar i allmänhet skadats mer än de solbelysta, ej heller att motsatsen skulle ha ägt rum. Snarare synes det, som det skulle råda väsentliga olikheter i olika individs förmåga att uthärda kylan. *A. cephalonica* har kommit undan med helt lindrig svedning av en del barr. De mest betänkliga skadorna ha uppstått på de stora och vackra exemplaren av *Thuja gigantea*, kanhända just därför att de största av dessa nått så högt upp i luften med sina toppar, att de icke längre få behöfligt skydd av andra träd. Förmodligen kan denna omständighet förklara, att hela topparna på flera större träd dött detta år, ehuru de tidigare, även efter vintern 1911—12, undgått att förstöras. Huru som helst: på det allra största exemplaret, vilket mäter omkring 15—16 m i höjd, har 4—5 m av toppen fullständigt torkat, och flera av de andra bland de äldsta träden av denna art ha skadats på samma sätt.

Det största härvarande exemplaret av *Cryptomeria japonica*, mätande omkring 4 m i höjd, är fullständigt dött, men flera andra sådana, växlande mellan 2 och 3 m i höjd, äro nästan oskadade, ehuru de ha vuxit på ungefär samma plats och varit ungefär lika exponerade. Vårt enda exemplar av *Sequoia gigantea*, omkring 2 m högt, är alldeles bortfruset, likaså ett ungefär lika högt träd av *Cedrus deodara*. Däremot har ett dubbelt så högt exemplar av *Cedrus atlantica* nästan undgått skador. Ett par ganska stora exemplar av *Libocedrus decurrens* (omkr. 9,5 m höga) ha visserligen fått rätt många grenar skadade, men ha redan repat sig rätt bra. *Taxodium distichum* (9 m) är så gott som fullständigt oskadad.

Olika exemplar av *Chamaecyparis Lawsoniana* ha förhållit sig rätt olika, och flera ha skadats så illa, att de måst huggas. De typer, vilka i likhet med formerna *Fraseri* och *Alumii* ha mera blågrön färg, torde i stort sett ha härdat ut något bättre än de rent gröna, men yngre exemplar även av de nämnda formerna, i synnerhet sådana i plantskolan, ha skadats särdeles svårt. Mest motståndskraftig har formen *Triumph von Boskoop* visat sig vara, men även en del rent grönbarriga fröexemplar i plantskolan ha undgått frostskaorna. Även här kan sålunda en individuell motståndskraft mot kyla konstateras. Ännu tydligare är detta förhållandet med *Taxus baccata*. Ett par större exemplar, som ledo mycket illa 1911—12, hade även nu skadats så svårt, ehuru stående i skyddat läge, att man måste avlägsna dem, andra däremot ha nu som då stått mer eller mindre fullständigt oberörda. Bland annat iakttogos två typer av *hibernica*-formen, av vilka den ena, något mera långbarrig, skadades svårt, medan den andra förblev nästan fullständigt oskadd. Båda typerna finnas i flera exemplar, stående intill varandra i en prydnadsavdelning. I ett plantskolekvarter, där man hade de allra värsta frostskaorna på i d g r a n, kunde man lätt urskilja en tydligtvis med sticklingar förökad *erecta*-liknande typ med blågröna barr, och denna hade också praktiskt taget genomgått vintern utan minsta frostskaor.

Då denna form därjämte är rätt vacker (dock icke fullt så regelbunden i växtsättet som typisk *erecta*), har man redan börjat föröka den i större skala med sticklingar, och flera moderexemplar ha utplanterats för vidare observation. Allt synes tyda på, att man här har en för svenska förhållanden särdeles värdefull typ.

Juniperus communis borde väl icke höra till de i södra Skåne mera ömtåliga växterna, men i synnerhet de till *hibernica*-formen hänförliga typerna ha ganska tydliga frostsador, liksom också var fallet våren 1912. Ett stort och gammalt exemplar har måst rödjas bort, och i plantskolorna ha åtskilliga smärre skador uppstått.

Bland vintergröna lövträd och buskar har i synnerhet *Prunus laurocerasus* lidit svårt, även då den varit täckt, och t. o. m. formen *schipkaënsis*, som eljest ansetts härdig vid Alnarp, frös ned ända till snön. De flesta vintergröna *Berberis*-arterna ha frusit mer eller mindre illa. *B. Sargentiana* har tyvärr gått helt ut, *B. Hookeri* frös ned till marken, men har skjutit på nytt, *B. Darwinii* är illa skadad men lever, hybriden *stenophylla* likaså, *B. Wallichiana* har klarat sig, kanske tack vare sitt krypande växtsätt. T. o. m. *Mahonia vulgaris* har frusit rätt illa, ehuru den nu åter står grön, och *M. japonica* har delvis dödats i plantskolan. *Citrus trifoliata* är rätt illa medfaren, men har dock ej frusit ned.

M a g n o l i o r n a ha skadats märkvärdigt litet, egentligen blott i blomknopparna. *Paulownia imperialis* är död ända till marken, och först ett långt stycke fram på sommaren (i juli månad) började den skjuta på nytt från jordytan. Ettårs förädlingar av **p ä r o n**, **p l o m m o n** och **k ö r s b ä r** voro otillräckligt mogna och fröso därför ganska illa i plantskolan.

Bland klätterväxterna ha *Glycine*, *Ampelopsis Veitchii* och *Tecoma radicans* genomgått vintern utan märkbara skador annat än på omognade årsskott, men däremot har ett gammalt exemplar av *Jasminum officinale* vid slottets sydvägg frusit ned ända till marken, något som troligen icke ägt rum under den tid, som förflutit, sedan växten planterades. Nya skott ha dock åter vuxit

upp. *Clematis montana rubens* hade på våren en massa torra grenar, men blommade ändock. De allra flesta klättersor voro nedfrusna till marken, men *Queen Alexandra* och *Wartburg*, som stått bättre emot, utvecklade t. o. m. en hel del blommor. *Pyracantha coccinea* frös ned, där den stod vid sydvägg, men dess granne *Actinidia chinensis* tog ingen nämnvärd skada.

Efter den kalla sommaren 1923 och den därpå följande stränga vintern skulle man icke ha väntat någon mera rik blomning hos lövträd och buskar. Under sådana förhållanden synes mig ganska anmärkningsvärt, att dock vissa arter blommat tämligen rikt, i vissa fall mycket rikt. Sålunda hade man en ungefär medelgod blomning på äppel- och körsbärs-träd. *Magnolia Kobus* blommade lika rikt som vanligt, och *Cercidiphyllum japonicum* (ett 30—40-årigt exemplar), som förut endast burit en eller annan blomma, var på våren alldeles översållad av sådana. Äkta kastanj hade ett mycket rikt blomsterflor. *Cotoneaster horizontalis* har sällan blommat som i år, och *Cladrastis lutea*, som kanske till följd av sin mindre gynnsamma växtplats i parken brukar blomma mycket knappt, visade en ganska tillfredsställande blomning. Boken har givit ej så litet ollon, men släktena *Catalpa* och *Carya* ha knappast haft en enda blomma. Gullregnsträden ha erbjudit en utomordentligt vacker syn under blomningstiden, och syrénerna blommade fullt tillfredsställande.

Det bör antecknas, att en hel del perenna blomsterväxter lidit svåra skador, och värst utsatt torde *Anemone japonica* ha varit. De flesta exemplaren hade dött, och de få kvarlevande växte upp först sent på sommaren. Att *Tritoma* skulle dödas, var ju blott vad man hade att vänta, men att en mängd sorter av *Iris germanica* förstörts under vintern, blev en oangenäm överraskning. Flertalet av de nya *Allwoodii*-nejlikorna befunnos otillräckligt härdiga, och *Viola cornuta* Gustav Wermig visade i allmänhet intet liv på våren, medan däremot varieteten *Alpha* övervintrat förträffligt.

NÄFVEKVARN OCH DESS KONSTNÄRLIGA GJUTJÄRNSPRODUKTION.

AV ELSE DAHL.

L iksom många andra av våra förnämsta järnbruk räknar Läven Näfvekvärn sitt upphov från 1600-talet, Sveriges stolta renässanstid, då vårt fattiga land på nästan alla områden ryckte upp i stormakternas led. Det var nämligen år 1623, som bruket anlades, och 1923 firade det alltså 300-årsminnet av sin tillblivelse. Inga som helst ålderdomsskröpligheter kunna sägas vidlåda bruksdriften, tvärtom kan man med glädje iakttaga, att fabrikationen knappast varit livligare än nu, ehuru den över hela Europa välkända kanongjutningen förbytt i tillverkning av mera fredliga och praktiska föremål, varibland särskilt det konstnärligt utförda gjutgodset för trädgårdsbruk torde kunna påräkna läsarens av »Lustgården» intresse.

Först då några ord om brukets historia. I Södermanland vid stranden av den vackra Bråviken, där bruk och gamla herregårdar ligga tätt »som pärlor på ett halsband», är Näfvekvärns bruk beläget. Första gången Näfvekvärns namn påträffas i gamla handlingar var under 1400-talet, då Vadstena kloster räknade sig som dess ägare. På 1600-talet kom Näfvekvärn i släkten DE BESCHE'S ägo, och från denna tid börjar också, som förut nämnts, dess egent-

Fig. 1. Stadshusurnan.

liga historia. Samtidigt med LOUIS DE GEER inkom till Sverige den belgiske arkitekten och rike köpmannen GILLIS DE BESCHE. De började först i kompani, sedan DE BESCHE ensam, att idka bruksdrift på Näfvevarn och andra i närheten belägna bruk. Kanongjutningen synes i många år hava varit huvudindustrien. Ända till 1806 befann sig bruket i familjen DE BESCHE'S händer, men detta år övertogs det av en brukspatron SEDERHOLM, och hans ättlingar inneha det ännu i dag. Skötseln av det stora bruket har under de sista 40 åren legat i händerna på en disponent. Den

Fig. 2. Bergslagsurnan.

sisttillträdde ledaren är A. DYBSÖ, som visat sig vara en högst värdefull kraft. Han har först och främst organiserat försäljningen efter moderna metoder och utökat tillverkningsområdet högst väsentligt.

Genom samarbete med Svenska Slöjdföreningen har anskaffats vackra modeller och ritningar till olika slag av gjutgods. Som var och en vet, har gjutjärnet under många år stått synnerligen lågt i anseende hos människor med något så när kultiverad smak, och knappast något material kan sägas hava missbrukats värre.

Fig. 3. Kyrkogårdsurna.

På de senare åren har emellertid gjutjärnet återerövat sin plats som ett »särskilt känsligt och ömt material för konstnärligt utförda prydnadsföremål, vilka stå byggnads- och trädgårdskonsten nära», och för detta pioniärbete hava vi främst Näfvekvärns bruk och dess nuvarande ledare att tacka.

Bland de förnämligaste konstföremål, som till dags dato äro tillverkade vid bruket, må särskilt framhållas: den s. k. stadshusurnan, komponerad av artisten HENRIK KROGH för Stockholms på vacker konstindustri så rika stadshus, och den s. k. bergslagsurnan, av Slöjdföreningen skänkt till kronprinsparet som bröllopsgåva. Dessa båda urnor äro, tack vare sin vackra form och den enkla dekoreringsen, riktiga praktpjeser. Dessutom äro de fullt stabila (den ena väger cirka 700 kg), och man kan vara tämligen säker på, att de ej godvilligt skulle hoppa i Ström-

men, om de blevo uppställda på Norrbro (detta sagt med all reservation för deras lämplighet i miljön). Många mindre urnor, särdeles tilltalande även de, finnas. Av dessa må speciellt framhållas IVAR JOHNSSENS Diana-urna och Bachus-urnan, utförd efter en gammal modell från Nordiska Museet. De båda sistnämnda äro relativt billiga, men fylla likväl på ett utmärkt sätt sin plats på en terrassmur eller på en hög stenpelare. På ett gammalt skänskt gods har jag sett

Fig. 4. Fontänen »Vattenlek».

sådana urnor som avslutning på ett par höga portstolpar av handslaget tegel. I muren voro infattade gjutna plattor av järn efter gammal modell, och grindarna i muren voro av hamrat järn. Ehuru både muren och alla järnattributen voro nya, smälte de utmärkt väl tillsammans med den omgivande parken och dess gamla renässansborg.

Vackra äro även de enkla gallerverken, som särskilt passa som gravinfattning, fontänerna, trädgårdsbänkarna m. m., men ingenting går upp mot trädgårdsurnorna bland allt det utsökta gjutgods, som sändes ut från vallonens DE BESCHE'S gamla bruk.

En mycket intressant liten minnesskrift har av bruksledning-
en utgivits till 300-årsjubileet, och med rätta har den vackra boken kunnat avslutas med följande ord: Näfvekvärns bruk kan fira sitt 300-årsminne i det goda medvetandet, att det såväl socialt som

ock i fråga om teknik och bruksdrift har visat sig värdigt sina stolta traditioner.

De av »Lustgårdens» läsare, som äro måna om trädgårdskonstens återuppblomstring, böra med glädje taga tillfället i akt att efter råd och lägenhet förflytta Näfvekarvarns vackra trädgårdsprydnader över på egen mark.

TILL DROTTNINGENS Ö.

FÖRENINGENS FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD FEMTE EXKURSION.

AV NILS SYLVÉN.

Redan år 1922 ingick från Föreningens höga beskyddare, H. M. DROTTNINGEN, en inbjudan till Föreningen att under en av sina sommarexkursioner besöka Solliden. Först i år har det för Föreningens medlemmar möjliggjorts att hörsamma den lockande inbjudningen.

Med 60 anmälda deltagare startade årets sommarexkursion från Kalmar torsdagen den 3 juli kl. 7,30 f. m. Ångaren Kalmarsund I medförde på sin första dagstur från Kalmar till Färjestaden följande 42 exkursionsdeltagare:

Laborator och fru ALFR. AHLQVIST	Jägmästare och fru UNO DANIELSSON
Griftgårdsinspektör A. W. ANDERSSON	Godsägare A. FALK
Doktorinnan EDITH BERGGREN	Professor ROBERT E. FRIES
Fröken KARIN BERGLUND	Provinsialläkare och fru G. HEYMAN
Fröken RUTH BRANDBERG	Handelsträdgårdsmästare C. A. HÅ-
Ryttmästare och fru STURE BRUNN-	KANSSON
STRÖM	Fru ELIN JÖNSSON
Fröken E. BRUNNSTRÖM	Förste marinläkaren och fru J. LA-
Tekn. stud. G. BRUNNSTRÖM	GERHOLM
Apotekare N. J. BRUZELIUS	Assistent J. FR. LUNDBERG
Studerande BRUZELIUS	Fru ASTRID MALMER

Fröken SIGRID MELANDER
Fröken LOUISE NATHORST-BÖÖS
Löjtnant AXEL NATT OCH DAG
Kanslirådet och fru H. NISSEN
Godsägare JOHN OLSSON
Fru P. PAULSSON
Trädgårdskonsulent och fru ERIK
PETTERSSON

Ingenjör och fru B. SANTESSON
Professor C. SKOTTSBERG
Agronom och fru A. STAHERE
Fil. Doktor N. SYLVÉN
Direktör WILH. ULANDER
Fru ULANDER
Fru ANNA WERNSTEDT.

Vid Färjestaden mötte ytterligare 7 medlemmar:

Byråchefen TH. HERMELIN med
friherrinna
Fröken SIGNE MARTIN

Professor och fru GUNNAR SCHOTTE
Byrådirektör N. SONESSON
Fil. Doktor R. STERNER.

En riklig frukost väntade oss å Färjestadens hotell, och sedan denna med god aptit inmundigats, skedde omedelbart avfärden pr bil upp mot alvaret.

Ölands södra alvar.

Så grönt och blomsterprytt som i år hade väl knappast någonsin förr Ölands södra alvar tett sig vid denna årstid. Efter vårens och försommarens myckna regnande var högsommarens eljest brunbrända alvarmatta förvandlad till en grönskande äng med färgrika blomsterinslag. Grönskan och färgrikedomen gjorde anblicken av alvaret rent av be-
dårande.

Vid ankomsten till Resmo (fig. 1) gjordes en första halt för be-
seende av en av alvarfloras största rariteter, dvärggrobladet

Fig. 1. Ölandsstuga vid Resmo.

Foto: C. SKOTTSBERG 3 juli 1924.

(*Plantago minor*). Med doktor STERNER, som vägvisare påträffade vi den i landsvägens omedelbara närhet och det i sannskyldiga jätteexemplar. Med tanke på de efter nyheter trängande stenbergsanläggningarna passade flera av exkursionsdeltagarna på tillfället att göra ett sällsynt nyförvärv; både plantor och frön insamlades.

Mysinge hög blev vår andra anhaltspunkt för dagen (fig. 2). Vi stodo här på klassisk mark. »Alfvaren sågs ifrån Mysinge hög helt brun med gröna ränder, långs och tvärtföre strukna lik en landkarta» — så låter CARL VON LINNÉ'S skildring, då han den 5 juni 1741 härifrån fått skåda ut över det stora öländska alvaret. Hastigt ökande regndis hindrade oss

Fig. 2. Grupp av exkursionsdeltagare på Mysinge hög.

Foto: C. SKOTTSBERG 3 juli 1924.

tyvärr att fullt njuta av utsikten. Helt gingo vi dock ej miste om den Linnéanska alvarbilden. För florister och stenbergsintresserade gavs därtill å Mysinge hög ett första tillfälle att stifta närmare bekantskap med några av alvarflorans mera karakteriska konstituenten; ölandssolvändan (*Helianthemum oelandicum*), bergskrabban (*Globularia vulgaris*), färgmadran (*Asperula tinctoria*), fältkloarten (*Oxytropis campestris*), getväpplingen (*Anthyllis vulneraria*) prunkande i olika färger från ljusaste gult till mörkaste purpur, se här några namn ur högen.

Snart måste bilarna åter bestigas. Men många meter hade vi ej hunnit, förrän v. ordföranden i första bilen höjde sin arm till ny stoppsignal — denna gången dock endast för att som hastigast stiga ur och på nära håll se och beundra ett strax invid vägen växande, rikt blommande litet bestånd av den underbara ullsmörblomman (*Ranunculus illyricus*).

För att ge oss en mera fullödig bild av alvaret förde vår alvarfärdledare, doktor STERNER, oss tvärs över alvaret från Borgby till Gösslunda. Från bilarna kunde vi nu vid vägkanterna skymta en del nya alvarväxter. Främst bland dessa ölandstoken (*Potentilla fruticosa*), flerstädes relativt hög och yppig, här och där fläckvis färgdominerande i sin gyllene blomsterskrud, ett vackert dendrologiskt inslag i alvarets gräs- och örtvegetation. Vid Gösslunda stego vi ur bilarna för att ägna ytterligare några minuter åt den rena alvarfloran. Det var här sådana öländska

rariteter som ogrenad sandlilja (*Anthericum Liliago*), storviol (*Viola elatior*) och dess hybrid med dvärgviolen (*V. elatior* × *pumila*), renfanemalört (*Artemisia laciniata*) m. fl., som närmast lockade. Allt vad vi sökte, funno vi — och ej så litet till! Av speciellt dendrologiskt intresse var att se benved (*Evonymus europæa*) i trädform upp till 4 m:s höjd och en stamdiameter vid brösthöjd om mera än 15 cm; några hagtoronsträd — karakteristiska för trakten — mätte 20 cm i diameter och däröver. Ökande regn och den redan långt framskridna tiden tvungo oss snart att återvända till bilarna. Det regnblöta gräset vätte igenom även en mera solid fotbeklädnad — för damernas tunna och kanske t. o. m. genombrutna lågskor blevo redan de lågväxta gräslöks- och hälleknoppsmattorna tidigt besvärande våta.

Under ihållande regn foro vi vägen tillbaka över alvaret och togo vid Borgby stora landsvägen söderut till Ottenby. Från de snabbt framilande bilarna kunde vi i regnet ej uppfatta så mycket av den omgivande växtligheten. Ett och annat kunna vi dock teckna oss till minnes från vår färd längs västra landborgen. Utefter stenmurarna vid vägen växte vackra snår av nypon och björnbär; ett och annat hagtoronsträd med vackert rundad krona bjöd här och där ett avbrott i den regndisiga utsikten över alvarslätten. Vid Smedby observerade vi i förbifarten ett oväntat främmande inslag i floran å ena landsvägskanten — ett helt litet bestånd av subspontan ullsyska (*Stachys lanata*), tydligen utkommen från någon av trädgårdstjäpporna i kyrkbyn och starkt i ögonen fallande i sin täta, vita filtullsklädnad. Söder om Smedby kyrka passerade vi tätt förbi Klinta bekanta gravfält med dess runda ättehögar och stenkistor, dess skeppsformiga och runda stensättningar samt dess många bautastenar. På höger hand skymtade vi nu på och nedanför alvarbranten en hel del lyckade barrträdsplanteringar. I morängruset närmast hade svarttall planterats, och de över 20-åriga träden visade relativt lovande utveckling. Silvergran, *Abies alba* (= *pectinata*) hade försökts i den fetare jorden nedanför branten; de omkring 40-åriga träden gjorde på avstånd ett relativt glest och tynande intryck. En större sammanhängande plantering av vanlig tall längre ned på slätten nedanför landborgen hade tydligen lyckats utmärkt; de 15 år gamla bestånden bildade en vacker, obruten silhuett vid den i regnet starkt begränsade horisonten. Vid Gårdstorps by i S. Möckleby s:n kunde vi från landsvägen fröjda oss vid anblicken av några stolta sommarexemplar av vår adonis (*Adonis vernalis*) — efter sina öländska fyndlokaler även

benämnda rontorpsros och kastlöser — uppodling av marken intill den nuvarande växtplatsen hade på senare tid högst väsentligt decimerat ett förut rikt bestånd av denna den öländska vårflorans kanske förnäms- ta prydnad. Nära S. Möckleby kyrka visade ett kraftigt, rikt blom-

Fig. 3. Ottenby kungsgård.
Foto: C. SKOTTSBERG 3 juli 1924.

mande exemplar av ryssgubbe (*Bunias orientalis*), att detta från Stockholms-trakten allmänt bekanta ogräs sökt sig ända hit ned till de öländska alvaråkrarna — doktor STERNER, för vilken *Bunias*-lokalen i fråga var förut okänd, upplyste, att ryssgubben ännu hörde till de största floristiska sällsyntheterna på Öland. För S. Möckleby må f. ö. här blott antecknas vackra häckar och snår flerstädes utefter landsvägen av det på Öland som bekant ej sällsynta puktörnet eller bocktörnet (*Lycium barbarum*).

Ottenby.

»Ottenby kungsladugård i Ås s:n på södra udden av Öland avskiljes från socknens övriga byområden och från hela det övriga Öland genom en 2 m hög mur, som uppförts av konung KARL X. Gården är av ålder känd för sin hästuppfödning. Till Ottenby hör den bekanta Ottenbylund, ett för sin naturskönhet känt, 225 har stort skogsområde. Beståndet utgöres av vacker ek-skog jämte björk, asp och al samt i södra delen ett 20-tal exemplar av avenbok. En del grässlätter förläna skogen intryck av park. En sevärdhet är även den stora, över en halv mil långa schäferiängen längs Östersjön. Ett 70-tal dovhjortar, massor av harar samt det stora antalet flyttfåglar, som tidvis stanna på Ottenby, giva liv åt skogen och ängen.»

Så låter beskrivningen av Ottenby i årets exkursionsprogram. Starkt och ihållande regn hindrade oss tyvärr att närmare beskåda Ottenbys sevärdheter; betydligt försenade, som vi voro, fingo vi här åtnöja oss med blott en kort stunds uppehåll. En rundtur genom parken och trädgården vid corps-de-logiet under den nuvarande arrendeinnehavarens, kapten VON

Fig. 4. Återväxt av lundalm i Västerstads almskog.

Foto: C. SKOTTSBERG 3 juli 1924.

MYHLENFELS, älskvärda ciceronskap samt en snabbpromenad bort till lunden blev allt, vad regnet och tiden medgävo. I trädgården vittnade vackra och fullslutna rabatter av *Viola cornuta*, att Ölands-vintern — här åtminstone — varit mindre sträng än Skåne-vintern; i parken tilldrogo sig de gamla ask-alléerna med i 3 rader planterade askar samt några högväxta och vackra, äldre exemplar av gudaträdet, *Ailanthus glandulosa*, exkursionsdeltagarnas särskilda uppmärksamhet. Promenaden bort mot Ottenby lund gav oss tillfälle att på ganska nära håll se och beundra en mindre flock eleganta dovhjortar.

Västerstads almskog.

Från Ottenby styrdes kosan åter norrut. Upp till Smedby följdes samma väg som på nedfärden; hunna förbi Smedby kyrka togo vi en avväg västerut och voro snart mitt inne i Västerstads berömda almskog. Regnet hade nästan upphört, men buskarna och markvegetationen över huvud taget dignade under den förut erhållna regntyngden och lämnade vid beröring från sig mängder av vatten. De mera oförskräckta av exkursionsdeltagarna — och detta glädjande nog de allra flesta — banade sig, trots allt, med jägmästare UNO DANIELSSON, de öländska skogarnas

borne skildrare, i spetsen, väg in i det tätaste almbeståndet. Väl lönnande blevo vi för vår möda! En hel skog av lundalm (*Ulmus foliacea*; syn. *U. campestris*) och detta en skog av sannskyldiga jätträd hör ju till de verkliga sällsyntheterna. Besöket i Västerstads almskog blev säkerligen ej blott dagens utan hela exkursionens största dendrologiska upplevelse! De största lundalmarna mäta upp mot 30 m i höjd och omkr. 70 cm i stamdiameter vid brösthöjd; åldern utgör omkring 150 år. En och annan ask och lind finnas insprängda bland almarna. Underbeståndet (fig. 4) utgöres av

Fig. 5. Vegetationen under råkbona i Västerstads almskog.

Foto: C. SKOTTSBERG 3 juli 1924.

lundalm s-plantor och stubbskott av lundalm jämte hagtorn. Örter och gräs bilda markbetäckningen på något öppnare platser; bland örterna märkes främst skogsbingel (*Mercurialis perennis*). Där asken står talrikast (fig. 5), ha råkor byggt bo i askkronorna, och den årliga övergödningen av marken under råkbona har framkallat en markvegetation av säregen typ — en nitrofil sådan med yppiga exemplar av brännässla (*Urtica dioica*), hundkäx (*Anthriscus silvestris*), snärjmåra (*Galium aparine*) och vitlöksört (*Alliaria officinalis*), tillsammans ymniga (jmf. fig. 5).

Från Västerstad togs genaste vägen till Mörbylånga, där en präktig lunch sedan något över en timme väntade på hotellet. Då denna avätits,

hade himlen klarnat, och då kaffet serverades ute på hotellterrassen, bröt solen fram med rika löften för exkursionens fortsättning.

Algutsrums och Halltorps lövängar.

Snart susade ånyo bilarna fram längs alvaret; återigen passerades Mysinge hög, Resmo och Vickleby med dess tyvärr för varje år allt fåtaligare väderkvarnar. Sikten över alvaret begynte så småningom bli något klarare; innan vi lämnade södra alvaret, kunde vi t. o. m. skymta ostkustens kyrkor, karakteristiskt hägrande i fjärran.

Eftermiddagens första uppehåll gällde en löväng strax SO om Algutsrums kyrka. Med all rätt har jägmästare DANIELSSON — vår utmärkte färdledare under eftermiddagens exkursion — i en uppsats om »lövskogarna på Öland» («Sveriges Natur» 1921, sid. 117) kallat denna »en märklig äng»: »där finner man vresalm, lundalm och skogsalm i broderlig endräkt». Sannolikt var det väl för flertalet exkursionsdeltagare första gången, de här fingo se vresalmen (*Ulmus laevis*; syn. *U. effusa*) vildväxande. En direkt jämförelse våra tre vilda svenska almarter emellan framhävde med all önskvärd tydlighet deras särkarakterer. Redan bladkaraktärerna blevo utslagsgivande. Vresalmens på undersidan mjukhåriga blad utgjorde ju ett gott karakteristikum för arten i fråga. På åtminstone tvenne exemplar påträffades därtill de för vresalmen så karakteristiska långskaftade, härbräddade frukterna. Från den märkliga lövängen må förutom almarterna nämnas ovanligt stor och vacker vildapel, vildpäron och benkornell (*Cornus sanguinea*), den senare 3 m hög och 8 cm i stamdiameter vid brösthöjd.

Genom Algutsrum, Glömminge och Högsrum gick färden vidare mot Halltorp. Vid Rälla gård uppmärksammades »en av Ölands tre större bokar», numera fridlyst som naturminnesmärke.

Halltorps lövängar ha mycket att bjuda på. Södra delarna utgöras av blandbestånd av snart sagt samtliga våra ädla lövträd — boken dock undantagen. Och i norra delen träffa vi Ölands enda verkliga bestånd av avenbok, märkligt framför allt ur den synpunkten, att beståndsbildande avenbok ej torde vara känd från nordligare breddgrad. Vad som på senare tid gjort Halltorpsängarna särskilt ryktbara, äro de där i stort antal förekommande jätteekarna. Glädjande nog äro numera över 30 st. av dessa fridlysta enligt lag. Då Halltorps-bestånden redan förut i årsskriften (sid. 47—54) blivit närmare beskrivna, må f. ö. här endast hänvisas till den där lämnade redogörelsen.

Först framemot 7-tiden på kvällen blev det oss möjligt att slita oss från de underbara Halltorps-markerna. Ytterligare programpunkter för dagen måste nu strykas, dels ett på eftermiddagen såsom tillägg till dagens program planerat besök vid Repplinge prästgård för beseende av Ölands största gullregnsträd, dels det på programmet uppsatta besöket i Borga hage. Vid 8-tiden voro vi framme i Borgholm, och kl. 9 samlades vi efter välbehövt klädombyte till gemensam »middag» å Badrestaurantens stora matsal. Eftermiddagens solsken hade nu åter avlösts av ett sakta regnande, bådande allt annat än gott för morgondagens exkursion å norra Öland.

Borgholm—Böda kronopark.

Fredagen den 4 juli ingick stormig och kulen. På förmiddagens exkursionsprogram stod besök å Böda kronopark, och bilar blevo även i dag det ur alla synpunkter ändamålsenligaste fortskaffningsmedlet. Efter å Badhusrestauranten inmundigad kroppkaksfrukost skedde starten från Borgholm kl. 9 f. m. Redan framemot Alböke började regnet falla och först vid framkomsten till Böda kronopark begynte regnmolnen åter skingras. Behållningen av bilfärden kunde därför omöjligt bli, vad den annars möjligen kunnat bliva. Vid Knäppinge, strax S. om Alböke kyrka, gjordes den första och enda lilla avstickaren från bilarna under uppresan; det var en här sedan gammalt av doktor STERNER känd lokal för den sällsynta trubbstarren (*Carex obtusata*), som lockade exkursionens speciellt botaniskt intresserade till ett besök i förbifarten.

Några små dendrologiska iakttagelser under bilfärden torde möjligen förtjäna att annoteras. Vid vägen nedanför Köpinge branter syntes surtorn (*Berberis vulgaris*) förekomma i tämlig myckenhet; denna i Ölandsfloran relativt sällsynta buskart hade vi redan i går stött på, då såsom i dag sedd från bilarna vid landsvägskanten strax N. om Ekerum i Högsrums s:n. Vid Alböke kyrkby passerades några verkligt imponerande hagtorns-träd — ett av dem enligt doktor STERNERS utsago Ölands största! — vackra dylika förekommo också i närheten av Uggletorps järnvägsstation. Vid Långerums by i Persnäs s:n vittnade ett flertal torra träd av ek och asp om en underlig massdöd av dessa flerstädes i lövbestånden. Förklaringen härtill vore enligt doktor STERNER att söka i 1919 års intensiva sommartorka. På den djupare och fuktigare jordmånen i Källa och Högby socknar kunde inga som helst torkningsfenomen längre spåras å lövträden; lövängarna i Högby utmärkte sig särskilt för ovanligt vackra och vidkroniga ekar.

Fig. 6. Från flygsandsstranden vid Byerum, Böda.

Foto: C. SKOTTSBERG 4 juli 1924.

På tal om Ottenby framhölls, att efter senaste övervintring o-skadd *Viola cornuta* syntes tyda på relativt mild vinter 1923—24, åtminstone mildare än mångenstädes i Skåne. En iakttagelse av snarare motsatt innebörd må i detta sammanhang anföras från norra Ö-

land. Iakttagelsen rör den kring vägarna över Ölands alvarområden allmänt förekommande vägtisteln (*Circium lanceolatum*). Vissnade fruktexemplar av denna art förekommo flerstädes i riklig mängd, men bland dessa kunde mångenstädes ej en enda levande planta av fjolårets sådd upptäckas. Arten var över stora områden i år rent av sällsynt. Någon annan förklaring härtill, än att de under fjolåret anlagda rosettplantorna »frusit bort» under den stränga vintern, torde väl knappast kunna givas. Observerade döda rosettplantor bland de vissnade, vinterståndna fruktexemplaren gävo också ett bestämt stöd åt en dylik tolkning.

Alvarfläckarna på norra Öland visade samma frappanta frodighet som södra alvaret. Som ett nog så talande bevis härför kan nämnas, hurusom man t. o. m. från bilarna flerstädes kunde konstatera förekomsten av den vid denna tid i vanliga fall knappast uppletbara trubstarren (*Carex obtusata*); brungröna strängar eller fläckar i den i övrigt livligare gröna gräsmattan markerade redan på långt håll förekomsterna i fråga. Det var särskilt på alvarmarkerna N. om Alböke trubstarren gav sig sålunda tydligt till känna.

Vid Skäftekärrs jägmästareboställe mötte förvaltaren av Böda revir, jägmästare O. Coos, vår färdledare under besöket å Böda kronopark. Genom 50—60-åriga kulturer av weymouth tall (*Pinus strobus*) och europeisk lärk (*Larix decidua*) samt omkring 20-åriga dylika av nordmannssilvergran (*Abies Nordmanniana*), korsikansk svarttall (*Pinus laricio corsicana*) och Banksiana-tall (*Pinus Banksiana*) togs vägen över Byerum ned till flygsandsplanteringarna vid havsstranden. På vallar längs de i barrträdsplanteringarna upptagna dikena hade lövträd inplanterats, bok, ek och svart valnöt (*Juglans nigra*). Snart sagt allt hade gått förvånansvärt bra till. Av wey-

mouthtallen hade blott c:a 5 % skadats av törskatesvamp, denna för nämnda tallart annars så ödesdigra skadegörare. Svarttallen hade uppdragits i blandbestånd med alm och ask m. fl. lövträdsarter. Endast Banksianatallen såg mindre tilltalande ut, dock ej mera skranglig eller skogligt mera mindrevärdig än den vid samma ålder alltid visat sig jämväl vid andra kulturförsök i vårt land.

Fig. 7. Från poppel-planteringarna å Böda flygsandsfält.

Foto: C. SKOTTSBERG 4 juli 1924.

Största intresset knöt sig under Böda-besöket vid skogsplanteringarna å Byerums flygsandsfält. Den ur regnmolnen frambrytande solen gav kanske här den rätta dendrologiska väckelsen. Ett alltför envist regnande kan ju nedslå även de mest entusiastiska dendrologers mod! Bilarna körde oss ända ned till flygsandsstranden. Över ännu delvis obunden flygsand — med karakteristiska arter sådana som *Carex arenaria*, *Elymus arenarius*, *Festuca sabulosa*, *Halianthus peploides*, *Lathyrus maritimus* och *Eryngium maritimum* — vandrade vi hän mot den närmaste flygsandsplanteringen (se fig. 6), där jägmästare Coos i korta ordalag redogjorde för tillvägagångssättet vid flygsandens bindande samt meddelade en hel del intressanta siffror, belysande de senaste årens skogsbruk å kronoparken. År 1867 hade planteringen å flygsanden påbörjats. Å tångbelagd sand hade å flygsandskanten som läbälte inplanterats fyra rader balsampoppel och pyramidpoppel och innanför dessa, likaledes efter tångbeläggning, några rader bergtall. Vanligtall och korsikansk svarttall hade så fått följa på bergtallen. Resultatet hade tydligen blivit det bästa möjliga. En växtlig, sluten barrskog täckte nu den gamla flygsandsmarken. Såsom av bilden, fig. 7, framgår, hade popplarna gjort god tjänst — och göra så ännu i dag — som bindare och samlare av flygsanden.

På återvägen från flygsandsfälten gjorde några av exkursionsdeltagarna med jägmästare Coos som vägvisare en mindre avstickare in i skogen bortom Byerumsgårdarna för beseende av den vackra och sällsynta orchidéen *Anacamptis pyramidalis*; ett 10-tal exemplar påträffades, några av dem i begynnande blomning. En annan praktfull orchidé hade redan förut flygsandsskogen haft att bjuda på, nämligen den vita skogsliljan, *Cephalanthera ensifolia*.

Vid återkomsten till Skäftekärr stod ett lockande kaffebord dukat inne i jägmästarebostaden. Blott en ringa del av exkursionsdeltagarna fingo emellertid njuta av de framdukade läckerheterna; redan vid uppbrottet från Byerums-fälten hade det nämligen bestämts, att huvudparten av färdtagarna skulle för tids vinnande omedelbart återvända till Borgholm och där å utsatt tid 3,15 e. m. möta ORDFÖRANDE och FRU SWARTZ, som väntades tillstöta vid lunchen. Ej heller för de kvarstannande blev det fortsatta Böda-uppehållet långvarigt. Sedan vi en kort stund njutit av herrskapet Coos' gästfrihet, delade vi på oss i tvenne grupper, av vilka den ena under jägmästare Coos' ledning som hastigast besåg det ett kort stycke bort från jägmästarebostället befintliga idgransbeståndet — ett av Sveriges märkligaste — under det att den andra med professor SCHOTTE i spetsen ägnade sig åt Skäftekärrs intressanta parkträd. Böda idgransbestånd är till såväl areal som individualitet ett av landets mest betydande. Större delen av beståndet eller 2 har skyddas numera för avverkning, och de i stort antal som underbestånd i gammal, c:a 120-årig naturskog av tall med invandrande gran uppväxta idgrannarna nå här ofta över 20 cm:s stamdiameter vid brösthöjd och 5 à 6 m:s höjd. I rismattan under träden kryper linnean, och massor av idgranplanter i olika åldrar söka sig upp mot ljuset. Här och där på tallstammarna klättrande murgrönor fullständiga den sällsynt vackra urskogsbilden. — Från parkanläggningarna vid Skäftekärr äro särskilt att anteckna en synnerligen vacker, år 1865 planterad *Robinia pseudacacia* om c:a 20 m:s höjd och c:a 50 cm:s stamdiameter vid brösthöjd, två vackra valnötsträd, två resp. 12 och 10 m höga plataner, välformade exemplar av *Acer dasycarpum*, hickory, *Quercus rubra* och *Ulmus laevis*, en 3 m hög järnek (*Ilex aquifolium*), ett flertal högväxta barrträd, ex. *Chamaecyparis Lawsoniana* (fl. ex.), *Picea orientalis* (8 m hög), *Pseudotsuga taxifolia* (20 m hög), *Tsuga canadensis* (5 m hög) m. fl.

Bilfärden åter till Borgholm blev — åtminstone stundtals — en samskyldig kamp mot naturmakterna. Den ena regn- och hagelbyn avlöste

Fig. 8. Grupp av exkursionsdeltagare å Böda flygsandsfält.

Foto: BIRGER DAHL. 4 juli 1924.

den andra, och den starka vinden låg hela vägen nästan rakt emot. Den nära 6 mil långa landsvägen ville aldrig taga slut. Och vi, som hoppats på inkörning av åtminstone någon kvart av den vid Böda förlupna tiden!

De sista bilarna anlände till Borgholm mitt under pågående lunch. Vid åsynen av Föreningens ORDFÖRANDE, som med FRU och son, kandidat OLOF SWARTZ, nu anslutit sig till exkursionen, glömde de av väder och vind nyss så pinade exkursionsdeltagarna med ens dagens besvärligheter. Och Solliden, den nästa och givetvis förnämligaste punkten på exkursionsprogrammet, gjorde ävenledes nu sitt till att i förväg höja stämningen!

Av i Borgholm under dagens lopp nytillkomna färdtagare äro förutom herrskapet SWARTZ att nämna:

kanslisekreterare och fru DAHL, hert CARL ENDRES, trädgårdsmästare O. JUNGSTEN och fru JOHN OLSSON.

Solliden.

Under strålände sol trädde vi på utsatt tid 4,30 e. m. in genom Sollidens slottsgrindar. H. M. DROTTNINGEN, Föreningens Höga Beskyddare, hade genom Ordföranden hälsat oss välkomna under beklagande, att Hon

Fig. 9. Solliden, näckrosdammen.

Foto: C. SKOTTSBERG 4 juli 1924.

ej, som Hon önskat, kunnat själv mottaga oss på sitt kära Solliden. Slottsträdgårdsmästaren hade ställts till vårt förfogande, och under hans utmärkta ledning begynte omedelbart en rundvandring genom de underbart vackra park- och trädgårdsanläggningarna. Turen kom först till naturparken — den inom slottsområdet inryckta delen av Borga hage — med alla dess vackra hortikulturella inslag, därefter till slottsterrassen och fruktträdgården. Som avslutning fingo vi bese slottet invändigt och en kort stund njuta av den hänförande utsikten därifrån över parken och det blånande sundet bakom.

CECILIA BÅÅTH-HOLMBERG har i sin 1920 utgivna bok »Från Drottningens ö» lämnat en målande skildring av Solliden, dess park och trädgårdsanläggningar. Följande redan i årets exkursionsprogram inryckta brottstycken av denna hennes skildring må även här finna plats.

»Med sakkunnig ledning blir man snart förtrogen med den tanke och plan, som förvandlat den vilt växande skogen med dess ogenomträngliga och i sig själva ogästvänliga och vassa törnesnår till en av vårt lands mest inbjudande skogslundar. Med största hänsyn för det levande trädets rätt att existera, med fin uppfattning av naturens orörda och fria skönhet har drottningens omdaningsarbete fortgått. De stora ekarna utsträcka nu

Fig. 10. Solliden, stenpartiet.

Foto: C. SKOTTSBERG 4 juli 1924.

som förut sina grenar i täta lövvalv, kanske till och med kraftigare än förr, ty de ha fått mera luft omkring sig. Och själva snåren av hagtorn och vildros få i mera avlägsna delar fortfarande fläta ihop sina kvistar och grenar till levande taggstängsel.»

»Den breda körvägen, som från solgrinden genom skogsparken vackert slingrar sig fram till solslottet, är kantad av runda stenar, övervuxna av slingrande krasse och luktärter. Många smärre gångar korsar denna väg och leda in i skogslunderna. Tvärs genom törnesnåren ha de röjts av drottningens uppvaktning, herrar och damer; varken hertig eller grevinna ha därvid skonat sina händer. De stora moränblocken ha dessa drottningens frivilliga skogsarbetare dock ej rätt med; de ha fått ligga kvar att pryda sin plats; murgrönan, som bildar en tät matta över skogsmarken, slingrar sig som förr upp över deras kraftiga ytor. Här och var ser man vid vägkanten något block, som bär ett årtal, 1906—1908 o. s. v. Det berättar om året för den lilla vägens eller gångens tillkomst.»

»När man strövar omkring hit och dit, stannar man emellertid framför en 'övertäckning': t. ex. här mitt i skogen, omgiven av murgröns-ekarna, frodas en ståtlig rododendrongrupp; här åter en sirlig liten järngrind in i en liten vildmark, och där, mitt i hasselsnåret, öppnar sig en

Fig. 11. Solliden från parksidan.

Foto: C. SKOTTSBERG 4 juli 1924.

rosenplan, omgiven av en hög tujahäck; invid denna stå fyra säten av ölandssten och i mitten av rosorna en hög palm i en italiensk marmor-kruka; på ett annat ställe leder en liten slingrande skuggsval gångstig till en öppen plats, alltjämt inne i skogen, där en damms lilla vattenspegel glimmar; dammen är kantad av vita, gula och skära näckrosor.» (Jmf. fig. 9.)

»För varje år uttänker drottning Victoria någon ny försköning; någon ny väg anlägges, någon backe röjes, planeras och förvandlas till en tjugande viloplats.»

»Gröna gången, drottningens käraste promenadväg, leder rakt upp till slottet. Den mera fria plats, där det vita slottet reser sig, var också den en gång en stenig backe, också här har röjts och spettats. Det är massor av sten, som undanförs, sten för ett helt berg, som ligger ett litet stycke åt sidan och i vars skrevor en rik och frodig fjällvegetation trivs.» (Jmf. fig. 10.)

»Här i närheten, nästan alldeles nedanför alvarn, finner man också 'Dronningens rosengård', den vackraste lilla fläck i hela drottningparken, inom en hög cypresshäck med vita marmorbänkar och urnor, en sällsynt skön anläggning med raka rosenrabatter och högstammiga rosenträd av de mest utsökta arter, det hela i fransk stil.»

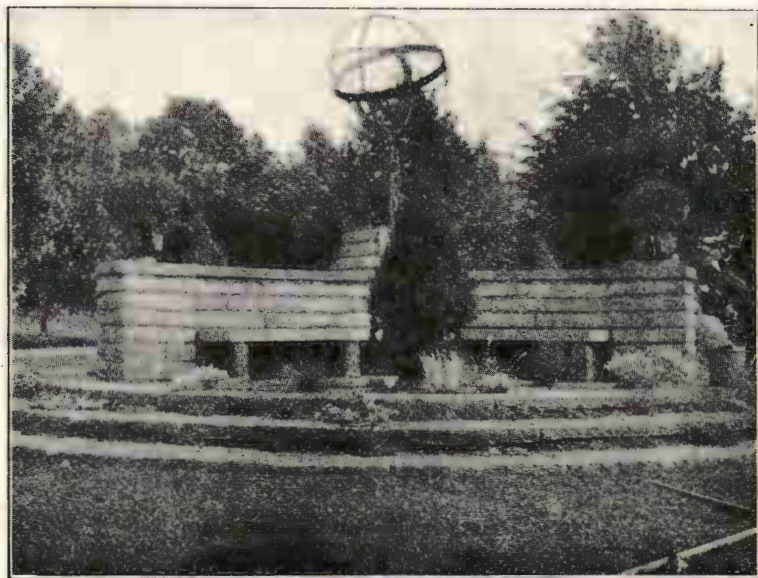

Fig. 12. Solliden, sittplats med solvisare.

Foto: C. SKOTTSBERG 4 juli 1924.

»Själva slottet (fig. 11 och 13), den vackra italienska villan med sina rena, lugna linjer, passar med sin klassiskt sköna enkelhet väl in i de också klassiskt präglade landskapslinjer, som man beundrar, när man uppe från den höga landborgen blickar ut över alvarn, skogarna och sundet. Det ligger på en grön och fri terrass, som sakta sluttar och liksom begränsas av mörka, låga buxbomshäckar med vita marmorsoffor. Åt sidan och mot söder sträcker sig den stora blomsteranläggningen med alla sina grupper och lister av varmröda pelargonior och heliotropernas bleka lila, medan begoniornas jätteblommor blända med höga, starka färger. På sammetsfina planer stå högstammiga rosenträd, sällsynta granar, späda plataner och akacior med lilafärgade hängen.»

»Konstföremål, hemförda från resor i Södern, smycka denna sammansättning av natur och konst; stora, rikt ornerade amforor, smäckra marmorkolonner och färgrika urnor av italiensk fajans samt desslikes av höganäslera fångsla blicken; och de båda nakna italienska stafettlöparna av brons, som just hunnit upp på trappan till terrassen, äro i fullt lopp.»

»På slottets södra sida är den sköna pergolan, som omsluter en gård med nedsänkt gårdsplan och en kant av röda rosor; dess mitt prydes av en bronsavgjutning från museet i Neapel, 'den vilande löparen'. Kring

Fig. 13. Solliden sett uppifrån alvarsidan.

pergolans vita pelare slingrar vinrankan och bildar lätta tempellövgångar ; den vita slottsväggen är klädd med röda och gula klängrosor, och där invid står en marmorbänk, över vilken hängpelargonior sänka sina ljusröda blomrevor.»

»Slottets inre präglas av samma smak och harmoni som dess yttre. Benämningen slott passar kanske icke fullt ; den ger vanligen intryck av mera opersonlig, kall och storstilad prakt. Medan Solliden är det individuella varma hemmet.»

Till CECILIA BÅÅTH-HOLMBERGS skildring må här allenast fogas några smärre plockgodsanteckningar från vårt exkursionsbesök. Inför näckrosdammen kunde vi med glädje och tillfredsställelse konstatera, att våra egna röda Fagertärens-näckrosor med heder stå sig i konkurrensen med alla de olika utländska. — Som floristiskt intressanta arter i naturskogens markflora annoterade vi bl. a. de nu i full blom stående orchidéerna nästrotten (*Neottia nidus avis*) och skogsknipprotten (*Epipactis Helleborine*). — En ståtlig nyanläggning för året var den »holländska trädgården», en rosengård med härliga roskvarter, (vardera med 250 rosenbuskar), kantade av buxbom. En holländsk trädgårdsarkitekt hade gjort upp ritningen, och växtmaterialet i sin helhet var en gåva av drottning VILHELMINA. En idgranshäck inramade det hela. — Några välutvecklade exemplar av den under de senaste åren här och där i våra parker och planteringar införda, vinter-

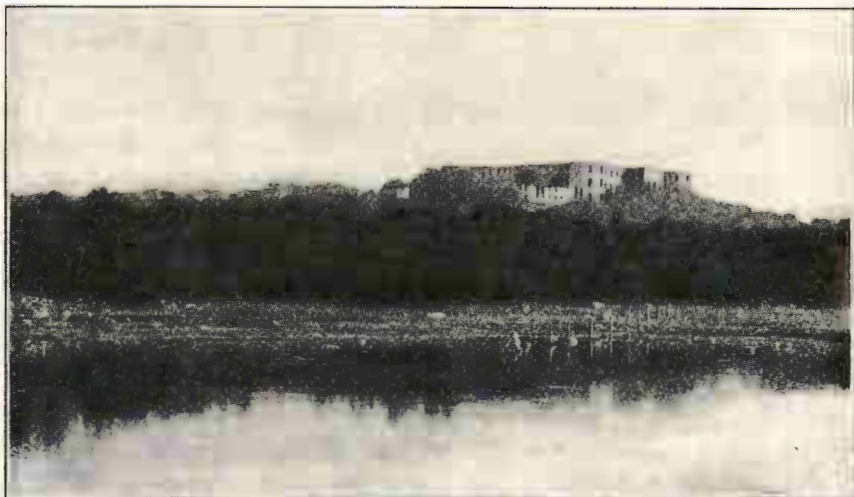

Fig. 14. Borgholms slott och Borga hage.

gröna *Viburnum rhytidophyllum* var nog för många en ny och intressant bekantskap. — En flerstädes med framgång använd prydnadsbuske var *Cotoneaster horizontalis*. Å stenberget ingick den rent av beståndsbildande och å gårdsplanen framför slottet hade en större ensamgrupp av densamma blivit anlagd. — På den av idgranshäck från ek-skogen nedanför avgränsade gårdsterrassen hade — förutom *Cotoneaster* — planterats vackra hängbokar, en do blodbok och *Abies concolor*. — Pergolan söder om slottet var rikt beklädd med blåregn, vildvin och *Vitis vulpina* (= *riparia*). — Bortom pergolan vidtog en tydligen såväl form- som individrik »ypress»-avdelning. Av samtliga arter och former var *Juniperus virginiana* den enda, som under sistlidne vinter skadats av kylan — förut hade den här aldrig visat spår av vinterskador. Särskilt vackra och växtliga exemplar antecknades av *Thuya gigantea* och *Thuyopsis dolabrata*. På tal om barrträd kan i detta sammanhang nämnas, att *Abies Pinsapo*, som sistlidne vinter flerstädes i Skåne svårt skadats av vinterkylan, i parkanläggningarna å Solliden övervintrat utan att taga märkbar skada. — En verklig ögonfröjd var en liten Ölandsstuga med massor av t a klök på torvtaket. — Området mellan slottet och fruktträdgården upptogs till stor del av naturliga gräsmattor med vackert och färgrikt inslag av blommande örter, av dessa Jungfru Marie hand (*Orchis maculata*) och johannisnycklar (*Orchis militaris*), prästkragar, tusenskönor, solvända och revfibla (*Hi-*

eracium auricula) nu de starkast framträdande. — En av parkdelens söder om slottet mest tilltalande anläggningar var den å fig. 12 avbildade sittplatsen med solvisaren. I ring runt om lagda kalkstensplattor förde trappstegsformigt upp till stembänkarna, och i springorna mellan plattorna hade diverse »klippväxter» inplanterats: *Cerastium tomentosum*, *Dianthus arenarius*, *Genista sagittalis* — på grund av sin egenart otvivelaktigt förste pristagaren i den vackra samlingen! — *Nepeta Mussinii*, *Saponaria ocymoides*, *Saxifraga*- och *Sedum*-arter, *Thymus serpyllum* m. fl.

Den för besöket å Solliden programenligt anslagna tiden måste tyvärr rätt väsentligt beskäras, då återfärden till Kalmar måste ske med bil till Färjestads-färjan kl. 7 e. m. och ej med båt från Borgholm, som det ursprungligen angivits i exkursionsprogrammet. Strax före 6 måste vi vara åter i de vid Drottningens vilohem bortom Borgholms slott väntande bilarna. Uppe från höjden ovanför Solliden fingo vi kasta en sista blick till avsked åt »solslottet» — besöket där skall alltid förbli exkursionens vackraste och soligaste minne. — Från Solliden följde vi gångstigen över alvaret förbi den imponerande slottsruinen till Drottningens vilohem. Tiden tillät oss ledsamt nog ej att närmare bese Borgholms kungsgårds gamla trädgård och park vid det nuvarande vilohemmet; vi fingo nöja oss med att vandra tvärs igenom den. I förste kanslisekreterare A. LEKANDERS uppsats: »Något om trädgården och parken kring Drottningens vilohem på Öland», sid. 84—90 i denna årsskrift, bli vi i tillfälle att taga igen, vad vi vid vårt flyktiga besök tyvärr försummat.

I god tid före 7-färjans avgång voro vi åter i Färjestaden. Kl. ½8 voro vi i Kalmar och kl. 9 samlades vi till gemensam middag å Teatervallen. Ordföranden tolkade våra tacksamhetskänslor för allt, vad vi fått se och röna under de allt för hastigt svunna solskensstunderna å Solliden och utbragte ett tacksamhetens leve för H. M. DROTTNINGEN. Ett så lydande telegram hade förut å exkursionsdeltagarnas vägnar blivit avsänt:

»Hennes Maj:t Drottningen, Tullgarn.

Föreningen för Dendrologi och Parkvård, som i dag haft den stora glädjen att på det härliga Solliden se resultaten av Eders Maj:ts hängivna arbete i trädgårdskonstens tjänst, beder härmed få framföra sitt vördnadsfulla tack och sin hyllning.

Swartz, Schotte, Sylvén.»

Fig. 15. Exkursionsdeltagarna samlade i den naturliga ek-bersån i Sundtorps park.
Foto: GUNNAR SCHOTTE 5 juli 1924.

Från H. M. Drottningen ingick den 5 juli från Falun följande svars-
telegram:

»Universitetskansler Swartz, Kalmar.

Mottagen alla mitt hjärtliga tack för vänliga hälsningen. Jag kan icke nog giva uttryck åt min ledsnad att icke själv ha fått visa Eder mitt kära Solliden men hoppas på ett förnyat vänligt besök där ett annat år.

Victoria.»

Middagen förföt under angenämaste stämning. En särskild hyllning och ett tack bragtes vår avhållne ordförande och fru SWARTZ, som ej heller i år svikit under sommarexkursionen, detta i trots av att de stodo i begrepp att redan nästkommande vecka för hälsans vårdande avresa till utländsk kuranstalt. Mycken munterhet väckte ett tal av professor SKOTTSBERG, vari han med de gångna resedagarnas regniga väderlek och allt för hårt belastade exkursionsprogram som utgångspunkt satiriskt skämtsamt uppdrog riktlinjerna för programmet för nästkommande års sommarexkursion.

Fig. 16. Jätte-syrenen vid Sundtorp.

Foto: C. SKOTTSBERG 5 juli 1924.

Sundtorp—Nygård—Ljungbyholm—Värnanäs.

Lördagen den 5 juli visade redan från första början otvetydiga tecken till att bliva, vad den också blev, en verklig regndag. Kl. 8,30 f. m. samlades vi till frukost å Stadshotellet och kl. 9,30 stodo vi färdiga att ånyo äntra bilarna. Färden ställdes förbi Hossmo och Ljungby direkt till **Sundtorp**, första anhalten för dagen.

På Sundtorps stilfulla gamla herregård hälsades vi av ägaren, domänintendenten W. LIEHOLM. Innan vi under herr och fru LIEHOLMS ledning begynte en rundvandring genom den vackra gamla parken, redogjorde vår värd i korta ordalag för herrgårdens historia och för de omfattande fridlysningsåtgärder, som genom ägarens försorg under de senaste åren blivit vidtagna. Av parkens och egendomens många sannskyldiga jätteträd voro nu ej mindre än 28 stycken fridlysta som naturminnesmärken: 16 ekar, 4 bokar, 3 lindar, 3 askar, 1 björk och 1 hassel. Den ganska stora parken är en lycklig kombination av kultur och natur; ek, bok, björk, oxel, rönn, tall och gran m. fl. ingå i densamma. En av de största ekarna hade de nedre grenarna bågböjda nedåt, så att trädet i sin helhet bildade en den härligaste berså, och i denna samlades nu exkursionsdeltagarna till fotografering

(fig. 15). På vägen till ekbersån hade vi blivit i tillfälle att se och beundra Sveriges kanske största och äldsta syréen (fig. 16), en c:a 16-stammig, åttena sidan omkullliggande jättebuske med stammar om ända till 20 cm i diameter. Ett i sitt slag säkerligen unikt träd är också Sundtorps jättehassel (fig. 17), ett verkligt träd med en enda, hög och rak, nära 2,5 m upp kvistfri stam om 135 cm:s omkrets vid brösthöjd.

Fig. 17. Hassel-trädet i Sundtorps park.

Foto: C. SKOTTSBERG 5 juli 1924.

Tiden och regnet manade oss snart till uppbrott. Som andra punkt på dagens program stod Ljungbyholm, men på vägen dit passade vi på att köra en liten omväg över Ölvingsstorps Nygård för att exkursionen skulle bli i tillfälle att i sin berättelse inregistrera förekomsten av ett av vårt lands utan tvivel sällsyntaste parkträd, ett sannskyldigt praktexemplar av den i våra parker och planteringar annorstädes kanske aldrig sedda helbladiga vintereken, *Quercus sessiliflora subintegri-folia* (pl. 6). Tiden tillät oss ej att taga det unika trädet i närmare skärskådande; bilarna fingo långsamt fara infartsvägen runt över gårdsplanen, varifrån fri och god utsikt gives över eken ifråga. Ägaren av Nygård, godsägaren STEN WALDEM, som till följd av regnet avstått från deltagande i exkursionen, hälsade oss i förbifarten.

Före 12 middagen voro vi framme vid Ljungbyholm. Här stodo kaffeborden dukade, och medan det där ute regnade över som värst, hängåvo vi oss en stund inomhus helt åt godsägare G. GENBERGS och hans väna fröken dotters storartade gästfrihet. I ett av kärlek till hem och naturburet, stämmingsfullt anförande hälsade vår värd oss välkomna och redogjorde för godsets park och trädgårdar, deras tillkomst och skötsel. Då regnet så småningom lättat något, stodo vi redo att stiffta närmare bekant-

skap med Ljungbyholms-anläggningarna. En grupp följde godsherren genom ekonomiträdgården, en annan — och dit hörde kanske flertalet — omhändertogs av vår unga värdinna, och inriktade vi vårt intresse på den utefter ån befintliga naturparken (se pl. 7). I parkvärdens tjänst hade underbar svensk natur här blivit på bästa sätt utnyttjad! Med följande målande ord skildrar professor SKOTTSBERG i ett resebrev i Göteborgs Handelstidning sina intryck av den vackra naturparken: »Ljungbyholm ligger vid Ljungbyån, som är den naturliga parkens pulsåder. Landskapet är som en gammal tavla i bruna och mossgröna toner; det klarögdade vattnet, svart och blankt, ger en behagligt falsk föreställning om djup, näckrosor i tusental lysa upp stränderna, lummig grönska står tyst och högtidlig runt omkring; man väntar blott att hjorten skall glänta på det gröna och fullborda verket.»

Ljungbyholms ekonomiträdgård anlades på 1850-talet av dåvarande ägaren, holländaren P. W. VAN DER KODDE. Fruktträdgården innehåller c. 250 fruktträd, av vilka 125 utgöras av Gravensteiner. Av äpple förekomma f. ö. Kalmarglasäpple, Stenkyrke, Borgherre, Melon, Signe Tillisch, Renett m. fl., av päron bl. a. Bonne Louise, Williams, Esperens herrepäron, Moltke.

Snabbare än Ljungbyåns trolska vatten hade tiden runnit under vårt kringvandrande å Ljungbyholm. Professor SCHOTTES visselpipa manar till samling och uppbrott. Fulltonigare och samstämmigare än någonsin ljuda hurraropen, då före avfärden ett tacksamhetens leve höjes för vårt älskvärda värdfolk!

Som sista punkt på dagens och exkursionens program stod Värnanäs. Vägen från Ljungby går över sandmarker med vackra tallskogar och vällyckade tallkulturer förbi Hagby minnesvärda gamla rundkyrka; vid passerandet av Hagbyån ändrar landskapet karaktär: de ädla lövträden taga nu alltmera herraväldet; ju närmare Värnanäs vi komma, ju mera blir boken förhärskande, vid Värnanäs herregård åka vi in i ren bokskog, och landskapet har nu antagit ett fullständigt sydsvenskt-skånskt utseende. Det är Näset, AXEL OXENSTIERNAS gamla Värnanäs, vår färd närmast gäller; från den nya herregården leder vägen dit genom en skog av urgamla jättebokar. Närmast vägen ha träden längst blivit sparade och bilda utefter vägkanterna en den stoltaste allé av idel vårdträd, samtliga genom sin härskarinnas försorg naturskyddade och vederbörligen försedda med svenska statens »naturminnesmedalj».

Framkomna till Näset, mottogos vi på det älskvärdaste av ägarinnan,

majorskan E. MANNERSKANTZ; inomhus stå teborden dukade till lunch, och vi få åter njuta av förnämlig småländsk gästfrihet och välfägnad. Den pietetsfullt restaurerade Oxenstiernska herrgårdsbyggnaden hade redan utifrån gjort ett äktgammalt intryck; detta förringas ingalunda, då man träder in under dess tak. Inredning och möblemang synas allestädes ha urgammal, högförnäm familjetradition bakom sig. En sådan stilenlighet som Näsets ha förvisso ej många gamla svenska herresäten i vår tid att uppvisa.

Allt för länge finga emellertid ej dendrologers och parkvänners intressen avlänkas inomhus. Med vår älskvärda värdinna i spetsen tågade vi snart ut — trots regnet — på en givande rundtur genom naturparkerna närmast Näset och mellan detta och det nyare Värnanäs (fig. 18) samt genom det sistnämndas park- och trädgårdsanläggningar. En rundvandring inomhus jämväl på Värnanäs blev avslutningen på det intressanta Näset—Värnanäs-besöket.

Med verklig andakt vandrade vi fram mellan de urgamla ek- och bok-jättarna ute på naturparksområdet utmed sjön och i bokskogen bort mot Värnanäs. Till andaktens höjande bidrog förvisningen om, att dessa stolta naturminnen komma att för all sin framtid bevaras — majorskan MANNERSKANTZ' arbete på naturskyddet inom Värnanäs-domänerna är i sitt slag enastående, ett det vackraste föredöme, som borde mana till livlig efterföljd! Om fridlysningarnas omfattning har fru MANNERSKANTZ själv berättat i sin skildring av Värnanäs i det föregående i denna årskrift, en skildring, till vilken vi i detta sammanhang få i mångt och mycket hänvisa.

I Värnanäs-parken besågo vi det »kinesiska lusthuset», »Christinamonumentet» och »grottan» samt till sist anläggningarna närmast corps-de-logiet, främst bland dessa den nyanlagda rosengården. En del rosor tycktes visserligen här som annorstädes ha gått ut under sist-

Fig. 18. Bokskogsparken vid Värnanäs.

Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ 1921.

liden vinter; i stort sett föreföllo dock Värnanäs-rosorna ha övervintrat förvånansvärt bra. Å en del parkträd syntes emellertid vintern 1923—24 ha lämnat mera märkbara spår efter sig, så exempelvis å ett äldre exemplar av *Pterocarya fraxinifolia*, som nu hade grenarna i stor utsträckning torkade i topparna, å en mindre k o r k a l m (*Ulmus foliacea suberosa*), vars så gott som alla årsskott voro »frusna» i spetsarna, o. s. v. — På söderväggen av corps-de-logiet hade *Clematis*, *Glycine* och *Lonicera sempervirens* med framgång använts som klättrväxter och på verandan på nordsidan *Aristolochia siphon* och *Ampelopsis quinquefolia*. Gårdsplanen, som enligt en gammal karta av år 1791 ursprungligen varit försedd med en oval gräsrunnel, hade nu moderniserats och gräsmattan omformats till rektangulär samt prytt med p e l a r g o n i e- och s t a m r o s- rabatter och klippt b u x b o m; mitt för stora trappan hade den fått bereda plats för en *Agave americana fol. varieg.* På båda sidor om inkörsporten hade täta barrträdsgrupper blivit planterade (fig. 19) med *Abies concolor* och *Nordmanniana* samt *Tsuga canadensis* såsom de mest i ögonen fallande inslagen.

På Värnanäs omhändertogos vi av det unga herrskapet MANNER-SKANTZ, som — trots våra av regnet genomblöta ben- och fotbeklädnader — bjödo oss in att bese även det nyare Värnanäs med alla dess konstskatter. Först då tågtiderna från Kalmar obönhörligt manade till uppbrott, kunde vi slita oss bort från allt det vackra, vi här fingo skåda.

Avfärden från Värnanäs är att beteckna som upplösningen av vår femte sommarexkursion. En viss sammanhållning kunde väl ännu spåras, då vi från Värnanäs gjorde en gemensam mindre avstickare för be-seende av ett antal naturskyddade jätte-t a l l a r — säkerligen närmast årsbarn med AXEL OXENSTIERNNA — utefter stora landsvägen strax söder om Värnanäs, men sedan var sammanhållningen definitivt bruten. Med olika hastighet och delvis även på skilda vägar sökte sig bilarna åter till Kalmar.

Ätminstone för undertecknad är totalintrycket av den sålunda avslutade färden gott. I stort sett hade programmet lagts med det målet för ögonen, att vi skulle få en god totalbild av framför allt Öland, dess natur och dendrologiska särdrag samt dess ur såväl naturpark- som ren parksynpunkt förnämsta skatt — Solliden. Till jämförelse med Ölandsförhållandena hade tredje exkursionsdagen bjudit på en tur längs Smålands-kusten söder om Kalmar. Som vanligt vid exkursionsprograms upprättande i nutiden med dess avancerade kommunikationsmöjligheter hade programmet blivit allt för hårt belastat. Detaljerna hade fått vika

för en mera omfattande totalbild. Särskilt med tanke på den allt för korta tid, som till följd härav kunde ägnas Solliden, och med tanke på de programpunkter, vi antingen helt eller delvis måste slopa — jag tänker härvid främst på Repplinge prästgård söder om Borgholm, dit kyrkoherde LINDSTRÖM genom professor SCHOTTE varit nog vänlig att inbjuda oss, ävensom på Borga hage, vars utanför Solliden befintliga områden vi ej fingo tid att särskilt besöka — med tanke på allt detta måste programmets överbelastning djupt beklagas. Men — intet ont, som ej har något gott med sig! Vi ha av årets exkursion lärt en hel del för kommande års sommarfärder. Någon överbelastning i stil med den på årets exkursionsprogram skola vi ej göra oss skyldiga till i framtiden. Och vad Solliden beträffar, kanske kunna vi ännu en andra gång få styra vår kosa till detta Ölands paradiset — H. M. DROTTNINGEN har ju i sitt telegram den 5 juli i år varit nog vänlig att själv inbjuda oss till ett förnyat exkursionsbesök.

Fig. 19. Värnanäs, inkörsporten med barrträdsgrupperna.

Foto: KERSTIN MANNERSKANTZ 1921.

**DE ÄLDSTA OCH STÖRSTA TRÄDEN PÅ SKALLTORP
I SÖDERMANLAND.**

I tredje årgången (1922) av »Lustgården» hade redaktionen infört ett upprop till »Lustgårdens» läsare att meddela årsskriften intressantare rön och uppgifter om i Sverige odlade och vildväxande träd, buskar och fleråriga blomsterväxter. Att döma av innehållet i årsskriftens fjärde årgång (1923) synes uppropet icke ha vunnit den snara anslutning, det otvivelaktigt förtjänat. Insamlandet av uppgifter av nyssnämnda slag

Fig. 1. Den största asken i Skalltorps allé.
Foto: C. G. CARLHEIM-GYLLENSKÖLD 1924.

torde nämligen böra göras ju förr desto hellre, ty många samgående orsaker verka i allt snabbare takt därhän, att möjligheterna för ett dylikt insamlande allt mer förminskas. Lövängarna med sin rika flora och uråldriga träd utdikas och uppodlas. Sjöarna sänkas och deras kärrängar och mossar vinnas för plogen. Skogens jättar höra icke samman med en rationellt driven skogs-skötsel o. s. v. Medan tid är, bör således insamlandet ske och materialet tillvaratagas. En vacker dag äro de gamla minnesmärkena borta, och då är det för sent.

Då jag med anledning av ovanstående upprop

lämnar några uppgifter rörande de äldsta och största träden på Skalltorp (östra Vingåkers socken av Södermanlands län), gör jag det i fullt medvetande om, att förhållandena där ha sin motsvarighet på många andra håll. Emellertid synes det, som om jordmänen på Skalltorp vore av sådan beskaffenhet, att de flesta av våra löv- och barrträd där uppnå en avsevärd ålder och storlek.

Den till Skalltorp ledande allén torde från början ha bestått uteslutande av ask-träd. Då en del av dessa av olika anledningar försvunnit, ha sedermera lönnarna fått fylla luckorna. Ännu kvarstår emellertid ett 20-tal av de ursprungligen planterade askarna. Efter att för ett 40-tal år sedan ha blivit nedskurna rätt starkt, hade de erhållit nya, omfångsrika kronor, vilande på ett flertal nytväxta, höga stammar, som slutligen uppnådde rätt grova dimensioner. Då höststormarna fattade sitt ovarsamma grepp i de höga, lummiga kronorna, förmådde flera av de gamla stammarna icke stå emot utan avbrötos ett par meter ovan marken. För att hindra de övriga gamla askarna att röna samma öde, ha de ånyo avkvistats för fyra år sedan, oaktat faran för att de icke skulle kunna uthärda en andra amputation nog icke var så ringa. Emellertid ha samtliga nu slagit ut en otalig mängd nya skott och grenar, och träden stå nu som en rad ofantliga gröna buketter med jättehantag. Det största trädet (fig. 1) mäter vid brösthöjd 460 cm och vid marken 750 cm i omkrets. De övriga mäta mellan 300 och 325 cm vid brösthöjd. Askarnas ålder torde vara minst 250 år. På gårdsplanerna finnas två stora kastanje-träd,

Fig. 2. Den största knäckepilen vid Skalltorp.

Foto: C. G. CARLHEIM-GYLLENSKÖLD 1924.

Fig. 3. Jätte-ek vid Skalltorp.

Foto: C. G. CARLHEIM-GYLLENSKÖLD.

vid sjön har en av ekarna (fig. 3) nått en ansevärd ålder och storlek. Omfånget vid bröst höjd är 560 cm och vid marken c. 900 cm. Kronan synes ha en omkrets av cirka 90 meter. Trädet, som fortfarande är livskraftigt, växer ett 20-tal meter från stranden och är omgivet av en riklig vegetation av ek, lind, björk, rönn, oxel, asp, ask, al och gran. Undervegetationen utgöres huvudsakligen av hassel. Den gamla eken, som synes vara mellan 400 och 500 år gammal, har till för ett par år sedan stått rätt undanskymd av andra träd, men har nu fått mera luft och sol.

En björk vid ett torpställe har nått en storlek av 270 cm vid bröst höjd, och en tall i en beteshage mäter i omkrets 235 cm vid bröst höjd och 300 cm vid roten.

På en löväng finnes en lind, vars stam vid bröst höjd når 410 cm i omkrets.

Över en meter i omkrets har nåtts av några säljträd, och alar med en omkrets av 300 à 400 cm vid roten äro ej ovanliga.

av vilka det ena torde vara ett av de största i Södermanland. Dess mått är vid bröst höjd 310 cm och vid marken 500 cm i omkrets. För ett 40-tal år sedan sattes ett kraftigt järnband kring de nedersta grenarna. Då detta på senare tid knappast torde ha gjort någon vidare nytta, ha i år ytterligare 3 grova järnband anbringats något ovanför det gamla.

Nära gårdsplanen, invid stranden av sjön Bjälken, växa några gamla knäckepilar. En av dem (fig. 2) har ett omfång vid bröst höjd av 300 cm och vid marken av 500 cm; en annan mäter 330 cm vid bröst höjd.

I en skogsdunge in-

Slutligen finnes i trädgården ett gammalt päronträd, som vid brösthöjd mäter 220 cm i omkrets. Skalltorps gamla trädgård anlades för omkring 250 år sedan, och allt talar för, att detta träd härstammar från denna tid.

Det är med ett visst vemod man ser dessa gamla träd. De stå där ännu som representanter för en långt förgången tid. Men snart är även deras saga all, och tyvärr synes det, som om deras motsvarigheter skulle bli mycket sällsynta i framtiden. I våra dagar sättes ju yxan till roten långt innan träden hunnit nå en mera anmärkningsvärd ålder. Men du, som har sinne för och kärlek till de åldriga träd, över vilka du ännu föfogar, spara dem och vårda dem så långt det i din makt står. Det skall bli till glädje icke blott för dig själv, utan för de många, som i framtiden eljest skulle beklaga de gamla trädens för tidiga bortgång.

S. V. G. CARLHEIM-GYLLENSKÖLD.

EN LÖNNALLÉ VID VÄXJÖ.

Från Växjö stad synes på en dominerande höjd österut Östrabo biskopssäte, vilket, beläget i Växjö landsförsamling, breder ut sina bördiga ägor ned till stadens gräns. Härifrån upp till biskopsgården, omkring 300 meter, leder en särdeles vacker gammal allé av lönnar (fig. 1 och 2). Växjö stad har visserligen icke minst här i sin östra del — i Linnéparken, i parken vid domkyrkan och vid det gamla gymnasiehuset och vid HÅKAN SJÖGREN'S minnessten och östra folkskolans byggnad helt nära alléns början — bland annan rik trädvegetation även många lönnar, flera av högst betydlig storlek och ålder. Alla tillsammans, helst en vårdag i lövsprickningen utgöra de ett särskilt tilldragande inslag i stadens ovanligt rika grönska; men det mest betagande intryck av lönnarnas fina, ljusa, mjuka vårfärgning får man i utsikten åt öster upp mot Östrabo och den långa allén dit upp.

Denna allés träd — mestadels lönnar (*Acer platanoides*) — äro höga och stora, bildande ett ståtligt valv över större delen av uppfartsvägen till biskopsgården. Vägen är 7,5 meter bred innanför trädraderna, och träden i dessa stå på ett avstånd från stam till stam av omkring fem meter. De största och vackraste lönnarna finner man längst upp närmast Östrabo, verkligt imponerande exemplar av sitt släkte. Den sannolikt

Fig. 1. Växjö, Östrabo lönn-allé, övre, östligaste delen.

allra största lönnen mäter vid brösthöjd kring stammen 270 centimeter. Höjden överstiger 20 meter. Längre ned åt staden till har tid och storm farit illa fram med träden och förorsakat luckor i de gamla lönnarnas led. Vid senast förekomna nyplanteringar till fyllande av luckorna hava lönnar insatts, men tidigare har tydligen detta icke alltid skett. Sålunda finnas i allén, företrädesvis närmast staden, åtskilliga andra trädslag representerade, såsom pil, poppel, al, oxel, ask, lind och även en ek (synlig å fig. 2). Detta förtager dock ej det mäktiga intrycket av Östrabo biskopssätes långa, vackra allé (vanligen kallad biskopsallén).

De äldsta lönnarna i allén äro efter allt att döma mer än sekel-gamla. Östrabo biskopssäte byggdes åren 1789—1795, och säkerligen har allén anlagts vid den tiden. På tidigare kartor finnes den icke angiven. Å andra sidan var den sannolikt ganska uppvuxen redan den tid, då ESAIAS TEGNÉR såsom biskop i Växjö stift bodde på Östrabo (1827—1846). I BÖTTIGERS levnadsteckning över TEGNÉR heter det vid skildringen av hans griftefärd: »Vid lanternors sken framskred mot staden det sorgliga

Fig. 2. Växjö, Östrabo-alléns övre del från SV.

tåget genom den vackra Östrabo-allén, vars lönnar och aspar för skaldens sista färd susande strödde sina sista blad.» Medvetandet om platsens minnen och uråldriga historia är för övrigt ägnat att öka den stämning, som denna allé i och för sig så rikt giver både genom verkan av sina höga träd och den mäktiga, lugna stigningen upp mot den vackra biskopsgården. Det må här blott tilläggas, att vid ESAIAS TEGNÉRS sista färd genom Östrabo-allén mer än 850 år förflutit, sedan TEGNÉRS tidigaste föregångare på Östrabo, den helige SIGFRID, där döpte de första kristna i Varend vid en källa knappt ett par stenkast söderut från allén, varest också denna källa enligt resultatet av den senaste forskningen nyligen bragts i dagen, sedan dess plats länge varit glömd. Biskopsalléns lönnar växa å historisk mark.

ASTRID MALMER,
född LINDELÖF.

YTTERLIGARE EN NY LOKAL FÖR »VITBROKIG» TALL.

I Lustgården för såväl åren 1921¹ som 1922² och 1923³ ha omnämnts hittills kända lokaler för tall med försenad klorofyllbildning, den vackra formen *variegata*.

Den 13 juli innevarande år fann undertecknad å Bjurfors' kronopark (Västmanland) nära Sägtorpet invid flottledskanalen en cirka 3 m hög tall med vackra, ljusa barr på sista årsskotten.

¹ E. GEETE: Tall med försenad klorofyllbildning, Lustgården 1921, s. 113—118.

² GUNNAR SCHOTTE: Nya lokaler för »vitbrokiga tallar», Lustgården 1922, s. 186.

³ — Ny lokal för »vitbrokig» tall, Lustgården 1923, s. 142.

F. n. äro sålunda i Sverige kända 15 lokaler av denna tallform, varav 9 tillhöra den nordsvenska tallrasen.

GUNNAR SCHOTTE.

EN EGENDOMLIG BANDGRAN.

Fig. 1. Bandgran å Norra Djurgården i Stockholm.

Foto: GUNNAR SCHOTTE 31 aug. 1924.

Den här avbildade granen står å Norra Djurgården och observeras från spårvagnen ungefär mitt för hästgardeskasärnen. Under teknad, som flera gånger i veckan reser där förbi, kan aldrig låta bli att från spårvagnsfönstret beskåda densamma. I dimmigt och mulet väder gör den ett nästan sagolikt intryck med sina fantastiska former, och mot en klar himmel ter den sig som en ritad kulliss, fritt som den står.

Grantypen får väl hänföras till den Sylvénska *bandgranen*, en av de typer, som av doktor SYLVÉN omnämnes i Meddelanden från statens skogsförsöksanstalt 1909, häfte 6. De däri avbildade grenarna på sid. 69 äro särskilt typiska för detaljer å granen vid hästgardet, då däremot trädet i sin helhet ej så mycket liknar

doktor SYLVÉNS typgran — sid. 68 i Meddelandena. Den av mig här avbildade granen har nämligen en hel del grenar nästan ormgransliknande, som synes å figuren. Såsom den skiktligt avtecknar sig mot luften skulle den nästan kunna kallas *cedertyp*.

ANNA SCHOTTE.

GATUAVDELNINGENS MORD PÅ EKARNA I STOCKHOLM.

I de flesta handböcker i skogsskötsel, även de mindre, omtalas, att eken för att trivas önskar fritt huvud och skydd å marken, d. v. s. underväxt. Det var särskilt danske botanisten VAUPEL, som genom sina studier av de naturliga ekskogarna i Själland fäste uppmärksamheten på att den myllrika jordmån, som eken fordrar, bäst bevaras genom underväxt av vissa lövbuskar, såsom hassel och hagtorn.

Fig. 1. Torr ek å Sturevägens asfalterade gångbana.

Foto: GUNNAR SCHOTTE 31 aug. 1924.

Fig. 2. Döende ek å Sturevägens asfalterade gångbana.

Foto: GUNNAR SCHOTTE 31 aug. 1924.

Men nu ha många stora, vackra ekar, som vi bevara i minnet som ståtliga vägträd, råkat i fara. Vägarna skola bevars för trafikens, bilarnas skull, stensättas, asfalteras eller cementgjutas. Så skola vägarna också rätas! Månget träd kommer då i vägen för den nya sträckningen. Av »pietets-hänsyn» låter man trädet stå kvar och murar omsorgsfullt kring det, men i själva verket tager man livet av det, pinar det långsamt men säkert till döds. Ett drastiskt exempel visar gatuavdelningens i Stockholm behandling av ekarna i och invid Sturevägen å norra Djurgården. Denna väg, pulsådern till Värtan och Lidingön, behövde bredas, och arbetet verkställdes för ett par år sedan. Den stora, vackra ek,

som står helt på gångbanan, omgiven av endast cementgjutning, har redan dött (se fig. 1). Eken var 12 m hög och mätte 80 cm vid brösthöjd och måste ovillkorligen betecknas som en stor prydnad för trakten. En annan ek, som är något bättre placerad, har ännu livet kvar i sin västra sida, men å den östra ha flertalet grenar redan dött (se fig. 2). Denna sida vetter åt vägen, den östra delen av trädet har en del rötter i gräsmarken. En ek av mindre dimensioner har också sparats å gångbanan. I år ha flertalet grenar i toppen dött (se fig. 3). Huru upp-murningen »omsorgsfullt» skett kring e k a r n a synes å bilden fig. 4, och fig. 5 visar en stackars ek, omgiven av en fullkomlig cementho, frånsett själva cementgängen.

Man frågar sig ovillkorligen, om ej gatuvadningen i Stockholm äger någon träd-kunnig person att rådfråga, om den ej själv förstår trädens enklaste fordringar för sin trivsel. Det duger sannerligen icke, att blott ingenjörer och schaktmästare få bestämma allt och att det linjeraka får vara bestämmande! Försök borde åtminstone i det nu påtalade fallet kunnat göras med sådana järngaller

Fig. 3. Yngre, halvtorr ek å Sturevägen.

Foto: GUNNAR SCHOTTE;
31 aug. 1924.

Fig. 4. Ek, vars fotpall försetts med 90 cm hög uppfyllning av sten och cement. Stockholm, Sturevägen.

Foto: GUNNAR SCHOTTE 31 aug. 1924.

Fig. 5. Trenne misshandlade ekar å Sturevägen. Obs. cementon nedtill kring eken t. v.!

Foto: GUNNAR SCHOTTE 31 aug. 1924.

kring träden, som man förståndigt nog anbringat kring lindarna i Kungsträdgården, där marken annars tilltrampas så hårt. Bäst hade dock varit, om någon utbyggnad skett med en liten buskageplantering under. Detta borde ha gjorts kring de vackraste och dekorativaste ekarna. Ett litet avbrott i gångbanan hade ej gjort sig så illa, och trafiken på *den* är ännu ej vidare stor och säkerligen ej på något 20-tal år framåt. Övriga ekar, som ej särskilt kunnat omvårdas, hade det varit riktigare att genast hugga ned än att, som nu sker, taga livet av dem undan för undan. Varje trädälskare lider, när han passerar vägen, och tänker mycket fula tankar om de styrande i Stockholms gatuavdelning.

GUNNAR SCHOTTE.

FRÅN TELEFONARBETARNAS FRAMFART.

Ofta klagas med rätta över telefon- och telegrafarbetarnas framfart å växande träd vid uppsättande av ledningar. Är toppen av ett träd i vägen, så hugga de helt enkelt av den. Särskilt störande verkar detta invid vägar och öppna platser. Det vilar ett drygt ansvar å telegrafstyrelsen, som ej hos sin underlydande personal synes kunna ingjuta känsla för naturen och träden.

Fig. 1. För telefonledning stympad sibirisk lärk utmed landsvägen Lycksele—Stensele invid torpet Granhöjden.

Foto: GUNNAR SCHOTTE 26 juli 1924.

Fig. 2. Vid framdragande av kraftledning skadad lind nära Alnarp i Skåne.

Foto: C. G. DAHL.

För ett par år sedan frapperades meddelaren av denna notis av att i Backe (Fjällsjö) vackra by i Ångermanland finna mitt i samhället en björk-allé vid ena sidan av vägen, där nästan alla trädens toppar avhuggits för telefonledningen. Det hade gått lika bra att låta ledningarna framgå på andra sidan av vägen, där inga träd funnos!

Ett annat bedrövligt exempel visar fig. 1. Invid torpet Granhöjden utmed stora landsvägen Lycksele—Gunnarn—Stensele ha planterats en rad sibiriska lärkar (det finnes ej så många sibiriska lärkar i Lappland!). Det största exemplaret, som f. ö. står som ett vård-

träd vid den lilla torparestugan, var i vägen för telefonen, och toppen avhöggs. Även här kunde ledningen ha dragits fram vid andra sidan av vägen, där inga lärkar funnos. — Den i fig. 2 avbildade linden från Alnarp i Skåne talar för sig själv.

I detta sammanhang kan förf. ej underlåta att omnämna en om stor pietet för trädskyddet vittnande åtgärd — men det var i Norge. Det gällde i Hedemarken att framdraga en kraftledning utmed en stor björkallé. Mellan träden spändes trådar och vilande på dessa upphängdes sedan ledningarna i alléns mitt. Härigenom äro de vackra alléträden skonade för all framtid. Hade detsamma gjorts i Sverige? Insändaren tillåter sig tvivla. Föreningens för Dendrologi och Parkvård medlemmar kanske var och en i sin stad vilja medverka kraftigt och vaket för skydd mot onödig och okynnig åverkan å träden vid ledningars framdragande!

GUNNAR SCHOTTE.

HURU HINDRA SÖNDERFLÄKNING AV GAMLA TRÄD?

Överallt i parker och trädgårdar finner man gamla träd, hos vilka stammen är delad i ett par eller tre jämnstarka grenar. Om dessa utgå från varandra i spetsig vinkel, inträffar förr eller senare, att de spricka isär, och har detta väl börjat, dröjer det vanligen inte länge, förrän trädet fläkes sönder av storm eller snötryck.

Dylika fläkningar skulle säkerligen kunna undvikas, om man under trädens uppväxt såge till, att kronan finge en mera ändamålsenlig byggnad. Ätminstone hos fruktträden är man numera ganska angelägen om att redan på ett mycket tidigt stadium taga bort alla i spetsig vinkel uppåt växande grenar, och detsamma borde givetvis också tillämpas på park- och alléträd till undvikande av »tvillingstammar». Det är så lätt att säga av en sådan gren, medan den är ung, men får den blott sitta några år, kan den icke borttagas, utan att kronan blir mer eller mindre ensidig.

Har nu detta arbete, som ju i regel är fallet, blivit försummat, är det dock ej omöjligt att med vissa medel skydda trädet för den förstörelse, som hotar det genom sönderfläkning. Den vanligast använda metoden är emellertid alldeles förkastlig, och dessa rader ha tillkommit just för att fästa uppmärksamheten på vådan av att binda samman ett par stora grenar genom att helt enkelt lägga ett kraftigt järnband omkring dem båda. Figuren 1 visar ett sådant band, lagt omkring grenarna av en ung

Fig. 1. *Robinia pseudacacia* med ett farligt järnband om stammen.

Foto: C. G. DAHL.

a k a s i a, som redan börjat visa tecken till att vilja fläkas. Dessa järnband äro verkligen ytterst farliga för träden, och även om de endast omsluta halva omkretsen av vardera grenen, kommer dock barken i de allra flesta fall att dödas, där den ligger klämd under järnbandet. Endast i undantagsfall händer det, att ved och bark växa över bandet, så att näringsströmmen förbi denna plats icke längre hindras. Så mycket oftare uppstå stora, fula torkskador, och om icke bandet tid efter annan flyttas, knäcks först den ena och sedan den andra grenen alldeles invid bandet.

En både billigare och väsentligt bättre metod att hålla tillsamman tvenne hälfter av ett tvågrenat träd visar fig. 2, som återger ett större träd av *H a e k m a n s p l o m m o n* i fruktträdgården vid Alnarp. För tre år sedan inträffade, att ena halvan av trädet vräktes till marken en vacker dag på sensommaren, då trädet var starkt belastat av frukt. Endast ett ganska tunt stycke av stammens ena sida höll den stora (högra) grenen fast vid roten, men man anskaffade den långa järnstång, som bilden visar, och stack in den i tvenne lämpliga hål, sedan den fallna trädhalvan rests upp i sitt ursprungliga läge. Stången är i ena ändan försedd med en uthamrad skiva, i den andra är den gängad, och här har man först trätt på en liten platta och därefter fastskruvat en mutter. Båda ändarna av stången ha börjat att övervallas av ny ved. Ehuru icke synlig på bilden finnes en annan grov järnbult instucken genom den grova stammen ungefär 15 cm ovan marken. Båda hjälpa till att hålla de båda huvudgrenarna i sitt läge, och så vitt man nu kan se, bör trädet kunna stå kvar på platsen ännu åtskilliga år för att bära nya och värdefulla skördar.

Det är alldeles tydligt, att ett träd skadas högst obetydligt av att en järnstång borrar in igenom stammen, och för de allra flesta parkträd kan en sådan åtgärd förordas utan betänkande. Det är visserligen tämligen besvärligt att anbringa en stång på större höjd i ett träd, men saken erbjuder väl sällan några oöverkomliga svårigheter. Även ett tregrenat träd kan lappas i hop på ungefär samma sätt.

En icke så dålig metod att sammanbinda ett par grenar består däri, att man skruvar in ett par med öglor försedda, tillräckligt kraftiga skruvar och i dess öglor fäster en stark järntråd, eventuellt dragen fram och tillbaka flera gånger mellan öglorna. Även i detta fall är trädet skyddat för skador av bindmaterialet.

Slutligen må nämnas en tredje metod, använd här vid Alnarp vid tillfällen, då enstaka grenar börjat fläkas från stammen på fruktträd. Man har helt enkelt satt in en särdeles lång och stark skruv genom grenens bas och snett in i stammens ved, ja, i vissa fall har man blott spikat fast grenen ungefär på samma sätt. Att på detta sätt fästa yngre grenar är ingen konst. Efter några få år ha de vuxit så fullständigt samman med stammens ved, att de kunna bära upp en rik fruktskörd, och ny ved har lagt sig över skruven eller spiken, så att man icke längre märker hoplappningen. Naturligtvis kan samma metod med stor fördel användas för vissa parkträd.

Fig. 2. Plommonträd, vars båda grenstammar sammanhållas av en järnstång.

Foto: C. G. DAHL.

CARL G. DAHL.

NÅGOT OM LIBANON-CEDERN.

Knappast något barrträd — eller något träd över huvud taget — torde i så hög grad ha tilldragit sig människans intresse som *Libanonscedrar*, *Cedrus Libani*. Alla kända berättelsen om huru de väldiga stammarna av detta träd fördes till Jerusalem av kung SALOMO för att användas till hans tempelbygge. Den förnämsta ännu kvarvarande ceder-skogen har redan i de gamla feniciernas tid varit platsen för viktiga religiösa ceremonier, och sådana, om också av annan innebörd, utövas där ännu i dag av den kristna maroniter-sekten. Kanhända är det denna religiösa kult man har att tacka för att de gamla träden lämnats oskadda genom tidsåldrarna.

Säkerligen har trädet förr haft större utbredning i Palestina, men nu lära endast tvenne förekomster finnas på Libanon, och den större av dessa omfattar 6,000 yngre träd nära Baruk, sydost om Beirut. Den andra och mest omtalade, belägen i Kadisha-dalen, nära Eden, nordost om Beirut, har innehållit omkring 400 gamla träd, och av dessa ha omkring 15 stycken varit betydligt större och äldre än de övriga. Ofta ha fantastiska uppgifter om dessa jättars storlek varit synliga i tidskrifter, men sanningen lär vara, att deras stammar i omfång mäta intill 12 eller 13 m, och det är ju rätt vackert så. Man har trott, att de äldsta träden skulle ha funnits till redan på SALOMOS tid. Säkert är, att de växa ytterst långsamt, då jorden, där de stå, är mycket mager, och deras vegetationstid är helt kort. De växa nämligen på en höjd av 2,000 m över havet på en plats, där snön ligger kvar långt in i maj månad (enligt vissa uppgifter t. o. m. betydligt längre).

För några år sedan meddelades i en engelsk trävarutidskrift, att det gamla namnkunniga beståndet av *libanoncedrar* skulle så gott som fullständigt ha förintats under världskriget, då träden hade huggits ned för att tjäna till lokomotivbränsle. Lyckligtvis synes denna uppgift ha gripts ur luften, och i »The Gardener's Chronicle», där professor A. HENRY efterlyst säkrare meddelanden om förhållandet, har nyligen en tillfällig medarbetare kunnat försäkra, att icke blott den gamla ceder-skogen nära Eden finnes i behåll, utan även att den är bättre bevarad än förr, då det numera är förbjudet för besökande att slå läger inne i själva skogen och unga, uppväxande träd skyddas. Även det yngre cederbeståndet vid Baruk lär vara oskadat.

De turister, som under årens lopp besett den gamla minnesrika ceder-skogen, ha naturligtvis önskat medföra frön till sina hem för att uppdraga

Fig. 1. Libanoncedrar, *Cedrus Libani*.
(Efter BEISSNER.)

unga plantor. Redan år 1683 lär man sålunda ha infört trädet till odling i Europa, men det är ej på många ställen, där libanoncedern funnit fullt gynnsamma livsbetingelser. Däremot äro dess anförvanter, atlascedern och himalajacedern, båda ganska lättodlade, om icke precis i Sverige så åtminstone i länder med något blidare klimat. En högst intressant notis från Arnold-Arboretum vid Boston ger dock ett hopp om, att även den förstnämnda arten skall kunna komma till allmännare odling. Sedan man upptäckt, att libanoncedern också har en nordligare förekomst, nämligen på bergskedjan Antitaurus, 500 km norr om Libanon, utskickades år 1901 en botanist för att hämta såväl herbariematerial som frön härifrån till Boston. Av det hemförda fröet lyckades man draga upp en massa plantor, och de högsta av dessa ha redan nått en höjd av 10 m och därmed visat sig mera snabbvuxna än något annat i Arnold-Arboretum odlat barrträd. De ha uthärdat vintrarna fullkomligt, endast i vissa fall med obetydligare skador på barren, medan cedrar, härstammande från Libanon, icke tåla klimatet i Boston och för öftrigt trivas illa i de östra staterna.

C. G. D.

IN MEMORIAM.

ELIAS HOLMBERG

* 20/5 1866 † 26/9 1924.

Föreningen för dendrologi och parkvård har helt nyligen förlorat en av sina revisorer under de tre sista åren, den varmhjärtade trädgårdsvännen, kamrer KARL ELIAS HOLMBERG. Han var född i Uppsala och blev student därstädes 1885 samt avlade hovrättsexamen 4 år senare. Efter att någon tid ha tjänstgjort i statens verk, blev han 1891 anställd i Stockholms drätselnämnds tjänst, där han 1903 blev stadsbokhållare och 1907 t. f. samt 1918 ordinarie kamrerare. När Lidingö Villastad skapades, blev HOLMBERG en av dess första bebyggare. Hans lilla nätta Nissebo byggdes 1906, och hit flyttade familjen ut 1907. På ett mycket litet tomtområde samlade han här en stor mängd vackra och sällsynta växter, och Nissebo blev en av Lidingöns rikhaltigaste små trädgårdar. Särskilt odlade han med förkärlek rosor samt så mycket fruktträd, som tomten kunde rymma.

I Lidingö trädgårdsförening var han sekreterare sedan föreningens bildande 1913 och har stor förtjänst i föreningens framgång genom den entusiasm, som han visade för allt, som rörde blomsterodlingen. H. var ock ledamot i Lidingö kyrkoråd och nedlade som sådan ett mycket stort arbete på skapandet av Lidingöns nya kyrkogård, vilken tack vare HOLMBERGS energiska arbete fick den vackra gestaltning, som den nu har. På denna kyrkogård har han också erhållit sitt sista vilorum.

HOLMBERG var en ovanligt hjärtegod människa med sådant riktigt solskenshumör, som så ofta utmärker blomstervännen. Genom sitt fina och försynta väsende och sin ideella livsåskådning var han högt uppburen av alla, med vilka han kom i närmare beröring. I arbetet var han synnerligen noga och objektiv samt en verklig arbetsmyra.

Denna förening sörjer genom detta dödsfall ej blott sin utmärkte och samvetsgranne revisor utan också en sällsynt varm blomsterälskare.

GUNNAR SCHOTTE.

L I T T E R A T U R.

Sveriges Natur. Svenska Naturskyddsföreningens årsskrift. Årg. 15, 1924. 208 + 4 sid. med 6 försättsplanscher samt 97 illustrationer och kartor i texten.

Med 1924 års årgång av »Sveriges Natur» har Svenska Naturskyddsföreningen fogat det femtonde numret till sin redan förut vackra och värdefulla årsskriftsserie. Liksom sina föregångare bjuder även denna senaste årgång på ett omväxlande och gediget innehåll. Uppsatsernas rad inledes med en av THOR HÖGDAHL författad hyllningsuppsats: »Karl Starbäck 60 år». Närmast följa så trenne intresseväckande botaniska naturskyddsuppsatser: RIKARD STERNERS »Växtlivet på Stora Alvaret», KARL-ERIK FORSSLUNDS »En skyddsvärd storskog i Dalarna» och RUTGER SERNANDERS »Riekebästa träsk». I FOLKE PERSSONS »Några iakttagelser vid ett pilgrimsfalkbo» får den zoologiskt intresserade naturskyddsvännen en av ett flertal vällyckade bilder illustrerad skildring av livet i ett pilgrimsfalkbo vid sjön Åsunden i Västergötland. Medryckande och intressanta geologisk-geografiska skildringar möta i IVAR D. WALLERIUS' »Naturbilder från Tjörns skärgård» och CARL SAMUELSSONS »Stoffflykten på våra åkerjordar och myrmarker». Av särskilt intresse är att få taga del av de vid naturskyddsmötet i Göteborg 1923 av professorerna J. HOLMBOE och A. MENTZ hållna föredragen om »naturskyddet i Norge och Danmark». Bland de större textbidragen märkas för övrigt THOR HÖGDAHLS minnesord över de bortgångna naturskyddsmännen Karl Nordström och Albert Lindhagen samt JENS HOLMBOES minnesruna över banbrytaren för det norska naturskyddet N. Wille, vidare ANE RANDELS nog så välbehövliga kritik över de estetiskt mindre tilltalande koloniträdgårdsområdena invid Stockholm, DAGMAR RHEDINS trevliga uppsats om Marstrandsön samt slutligen en redogörelse för »Vetenskapsakademiens naturskyddsärenden år 1923» och en »Beskrivning till naturskyddskarta över Sverige, upprättad av THOR HÖGDAHL, april 1923». Som vanligt avslutas årsskriften med en rad »smärre uppsatser och meddelanden», litteraturanmälningar och en av FR. E. ÅHLANDER sammanställd rikhaltig förteckning över naturskyddslitteratur tryckt i Sverige under det senast gångna året. Bland de smärre uppsatserna möta flera av rent dendrologiskt innehåll, så exempelvis GUNNAR NILSSONS »Ett bestånd av trädformig hassel i Göteborgstrakten», SANFRID WELINS »Ekeskogs ek», J. ALÉNS »Gammal vägtall från Lidköpingstrakten», J. ERIKSONS »Ekarna på Wämö» och »Vänersnäs boken».

— Den som alltid vackert och rikt illustrerade årsboken inledes med 6 försättsplanscher, konstreproduktioner efter teckningar av KARL NORDSTRÖM, NILS KREUGER, JOHAN TIRÉN, OLOF THUNMAN och J. HÄGG.

N. SYLVÉN.

NILS SONESSON: **Sveriges trädgårdsodling. Årsbok 1924.** Svenska Andelsförlaget, Stockholm 1924. 274 sid. med ett flertal figurer i texten. Pris kr. 6.

Då »Sveriges trädgårdsodling» redan året efter sitt första framträdande utgives i en ny årgång, måste detta av alla våra park- och trädgårdsvänner hälsas med den största tillfredsställelse. Vi kunna nu hysa verkligt grundade förhoppningar, att denna värdefulla sammanfattning av vad som under det senaste året timat på trädgårdsodlingens område och denna kalender över den svenska trädgårdsodlingen skall bliva en årligen återkommande publikation. Glädjande nog styrkas vi än ytterligare i denna vår uppfattning av följande ord i utgivarens företal till sin nya årsbok: »att en ny årgång kunnat utgivas, får lika mycket tillskrivas den trädgårdsintresserade allmänhetens intresse för dess första årgång 1923 som förlagets avsikt att medverka till publikationens årliga framläggande.»

Den egentliga sammanfattningen av 1923 års händelser på trädgårdsodlingens område återfinnes i årsbokens fyra första huvudkapitel: »trädgårdsodlingen under år 1923», »staten och trädgårdsodlingen», »försöksverksamhet» och »femte nordiska trädgårdsutställningen i Göteborg 1923». Efter de innehållsrika sammanfattningarnas rad följer en av försöksledare J. RASMUSSEN författad uppsats om »sorter av köksväxter», avseende att giva såväl fackmannen som amatören en hjälp vid valet av sorter ävensom att giva köparen av frö en nog så välbehövlig handledning vid bedömandet av den frövaras sortäkthet, som han erhåller; den rikt illustrerade uppsatsens stora värde förhöjes genom de till densamma fogade förslagen till sortlistor för olika privatträdgårdar inom olika delar av landet. I utdrag ur en av HILDING CLAËSSON till Kungl. Lantbruksstyrelsen avgiven redogörelse för en med statsunderstöd företagen studieresa i Danmark och Norge gives oss en god inblick i dessa våra grannländers trädgårdsodling och försöksverksamhet m. m. I en särskild liten uppsats redogöres för Hässelby och dess omfattande handelsträdgårdsrörelse.

Liksom föregående år avslutas även årsboken 1924 med en »kalender över svenska trädgårdsodlingen». Bland nyheter för året märkas här

förteckningar över landets samtliga »stadsträdgårdsmästare», våra städers »inspektorer, trädgårdsmästare och föreståndare för kyrkogårdar», våra »växtförädlingsanstalter», »Sveriges stadsplanteringar 1923» samt »våra seminarieträdgårdar».

N. SYLVÉN.

A. OPPERMANN: **Korsikansk Fyr i Danmark.** Det forstlige Forsøgs-væsen i Danmark. Syvende Bind. Hæfte 2. København 1924, s. 393—423.

För mer än två tusen år sedan berömmes THEOPHRAST de utmärkta barrskogarna på Korsika. Det berättas, att romarna måste såga av masteträden å ön flera gånger, emedan träden voro så höga.

Det var emellertid först då Frankrike 1769 blev ägare till Korsika, som man begynte tillgodogöra sig de stora rikedomarna i skogarna på ön, och franska staten fick härifrån sina skeppsmaster. Frankrikes finansminister TURGOT fick höra talas om, att det fanns ett utmärkt träd vid namn *Lariccio* (el. *Lariggio*) på Korsika. Han lät anskaffa kvistar och kottar av detsamma för att bestämma trädarten och begärde en utredning om dess användning och egenskaper. Planteringsförsök utfördes också med den korsikanska tallen av bröderna DUHAMEL, varvid det visade sig, att många plantor gingo ut om vintern i mellersta Frankrike, men att en del höllo sig kvar. Under 1700-talets livliga försöksverksamhet fördes sedan trädarten vida omkring. 1759 kom den till England, 1774 till Jardin des Plantes i Paris.

1835 studerade den danske forstkandidaten J. F. HANSEN tallskogarna å Korsika. H. anger, att det på den tiden fanns träd om 120—130 fot, ja enligt uppgift ända till 150 fot. Det var f. ö. en typisk urskog, som H. skildrar i sin reseberättelse. År 1838 erhöles frö av trädarten i fråga till Danmark.

Prof. OPPERMANN har genom studier av de från detta år tillkomna planteringarna och även genom uppskattning av en provyta i desamma funnit, att trädarten i fråga, som tidigare ej ansetts ha vidare framtid i landet, är frisk och livskraftig. Det är vidare att märka, att i Danmark också finnes en del vackra 40—60-åriga bestånd av samma trädslag. Prof. O. sammanfattar sina studier om korsikanska tallen på följande sätt: Den är ett utpräglat ljusbehövande trädslag, hårdigt och med stor förmåga att genom sitt barravfall förbättra marken. Tillväxten är i ungdomen snabb, dock tyckes den ras, som HANSEN införde, växa långsammare än den, som erhållits efter 1850. I tallens hemland är levnadsåldern

mycket hög med nöjaktig tillväxt även vid högre ålder. Stammen är rak och grenarna tunnare än hos den österrikiska tallen. Roten är mindre djupgående än den vanliga tallens. På äldre träd är barken mycket tjock, splinten är bred och kärnan spelar blott någon roll, om man kan hålla hög omloppstid. Virket kan ej mäta sig med vanliga tallens, men det är ändå tämligen gott.

Förf. uttalar vidare, att den korsikanska tallen har *högt skönhetsvärde* och ägnar sig ypperligt till inblandning både i lövskog och barrskog.. Dess vackra växt erinra sig nog också de medlemmar av Dendrologiska föreningen, vilka i somras besökte Böda kronopark; nere vid havsstranden, just som solen lyste fram, kommo vi ju rätt på ett till arealen ganska stort bestånd av den eleganta korsikanska tallen.

Förf. rekommenderar denna tall på torra backar av sand och grus.

Den bör med framgång kunna odlas å södra Sveriges flygsandsfält och borde uppmärksammas i parkanläggningarna. Rec. erinrar sig ej säkert ha sett denna tall annorstädes än å Böda.

G. SCH.

LAURI ILVESSALO: **Raivolan lehtikuusimetsä. Der Lärchenwald bei Raivola.** Communicationes ex instituto questionum forestalium finlandiæ editæ 5. Helsinki 1923. 101 sid. med 15 kartor och planscher.

Genom freden i Dorpat 1920 mellan Finland och Ryssland kommo de historiska, kända bestånden av *sibirisk lärk* vid Raivola åter i finska statens ägo. Beståndets historia är säkerligen känd för de flesta, då utförlig svensk litteratur finnes härom¹). Skogen stod till en början direkt under forststyrelsens i Helsingfors förvaltning men överlämnades år 1922 som »försöksområde» till forstvetenskapliga försöksanstaltens i Finland förvaltning och skötsel. Enligt t. f. professor L. ILVESSALOS uppmätningar har skogen en areal av 100,9 hektar, varav 18,4 har äro beväxta med rena lärkbestånd och 3,1 har med blandbestånd av *lärk, tall och gran*.

Den äldsta lärken tillkom 1738, medan en del planterades 1773. De yngsta partierna datera sig från någon gång mellan åren 1811 och 1821.

¹ WILH. EKMAN: Några intryck från Nykyrka lärkträdspark i Finland. Skogsv. tidskr. 1903, s. 56—57.

GUNNAR SCHOTTE: Lärken och dess betydelse för svensk skogshushålln. Skogsv. tidskr. 1917, s. 447—706 (om Raivola lärkbest. s. 623—627), Medd. fr. Statens Skogsförsöksanst. h. 13—14, s. 529—840 (sid. 705—709 om Raivola-bestånden).

Sedan var skogen länge okänd och »upptäcktes» 1869 av direktören för Evois forstinstitutet BLOMQVIST, som inrapporterade lärkskogens befintlighet till såväl forstinstitutet i Petersburg som ryska skogsdepartementet, vilka ej någondera kände till detta Nordeuropas märkligaste lärkbestånd. Först 1892 lades det till ett ryskt revir, men någon avverkning annat än av torrskog har aldrig ägt rum. De rena lärkbestånden karaktäriseras bäst av följande tal:

	A v d e l n i n g							Summa
	I	II a	II b	II c	III	IV	V	
Areal, hektar	1.76	2.26	4.54	2.54	2.53	1.57	3.20	18.40
Beståndsålder	183	148	148	148	148	110	148	—
Stamantal per hektar ...	469	290	285	334	376	295	334	327
Grundyta per hektar m ²	65.5	49.3	42.9	52.8	52.7	36.4	40.8	—
Medeldiam. vid 1.3 m ...	42.2	46.5	45.5	44.9	42.2	39.6	39.4	—
Största diam. » » ...	83	83	83	79	75	67	73	83
Medelhöjd m	37.4	38.3	38.2	38.1	38.2	34.7	33.4	—
Största höjd m	42	41	42	41	42	38	40	42
Kubikmassan per har ...	1 040	748	691	849	885	543	578	748

I dessa bestånd finnas 8 fasta försöksytor, varav 7 anlagts (uppskattats redan 1903) av ryssen TOVSTOLJES. Den virkesrikaste ytan, uppskattad efter en mera normal storlek på provytor eller 0,27 hektar, har en grundyta av 65,12 kvm, en kubikmassa av 1,059 kbm och en medelhöjd hos de härskande lärkstammarna av 39,1 m. I den tätaste fläcken har en liten miniatyryta av blott 0,04 hektar givit pr hektar följande tal: 118 kvm grundyta och 1,635 kbm virkesmassa, medelhöjd 39,7 m. Dessa båda ytor visa virkesbeloppen hos »Finlands virkesrikaste bestånd». — Härmed kan det vara av intresse att jämföra ett par siffror från »Sveriges virkesrikaste bestånd», blandning av tall och gran å Jönåkers häradsallmanning i Södermanland.¹⁾ Den ena ytan, 138, efter en ytareal av 0,32 har gav per hektar vid 150 år 68,93 kvm och 882 kbm. Å en tätare del om 0,116 hektar uppnåddes i samma bestånd 90,55 kvm och 1,157 kbm per hektar. Ytan 141 gav efter en ytareal av 0,22 hektar vid 160 år 81,06 kvm och 1,002 kbm samt å en mindre areal om 0,049 har 123,51 kvm och 1,538 kbm. Skillnaden mellan Jönåkersbestånden med något lägre ålder

¹ GUNNAR SCHOTTE: Beskrivning av skogsförsöksanstaltens försöksytor i södra Södermanland. (Skogsförsöksanst. exkursionsledare, Stockholm 1921. 61 sid.)

— Våta jättetallar, Lustgården 1921, s. 44—56.

och Raivolabestånden är icke stor. Beträffande grundytan rå Jönäkersbestånden, medan lärkbeståndens höjd är större. Virkesmassan är ungefär lika, om man gör beräkningar efter lika stora uppskattningsytor.

Av intresse äro vidare de undersökningar över lärkfröets beskaffenhet från de olika gamla bestånden, vilka förf. utförde 1922:

Ålder	Vikt per 1000 frön	Antal grodda frön efter 2 veckor	Efter 5 veckor
183	11,108 gr	10	15
148	11,400 »	23	27
105	12,056 »	38	38

Vi se, huru den yngre skogen lämnar tyngre och bättre grobart frö än den äldre, vilket tidigare påvisats av flera förf. beträffande tallen. Lärkbeståndet I lär komma att bevaras så länge som möjligt såsom ett minne av den äldsta skogsodling i Finland. Även en del av de yngre bestånden torde enligt förf:s förslag komma att bevaras, medan de övriga småningom lära komma att föryngras.

Raivola lärkbestånd är det märkligaste inplanteringsförsöket med främmande trädslag i Norden och därför värt alla dendrologers uppmärksamhet.

G. SCH.

E. HERRMANN: Tabellen zum Bestimmen der wichtigsten Holzgewächse des deutschen Waldes und einiger ausländischen angebauten Gehölze. Andra tillökade och förbättrade uppl. Neudamm 1924. I. Neumanns förlag. 75 sid. + 88 fig. och 6 ljustryckstavlör. Pris 4 guldmark.

Dessa kända bestämningstabeller, uppställda efter knoppar, veden och fröna, utkommo i sin första upplaga för 20 år sedan i ett ohanterligt folioformat. Den nya upplagan är däremot i stor oktav med 6 utdragsplanscher. En ny avdelning är redogörelsen på 7 sid. över viktigare fackuttryck, så att även lekmannen på bestämningsområdet skall finna sig tillrätta i tabellerna. Liksom förut äro tabellerna delade i fem grupper:

- I. För bestämmande av sommargröna lövträden i bladtillstånd.
- II. För bestämmande av sommargröna lövträden i knopptillstånd.
- III. För bestämmande av vintergröna lövträden och barrträden.
- IV. För bestämmande av de viktigaste trädens frön.
- V. För bestämmande av veden.

Som bihang följer redogörelse för mikroskopisk-anatomiska karaktärer för tallens, granens och silvergranens ved samt några poppel- och sälgarters.

Den nya upplagan är tillägnad bruksägaren SETH M. KEMPE, Stockholm, »Tysklands trogne vän», som det står å titelbladet. Herr KEMPE är särskilt känd i Tysklands skogskretsar genom det mottagande han be-
rett tyska skogselever här i landet.

G. SCH.

H. H. THOMAS: **Idealträdgården.** Från engelskan översatt och bearbetad av Elisabeth af Ugglas. Andra upplagan genomsedd av Trädgårdsarkitekt Olle Piehl. P. A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm 1924. 176 + X sid. med 65 fig. å planschpapper. Pris häft. kr. 6: 75, inb. kr. 8: 50.

År 1910 utkom H. H. THOMAS' »The Ideal Garden», 1914 översattes den under namn av »Idealträdgården» till svenska och tio år senare utkommer denna nu i en andra upplaga. Blott och bart dessa data vittna om arbetets betydelse och värde även som svensk trädgårdsbok.

Författarens lyckliga och originella grepp på sitt ämne framgår av förordet till den första engelska upplagan. »Ingen förströelse kan i mitt tycke», säger förf., »gå upp mot att arbeta i sin egen trädgård. Där sätta vi själva upp vårt mål och sträva att uppnå det på egna vägar. En idealträdgård är uttryck för en trädgårdsägares högsta förhoppning. — — — Idealträdgården vill försöka visa hur en trädgård skall bli värdig ett sådant namn. Huvudändamålet är att fästa läsarens uppmärksamhet på de örter och plantor, vilka oundvikligen höra ihop med en fulländad trädgård. — — — Slutligen får Idealträdgårdens läsare vara med om en 'titt bakom kulisserna' under höst och vår, de tvenne viktigaste tidpunkterna för trädgården utomhus. Sex månaders arbete passerar här revy och praktiska detaljer bifogas rörande de fall, vilka för amatören stå som mest oförklarliga.»

Boken riktar sig huvudsakligen till amatörer och är mer avsedd för den mindre än för den större trädgården. Det är prydnadsträdgården, som så gott som uteslutande behandlas. Det på planschpapper återgivna bildmaterialet utgör en synnerligen vacker illustration till den medryckande texten. Då trädgårdsarkitekt OLLE PIEHL medverkat vid denna andra svenska upplagas utgivande, torde man lugnt kunna lita på, att de

redan i första svenska upplagan utlovade anpassningarna efter svenska förhållanden blivit samvetsgrant genomförda.

N. SYLVÉN.

H. KOBRO: **Hjem og Have**. J. W. Cappelens Forlag, Kristiania 1924.
139 sid. med ett flertal figurer i texten.

»Gjennem denne lille bok føler jeg trang til å si nogen ord om havens store betydning for samfundet, føler trang til å rope ut til alle og da naturligvis i første rekke til bymannen: skaff dig en have, og du vil føle dig langt rikere, ikke på gull og sølv, men på velvære og tilfredshet. I haven finner du helsebot for åndens og legemets mange skrøpeligheter, i haven finner du det beste tidsfordriv, og i haven finner du hvile for din slitne hjerne, ja for kroppen med. Den som har lært å elske sin lille haveflekk, og den som har lært å beundre naturen og planteveksten, har en av nøklene til tilværelsens lykke her på jorden.»

Med dessa ord börjar H. KOBRO, redaktören för Norsk Gartnerforenings tidskrift, sin bok »Hjem og Have». Och denna hans uppfattning av trädgårdsodlingens betydelse för personen och samfundet återspeglas snart sagt allestädes i den följande framställningen. En var, som läser boken, måste gripas av författarens oemotståndliga entusiasm. Det är i främsta rummet till ägarna av de mindre trädgårdarna, förf. vänder sig. Alla för bedrivande av hemträdgårdsskötsel erforderliga lärdomar meddelas i lättsmält och njutbar form. Råd givas först för anläggningen och skötseln av frukt- och köksträdgården, senare så jämväl för prydnads-trädgården. Ett särskilt kapitel ägnas åt »naturparken», så även åt »skol- och koloniträdgårdar».

Att en bok sådan som »Hjem og Have» i sitt hemland skall få den största spridning, är utan vidare givet. Även på denna sidan Kölen är den väl förtjänt av dylik.

N. SYLVÉN.

FÖRTECKNING ÖVER UNDER ÅR 1923 UTKOMMEN LITTERATUR RÖRANDE DENDROLOGI OCH PARKVÅRD

utarbetad av GUNNAR SCHOTTE.

I efterföljande förteckning upptages i mom. I den under föregående år i svenska bokmarknaden utkomna litteraturen rörande dendrologi, trädgårds- och parkvård samt viktigare eller större arbeten från andra länder.

Ur tidskriftsgrannar i Skandinavien och Finland ha upptagits viktigare uppsatser och meddelanden i avd. II. Från Finland dock ej finskspråkiga uppsatser.

Liksom i föregående förteckningar i Lustgården ha medtagits beskrivningar om träden (även i skogsbruket) och deras vård, men däremot ej arbeten om deras ekonomiska avkastning och tillgodogörande, vilket måste anses tillhöra den rena skogshushållningen. Arbeten rörande träd och buskar av pomologiskt intresse ha upptagits, men däremot ej uppsatser om frukt och fruktavkastning och dylikt av rent pomologiskt värde.

I avd. I b återfinnes en förteckning över skandinaviska tidskrifter. Tryckåret är 1923, där intet årtal finnes angivet i förteckningen.

I. STÖRRE ELLER VIKTIGARE DENDROLOGISKA ARBETEN, UTGIVNA UNDER ÅR 1923.

a) *Självständiga arbeten eller viktigare separat ur utomskandinaviska tidskrifter.*

Akerman, A., The white cedar of the Dismal swamp. Charlottesville, Va., (Virginia-State forester. Forestry publication nr 30). 21 sid. pl.
American joint committee on horticultural nomenclature. Standardized plant names: a catalogue of approved scientific and common names of plants in american commerce. Salem, Mass. 546 sid.

- Amilon, J. A.*, Skogsskötseln och dess förutsättningar. (Del i Svenska Jordbrukets bok.) Stockholm. Alb. Bonnier. 574 sid. 113 fig. och 42 tabeller. Pris 32 kr. Inb. 38 kr.
- Andersson, Lars Gabriel*, Den organiska naturen. Lärobok i biologi för de allmänna fortsättningsskolorna. Stockholm. Magn. Bergvall. 103 sid. Pris kart. 1: 50.
- Anvisningar i skogsbruk, utgivna av Svenska Skogsvårdsföreningen och författade av *Erik Geete, Th. Grimndal, T. Lagerberg, G. Lundberg, E. Nyblom, S. Petrini, O. Tamm, I. Trägårdh* m. fl. under redaktion av *Gunnar Schotte*. Avsedd för undervisning vid skogsvårdskurser, lantmannakurser och folkhögskolor samt till hjälpreda för den mindre skogsägaren. Stockholm. Svenska Skogsvårdsföreningens förlag. 168 sid., 107 fig. och 2 planscher. Pris 3: 25, kartonnerad 4 kr. (Avsevärd rabatt vid inköp av större antal ex.).
- Bailey, L. H.*, The cultivated evergreens. London, The Macmillan co. 434 sid. illustr., pl.
- Bailor, W. S.*, The longleaf pine. Nature-study review, s. 359—360.
- Becker, J.*, Grundlagen und Technik der gärtnerischen Pflanzenzuchtung. Berlin 1922. Paul Parey. 1400 sid. med 149 fig. och 17 tavlor i färger.
- Blom, Frans*, I de store Skove. Breve fra Meksiko. Høst förlag. 230 s. illustr. Pris 7 kr.
- Boas, J. E. V.*, Dansk Forstzoologi, Anden, forøgede Udgave. København, Gyldendalske Boghandel. H. 1—5, 761 sid. + XXII sid.
- Borden, Arthur D.*, Control of the common mealybug on Citrus in California. Wash. U. S. Departm. of agricult. Farmers Bull. Nr 1319. 11 sid., 5 fig.
- Boyce, J. S.*, A study of decay in Douglas fir in the Pacific northwest. Wash. U. S. Departm. of agriculture. Dept bulletin nr 1163. 19 sid., pl.
- Burns, G. P.*, Studies in tolerance of New England trees, 4: minimum light repuirement, referred to definite standard. Burlington, Vt. Vermont-Agricultural experiment station. Bulletin 325. 32 sid. pl. diagr.
- Canada. Departm. of the Interior. Forestry Branch. Tree Pamphlets.
 Nr 1. White pine. Ottawa. 8 sid. 2 fig.
 Nr 2. White Spruce. Ottawa. 7 sid. 2 fig.
 Nr 3. Douglas Fir. Ottawa. 8 sid. 2 fig.
 Nr 4. Hemlock. Ottawa. 6 sid. 2 fig.
- Claesson, Ester*, Trädgården. Stockholm. Wahlström & Widstrand. 199 sid. Pris 10 kr.
- Correvon, Henry*, Album des Orchidées d'Europe. 2. uppl. Genève. Förf:s förlag. Pris 25 frs.
- Dahl, Carl G.*, Bidrag till Alnarps trädgårdars och Alnarps trädgårdsskolas historia. Lund. Särtryck ur Alnarps Trädgårdsmannaförbunds matrikel 1922. 24 sid och 3 kartor.
- Dallimore, V. and Jackson, A. B.*, A handbook of Coniferæ including Ginkgoaceæ. London. E. Arnold & Co. 570 sid. ill., pl.

- Deam, Charles C.*, The black Walnut. The Department of Conservation, State of Indiana. Publ. nr 32. Forestry Folder nr 4. 4 sid.
- Débière, F.*, Le chene-liège en Tunisie. Tunis, Imprimerie centrale. 1922. 60 sid. karta.
- Douglass, A. E.*, Some aspects of the use of the annual rings of trees in climatic study. The scientific Monthly, vol. XV. Nr 1, July 1922. 22 sid.
- Escherich, E.*, Quer durch den Urwald von Kamerun. Berlin. G. Stilke. 292 sid. 38 fig. o. 2 kartor på 23 pl.
- Escherich, K.*, Die Forstinsekten Mitteleuropas. Als Neuauflage von Judeich-Nitsche, Lehrbuch der mitteleuropäischen Forstinsektenkunde bearbeitet. Zweiter Band, Spezieller Teil, Erste Abteilung. Berlin Paul Parey. 675 sid. 335 fig. Pris inb. 18 guldmark.
- Everley, H. E.*, Appalachian oak and yellow poplar. 88 sid. Columbus, O., W. M. Ritter lumber co.
- Experimental forestry, forest protection and timber products export. Excerpt from the complete catalogue in Swedish. The Jubille Exhibition in Gothenburg. Gothenburg, Sweden. 68 sid. 19 fig.
- Forestry commission. Leaflet No. 13. The Larch Longicorn Beetle. (*Tetropium gabrieli* Weise.) London. 4 sid.
- Furrer, Ernst*, Kleine Pflanzengeographie der Schweiz. Zürich. Beer & Cie. VIII + 331 sid. 76 fig. Pris 8 fr.
- Goert, B.*, Praxis der Gartengestaltung. Berlin. Paul Parey (Gärtnerische Lehrhefte n:o 5).
- Gorrie, R. MacLagan*, Notes on the forests of Auvergne. Transactions of the Royal scottish arboricultural society, s. 26—35.
- Grabe, Adolf*, Der praktische Kleingärtner. 2. Aufl. Wiesbaden. R. Bechtold & Co.
- Gram, Hans*, Ompodning af Frugttræer. 47 sid.
- Graves, A. H.*, The Melanconis disease of the butternut (*Juglans cinerea* L.). Brooklyn, N. Y. Brooklyn botanical garden. Contribution nr 31). 25 sid. illustr., pl.
- Gray, Helen I. A.*, Preliminary experiments on the germination of conifer seeds. Transactions of the Royal scottish arboricultural society, s. 22—25.
- Grisch, A. und Lakon, G.*, Die Keimprüfung der Weymouthskiefernsamen. Aus der Samenuntersuchungsanstalt Hohenheim und der schweizerischen landwirtschaftlichen Versuchsanstalt Örlökon-Zürich. (Landwirtschaftliches Jahrbuch der Schweiz.) 17 sid.
- Halldor, Henning*, Den mindre trädgården. En kortfattad handledning, sammanställd till tjänst för egnahemsägare, kolonister m. fl. Stockholm. Nutidens förlag. 56 sid. 16 fig. Pris 1 kr.
- Hansen, T. S. and others*, A study of the damping-off disease of coniferous seedlings. St. Paul, Minn. Minn. Agric. experiment station, Technical bull. 15, 35 sid. illustr. diagr.
- Harrer, F.*, *Pinus monticola*. Wendisch-Wilmersdorf, Germany. Deutsche dendrologische Gesellschaft. 10 sid. ill.

- Hauch, L. A.*, Danmarks Trævækst. IV. Møen, Sjælland og Bornholm. København. Gyldendalske Boghandel. 202 sid. 22 illustr.
- , The cultivation of the oak (*Quercus pedunculata*) in Denmark. Quarterly Journal of Forestry, s. 35—50, 88—97.
- Hickel, R.*, Le sapin de Douglas (*Pseudotsuga douglassi*). Versailles. Förf:s förlag. 62 sid.
- Holden, H. S.* and *Bexon, D.*, On the seedling of *Acer pseudoplatanus*. Annals of botany, Oct., sid. 571—594.
- Holzhausen, Axel*, Våra blomsterbalkonger, huru de ordnas, skötas och varmed de planteras. Modéns bokh. 40 sid. Pris 2 kr.
- Hornibrook, Murray*, Dwarf- and slowgrowing Conifers. London. Country Life.
- Hudson, W. H.*, Grönskande boningar. En skildring från tropikernas urskog. Med ett företal av *John Galsworthy*. Övers. av *Karin Jensen*, f. Lidforss. Stockholm. Wahlström & Widstrand. 304 sid. Pris 5: 25.
- Jensen, N. P.*, Det jyske Haveselskab 1873—1923. Det jyske Haveselskabs Forlag. 40 sid.
- Johnson, F. R.* and *Cobb, F. E.*, Tree planting in the great plains region. Wash. U. S. Departm. of agriculture. Farmer's bulletin nr 1312. 33 sid. illustr.
- Juhlin-Dannfelt, H.*, Lantmannens uppslagsbok. Under medverkan av talrika fackmän. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag. 1,232 sid. Illustr. Pris bunden 46: 50.
- Kaufmann, J. E.*, Treeplanting in East Griqualand. Pretoria. South Africa-Forest dept. Bulletin nr 7. 22 sid., illustr.
- Kronfeld, E. M.*, Park und Garten von Schönbrunn. Wien. Amalthea-Verlag.
- Laing, Ernest V.*, Tree-roots: Their action and developement. Transactions of the Royal scottish arboricultural society, s. 6—21.
- Laren, A. J. van*, Decorative Tuinbeplantning. Tryckt i Holland 1922.
- Lie, Haakon*, Mennesket og træerne. Kristiania. Grøndal & Søn. 129 sid. 18 fig.
- Lindholm, P. W.*, Föreningen Skolehaven 1903—1923. København. (Föreningen Skolehaven.)
- Linkola, K.*, Växt- och djurvärlden: Vegetationen, djurvärlden, skogs- och lantbruksekonomiska förutsättningar. Finland: Land, Folk, Rike. Helsingfors, s. 88—120.
- Lindman, C. A. M.*, Ett besök vid Råshult. Växjö. Smålandspostens boktr. 17 sid. (Avtr. med smärre ändr. ur Sv. Linnésällskapets årsskr. 1920.)
- Lovett, A. L.*, Tree borers and their control. Corvallis, Oreg. Oregon Agricultural experiment station. Circular 39. 7 sid. illustr.
- Lundblad, O.*, Körsbärs- eller plommonmalen. Ett svårt skadedjur särskilt på körsbärsträden. Stockholm. Medd. nr 247 från Centralanst. f. försöksv. på jordbruksomr. Entomol. avd. nr 39. 26 sid. 20 fig.

- Lundén, Ossian*, Jord och gödsel i trädgårdsbruket. Helsingfors. Söderström & Co. Pris 60 fmk.
- Lyng, M. S.*, Beskrivelse over almenningerne i Gudbrandsdalen. Utgit av *G. Tank* paa Landbruksdepartementets foranstaltning.
- Maiden, J. H.*, A critical revision of the genus *Eucalyptus*. Sydney Govt. printer. 52 sid. pl.
- , The forest flora of New South Wales. Sydney Govt. printer. 12 sid. pl.
- Mattoon, W. R.*, Common forest trees of Georgia: how to know them. Athens, Ga. 80 sid. illustr.
- and *Albertis, S. S.*, Forest trees of the district of Columbia, including some foreign trees: how to know them, where to see them. Washington. 64 sid. illustr.
- McFarland, J. Horace*, American rose annual. 192 sid. och 19 tavl.
- Melander, Sigrid*, Trädgårdsbok för lanthushållsskolan och koloniträdgården. 2:a uppl. Uppsala. Lindblads förlag. 133 sid. Pris 2:75.
- Middleton, W.*, The imported pine sawfly. Wash. U. S. Departm. of agriculture. Dept. Bulletin nr 1182. 22 sid. illustr. diagr.
- Miller, O. B.*, A list of some names of trees, shrubs etc. in use in the Transkerian territories. Pretoria. South Africa-Forest dept. Bull. nr 8. 23 sid.
- Miyabe, Kingo* och *Kudo, Yushun*, Icones of the essential forest trees of Hokkaido. Fascicle VII—VIII. Hokkaido Imperial university, Japan.
- Muench, E.*, Zur anatomie der Holzgänge von *Pinus silvestris*. Botanisches archiv, Sept. 1, sid. 195—200.
- Nason, Wayne C.*, Rural planning — the social aspects. Washington. U. S. Departm. of agric. Farmers Bulletin. Nr 1325. 29 sid.
- Nattal, G. C.*, Trees and how they grow, ny uppl. London 1923. Cassel & Co. 184 sid. planscher.
- Norrlands Skogsvårdsförbund. Kort handledning i skogshushållning. Tredje uppl. Stockholm. Norrlands Skogsvårdsförbunds förlag, Umeå. 449 sid. 232 fig.
- Olsen, Aksel*, Blomsterbilleder. Del I. Kolding. Konrad Jörgensen. Pris 3 kr.
- Pavari, Aldo*, Recenti notizie sul comportamento dell' abete di Douglas in Europe. L'Alpe, s. 5—15.
- Pardé, L.*, L'Arboretum national des Barres et le fruticetum *Vilmorinianum*. Revue scientifique, s. 385—393.
- , Les principaux arbres du domaine national des barres. Revue d'Histoire naturelle appliquée. 1922. 56 sid.
- Piccioli, Lodovico*, Silvicultura II. ed. Torino. 587 sid. och 493 fig.
- Picharn, Phya Vanpruk*, List of common trees, shrubs etc. in Siam. Bangkok, Siam. 278 sid.
- Piché, G. C.* Notes on the forests of Quebec. Quebec, Telegraph printing Co. 40 sid. pl.

- Pyle, Robert*, How to grow roses. 15 uppl. West Grove Pa. 189 sid.
- Rios, G. Da*, Lariceti segativi e pascoolativi. L'alpe, s. 63—78.
- Risum, J. N.*, Hjemmets Havebøger. II. Prydhaven. En praktisk kortfattet Vejledning vedrørende Anlæg og Vedligeholdelse af mindre Prydhaver med Omtale af de vigtigste Prydtræer og Buske, Roser, Stauder og øvrige Prydplanter samt deres Pleje og Anvendelse i Haven. København. Hjemmets Forlag. 170 sid. Pris 3: 50.
- Ruffo, G.*, Le Palme di Ville Lucia. Firenze. Katalog med 31 tavlor.
- Saathoff, J.*, Deutsche Gartenkalender. 51. Jahrg. Berlin. Paul Parey.
- Schotte, Gunnar*, Beskrivning över skogsförsöksanstaltens försöksytor å Svältorna i Västergötland. Skogsförsöksanstaltens exkursionsledare VI. Stockholm. 68 sid. 30 fig. och 16 tabeller. Pris 2 kr.
- , Tillägg till beskrivningen av Försöksytor å Visingsö. Förtryck till Skogsförsöksanstaltens exkursionsledare VII. Stockholm. 11 sid. 8 fig.
- Schröter, C.*, Über die Verbreitung von Populus alba L. Basel. Sep. Abzug aus d. Festband H. Christ, Verhandl. d. naturf. Ges. in Basel. Bd. 35. T. 1, s. 83—102.
- Shamel, A. D., Pomeroy, C. S. and Caryl, R. E.*, Pruning Citrus trees in the southwest. Wash. U. S. Departm. of agricult. Farmers Bull. nr 1333.. 32 sid. 24 fig.
- Shaw, R.*, A comparison of the rates of growth of Scots Pine (*Pinus sylvestris*) and Corsican Pine (*Pinus Laricio*). Transactions of the Royal scottish arboricultural society, s. 35—40.
- Silva Tarouca u. Schneider, C.*, Unsere Freiland-Nadelhölzer. Anzucht, Pflege und Verwendung aller bekannten in Mitteleuropa im Freien kulturfähigen Nadelhölzer mit Einsluss von Ginkgo und Ephedra. Unter Mitwirkung von *O. Appel, A. Cieslar, P. Koche, W. Kesselring, A. Rehder, H. Teuscher, E. H. Wilson, E. Wolf* und *Fr. Zenau*. 2. Aufl. Wien—Leipzig. Hölder-Pichler-Tempsky. A. G. G. Freytag. 319 illustr. och 12 planscher.
- Skogsbruk, Trävaru- och Pappersindustri. Specialkatalog. Jubileumsutställningen i Göteborg. 260 sid. + 18 planschblad. 141 illustrationer, därav ett stort antal i flera färger. Pris 2: 50.
- Smythies, E. A. and Howard, S. H.*, A sal (*Shorea robusta*) yield table for the United Provinces, with an account of the types and distribution of sal forests in the United Provinces. Delhi. Indian forest records vol. 10, pt. 3. 25 sid. pl. diagr.
- Sonesson, Nils*, Drick vin, berett av svenska frukter och bär. Stockholm. Alb. Bonniers förlag. 160 sid. 46 fig. Pris 3 kr.
- Sponsler, O. L.*, Trees: a simple guide for quick identification of forest trees. Ann. Arbor. Mich. George Wahr. Pub. 158 sid. illustr.
- Stebbing, E. P.*, The forests of India. Vol. 2. London. 633 sid.
- Thomsen, William*, Fönsterträdgården. Översatt och för svenska förhållanden bearbetad av *Else Dahl*. Stockholm. Alb. Bonnier. 165 sid. 47 fig. Pris 2: 90.

- Thone, F. E. A.*, Trees and flowers of Yellowstone national park. St. Paul, Minn. J. E. Haynes. 70 sid. illustr.
- Tigerstedt, A. F.*, Arboretum Mustila. Report on experiments with trees and shrubs of foreign origin in Mustila 1901—1921. I. Conifers. Act. forest fenn. bd. 24. 231 sid. 51 planscher.
- Tubeuf, Karl v.*, Monographie der Mistel. München und Berlin. R. Oldenbourg. XII + 832 sid. 181 fig. och 35 taylor.
- Vaughn, G.*, Trees to plant at school on arbor day. Nature-study review, s. 329—331.
- Waugh, Frank A.*, Landscape gardening. Ltd. London. Chapman & Hall. Pris 25 sh.
- Wigelius, Alfred*, Några drag ur Skogssällskapets verksamhet inom Sunnerbo härad av Kronobergs län. Göteborg. 31 sid. 13 fig.
- Wilson, E. H. and Roland, T.*, Acacias. Boston, Mass. Massachusetts horticultural society. Bull. nr 11. 8 sid.
- Wocke, E.*, Gehölzbuch für Gartenfreunde und Gärtner. Trowitzsch & Sohn.
- Woglum, R. S.*, Fumigation of Citrus trees for control of insects pests. Wash. U. S. Departm. of agricult. Farmers Bull. Nr 1321. 59 sid. 33 fig.
- Vosbury, E. D.*, Culture of Citrus fruits in the gulf states. Wash. U. S. Departm. of agriculture. Farmers Bull. Nr 1343. 42 sid. 14 fig.

b) Årsböcker, berättelser m. m. samt skandinaviska tidskrifter.

- Acta forestalia fennica. Bd. 19, 22—24. Helsingfors.
- Artiklar for Gartnere og Haveejere. København nr 1—2. 8 sid.
- Blekinge-Bygder årg. I.
- Beretning om de offentlige foranstaltninger til landbrukets fremme. G., Havebruket, beretning fra havebrukskonsulenten, statens og de private skoler for havebruket samt havebrukets forsøksstationer m. v. Blomsterhandlerbladet. 6. och 7. Aarg. København. 156 + 60 sid.
- Botaniska notiser. Lund. 266 sid.
- Bulletin de la société Dendrologique de France. Nr 48. Paris.
- Dansk Havetidende. 7. Aarg. 1 juli—1 dec. Nr 1—10. København. 114 sid.
- Dansk Skovf. Tidsskr. 8. Aarg. København. 539 sid.
- Danvig, A. M. og Borregaard, P. Chr.*, Aarvog for Gartneri. 5. Aarg. Udg. af alm. dansk Gartnerforening. København. N. C. Rom. 184 + 62 sid. Pris 3 kr.
- Fauna och Flora. 18. årg. Uppsala. 288 sid.
- Flora og Fauna. Aarhus. 96 sid.
- Forstl. tidskr. Bd. XL. Helsingfors. 360 sid.
- Fra Skoven og Træmerkedet. 5. Aarg. København. 280 sid.
- Havedyrkeren. Kristiania. 192 sid.
- Havekunst. 4. Aarg. København. 140 sid.

- Haven. 23. Aarg. København.
- Hedeselskabets Tidsskr. Viborg. 288 sid.
- Journal of the Royal Horticultural Society. Vol. XLVIII. London.
- Hortikulturens vänner, Sällskapet, minnesskrift 1873—1923. Göteborg. Wettergren & Kerber. 79 sid. Pris 4 kr.
- Jenssen, J.*, Lommebog for Gartnere og Havevenner. 14. Aarg. København. N. C. Rom.
- Jørstad, Ivar*, Beretning om plantesykdommer i land- og havebruket 1920—22. II. Frugttræer og Bærvekster. Beretning om skadeinsekter og plantesykdommer i land- og havebruket i 1922. Tillæg C til landbruksdirektørens beretning.
- , Beretning om sprøiteforsøk mot soppsykdommer i frukthaven i 1922. Beretning om skadeinsekter og plantesykdommer i land- og havebruket i 1922. Tillæg C til landbruksdirektørens beretning.
- Kolonihaven. 13 Aarg. København. 190 sid.
- Landtbruksakademiens, K., handl. och tidskr. 62. årg. Stockholm. 836 sid.
- Landtbruksveckan år 1923, Handlingar till. Utgivna av Landtbruksveckans styrelse. Stockholm. 401 sid. illustr. Pris 10 kr.
- Lindholm, P. W.*, Beretning om Foreningen »Skolehavens» 20 Aars Virksomhed for 1903—1923. København. 118 sid.
- Lund, Oddvar og Kopro, H.*, Norsk Gartnerforening. Årbok for 1923. Kristiania. 78 sid.
- Lundblad, O. och Tullgren, Alb.*, Skadedjur i Sverige åren 1917—1921. Stockholm. Medd. nr 249 från Centralanst. f. försöksv. på jordbruksomr. Entomol. avd. nr 40. 60 sid. och 1 karta.
- Lustgården. Årsskrift för föreningen för Dendrologi och parkvård. Årg. 4. 1923. Red. *Nils Sylvén*. Stockholm. 189 sid. 8 planscher, däraf 4 i färger, samt 94 illustr. i texten. Pris 12 kr.
- Löfving, G.*, Alnarps trädgårdsmannaförbunds matrikel 1922. Lund. Medd. från statens skogsförsöksanstalt. 20. årg. Stockholm. 476 sid.
- Medd. fra det kgl. danske Haveselskab. 16. Aarg. København. 96 sid.
- Mitteilung der deutschen dendrologischen Gesellschaft. Thyrow. XXII + 290 sid., illustr.
- Naturen. 47. Aarg. Bergen. 394 sid.
- Naturens Verden. 7. Aarg. København. 480 sid.
- Nordisk Jordbruksforsk. København. 172 sid.
- Norrl. skogsv. tidskr. Stockholm. 308 sid.
- Norsk Gartnerf. Tidskr. 13. Aarg. Kristiania. 234 sid.
- Norsk Havetidende. 39. Aarg. Kristiania. 280 sid.
- Odalmannen. 4. årg. Lovisa. 240 sid.
- Quarterly Journal of Forestry. Vol. XVII. London.
- Schøyen*, Beretning om sprøiteforsøk mot Pæretrips i Hardanger 1921 og 22. Beretning om skadeinsekter og plantesykdommer i land- og havebruket 1922. Tillæg C til landbruksdirektørens beretning.
- Selskabet for Silkeavl og Morbærbuskdyrkning i Danmark. 22. Aarsberetn. 1922.

- Selskabet Havedyrkningens Venner Medlemsskrift. 1. Aarg. Kristiania. 164 sid.
- Skogbrukstidende. 9. Aarg. 278 sid.
- Skogeieren. 10. Aarg. Kristiania. 302 sid.
- Skogen. 10. årg. Stockholm. 372 sid.
- Skogsv. tidskr. 21. årg. Stockholm. 368 + *396 + 476 sid.
- Skogsvännen. Stockholm. 136 sid.
- Skogvaktaren. 33. årg. Gävle. 323 sid.
- Sv. Bot. tidskr. Bd. 17. Stockholm. 538 sid.
- Svenskt Land. 7. årg. Stockholm. 608 sid.
- Sv. Linnésällskapets årsskrift. Årg. VI. Uppsala. 178 sid.
- Sv. Papperstidn. 26. årg. Stockholm. 504 sid.
- Sv. Pom. Fören. årsskrift. 24. årg. Stockholm. 224 sid.
- Sv. Trädgårdstidn. 4. årg. Stockholm. 140 sid.
- Sveriges Natur. 14. årg. Stockholm. 258 sid.
- Sveriges trädgårdsodling. Årsbok 1923. Utgiven av *Nils Sonesson*. Stockholm. Svenska Andelsförlaget. 320 sid., flera illustr.
- Tidskrift för hembygdsvård. 4. årg. Lund. 182 sid.
- Tidsskr. f. Planteavl. Köbenhavn.
- Tidsskr. f. skogbruk. 31. Aarg. Kristiania. 556 sid.
- Tidsskr. f. Havebrugets Fremme. Köbenhavn. Sid. 145—240.
- Transaction of the Royal scottish arboricultural society. Vol. XXXVII. Part I—II. Edinburgh. 85 + 51 sid.
- Trädgårdsbladet. Uddevalla.
- Trädgårdsodlaren. Helsingfors.
- Täppan. 47. årg. Lund. 226 sid.
- Vore Kirkegaard. 1. Aarg. København. 12 + 12 sid 4:o.
- Viola. Stockholm. 52 nr.
- Västerbotten. Västerbottens läns hembygdsförenings årsbok. Umeå. 337 sid.
- Västmanlands läns trädgårdsförenings årsbok 1923. Red. av *Frans Johansson*. Västerås. 188 sid. Pris 4: 75.

II. UR DEN SKANDINAVISKA TIDSKRIFTSLITTERATUREN 1923.

a) I svenska tidskrifter.

- Andersson, G. B.*, *Taxus baccata*. Sv. Trädgårdstidn., s. 32.
- Andersson, Gunnar*, Svensk trädgårdsodling i våra dagar. Hem och Hus-häll. 24 sid.
- Arnman, M. P.*, Våra svenska nationalfrukter. Sv. Trädgårdstidn. s. 42, 70, 82—83, 95.
- Bak, J.*, Azaleor för tidig drivning. Viola nr 4, s. 6.
- Berner, Nils*, Berners planteringsmetod. Skogen, s. 301—314.
- Bornholm, B. A.*, En stor hassel (Stora Råsa, Hultsfred). Fauna och flora, s. 188.

- Bovin, Knut*, Ginkgo. Japanernas heliga träd. *Viola* nr 4, s. 1—3.
- Boysen-Jensen, P.*, Om skogsträdens kolsyreassimilation och dess betydelse för produktionen. (Föredrag.) *Skogsv. tidskr.*, s. 269—281.
- Broman, Matts*, Kew Gardens. *Viola* nr 2, s. 4—5.
- Brunies, S.*, Den schweiziska naturskydds rörelsen. *Tidskr. f. hembygdsv.*, s. 110—119.
- Bülou-Hübe, Erik*, Om planteringarna på jubileumsutställningen i Göteborg. *Lustgården*, s. 60—72.
- Bäcklin, Emil*, Säterdalen. Några intryck från ett hastigt besök sommaren 1922. *Sveriges natur*, s. 60—64.
- Bäärnhielm, Mauritz*, Hur min klippträdgård blev till. *Lustgården*, s. 53—59.
- Christoffersson, Olof*, De skånska pilarna. *Täppan*, s. 103—105.
- Claesson, Hilding*, Kyrkogårdsvård. *Täppan*, s. 173—176.
- , Något om Norges trädgårdsodling. *Täppan*, s. 209—212.
- Cleve v. Euler, Astrid*, Ligninhaltens storlek och växlingar hos svensk tall och gran. (Undersökningar över pappersvedens tekniska egenskaper II.) *Skogsv. tidskr.*, s. 112—132.
- , Fortsatta undersökningar rörande ligninhaltens storlek och växlingar hos svensk tall och gran. (Undersökningar över pappersvedens tekniska egenskaper IV.) *Skogsv. tidskr.*, s. 346—359.
- , Om barrträdens kvantitativa sammansättning. *Tekn. Tidskr. Avd. Kemi*, s. 20—24, 25—27.
- Cronquist, G. W. son*, Färgfotografrens användning för återgivande av blommor och frukt. *Lustgården*, s. 107—111.
- Dahl, Carl G.*, En klättrande hortensia. (*Hydrangea petiolaris* Sieb & Succ.) *Lustgården*, s. 141—142.
- , Hängalen — ett vackert och snabbvuxet hängträd. *Lustgården*, s. 143—144.
- , Berättelse om verksamheten vid Alnarps trädgårdsskola och trädgårdar läsåret 1921—22. *Årsskr. fr. Lantbruks- & mejeriinstitutet vid Alnarp 1923*. Malmö. S. 31—41.
- , Medel till bekämpande av barrlöss. *Lustgården*, s. 144—145.
- , Ett otrevligt skadedjur på ädelgranar och dess bekämpande. *Sv. Land*, s. 455.
- Dahlberg, Gunnar*, Några märkesträd i södra Dalarna. *Sveriges Natur*, s. 204—207.
- De la Gardie, Jakob*, Stor idegran (vid Maltesholm). *Fauna och flora*, s. 188—189.
- Du Rietz, G. E.*, De svenska *Helianthemum*-arterna. *Bot. Not.*, s. 435—446.
- , Studien über die *Helianthemum oelandicum*-Assoziation auf Öland. *Sv. Bot. tidskr.*, s. 69—82.
- Dybeck, W.*, Fröår, kottinsamling och frösamling. *Trävaruind.* nr 16, s. 8—9, nr 17, s. 8—10.
- , Fröår, kottinsamling och fröklängning. (Föredrag.) *Skogen*, s. 103—121.

- Engström, Albert*, Gotska Sandön måste bli nationalpark. Sveriges natur, s. 1—23.
- Ericson, Axel L.*, Ett besök vid Bagshot Park. Viola nr 7, s. 5.
- Flodin, Hj.*, Stora träd i Motalatrakten (ek vid Motala, ask vid Ulvåsa). Fauna och flora, s. 187.
- Florin, Rudolf*, Körsbärsträdens pollinering. Sv. Pom. Fören. årsskr., s. 173—205.
- Follmer, Anders*, Ett naturligt stenparti. Tappan, s. 179—180.
- , Vad är orsaken till att blomsterodlingen vid hemmen ännu ej kommit till sin rätt. Västm. läns trädgårdsf. årsb., s. 63—66.
- , Trädgårdsplanteringar. Västm. läns trädgårdsf. årsb., s. 145—148.
- Forsslund, Karl-Erik*, »Låt ekarna leva!» Sveriges natur, s. 213—214.
- Förberg, Elof*, Hortus upsaliensis. Sv. Linnésällsk. årsskr., s. 120—135.
- Geete, Erik*, Nördliga ekar. Lustgården, s. 81—106.
- Gertz, Otto*, Ett märkligt träd. (Boken i gästgivaregårdens park, Röstånga.) Skånes Natur, s. 16—17.
- Grapengieser, S.*, Bygdeåtraktens kulturväxter med artförteckning. Västb. läns hembygdsf. årsb., s. 39—60.
- Halden, Bertil E.*, Lindefallet. En märklig naturskog i Hälsingland. Sv. Turistfören. årsskr., s. 131—138.
- Hammarlund, C.*, Boletus elegans Schum. und Larix-Mykorrhiza. Bot. Not., s. 305—326.
- Hannerz, A. G.*, Die Waldgrenzen in den östlichsten Teilen von Schwedisch-Lappland. Sv. Bot. tidskr., s. 1—29.
- Henning, Ernst*, Berberislagen och berberisutrotningen. K. Lantbr.-ak. handl. och tidskr., s. 674—686.
- Henriksson, Axel*, »Drösphultra-granen», ett fridlyst märkesträd i södra Västergötland. Sveriges natur, s. 214.
- Henriksson, J.*, Anteckningar om gamla träd i Dalsland m. fl. ställen. Lustgården, s. 148—149.
- , Om tyskginsten i Dalsland. Bot. Not., s. 153—154.
- , Om Corylus Avellana. Supplement II. Bot. Not., s. 280—284.
- Hermelin, Sven A.*, Turkisk hassel (Corylus colurna). Tappan, s. 223.
- , Reseskildring (från Tyskland). Viola nr 10, s. 1—6.
- Holzhausen, Axel*, Göteborgs Trädgårdsförening. Lustgården, s. 17—24.
- , Göteborg som trädgårdsstad. Sv. Land, s. 437—440.
- , Blommor och krukväxter vid trädgårdsutställningen i Göteborg. Tappan, s. 214—218.
- Humble, O. Hj.*, Egendomlig »tvillingbildning» och sammanväxning av granens toppskott. Skogen, s. 30—32.
- Håkansson, O.*, Stor ek (Bosgård, Väderstads s:n, Ög.). Fauna och flora, s. 238.
- Häck, Sven*, Telefonstolpar (med klätterväxter). Tappan, s. 33—34.
- Högdahl, Thor*, En märklig ekförekomst i södra Fjärdhundra. Sveriges Natur, s. 210—213.

- Högdahl, Thor*, Den blivande nationalparken vid Borgholm. Sveriges Natur, s. 216—217.
- Johansson, Emil*, Om blomknopparnas anläggning på fruktträden. Sv. Pom. Fören. årsskr., s. 206—208.
- Johansson, Frans*, Hemmets trädgårdstäppa. Västm. läns trädgårdsf. årsb., s. 32—36.
- , Fruktträds beskärning. *Ibid.*, s. 48—60.
- , Trädvegetationen i Västmanland. *Ibid.*, s. 79—95.
- , Naturskyddsärenden. *Ibid.*, s. 161—164.
- , En (*Juniperus communis*). *Ibid.*, s. 165—168.
- Johansson, Nils*, Pollinerings- och kombinationsförsök med fruktträd. Sv. Pom. Fören. årsskr., s. 17—28.
- Johansson, Pehr*, Fruktträdsodling för hundra år sedan. Ur äldre skrifter meddelade erinringar. Sv. Pom. Fören. årsskr., s. 42—46.
- , Om kryddgårdar och deras besättning under 1600-talet. Tappan, s. 35—38.
- Josephson, Ragnar*, Ur skönhetsrådets verksamhet. Tidskr. f. hembygdsv., s. 159—176.
- Karlsson, G. M.*, Jätteträd från Bergslagen. (Lind vid Hasselfors.) Skogvakt., s. 284.
- Klason, Peter*, Om granvedens halt av lignin. Sv. Papperstidn., s. 258—259.
- , Undersökningar rörande akrylsyre-lignin (*B*-lignin) $S^{10}H^{18}O^7$. Sv. Papperstidn., s. 258—259.
- Lagerberg, Torsten*, Rötornas betydelse för granen och dess avkastning. Skogsv., tidskr., s. 313—345.
- Lagerholm, J.*, Naturminnesmärken i östra Blekinge. Blekingebygder, årg. 1, s. 141—144.
- Larsson, Viktor*, Fruktträds plantering vid landsvägar. Västm. läns trädgårdsf. årsb., s. 61—62.
- Lewenhaupt, Eugène*, Kastanjen vid Kumla prästgård. Sveriges natur, s. 202—203.
- Lilliecreutz, Fabian*, Berättelse över Jönköpings läns hushållningssälls kaptans lantbruksmöte i Nässjö 1922. Göteborg. 132 sid. Grupp 10. Skogs-skötsel och jakt, s. 122—127.
- Linde, Peter*, Med tyska dendrologer i Ostpreussen 1922. Lustgården, 145—148.
- Lindhagen, Anna*, Stigberget. Tidskr. f. hembygdsv., s. 1—12.
- Lindner, John*, Överås. Lustgården, s. 25—30. Ref. i *Viola* nr 12, s. 1.
- Lundblad, O.*, Körbärs- eller plommonmalen (*Argyresthia pruniella* L.), ett svårt skadedjur särskilt på körsbärsträden. K. Lantbr.-ak. handl. och tidskr., s. 687—708.
- Lundborg, Martin*, Skogsvegetationen och avgaserna. Skogsv. tidskr., s. 290—306.
- Lundh, Sigrid*, En stationsträdgård. Tappan, s. 15—16.
- L[önnerberg], E.*, Stort hagtornsträd. (Karlshamn.) Fauna och flora, s. 238.

- L[önnberg], E.*, Stora almar. (Lövsta bruk i Uppland samt vid Kristineholms gård vid Ekren.) Fauna och flora, s. 188.
- Magnus, Erik L.*, Bondegården. Lustgården, s. 31—38.
- Melin, Elias*, Experimentelle Untersuchungen über die Birken- und Espenmykorrhizen und ihre Pilzsymbionten. Sv. Bot. tidskr., s. 479—520.
- Mellström, Gösta*, Skogsträdens fruktsättning år 1922. Statens Skogs-försöksanst. Flygblad nr 28. Stockholm. 16 sid. 6 kartsquisser. Skogen, s. 39—54.
- Myllenberg, Birger*, En vintergrön liguster. Täppan, s. 34.
- , *Rubus deliciosus*. Täppan, s. 49.
- , Trädgården kring det egna hemmet. Täppan, s. 85—86.
- , Rosengårdsstaden. Täppan, s. 154—156.
- Nilsson, Bror*, Jättebjörk från Gällö i Jämtland. Skogsvakt., s. 282.
- Nordfors, Georg A.*, Något om björken, dess förhållande till granen och dess roll inom särskilt den jämtländska fjällskogen. Norrl. skogsv. tidskr., s. 1—76, 97—146.
- Nordqvist, Magnus*, Ett värdefullt danskt ekbestånd. Skogen, s. 26—29.
- Pettersson, Erik* och *Myllenberg, Birger* m. fl., Förslag till trädgårdsanläggningar vid lant- och industriarbetarebostäder. K. Lantbr.-ak. handl. och tidskr., s. 207—260.
- Robertson, A.*, Palmerna vid Rivieran. Viola nr 22.
- Sabroe, Axel S.*, Skogsbruket i Japan. Övers. av *Erik Geete*. Trävaru-ind. nr 47, s. 11—13, nr 48, s. 10—12, nr 50, s. 11—13, nr 51, s. 10—11, nr 52, s. 5—9.
- Schotte, Gunnar*, Några ord om sydvästra Sveriges ljunghedar och deras produktionsmöjligheter. Skogsvårdsf. exkursionsprogram, s. 7—17.
- , Tallfröets proveniens — Norrlands viktigaste skogsodlingsfråga. Några norrländska skogsförnyngningsproblem I. (Föredrag.) Medd. Skogsf. H. 20, s. 305—400.
- , Försök med några ovanligare barrträd i Västergötland. Lustgården, s. 73—80.
- , Ny lokal för vitbrokig tall. Lustgården, s. 142.
- Sernander, Rutger*, Vacker klotgran från Vidbo i Uppland. Sveriges Natur, s. 203—204.
- , Alsikelönnen i ruiner. Viola nr 36.
- , Översikt av växtvärldens utvecklingshistoria i Göteborgstrakten. Göteborgstraktens natur. Göteborgs stads jubileumsskrifter II, s. 279—288.
- Sjöbeck, Märten*, En översandad ekskog vid stranden av Öresund. Sveriges Natur, s. 130—142.
- Skottsberg, Carl*, Träden på Ellesbo. Lustgården, s. 39—52.
- , Göteborgs botaniska trädgård. Lustgården, s. 1—16.
- , Göteborgs växtvärld. Göteborgstraktens natur. Göteborgs stads jubileumsskrifter II, s. 289—332 (med 1 skogskarta).
- Sonesson, Nils*, En slottsträdgård med anor. Grönsöö i Mälardalen. Sv. Pom. Fören. årsskr., s. 1—16.

- Sonesson, Nils*, Hus, trädgård och terräng. Sv. Land, s. 443—444.
- Speissvitseff, Paul*, Bidrag till kännedomen om bruna örönvivelns (*Otiorynchus ovatus* L.) morfologi och biologi. Medd. Skogsf. H. 20, s. 241—260.
- Stålfelt, M. S.*, Om skogsträdens kolsyreassimilation och dess betydelse för produktionen. (Föredrag.) Skogsv. tidskr., s. 282—289.
- Sylvén, Nils*, I och kring Göteborg. Föreningens för Dendrologi och Parkvård fjärde exkursion. Lustgården, s. 111—140.
- Söderberg, Rudolf*, Från Vänerns skärgårdar och Kinnevikens flygsandsfält. Sveriges Natur, s. 97—120.
- Trägårdh, Ivar*, Tallbocken. Statens skogsförsöksanst. Flygblad nr 27. Skogen, s. 33—38.
- , Mål och medel inom skogsentomologien. Medd. Skogsf. h. 20, s. 209—240.
- , Skogsentomologiska bidrag II. Medd. Skogsf. h. 20, s. 401—424.
- Wachtmeister, A.*, Bok (Förkärla socken, Tromtö park, Blekinge). »Den största i Sverige». Blekingebygder, s. 207.
- , Hästkastanjer. Blekingebygder, s. 208.
- , En. Blekingebygder, s. 209.
- , Tall, Vambåsa. Blekingebygder, s. 210.
- , Murgröna. Tromtö. Blekingebygder, s. 211.
- , Tvenne bokar, Arvidstorp, Blekingebygder, s. 212.
- , Ekar vid Ryd. Blekingebygder, s. 212.
- , Gammal en, Hjortahammar. Blekingebygder, s. 213.
- Wålberg, G. V.*, Trädgårdssamhällen vid de skånska stenkolsverken. Täppan, s. 159—162.
- Wibeck, Edvard*, Om missbildning av tallens rotsystem vid spettplante-ring. Medd. Skogsf. h. 20, s. 261—299.
- Zetterberg H.*, Om sydbergen i Västerbottens län. Västerb. läns hembygdsf. årsb. 1923, s. 225—260.
- Öberg, Ture*, Muskall. Ett trädgårdskonstens mästerverk. Viola nr 43, s. 1—2.

Särskilda skogar och trädgårdar.

Svenska Trädgårdar.

- Herrgården Jonsered av *H—n*. Sv. Trädgårdstidn., s. 1—3.
- Säters hospital av *E. E—d*. Ibid. s. 13—15.
- Vassbo av *E. Wln*. Ibid. s. 25—26.
- Malmviks trädgård av *Gunnar Söderberg*. Ibid. s. 37—39.
- Ulriksdal av *Helge Thidblom*. Ibid. s. 49—51.
- Ökna säteris trädgård av *Eric J. A:son Hofsjö*. Ibid. s. 61—63.
- Stafsunds trädgård av densamme. Ibid. s. 73—75.
- Katrinedals trädgård av *E—n*. Ibid. s. 85—87.
- Ekebyhofs trädgård av *Eric J. A:son Hofsjö*. Ibid. s. 97—101.
- Täcka Udden av densamme. Ibid. s. 109—111.
- Djuröns trädgård av *H. Dahl*. Ibid. s. 121—123.
- Tuna trädgård av *Eric J. A:son Hofsjö*. Ibid. s. 133—135.

Särskilda skogar.

- Graninge bruk 150 år. Trävaruind. nr 46, s. 3—4.
Gårdshult av *G. Pfeiff.*. Skogsv. Exk.-pr., s. 40.
Skedala kronopark av *F. Barnekow*. Ibid. s. 27.
Sperlingsholms gods av *G. Pfeiff.* Ibid. s. 25—26.
Stjernarps fideikommiss av *G. Pfeiff.* Ibid. s. 42—43.
Svältorna av *Gunnar Schotte*. Exkursionsledare VI.
Enskilda skogar å Svältorna av *Karl F. Mellquist*. Skogsv. Exk.-pr.
s. 44—45.
Kronoparken Stora Svältan av *Åxel Kindstrand*. Ibid. s. 49—51.
Kronoparken Lilla Svältan och Ollestad av *R. Fränkel*. Ibid. s. 53—55.
Kronoparken Tönnersjöheden av *F. Barnekow*. Ibid. s. 40—42.
Visingsö av *Gunnar Schotte*. Exkursionsledare VII.
Kronobergs länsallm. i Vrå av *Per Westerberg*. Skogsv. Exk.-pr.,
s. 28—29.

Anonyma uppgifter om buskar och märkliga träd.

- Alprosen. Trädgårdsbladet nr 3.
Björk, En egendomlig (vid sjön Näckten i Jämtland). *Viola* nr 48, s. 7.
Björk, En vacker (hängbjörk, Hospitalsträdgården i Västervik). *Viola*
nr 46, s. 7.
Björnberg. Trädgårdsbladet nr 4.
Cotoneaster frigida. *Viola* nr 49.
Ek, En stor (Bosgård i Väderstads s:n, Ög.). *Sv. Land*, s. 607.
Ek, Stor (Bosgård i Väderstads s:n, Ög.). *Fauna och Flora*, s. 238.
Forsythia suspensa. En fager vårbuske. Trädgårdsbladet nr 5.
Förening, En, inom växtvärlden (sammanväxning hos tall från Dalby
s:n, Vrml.). *Viola* nr 1, 3—2.
Juniperus chinensis v. Sagentii. *Viola* nr 29.
[Jättelinden vid] Malmvik, Lovö s:n. *Viola* nr 11, s. 1.
Kaffeträdet som rumsväxt av *C. G. B.* Trädgårdsbladet nr 12.
Klätterrosor, Clematis och andra blommor i Mälarygder av *F—r A.*
Täppan, s. 50—51.
Krusbär och vinbär i stamform av *B. M.* Täppan, s. 16.
Magnolia parsiflora. *Viola* nr 20.
Martall, En. (Bodarsjö anhalt i Svegs s:n, Jmtl). *Viola* nr 8.
Misteln. En julens symbol. Trädgårdsbladet nr 12.
Passionsblommor av *K. B. K.* Täppan, s. 75—76.
Pseudolarix Fortunei. *Viola* nr 18.
Pyracantha Gibbsi (vild). *Viola* nr 28, s. 5.
Slinger-, klätter- och väggväxter i England. *Viola*, s. 21.
Rosor, Nya. *Viola* nr 31, nr 35.
Tall, En egendomlig (S:a Lönnberget i Malungs s:n). *Viola* nr 45.
Tamarix. *Viola* nr 20.
Tandvärksfuran i Lagmansered. *Viola* nr 3, s. 3.
Viburnum. *Viola* nr 22.

Övriga anonyma smånotiser.

- Arnold Arboretum. Viola nr 19.
Blombacka. Viola nr 21.
Dendrologiska föreningen (redogörelse för årsmötet). Viola nr 12.
Färd, Två dagars, genom leende Skånebygder. Täckpan, s. 119—124,
140—143.
Föreningen för dendrologi och parkvård av H. H. (exkursionsbeskrivn.).
Viola nr 43, s. 7.
Halmstad — den gröna staden. Viola nr 8, s. 1—6.
Stenpartier. Sv. Land, s. 330.
»Stenparti», Hur ett, gjordes om, av O. L—n. Täckpan, s. 27—29.
Trädgårdar å Djurgården. Viola nr 25.
Trädgårdsanläggningar, Förslag till, vid lant- och industriarbetare-
bostäder. Täckpan, s. 117.
Trädgårdsarkitekturen på jubileumsutställningen i Göteborg av K. A.
Viola nr 38.
Trädgårdsodlingens nuvarande ställning i Norden. Viola nr 44, s. 5.
Trädgårdsutställningen, 5:te nord., i Göteborg. Viola nr 39, s. 1—6,
nr 40, s. 6, nr 43 s. 4—5, nr 44, s. 3, 7.
Verrierpalmeter, Stränga, eller »fria» formträd? Täckpan, s. 6—7.
Vidjor, att binda med. Sv. Land, s. 214.
Vår i parken. Täckpan, s. 45.
Vårbeskrifning av rosor. Sv. Land, s. 186.
Vårdträden. Viola nr 37.
Örebro — en parkernas stad. Viola nr 35.

Biografier.

- Arnman, P. A. Viola nr 16, Sv. Trädgårdstidn., s. 56, Sv. Pom. årsskr.,
s. 107—109 av Carl G. Dahl, Täckpan, sid. 80.
Gauffin, Ossian. (Ur finska tidskr. Trädgårdsodl.). En märkesman på
trädgårdsodlingens område i Finland. Viola nr 1, s. 3.
Nyeland, Stephan, en märkesman i Danmarks hortikultur. Viola nr 1,
s. 1—2. Haven, s. 5.
Björkman, Carl Adolf Theodor, av Gunnar Schotte. Sv. Biogr. lex. Bd.
IV, s. 597—601.
Conwentz' Hugo, minne av Paul Kuum. Sveriges Natur, s. 24—36.
Fernow, Bernhard E., av Gunnar Schotte. Skogsv. tidskr., s. 199—200.
Bovin, Knut, 70 år. Sv. Land, s. 509, Sv. Trädgårdstidn., s. 116, Täckpan,
s. 184.
Pihl, Axel, 85 år. Sv. Land, s. 215—216, Sv. Trädgårdstidn., s. 44—45.
Ulriksen, Fr., 80 år. Täckpan, s. 1.

Bibliografier.

- Böcker, Nyutkomna, Skogsv. tidskr. *17—*22, *98—*99, *161—*167,
*208—*212, *237—*240, *338—*345.

Lantbrukslitteratur (Svenska bokhandelns fackkataloger I). Jordbruk, Mjölkhushållning, Husdjursskötsel, Fjäderfäskötsel, Biskötsel, Trädgårdsskötsel, Skogsskötsel, Jakt och fiske. Uddevalla. Svenska Bokhandlareföreningen. 96 sid. Pris 50 öre.

Meddelande från skogsbiblioteket, Skogsv. tidskr. *23—*26, *168—*171, *241—*246.

Schotte, Gunnar, 1922 års skogslitteratur. Skogsveckan 11—17 mars 1923. Program. 33 sid.

—, Bibliografisk förteckning över innehållet i Statens Skogsförsöksanstalts publikationer under 20-årsperioden 1904—1923. Medd. Skogsf. h. 20, s. 441—476.

—, Förteckning över nyutkommen litteratur rörande dendrologi och parkvård. Lustgården, s. 157—175.

Witte, Hernfrid, Förteckning över under år 1922 utkommen svensk litteratur rörande betes- och vallkultur, fröodling m. m. Sv. Betes- och Vallf. årsskr., s. 170—173.

b) I danska, finländska (å svenska ell. tyska språket) och i norska tidskrifter.

Aaeng, Rich., Trondhjems bymark 50 aar. Tidsskr. f. skogbr., s. 14—25.

Aas, Johan, Hagebruksundervisning i Norge. Norsk Gartnerf. tidskr. utst.-nr, s. 36—37.

Andersen, Arne, Ny dansk Rose: »Henrik Andersen». Dansk Havetidende, Aarg. 7, s. 69.

Andersen, E., Reiseindtryk fra Sverige 1922. Norsk Gartnerf. tidsskr., s. 66—67, 90, 114—115, 218—220, 229—230.

Andersen, J. P., Havens Udvikelse. Medd. fra Det Kgl. danske Havebrugsselskab, s. 25—28.

Andersen, M. P., Fjällväxter och stenpartier. Trädgårdsodlaren, s. 91—100.

Berg, A., En overdækket Siddeplats. Havekunst, s. 63.

Boman, Herman, Odling av Erica. Trädgårdsodlaren, s. 244—245.

B[orenius], E., Tallen på de danska hedarna. Odal mannen, s. 56—57.

Borchgrevink, P., Skog og havn i Gausdals Vestfjeld. Tidsskr. f. skogbr., s. 186—187.

Borregaard, P. Chr. F., Gartneriets Organisationer og dermed beslægtede Foreninger m. m., Havebrugsskoler, Legater m. m. Aarb. for Gartneri, s. 143—168.

Børgesen, F., Et Besøg i Jamaicas Bregneskove. Naturens Verden, s. 304—315.

Böttiger, Emil, Fra en Villahave i Aarhus. Havekunst, s. 85—90.

Cajander, A. K., Einige Hauptzüge der pflanzen-topographischen Forschungsarbeit in Finnland. Act. forest. fenn. bd 19, s. 1—31.

—, Der Anbau ausländischer Holzarten als forstliches und pflanzengeographisches Problem. Act. forest. fenn. bd. 24. 15 sid.

Christensen, Victor P., Om havekunst. Havedyrkeren, s. 11, 19, 26—27.

- Correvoon, H.*, Bjergplanternes Natur og Livsbetingelser. Dansk Have-
tidende, Aarg. 7, s. 73—74, 82—83, 97—98, 111—112.
- Dalgas, Chr.*, Egekulturer i Hedeegne. Hedeselsk. Tidsskr., s. 1—6.
—, Erfaringer angaaende forskellige Fyrrearters navnlig Skovfyrens
Kultur i Midt- og Vestjylland. Hedeselsk. Tidsskr., s. 41—54.
—, Beretning vedrørende Plantningsafdelningen. Hedeselsk. Tidsskr.,
s. 157—160.
- Dalskov, A.*, Den arkitektoniske Have eller Plantehaven. Dansk Have-
tidende, s. 84—85.
—, Ompodning af Frugttræer. Kolonihaven, s. 41—42, 67.
—, Beskæring af Espaliertræer. Ibid. s. 42—43.
—, Roserne. Ibid. s. 70—71.
—, Blomsterbuske og Blomstertræer. Ibid. s. 99—100.
—, Smaahavernes Beplantning. Ibid. s. 169—171.
—, Store Træer i Smaahaverne. Ibid. s. 183—184.
- Danvig, Alfred M.*, Oversigt over Gartneriet i Danmark 1923. Aarb. for
Gartneri, s. 9—38.
- Diederichsen, L. Chr.*, Betragtninger over Skønhedsværdierne i Træ-
plantninger ved vore Bolinger og i Lyst- og Parkanlæg. Medd. fra
Det Kgl. danske Havebrugsselskab, s. 76—80.
- Eide, Erling*, Lerkeplantningen i Jelsa, Ryfylke. Medd. fra Det norske
Skogsforsøksvæsen 1923, s. 81—82.
- Elfving, Fredr.*, Några drag ur den inhemska växtvärldens nyare historia.
Andra svenska lantbruksveckans handl. 1922, s. 151—191.
—, Per Kalm i Åbo. Trädgårdsodlaren, s. 66—70.
- Elfving, K. O.*, Från skogsutställningen i Göteborg. Odal mannen, s.
145—148.
- Errboe, Birger*, Bondehaven. Havekunst, s. 9—11. Med tillägg av *P.
Wod* och *C. Th. Sørensen*.
- Esbjerg, Niels*, Offentlige Foranstaltninger til Havebrugets Fremme i de
tre nordiske Lande. Haven, s. 161—162.
—, Forsøg med sorter af Stikkelsbær 1910—1920. Tidsskr. f. Planteavl,
s. 596—614.
- Flensborg, C. E.*, Fra Djursland (ang. användande av furufrö från).
Hedeselsk. Tidsskr., s. 22—24.
—, Lidt om Skove og Smaaplantninger. Asmildkloster Elevforenings
Aarsskrift 1923. 24 sid.
- Flod, Karl*, Et besök i Kristiansands kolonihaver. Norsk Havetidende,
s. 191—195.
- Friendeman, S.*, Slottshaven ved La Ferrières En-Brie. Norsk Gartnerf.
Tidsskr., s. 202—204.
- Fønhus, Mikkel*, Urskogen. Skogeieren, s. 223—224.
- Gaarder, Torbjørn*, Bakterieliv og salpetersyredannelse i jord. Norsk
Gartnerf. tidsskr., s. 115—116, 123—124, 132—133, 196—198.
- Gram, Alfred*, De nordsjællandske Statsskove og Lystskovspørgsmaalet.
Dansk Skovf. Tidsskr. (ref.), s. 496.

- Gram, Ernst og Rostrup, Sofie*, Oversigt over Sygdomme hos Landbrugets og Havebrugets Kulturplanter i 1921. Tidsskr. f. Planteavl., s. 185—246.
- Gram, Hans*, Ompodning af Frugttræer. Haven, s. 17—24.
- , Byernes Smaahaver. Havekunst, s. 104—105.
- Gripenberg, R.*, Ett äppleträds historia. Trädgårdsodlaren, s. 202—203.
- , Körsbärsproblemet. Ibid. s. 222—223.
- , Några meddelanden från fruktodlingens område. Tidskrift f. Finl. sv. Lantm., s. 344—347.
- Gustavussen, A.*, Tvegede Graner. Hedeselsk. Tidsskr., s. 9—10, Skovbrugstid., s. 30—22.
- Hein, O.*, Om Paavisning af Kobbersalte paa Barken af vintersprøjtede Frugttræer og Frugtbuske. Kolonihaven, s. 22—26.
- Helgasson, Einar*, Korte Træk fra Islands Havebrug. Haven, s. 33—36, 55—56.
- Helms, Joh:s*, Kæmpe-Egene i Jægerspris Nordskov. Dansk Skovf. Tidsskr., s. 500—521.
- Herring, P.*, De gamle Kulturrosers Historie. Medd. fra Det Kgl. Danske Havebrugsselskab, s. 1—8, 13—20, 41—47, 65—72, 81—88.
- Heyman, N.*, Byernes Smaahaver. Havekunst, s. 104—105.
- Holten, Just.*, Fyrresaaning paa et svensk Skovdistrikt. Dansk Skovf. Tidsskr., s. 271—278.
- , Lærk i forskellige Egne av Danmark. Dansk Skovf. Tidsskr., s. 411—455.
- Hove, K. M.*, Japanske Dværgtræer. Naturvennen, s. 20—22.
- , Ringning af Frugttræer. Haven, s. 39—40.
- Høeg, Ove*, Ginkgo biloba. Havedyrkn. Venner Medlemsskrift, s. 26—30.
- , Vildvin. Norsk Havetidende, s. 222—223, 264—265.
- Høeg, Arne*, »Sandvikslærken». Tidsskr. f. skogbr., s. 204—205.
- Ilvessalo, Lauri*, Der Lärchenwald bei Raivola. Medd. fr. forstsv. försöksanstalt, h. 5, s. 73—87.
- Ingversen, Walther E. Th.*, Alpeplanter for Norden. Dansk Havetidende, Aarg. 7, s. 70—71, 81—82, 94—95, 110.
- Jacobsen, Folke*, Den unge Mands Kolonihaveanlæg. Dansk Havetidende, Aarg. 7, s. 67—69, 79—81.
- Jensen, Albert*, Vestamerikanske Naaetræer i Danmark. Flora og Fauna, s. 1—7.
- Jensen, Alfred*, Præstegaards Haver. Medd. fra Det Kgl. danske Havebrugsselsk., s. 55—56.
- Jensen, N. P.*, Forsythia. Haven, s. 39.
- , Det jutske Haveselskab. 1873—1923. Haven, s. 81—89.
- , Graners og andre stedsegrønne Planters Anvendelse i Haven. Haven, s. 177—180.
- , Rosor, som fördraga fuktig väderlek. (Efter Haven). Trädgårdsodlaren, s. 226—227.
- Jørgensen, E. Erstad*, Kirkegårdshagen. Havekunst, s. 1—9.
- , Birk, Havekunst, s. 13—15.

- Jørgensen, E. Erstad*, Sophra jap. var. pendula. Havekunst, s. 33.
- , Charlottenlund. Havekunst, s. 34.
- , Bibliotekshaven. Havekunst, s. 37—43.
- , En villahave ved Snoghøj. Havekunst, s. 55—58.
- , Victoriaparken. Havekunst, s. 58—59.
- , Vindekæppehegn. Havekunst, s. 61—63.
- , Tennisbaneindhegninger. Havekunst, s. 69—71.
- , To parkanlæg i Randers, Havekunst, s. 73—79.
- , Stammehække. Havekunst, s. 92—93.
- , En Have på Fuglebakkevej. Havekunst, s. 94—96.
- , Göteborg. Havekunst, s. 109—114.
- , Näfvekvärns bruk. Havekunst, s. 129—132.
- , Haveskulptur. Havekunst, s. 135—140.
- , Fra danske Kirkegaarde. Vore Kirkegaarde, h. 1, s. 1—2.
- , Kirkegaardssagen. Vore Kirkegaarde, h. 1, s. 3—11.
- , Biota orientalis. Vore Kirkegaarde, h. 2, s. 3.
- , Lystskovspørgsmålen. Fra Skov og Træmark., s. 53—55. Inlägg av C. M. M., s. 55—56.
- Jørgensen, Karl A.*, De første Havebrugere. Tidsskr. f. Havebrugets Fremme, s. 204—206.
- Jørstad, Ivar*, Norske forsøksprøjtninger mot soppsykdommer på frukttrær i 1921 og 1922. Nord. Jordbruksforsk., s. 460—466.
- Kiær, Eigil*, En stilfuld engelsk Herregaardshave. Medd. fra Det Kgl. danske Havebrugsselskab, s. 49—52.
- , Anvendelse af dekorativ Kunst i engelske Haver. Ibid. s. 21—23.
- , Den sønderjyske Bondehave. Ibid. s. 73—76.
- Kierulf, Thv.*, Pinus montana f. gallica. Tidsskr. f. skogbr., s. 339—341.
- Killingstad, A.*, Bondemoreller. Norsk Havetidende, s. 123—126.
- Kirserud, K.*, Litt mere om vildvin. Norsk Havetidende, s. 265—266.
- Kordes' Söhne, W.*, Rosnyheter från de senaste åren. Trädgårdsodlaren, s. 19—24, 48—52.
- Lampén, Ernst*, De finländska landskapens skönhet. Finland. Land. Folk. Rike. Helsingfors. S. 127—135.
- Lie, Haakon*, Furuen i Nord-Trøndelag. Skogeieren, s. 42—44.
- Linkola, K.*, Naturskydd. Finland, Land. Folk. Rike. Helsingfors. s. 121—126.
- Lorenzen, Poul*, Lystskovspørgsmaalet. Fra Skoven og Træmark., s. 9—11.
- Lund, Oddvar*, Norges havebruk og gartneri i historisk belysning. Norsk Gartnerf. tidsskr. utst.-nr nr 2—5.
- Lundin, Ossian*, Äppelmjöldaggen, vår fruktodlings nyaste fiende. Trädgårdsodlaren, s. 174—175.
- , 5:te Nordiska Trädgårdsutställningen i Göteborg. Trädgårdsodlaren, s. 197—202, 217—221, 239—243.
- , Med trädgårdsmännen på exkursion i Stockholm och Göteborg. Trädgårdsodlaren, s. 206—212, 227—233.
- , Trädgårdsodlingens nuvarande ståndpunkt i Skandinavien och vad där f. n. göres till dess främjande. Trädgårdsodlaren, s. 224—226.

- Løye, C. V.*, Sommerhuset. Dansk Havetidende, Aarg. 7, s. 18—19, 27—28.
 —, Kongens Have. Dansk Havetidende, Aarg. 7, s. 31—32.
 —, Toptørhed. Dansk Havetidende, Aarg. 7, s. 96.
Lysbakken, S., Offentlig kontrol og lovbestemmelser med indflydelse paa hagebruket. Norsk Gartnerf. Tidsskr., s. 56—60.
Marchet, Julius, Die forstlichen Verhältnisse der Republik Oesterreich. Forstl. Tidsskr., s. 75—79.
Matulionis, P., Die litauischen Wälder nach dem grossen Kriege. Forstl. Tidsskr., s. 188—195.
Maribo, Carl, Alfred Ludvig Bruun. Haven, s. 65—66.
Misvær, H., Norge som fruktland. Norsk Gartnerf. Tidsskr., s. 16—19.
 —, Um fruktsetnaden. Norsk Havetidende, s. 65—70.
 —, Ompodningens utførelse. Norsk Havetidene, s. 70—75.
Moe, Asche, Vekster som ikke har taalt de sidste vintre. Erfaringer fra det sydvestlige Norge. Norsk Havetidende, s. 199—205.
 —, Blomstringstid og Veirling 1920—22. Naturen, s. 233—240.
Muribo, Ant., Om Burbanks planteexperimenter. Norsk Gartnerf. Tidsskrift, s. 227—228.
Møller Kristensen, J., Frugtavl paa Heden. Hedeselsk. Tidsskr., s. 13—19.
Mørkved, Karl L., Litt om skogtræernes indvandring og skogsgrenser i Namdalen. Tidsskr. f. skogsbr., s. 311—323.
Norlin, J. P., Beiträge zur Flora des südöstlichen Tavastlands. Act. forest. fenn., bd 23, s. 15—52.
 —, Die Habichtskräuter Finnlands. Act. forest. fenn. Bd. 23, s. 233—243.
Nyholm, Hugo, Blommande träd och buskar. Trädgårdsodlaren, s. 4—7, 24—27, 81—83, 122—126.
Olsen, Aksel, Nogen lave busker. Sjældnere arter, dekorative ved blomster, frugter eller blad. Norsk Gartnerf. Tidsskr., s. 37—42, 51—54.
 —, Sten og deres brug i Haven. Havekunst, s. 25—31, 43—47.
 —, Nogle faa Bemærkninger av E. E. J., s. 47—48.
 —, Irske roser. Havedyrkeren, s. 4—5.
 —, Fiogner kolonihave. Norsk Havetidende, s. 238—240.
Olsen, Ole, Frilandsvin. Tidsskr. for Havebrugets Fremme, s. 209—213.
Olstad, Gustav, Hjemmehagen. Norsk Gartnerf. Tidsskr. utst.-nr., s. 34—36.
 —, Hædret havedyrker (Erling Linde). Norsk Havetidende, s. 99—100.
 —, Nye resultater fra sprøitningsforsøk mot stikkelsbærdræperen. Norsk Landm.-bl. nr 8, s. 102—105.
Oppermann, A., Dyrkning af Lærk i Danmark. Et stykke Kulturhistorie. Det forstl. Forsøgsvæs. i Danm. Bd. 7, s. 1—324. 47 fig.
Palmgren, Alvar, Über Artenzahl und Areal sowie über die Konstitution der Vegetation. Act. forest. fenn. Bd. 22, 136 sid.
 —, Zur Kenntnis des Florencharacters des Nadelwaldes. Act. forest. fenn., bd. 22. 115 sid.
Pedersen, A., Bondehaver. Havekunst, s. 23—24 med »En kort bemærkning» av C. Th. Sørensen, s. 24.
 —, Om det mindre Havebrug i Amerika. Haven, s. 49—55.

- Perrin, H.*, Tre Foredrag om fransk Skovbrug. (Oversat af *Sofjy Topsøe*). Dansk Skovf. Tidsskr., s. 125—164.
- Petersen, Kav.*, Vestamerikanske Naaletræer i Danmark. Flora og Fauna, s. 139—140.
- Poulsen, Dines*, Blomstrende Kirsebær. Havekunst, s. 118—120.
- Ravn, Johannes*, Skovfrøanalyser i Sæsonen 1921—22. Dansk Skovf. Tidsskr., s. 83—85.
- Ruden, Ivar*, Bygdø Kongsgaards skog. Tidsskr. f. skogbr., s. 96—103.
- Schalin, Bengt M.*, *Cissus antaretica*. Trädgårdsodlaren, s. 7—8.
- , Dalby trädgård. Trädgårdsodlaren, s. 41—44.
- Schotte, Gunnar*, Om eken i Sverige och särskilt Visingsö ekplantering. Dansk Skovf. Tidsskr., s. 165—187.
- Shard, O. M.*, Beskärning af fristående fruktträd. Trädgårdsodlaren, s. 70—76. (Ur Norsk Havetidende.)
- , Utnyt vægflaterne til frugttræer. Norsk Havetidende, s. 163—170.
- Smith, Johannes*, Hvad er en skolehøve. Norsk Havetidende, s. 27—29.
- , Skolehagen i Norge. Norsk Gartnerf. Tidsskr. utst.-nr, s. 28—30.
- , Skolehøven. Norsk Havetidende, s. 170—175.
- , Skolehøverne i Drammen. Norsk Havetidende, s. 267—270.
- Sonesson, Nils*, Hus, trädgård och terräng. Havekunst, s. 114—117.
- Stening, Klas*, Kärnfruktssorter, lämpliga till odling i södra och sydöstra Finland. Trädgårdsodlaren, s. 55—56.
- , Våra gamla fruktträd. Om förädling af värdelösa äldre träd. Trädgårdsodlaren, s. 100—103.
- , Rotäkta fruktträd. Trädgårdsodlaren, s. 129—131.
- Sørensen, C. Th.*, Haveboligforeninger. Havekunst, s. 16—23.
- , Løvgange. Havekunst, s. 49—52.
- , Byernes Smaahaver. Havekunst, s. 80—84.
- , Ældre Kirkegaard ved London. Havekunst, s. 121—128.
- , Byernes Smaahaver. Havekunst, s. 107—108.
- , Havebetragtninger. Naturvennen, s. 7—8, 14—16.
- , En husmandshøve. Haven, s. 36—38.
- Sørensen, Hakon*, Bondehaven. Havekunst, s. 32—33.
- Tank, G.*, Raasjø skog i Nannestad. En skogs historie gjennom 250 aar. Tidsskr. f. skogbr., s. 285—299.
- Tholle, Johannes*, Billedhuggerens Høve. Medd. fra Det Kgl. danske Havebrugsselskab, s. 11—12.
- , Klosterhøver før og nu. Medd. fra Det Kgl. danske Havebrugsselskab, s. 28—31.
- , Sefionspringvandet som parkskulptur. Medd. fra Det Kgl. danske Havebrugsselskab, s. 93—95.
- , Hække. Tidsskr. f. Havebrugets Fremme, s. 194—196, 227—230.
- , Overvejelser over hvornaar man bedst anlægger Høven. Dansk Høvetidende, s. 93.
- , Før Høven anlægges. Dansk Høvetidende, Aarg. 7, s. 57—58.
- , Nogle Detailler. Haven, s. 135—137.
- , En mindre Villahøve. Haven, s. 24—26.

- Tholle, Johannes*, En Kridtstensmur. Havekunst, s. 102—103.
Thomsen, Martin, Roser. Haven, s. 75—76.
Tigerstedt, Rob., Försök med utländska träd införande i Finlands skogar. II:dra Svenska Lantbruksveckans Handl. Helsingfors, s. 133—150. Med 25 planscher.
Torchell, A., Skogarna på Sippola. Forstl. Tidskr., s. 51—58.
Ulleriks, A., Dryas. Havekunst, s. 92.
 —, Dryas, en af stenträdgårdens främsta prydnader. Trädgårdsodlaren, s. 181—182. (Efter Havekunst.)
Viddal, Olav, Havekunst — byggekunst. Norsk Gartnerf. Tidsskr., s. 3—4.
 —, Havekunstens utvikling i vårt land. Norsk Gartnerf. Tidsskr. utst.-n:r, s. 23—25.
Østergaard, Jens, En Skolehave med tilhørende Kolonihave i Lersøparken. Kolonihaven, s. 178—180.

Anonyma uppgifter om märkliga buskar och träd.

- Abies brachyphylla*. Dansk Havetidende, Aarg. 7, s. 108.
 Figendyrkning paa Friland. Tidsskr. f. Havebrugets Fremme, s. 197.
 Guldregn av *H. H.* Havedyrkeren, s. 125.
 Hassel. Havedyrkeren, s. 180.
Prunus triloba. Havedyrkeren, s. 116—117.
Prunus triloba. Tidsskr. f. Havebrugets Fremme, s. 177—178.
 Rhododendron, En hos oss fullt härdig, av *H. W.* Trädgårdsodl., s. 244.
 Risbusken. Havedyrkeren, s. 187.
 Rosa alba plena av *C. Th. S.* Havekunst, s. 52.
 Rosens sindsbillede. Blomsterhandlärbladet, s. 155—156.
 Slyngrose, En smuk hvid, av *J. K. J.* Medd. fra det Kgl. danske Havebrugsselskab, s. 8.
 Slyngrosor. Havedyrkeren, s. 83—84, 175.
 Åkeröppet i Tavastland av *B. Gbg.* Trädgårdsodlaren, s. 183—184.

Övriga anonyma smånotiser.

- Blomsterhave, Fra en, 850 m. o. h. Norsk Havetidende, s. 5—6.
 Fjerne egne, Fra, av *Erik*. Norsk Gartnerf. Tidsskr., s. 108—110, Fremme, s. 230—232.
 Forevisningshave, Randers-Kredsens. Kolonihaven, s. 20—22.
 Havedam, Den lille, eller Frilandsakvariet. Tidsskr. f. Havebrugets Fremme, s. 230—232.
 Havedyrkning i Finnmarken. Havedyrkeren, s. 149.
 Havedyrkningens Venner. Bør Selskapet, anlægge en mønster- og demonstrationshave i Kristiania. Norsk Havetidende, s. 270—271.
 Haveforeningen »Lundevang» av *C. M.* Kolonihaven, s. 33—35.
 Havebruksskole, Statens, paa Dømmesmoen indviet. Norsk Havetidende, s. 154—159.
 Havebruksutstilling, Den 5:te, nordiske. Norsk Gartnerf. Tidsskrift, s. 177—181.

- Havebruksutstilling, Den 5:te nordiske. Norsk Havetidende, s. 215—221, 247—251.
- Haveroser. Havedyrkeren, s. 75.
- Hækkeklipnings-Maskine, En. Dansk Havetidende, Aarg. 7, s. 46—47.
- Holländsk Have, En gammel, av *J. H. J.* Medd. fra Det Kgl. danske Havebrugsselskab, s. 24.
- Kirkegaard (Sorø), Fra danske. Vore Kirkegaard, h. 2, s. 1.
- Kolonihave. Forbundets nye store Foreningshave ved Nyborg av *C. W.* Kolonihaven, s. 49—50.
- Krontræers beskjæring. Havedyrkeren, s. 3—4.
- Lagförslag om växtskydd. Trädgårdsodlaren, s. 248—250.
- Landsdele. Bot. Tidsskr. Bd. 38, s. 78—79.
- Naturfredning af Skovpartier i Sønderjylland av *C. H. O.* Skovbrugstid., s. 127—128.
- Ouropsgaards Have paa Falster, Smaa Optegnelser om. Medd. fra Det Kgl. danske Haveselskab, s. 89—93.
- Pergolaer og løvgange m. m. i havene. Norsk Gartnerf. Tidsskr., s. 11—14.
- Rosenhave, Vor, av *E. K.* Norsk Havetidende, s. 13—15.
- Silkeormen, Lidt om, og Silkeavl. Naturvennen, s. 10—14, 29—32, 40—42.
- Stange Bygdealmening i fortid og nutid, av —*m* —*m*. Skogeieren s. 67—70.
- Stenpartier, Anlæg av. Havedyrkeren, s. 99.

Biografier.

- Agnar Barth.* Skogeieren, s. 229.
- Rafael Brander* 50 år. Forstl. Tidsskr., s. 33—34.
- Knut Bovin* 70 år. Norsk Gartnerf. tidsskr., s. 193; Trädgårdsodlaren, s. 215—216.
- Jørgen Barthelsens* Statute, Fra avstøringen af. Kolonihaven, s. 129—133.
- Alfred Ludvig Brunn.* Trädgårdsodlaren, s. 87.
- Oscar Rudolf Gauffin.* Trädgårdsodlaren, s. 86—87.
- Marie Jørstad* av *H. H. Gran.* Norsk Havetidende, s. 263—264.
- Stephan Nyeland.* Et kapitel av dansk havebrukshistorie av *Johannes Smith.* Havedyrkn. Venners Medlemsskr., s. 33—35.

Bibliografi.

- Fagblade og Tidsskrifter av *A. Pedersen.* Aarb. for Gartneri, s. 169—181.
- Fortegnelse over Alm. dansk Gartnerforenings Bogsamling. Aarb. for Gartneri. 62 sid.
- Oversikt over fremmed Litteratur vedrørende Jorddyrkning og Plante-kultur for Aar 1920. II. Økonomisk Havebrug ved *Carl Mariboe.* Tidsskr. f. Planteavl. s. 643—667.

FÖRENINGEN FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD.

Styrelseberättelse.

Föreningens för Dendrologi och Parkvård ordinarie årsmöte avhölls under livlig anslutning i Stockholm å Läkaresällskapets stora sal den 19 mars 1923 i samband med den då pågående Lantbruksveckan. Sedan styrelse- och revisionsberättelserna för år 1922 upplästs, beviljades styrelsen och skattmästaren full ansvarsfrihet för 1922 års förvaltning. I tur avgående styrelseledamöter, herrar M. P. ANDERSEN, CHR. BONDE, ROB. E. FRIES, G. SEDERHOLM och N. SYLVÉN, omvaldes. Till styrelsesuppleanter omvaldes i tur avgående herrar E. CEDERPALM, A. HÜLPHERS och N. SONESSON. Till revisorer omvaldes herrar RUDOLF BILLSTRÖM och EL. HOLMBERG med herr G. LIDMAN som suppleant. Professor C. SKOTTSBERG höll ett av talrika skioptikonbilder belyst föredrag: »Strövtåg i nordamerikanska skogar». Professor ROB. E. FRIES demonstrerade ett antal synnerliken vackra »dendrologiska bilder från Afrika». Civilingenjör G. CRONQUIST höll ett av charmanta färgfotografier illustrerat föredrag om »färgfotografiens användning för återgivning av blommor och frukter».

I samband med årsmötet höll styrelsen sammanträde för behandling av diverse löpande ärenden. Med anledning av ett av fru ELLEN LINDSTRÖM inlämnat förslag, »att i årsskriften Lustgården må årligen inflyta ett antal kortfattade beskrivningar å odlingsvärda träd och buskar jämte en enkel avbildning av dessas blad, blommor och frukt», uppdrogs åt arbetsutskottet att vidtaga åtgärder för det med allmänna sympatier mottagna förslagets förverkligande. Till ledamöter i arbetsutskottet omvaldes herrar CHR. BONDE, ROB. E. FRIES, N. SONESSON och N. SYLVÉN. Till sekreterare och redaktör för årsskriften omvaldes herr SYLVÉN och till skattmästare herr SONESSON.

Arbetsutskottet har under året sammanträtt trenne gånger. Föremål för arbetsutskottets behandling ha härvid främst varit årets sommar-exkursion och årsskriften för året. Då efter samråd med H. Maj:t

DROTTNINGEN föreningens besök å Solliden uppskjutits till 1924 års sommar, bestämdes förläggandet av årets exkursion till Göteborg i september månad i samband med den där pågående trädgårdsutställningen. Programmet för »Lustgården» 1923 bestämdes att i överensstämmelse med föregående årgångar i första hand omfatta beskrivningar av under exkursionen besökta trädgårdar och parker. Till införande i årsskriften föreslogs dessutom bl. a. i enlighet med det av fru ELLEN LINDSTRÖM vid styrelsens sammanträde väckta förslaget en uppsats om i Sverige försökta arter av släktet *Abies*. En dylik har också under året utarbetats och föreligger redan i korrektur, men dess tryckning har av kostnadshänsyn uppskjutits till nästkommande år. På tal om de under fjolåret tillsatta kommittéernas arbeten upplystes vid arbetsutskottssammanträde den 20 mars 1923 av professor SCHOTTE, att härdighetsundersökningar påbörjats vid Siljansfors i Dalarna med ett hundratal träd och buskar, erhållna från Alnarps plantskola. Vid arbetsutskottssammanträde å Hesselby den 6 juni beslöts, att föreningen skulle med fotografiska förstoringar av bilder från de gångna årens exkursioner, med karta över de tre första årens exkursionsrouter samt med hittills utgivna årgångar av »Lustgården» och samtliga exkursionsprogram delta i årets Trädgårdsutställning i Göteborg. För detta deltagande i utställningen belönades föreningen med Trädgårdsutställningens hedersdiplom.

Föreningens exkursion ägde rum den 23—25 september. Söndagen den 23 sept. var samling utsatt till 9,30 f. m. vid ingången till Göteborgs botaniska trädgård, som på förmiddagen besågs under prefektens, professor C. SKOTTSBERG, ledning. Kl. 1 samlades exkursionsdeltagarna till gemensam lunch med därpå följande sammanträde på Trädgårdsföreningens restaurang med föredrag av ingenjör E. BÜLOW-HÜBE om »Trädgårdskonsten vid jubileumsutställningen». Efter sammanträdet besågs Trädgårdsföreningen och besöktes Överås med dess imponerande arboretum. På förslag av v. ordföranden beslöts under besöket å Överås, att ett uttalande skulle från föreningen genom arbetsutskottet ingivas till Stadsfullmäktige i Göteborg ävensom till Metodistföreningen, de nuvarande ägarna av Överås, om lämpliga åtgärders vidtagande för de stolta Överåsträdens skyddande och bevarande åt eftervärlden. Dylika uttalanden ha också av arbetsutskottet senare avgivits. Den 24 sept. besöktes Stora Jonsered och Bondegården, Trädgårdsutställningen och Skogsutställningen å Jubileumsutställningen. Den 25 sept. båtfärd Göteborg—Ellesbo—Kungälv (häradshövding BÄARNHIELMS trädgård)—Bohus järnvägsstation och härifrån bilfärd till Gunnebo och Råda samt åter till Göteborg, där

exkursionen upplöstes. En utförlig skildring av den lyckade exkursionen har lämnats i 1923 års årsskrift.

»Lustgården» 1923, som utkom strax före julen, räknar 4 + 189 sidor text och 8 försättsplanscher, av dessa 4 färgplanscher efter av civilingenjör G. CRONQUIST tagna autochromfotografier. Genom särskilt tillmötesgående från Cederquists Grafiska Aktiebolag och Centraltryckeriet i Stockholm har det blivit föreningen möjligt att till nedsatt pris erhålla de för årsskriften särskilt värdefulla färgplanscher. Av statsmedel har föreningen för årsskriftens utgivande 1923 erhållit ett bidrag på tvåhundrafemtio kronor.

Föreningens medlemsantal uppgick den 31 dec. 1923 till 600, därav 6 stödjande och 29 ständiga medlemmar.

Rörande föreningens ekonomiska ställning den 31 dec. 1923 hänvisas till den i revisionsberättelsen lämnade räkenskapsöversikten.

Styrelsen.

Revisionsberättelse för år 1923.

Undertecknade, av Föreningen för Dendrologi och Parkvård utsedda revisorer av 1923 års förvaltning och räkenskaper, få härmed efter fullgjort uppdrag avgiva följande revisionsberättelse.

För revisorerna hava varit tillgängliga 1923 års protokoll samt kassabok med verifikationer. Protokollen hava genomgåts och verifikationerna, som beträffande utgifter varit vederbörligen attesterade, hava granskats och jämförts med kassaboken.

Föreningens ekonomiska ställning framgår av följande sammandrag.

Inkomster.

Kassa vid årets början	172: 09	
Avgifter av årsbetalande ledamöter	6,010: —	
» » 1 stödjande ledamot	100: —	
Räntor	368: 89	
Sålda årsskrifter	278: —	
Återbetalt porto	193: 70	
Annonser	248: —	
Statsbidrag för år 1922	500: —	7,870: 68

Utgifter.

Årsskriften, tryckning m. m.	4,096: 29	
Provision å annonser	170: —	
Honorar för uppsatser	529: 86	
Sammanträden	318: 60	
Exkursioner	160: —	
Porto	480: —	
Sekreterarens och redaktörens arvode (4:de kv. 1922 och 1923)	1,000: —	
Skattmästaren	100: —	
Skrivbiträden	200: —	
Skrivmaterial m. m.	296: 45	
Telefon och telegram	11: 15	7,362: 35
		<hr/>
	Behållning kronor	508: 33

Tillgångar den 31 dec. 1923:

Lager av årsskriften 1920—1923 388 ex. à 5: — ..	1,940: —	
Utestående fordringar å annonser	580: —	
Fordran av statsbidrag för år 1923	250: —	
Kontant i kassan	183: 95	
Innestående å sparkasseräkning i A.-B. Svenska Handelsbanken	1,205: 50	1,389: 45
Ränta å d:o för 1923	89: 92	4,249: 37

Fonderna:

Ständiga medlemmars fond:

Värdepapper:

Göteborgs stads 7 % obligationer 1921	4,000: —	
Konungariket Sveriges Stadshypotekskassas 5 % obl. 1915	1,000: —	
Svenska statens 5 % obl. 1914	1,000: —	
Å sparkasseräkning	800: —	6,800: —
		<hr/>
	Kronor	11,049: 37

Skulder den 31 dec. 1923:

Obetalda räkningar för årsskriften 1923:

Nya Tryckeribolaget, 1,000 ex. ord. upplaga	2,427: 18	
D:o 100 ex. numr. upplaga	147: 50	
D:o 1,000 küvert med firmatryck, 1,000 korsb.-omsl., postavgifter för klichéer och 20 ex. till D:r Sylvén	56: —	
Cederquists Grafiska A.-B., klichéer	140: —	
Honorar för uppsatser i Lustgården 1923	245: 30	
Frans Svanström & Co., 1 vertikalpärm	0: 75	
Porto	30: 55	
Telefonsamtal	6: 10	3,053: 38
		<hr/>
	Tillgångar över skulder kronor	7,995: 99
		<hr/>
		Kronor 11,049: 37

Vid revisionen hava företetts såväl förvaringsbevis av A.-B. Svenska Handelsbankens Notariatavdelning å ovannämnda obligationer som även sparkasseböcker i samma bank med vid årsskiftet inestående kronor 2,005: 50.

Statsbidraget för år 1923 har minskats till 250 kronor eller hälften mot år 1922, vilket är att beklaga.

Då räkenskaperna äro förda med noggrannhet och ordning samt någon anmärkning ej förekommit, få revisorerna tillstyrka, att styrelsen och kassaförvaltaren beviljas full och tacksam ansvarsfrihet för 1923 års förvaltning.

Lidingö Villastad den 21 februari 1924.

Rudolf Billström.

El. Holmberg.

FÖRENINGENS FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD STYRELSE.

SWARTZ, C., Universitetskansler, Stockholm, *ordf.*
SCHOTTE, G., Professor, Lidingö Villastad, *v. ordf.*
SYLVÉN, N., Fil. D:r, Svalöv, *sekreterare* och *redaktör* för årsskriften.

ANDERSEN, M. P., Direktör, Jönköping.
BONDE, CHRISTER, Greve, Hesselby, Spånga.
DAHL, C. G., Direktör, Alnarp, Åkarp.
FRIES, ROB. E., Professor, Stockholm.
HAGBERG, K. A., Redaktör, Stockholm.
HAMMARBERG, M., Stadsträdgårdsmästare, Stockholm.
NILSSON, N. HJALMAR, Professor, Svalöv.
RHEDIN, M., Brukspatron, Ellesbo, Surte.
SEDERHOLM, G., Godsägare, Ålberga gård.
SERNANDER, R., Professor, Uppsala.
TIGERSCHIÖLD, H., Kansliråd, Stockholm.
WACHTMEISTER, HARRIET, Grevinna, Kulla-Gunnarstorp.

Suppleanter:

ANDERSSON, ERNST, Skogschef, Ockelbo.
CEDERPALM, E., Direktör, Stockholm.
HJELM, E., Direktör, Göteborg.
HÜLPHERS, A., Trädgårdskonsulent, Skövde.
LINDERS, SVEN, Statsråd, Stockholm.
LINDSTRÖM, ELLEN, Fru, Djursholm.
SONESSON, N., Byrådirektör, Stockholm.

Arbetsutskott:

SCHOTTE, G., Professor, Lidingö Villastad, *ordf.*
BONDE, CHR., Greve, Hesselby, Spånga.
DAHL, C. G., Direktör, Alnarp, Åkarp.
FRIES, ROB. E., Professor, Stockholm.
SKOTTSBERG, C., Professor, Göteborg.
SONESSON, N., Byrådir., Kgl. Lantbruksstyrelsen, Stockholm, *skattmästare*.
SYLVÉN, N., Fil. D:r, Svalöv, *sekreterare* och *redaktör* för årsskriften.

FÖRENINGENS FÖR DENDROLOGI OCH PARKVÅRD
LEDAMÖTER.

BESKYDDARE:

H. M. DROTTNINGEN.

FÖRSTE HEDERSLEDAMÖTER:

H. K. H. KRONPRINSEN.

H. K. H. KRONPRINSESSAN.

H. K. H. HERTIGEN AV VÄSTERGÖTLAND.

H. K. H. HERTIGINNAN AV VÄSTERGÖTLAND.

H. K. H. HERTIGEN AV NÄRKE.

I FÖREGÅENDE MEDLEMSFÖRTECKNINGAR EJ UPPTAGNA LEDAMÖTER.

ANDERSSON, ALBIN, Seminarielärare, Eriksgatan 29, Uppsala.
ARVEDSON, J., D:r, Odengatan 1, Stockholm.

BANCK, CAROLINE, Fru, Karlavägen 60, Stockholm.
BEYER, HENNING, Kapten, Släp.
VON BLIXEN-FINECKE, OLGA, Friherrinna, Näsbyholm.
BÄÄRNHJELM, M., Häradshövding, Kungälv.

CRAFOORD, LILLY, Fru, Birgerjarlsgatan 48, Stockholm.

DAHL, WILHELM, Konsul, Stockholm.
DE LA GARDIE, JACOB, Greve, Maltesholm, Tollarp.

EHRENBERG-LARSSON, HILDUR, Fru, Opphem.
EKSTRÖM, C., Järnvägstjänsteman, Kattarp.

FAGERHOLM, JENNY, Fru, Vallnäs.
FRANCKE, EBBA, Fru, Beckershof, Katrineholm.

GRIPENSTEDT, OTTONIE, Friherrinna, Bysta, Kilsmo.
GYLLENKROK, CHARLOTTA, Friherrinna, Björnstorp.

HAMILTON, ELSA, Grevinna, Barsebäcksby.
HANSEN, HARALD, Grosshandlare, Gullbergs Strandgata 1, Göteborg.
HEDIN, JOHAN, Handelsträdgårdsmästare, Rotebro.
HENNING, K., Fru, Hälsingborg.
HÅKANSSON, AXEL, Ingenjör, Katrineholm.

KLINGSPOR, C., Friherrinna, Öströ, Tvååker.
KUYLENSTIERNA, GRETA, Fru, Sperlingsholm.

LAWSKI, Fröken, Norrköping.
LIGNELL, FANNY, Fru, Linnégatan 11, Göteborg.
LÖF, AXEL, Disponent, Domnarvet, Borlänge.

NATHORST-BÖÖS, LOUISE, Fröken, Rimforsa.
NISSEN, HENRIK, Kansliråd, Johannesgatan 24, Stockholm.

OLAN, OSSIAN, Bankkamrer, Djursholms-Danderyd.

PAULSSON, INGEBORG, Fröken, Ekeberga, Påarp.
POULSEN, SVEND, Herr, Roskildevej 78, Köpenhamn.

SILFVERSHIÖLD, INGEBORG, Friherrinna, Koberg, Upphärad.

TROLLE, ANNA, Friherrinna, Trollenäs.
TROLLE-WACHTMEISTER, ANNA, Grevinna, Årup, Bromölla.
TROLLE-WACHTMEISTER, BRITA, Grevinna, Trolle-Ljungby, Bäckaskog.

ULANDER, WILHELM, Direktör, Ekön, Motala.

WACHTMEISTER, BRITA, Grevinna, Hittarpslund, Hälsingborg.
WACHTMEISTER, EDITH, Grevinna, Kulla-Gunnarstorp, Hälsingborg.
WACHTMEISTER, MÄRTHA, Grevinna, Tistad, Larslund.
WALDEM, S., Godsägare, Nygård, Ölvingstorp.

ARTFÖRTECKNING.

Nedanstående förteckning upptager allenast i det föregående omnämnda träd och buskar. * vid angiven sida betecknar, att avbildning förekommer.

- Abelia Gräbneriana 110.
 Abies alba 3, 4, 5, 6, 7, 11*, 12*, 36, 132.
 Abies amabilis 3, 4, 7, 16*, 19, 27*, 28, 29*.
 Abies Appollinis = A. cephalonica Appollinis.
 Abies arizonica 4, 5, 6, 7, 22*, 23, 24*, 28, 30, 32, 34.
 Abies arizonica glauca 23.
 Abies balsamea 3, 4, 6, 7, 10, 12*, 15, 17*, 19, 22, 25, 31*, 34.
 Abies balsamea glauca 22.
 Abies brachyphylla = homolepis.
 Abies bracteata 3, 4, 7, 15*, 20, 36*, 38, 117.
 Abies cephalonica 3, 4, 5, 6, 7, 15*, 20*, 21*, 33*, 36, 119.
 Abies cephalonica Appollinis 21, 36.
 Abies cephalonica × Pinsapo 25.
 Abies cilicica 4, 6, 7, 13, 15*, 27*, 28, 30.
 Abies concolor 3, 4, 5, 6, 7, 13*, 26*, 27, 28, 29*, 30, 32, 34, 111, 147, 154.
 Abies concolor violacea 27.
 Abies firma 4, 7, 13*, 15, 33*, 34, 38.
 Abies Fraseri 3, 4, 6, 7, 14, 17, 37, 112.
 Abies grandis 3, 4, 5, 6, 7, 12*, 13, 15, 28, 30.
 Abies homolepis 3, 4, 5, 6, 7, 16*, 18*, 31, 32.
 Abies Lowiana 21, 23, 28, 30, 32, 34.
 Abies magnifica 4, 5, 6, 7, 22*, 23, 27*, 29*.
 Abies magnifica glauca 22.
 Abies Mariesii 3, 5, 6, 7, 17, 19, 29*, 32.
 Abies nobilis 3, 4, 5, 6, 7, 22*, 23*, 35*, 37.
 Abies nobilis argentea 22.
 Abies nobilis glauca 22.
 Abies Nordmanniana 3, 4, 5, 6, 7, 12*, 13, 14*, 15*, 33*, 35, 36, 116, 138, 154.
 Abies Nordmanniana glauca 13.
 Abies Nordmanniana × Pinsapo 25.
 Abies numidica 4, 6, 10, 12*, 14, 28, 30.
 Abies pectinata = alba.
 Abies Pindrow 20, 29, 30.
 Abies Pinsapo 4, 5, 6, 7, 20*, 25*, 27, 29, 30, 32, 114, 115, 116, 117, 119, 147.
 Abies Pinsapo argentea 25.
 Abies Pinsapo glauca 25.
 Abies sachalinensis 4, 5, 6, 7, 19*, 20, 29*, 37*, 38.
 Abies sachalinensis nemorensis 34.
 Abies sibirica 3, 4, 6, 7, 19*, 20, 31*, 32.
 Abies subalpina 3, 4, 6, 7, 22*, 23, 32.
 Abies subalpina coerulescens 23.
 Abies umbilicata 4, 5, 6, 7, 16, 34.
 Abies Webbiana 3, 7, 15, 16*, 19, 30, 117.

- Abies Veitchii* 3, 4, 5, 6, 7, 15, 16*,
 17, 19, 29*, 33, 37*, 38.
Abies Veitchii olivacea 33, 38.
Acer dasycarpum 140.
Acer platanoides (lönn) 55, 157,
 159, 160*, 161*.
Actinidia chinensis 122.
Aesculus Hippocastanum (kastanj; hästkastanj) 157,
 158.
Ailanthus glandulosa 134.
 Akacior 145.
Akebia quinata 110.
 Alm 86.
 Alm, blod- 62.
 Alm, häng- 62.
 Alm, krusbladig 62.
Alnus glutinosa (al; klibbal)
 133, 158, 160.
Amelanchier rotundifolia 112.
Ampelopsis quinquefolia (vild-
 vin) 147, 154.
Ampelopsis Veitchii 121.
Araucaria imbricata 115, 116, 117.
Aristolochia siphon 154.
Arundinaria flexuosa 110.
Arundinaria palmata 110.
Berberis Bergmanniae 110.
Berberis Darwinii 121.
Berberis Gagnepainii 110.
Berberis Hookeri 121.
Berberis Julianae 110.
Berberis sanguinea 110.
Berberis Sargentiana 121.
Berberis stenophylla 121.
Berberis subcaulialata 110.
Berberis Wallichiana 121.
Berberis Veitchii 111.
Berberis vulgaris (surtoorn) 137.
Betula verrucosa atropurpurea 111.
 Björk 133, 150, 158, 168, 169.
 Björnbär 132.
Buddleia albiflora 111.
Buddleia alternifolia 111.
Buddleia Davidii 110.
Buddleia Hemsleyana 111.
Buddleia nivea 110.
Buddleia stenostachya 110.
Buddleia variabilis 111.
 Buxbom 146, 154.
Callicarpa Giraldiviana 110.
Carpinus betulus (avenbok)
 48*, 49*, 99, 111, 133, 136.
Carpinus Tschonoskii 111.
Carya 122.
Castanea sativa (äkta kastanj)
 122.
Catalpa 122.
Cedrus atlantica (atlasceder)
 112, 115, 117, 120, 173.
Cedrus deodara (himalajaceder)
 112, 114, 115, 116, 117,
 120, 173.
Cedrus Libani (libanonceder)
 115, 172—173*.
Cephalotaxus drupacea 111.
Cephalotaxus Fortunei 111.
Cercidiphyllum japonicum 122.
Chaenomeles japonica 111.
Chaenomeles lagenaria 111.
Chamaecyparis Lawsoniana 111, 120,
 140.
Chamaecyparis Lawsoniana Alumii
 120.
Chamaecyparis Lawsoniana Fraseri
 120.
Chamaecyparis Lawsoniana Triumph von Boskoop 120.
Chamaecyparis nutkaënsis 111.
Citrus trifoliata 121.
Cladrastis lutea 122.
Clematis 154.
Clematis montana rubens 111, 122.
Clematis Spooneri 111.
Clematis Veitchiana 111.
Clerodendron Fargesii 110.
Cornus alba argenteomarginata 110.
Cornus sanguinea (benkornell)
 136.
Coronilla emerus 89.
Corylopsis pauciflora 111.
Corylus avellana (hassel) 143,
 150, 151*, 158, 163.
Cotoneaster affinis 111.
Cotoneaster Dielsiana 110.
Cotoneaster Franchetii 111.

- Cotoneaster frigida* 111.
Cotoneaster Henryana 110.
Cotoneaster horizontalis 111, 122, 147.
Cotoneaster obtusata 111.
Cotoneaster pannosa 110.
Cotoneaster salicifolia floccosa 110.
Cratægus (h a g t o r n) 48, 96, 132, 135, 137, 143, 163.
Cratægus cuneata 110.
Cryptomeria japonica 116, 120.
Cunninghamia lanceolata 110.
Cytisus præcox 110.
Elæagnus angustifolia 112.
Elæagnus umbellata 110.
Evonymus europæa (b e n v e d) 132.
Exochorda Giralddii 110.
Fagus silvatica (b o k) 94*, 95*, 96, 122, 136, 150, 152, 153*.
Fagus silvatica atropurpurea (b l o d b o k) 147.
Fagus silvatica pendula (h ä n g b o k) 147.
Forsythia viridissima 111.
Fraxinus excelsior (a s k) 49, 136, 139, 150, 156*, 157, 158, 160.
Genista ovata 111.
Genista sagittalis 148.
Glycine (b l å r e g n) 121, 147, 154.
G r a n, b a n d- 162*.
G u l l r e g n 122, 137.
Hamamelis mollis 111.
Hedera helix (m u r g r ö n a) 98*, 140, 143.
Helianthemum oelandicum (Ölands-s o l v ä n d a) 131.
Helianthemum vulgare (s o l v ä n d a) 147.
H i c k o r y 140.
Hydrangea 95.
Hypericum patulum 110.
Ilex aquifolium 111, 140.
Ilex Fargesii 111.
Ilex yunnanensis 110.
Jasminum Beesianum 110.
Jasminum nudiflorum 111.
Jasminum officinale 121.
- Juglans nigra* (s v a r t v a l n ö t) 138.
Juglans regia (v a l n ö t s t r ä d) 86, 140.
Juniperus chinensis 112.
Juniperus communis (e n) 121.
Juniperus communis hibernica 116, 121.
Juniperus communis suecica 116.
Juniperus sphærica 112.
Juniperus virginiana 147.
Koelreuteria apiculata 110.
Koelreuteria paniculata 110.
K ö r s b ä r 121, 122.
Larix (l ä r k; l ä r k t r ä d) 86, 119.
Larix decidua (e u r o p e i s k l ä r k) 138.
Larix sibirica (s i b i r i s k l ä r k) 167*, 168—169, 179—181.
Leycesteria formosa 111.
Libocedrus decurrens 115, 120.
Ligustrum amurense 111.
Ligustrum ovalifolium 110.
Ligustrum Regelianum 111.
Ligustrum Stauntoni 110.
Linnæa borealis (l i n n e a) 140.
Lonicera alseuosmoides 110.
Lonicera conjugialis 111.
Lonicera Giralddii 110.
Lonicera Hendersonii 110.
Lonicera Henryi 110.
Lonicera japonica 110.
Lonicera Ledebourii 111.
Lonicera nitida 111.
Lonicera sempervirens 154.
Lonicera Standishii 110.
Lonicera thibetica 110.
Lonicera tragophylla 110.
Lonicera xerocalyx 111.
Lycium barbarum 133.
Lycium chinense 111.
Magnolia 121.
Magnolia Kobus 122.
Mahonia japonica 111, 121.
Mahonia vulgaris 121.
Malus Halliana 111.
Malus silvestris (v i l d a p e l) 136.
M u l l b ä r s t r ä d 87.

Nypon 132.
 Osmanthus aquifolium 110.
 Paulownia imperialis 121.
 Pelargonior 145, 146, 154.
 Picea 119.
 Picea abies (gran) 140, 150, 158.
 Picea orientalis 140.
 Pil 160.
 Pinus 119.
 Pinus Armandi 111.
 Pinus Bangsiana 138, 139.
 Pinus Coulteri 115.
 Pinus laricio (svarttall) 132.
 Pinus laricio corsicana (korsikansk svarttall) 138, 139, 178—179.
 Pinus montana (bergtall) 139.
 Pinus monticola 112.
 Pinus silvestris (tall, vanlig tall; fura) 96*, 132, 139, 140, 150, 152, 154, 158.
 Pinus silvestris variegata (vitbrökigtall) 161—162.
 Pinus strobus (weymouth-tall) 138, 139.
 Platan 140, 145.
 Plommon 121.
 Plommon, Hackmans- 170, 171*.
 Poppel 86, 160.
 Populus balsamifera (balsampoppel) 139*.
 Populus nigra italica (pyramidpoppel) 139.
 Populus tremula (asp) 133, 136, 158, 161.
 Potentilla fruticosa (Ölandstok) 131.
 Prunus brachypoda 111.
 Prunus humilis 110.
 Prunus japonica 111.
 Prunus laurocerasus 112, 121.
 Prunus laurocerasus schipkaënsis 121.
 Prunus lusitanica 112.
 Prunus spinosa (slån) 96.
 Pseudotsuga taxifolia 111, 140.
 Pterocarya fraxinifolia 154.

Pyracantha coccinea 122.
 Pyracantha crenulata 111.
 Pyracantha Gibbsii 111.
 Pyrus Balansæ 111.
 Pyrus communis (vildpäron) 136.
 Pyrus cordata 110.
 Pyrus sinensis 111.
 Päron 121, 152.
 Päron, Bonne Louise 152.
 Päron, Esperensherre- 152.
 Päron, Moltke 152.
 Päron, Williams 152.
 Pärönträd 90, 159.
 Quercus robur (ek; stjärkek) 48, 50, 51*, 52*, 53*, 54*, 93*, 94*, 96, 133, 136, 137, 138, 139, 150, 153, 158*, 160, 163*, 164*, 165*, 166*.
 Quercus rubra 140.
 Quercus sessiliflora subintegrifolia 151, pl. 6*.
 Rhamnus davuricus 111.
 Rhododendron 100*, 100—104, 103*, 143.
 Rhododendron album elegans 102.
 Rhododendron album splendidum 102.
 Rhododendron ambiguum 112.
 Rhododendron arbutifolium 104.
 Rhododendron Boule de Neige 102.
 Rhododendron Charles Dickens 102.
 Rhododendron Cunninghami 103, 104.
 Rhododendron delicatissimum 102.
 Rhododendron fastuosum fl. pl. 102.
 Rhododendron F. D. Godman 103.
 Rhododendron ferrugineum 104.
 Rhododendron giganteum 103.
 Rhododendron grandiflorum 102.
 Rhododendron hirsutum 104.
 Rhododendron Hunnewellianum 111.
 Rhododendron Kettle drum 103.
 Rhododendron lapponicum 104.
 Rhododendron maximum 103.
 Rhododendron ochraceum 112.
 Rhododendron Pink Pearl 103.

- Rhododendron ponticum* 103.
Rhododendron præcox 112.
Rhododendron purpureum elegans 102.
Rhododendron racemosum 111.
Rhododendron roseum superbum 102.
Rhododendron Wilsoni 104.
Ribes sanguineum 111.
Robinia pseudacacia (a k a c i a ; r o b i n i a) 140, 170*.
Rosa-arter 48.
Rosa Gruss an Teplitz 95.
Rosa pteracantha 111.
Rosa Queen Alexandra 122.
Rosa Soulieana 110.
Rosa Wartburg 122.
Rosa Wichuraiana 110.
Rosor 93*, 95, 99, 144, 145, 146, 153—154, 175.
Rosor, vildrosor 143.
Rosor, kläng-, klätter- 95, 122, 146.
Rubus bambusarum 111.
Rubus clemens 112.
Rubus koreanus 111.
Rubus Kunzeanus 110.
Rubus lasiostylus 111.
Rubus mesogæus 112.
Rubus thibetanus 111.
Salix caprea (s ä l g) 158.
Salix fragilis (k n ä c k e p i l) 157*, 158.
Sarcococca ruscifolia 110.
Sequoia gigantea = *Wellingtonia* [gigantea] 112, 114, 115, 116, 117, 118, 120.
Sequoia sempervirens 114, 117, 118.
Sorbaria arborea 111.
Sorbus aucuparia (r ö n n) 150, 158.
Sorbus cuspidata 110.
Sorbus suecica (o x e l) 150, 158, 160.
Sorbus Vilmorini 110.
Spiræa cantonensis 110.
Spiræa Thunbergii 111.
Staphylea holocarpa 111.
Stranvæsia glaucescens 111.
Sycopsis sinensis 110.
Syrén 95, 122, 150*, 151.
Syringa tomentella 110.
Tamus communis 110.
Taxodium distichum (s u m p c y p r e s s) 120.
Taxus baccata (i d g r a n) 112, 120, 140, 146, 147.
Taxus baccata erecta 120, 121.
Taxus baccata hibernica 120.
Tecoma radicans 121.
Thuja gigantea 115, 116, 117, 119, 147.
Thuja occidentalis (t u j a) 144.
Thuyopsis dolabrata 147.
Thymus serpyllum 148.
Tilia (l i n d) 89, 106, 107*, 160, 168*, 169.
Tilia cordata (l i n d) 55, 135, 150, 158.
Tilia Oliveri 110.
Tsuga canadensis 140, 154.
Ulmus americana L. 59.
Ulmus campestris HARTM. fl. = foliacea GILIB.
Ulmus campestris L. (= glabra HUDS. + foliacea GILIB.) 55.
Ulmus campestris microphylla = minor.
Ulmus cordifrons (= foliacea × glabra) 78*.
Ulmus effusa WILLD. = lævis PALL.
Ulmus foliacea GILIB. (l u n d a l m) 47*, 48, 49, 50*, 55, 57*, 58, 59, 60, 61, 62*, 63*, 64—66, 73, 74, 76, 77*, 78, 134*, 135, 136.
Ulmus foliacea eracoviensis 65.
Ulmus foliacea crispula 75*, 76.
Ulmus foliacea glandulosa 65.
Ulmus foliacea pilosula 65, 67*.
Ulmus foliacea purpurascens 66.
Ulmus foliacea suberosa (k o r k a l m) 64, 154.
Ulmus foliacea van Houttei 66.
Ulmus foliacea GILIB. × glabra HUDS. 76, 78*.
Ulmus glabra HUDS. (a l m ; v a n l i g a l m ; b e r g a l m ; s k o g s-

- alm) 47, 55*, 56, 57*, 58, 59—62,
63, 64, 68, 70, 71, 72, 73, 136, 139.
- Ulmus glabra exoniensis* 62.
- Ulmus glabra fastigiata* 62.
- Ulmus glabra grandidentata* 60.
- Ulmus glabra grandifolia* 60.
- Ulmus glabra heterophylla* 60.
- Ulmus glabra laciniata* 61.
- Ulmus glabra nitida* 61, (66), 73.
- Ulmus glabra Trautvetteri* 61.
- Ulmus glabra* MILL. = *foliacea* GILIB.
- Ulmus laevis* PALL. (vresalm) 47*, 56*, 57, 58, 59*, 140.
- Ulmus latifolia* AIT. = *glabra* HUDS.
- Ulmus latifolia* POEDERLE 72, 73*, 74.
- Ulmus major* SM. 60.
- Ulmus microphylla* = *minor*.
- Ulmus minor* MILL. 66, 67*, 68*.
- Ulmus montana* WITH. = *glabra* HUDS.
- Ulmus montana nitida* 73.
- Ulmus nitens* MOENCH = *foliacea* GILIB.
- Ulmus pedunculata* FOUQ. = *laevis* PALL.
- Ulmus procera* SALISB. (engelsk alm) 68, 70*, 71*, 72.
- Ulmus scabra* MILL. = *glabra* HUDS.
- Ulmus suberosa* FR. (= *foliacea* GILIB.) 55, 64.
- Ulmus vegeta* (Hort.) 74.
- Ulmus -vegeta* (LOUD.) SCHNEID. (Huntingdon-alm) 74*, 76.
- Wellingtonia* = *Sequoia gigantea*.
- Viburnum betulæfolium* 111.
- Viburnum Davidii* 110.
- Viburnum dilatatum* 111.
- Viburnum erosum* 111.
- Viburnum Henryi* 110.
- Viburnum hupehense* 110.
- Viburnum rhytidophyllum* 147.
- Viburnum Sieboldii* 111.
- Viburnum utile* 110.
- Vinranka 146.
- Vitis vulpina* (= *riparia*) 147.
- Xanthoceras scrobifolia* 111.
- Äppelträd 122.
- Äpple, Borgherre 152.
- Äpple, Gravensteiner 152.
- Äpple, Kalmarglas- 152.
- Äpple, Melon- 152.
- Äpple, Renett 152.
- Äpple, Signe Tillisch 152.
- Äpple, Stenkyrke- 152.

Alnarps Trädgårdar, *Alnarp*, *Akarp*.

Förutom alla slags vanliga plantskoleartiklar tillhandahållas nyare, mindre vanliga träd, buskar och perenna växter.

NÄFVEQVARNNS BRUK

— Grundlagt 1623 —

Konstgjuteriavdelningen:

Urnor, Fontäner, Bänkar, Soffor, Tabu-
retter, Solvisare, Bevattningskar, Grav-
staket och Gravmonument, utförda efter
modeller av svenska konstnärer och arki-
tekter.

Handelsgjutgodsavdelningen:

Bränslebesparande spisar, Vattenvärmare,
Kaminer, Kombinationer av Gas- och
Vedspisar samt Kokkärl.

Begär våra kataloger och våra broschyrer
»Om spisar» och »Om vattenvärmare» hos närmaste
järnhandlare eller direkt från oss.

NÄFVEQVARNNS BRUK

NÄFVEQVARN.

Värdefulla böcker.

HANDBOK I SKOGSTEKNOLOGI

utgiven av de mest framstående fackmän på olika områden
under redaktion av

Wilhelm Ekman.

Med 2 kartor och 620 illustrationer.

Häft. 37: —, klotb. 42: —, halvfr. band 48: —.

DE SVENSKA SKOGSTRÄDEN

En skogsbotanisk handbok av Nils Sylvén.

I Barrträden.

Med 234 illustrationer.

Häft. 8: —.

FRUKTTRÄDENS RATIONELLA BESKÄRNING

samt omympning och plantering m. m. av Arthur Pekrun.

Fri övers. fr. tyskan av Ernst von Post under medv. av S. Adolf von Post.

Med 85 bilder. Pris kr. 2: 50.

VÅRA VANLIGASTE SKADEINSEKTER.

Tre väggplanscher över trädgårdens, åkerns och skogens skadeinsekter.

Redigerade av Prof. Alb. Tullgren och målade av artisten Axel Ekblom.

Tryckta i 12 färger och i format 75 × 90 cm.

Plansch I: Fruktträdens skadeinsekter. Plansch II: Bärbuskarnas, köksväxternas och rotfrukternas skadeinsekter. Plansch III: Sädesslagens, fodergräsens och skogens skadeinsekter.

Pris för varje plansch jämte texthäfte 5 kr.

RUDOLF ABELIN:

Om frukt och fruktträdsodling. En handbok för Sveriges fruktodlare. Andra upplagan. Med 24 planscher och 10 illustrationer i texten. Pris 4 kr.

Herrgårdsträdgården. En principbok om och för de större trädgårdarna på landet. Med 32 illustrationer. Pris 2 kr. 75 öre.

Villaträdgården. En bok för sommarställen och stadsgårdar. Andra upplagan. Med 18 illustrationer. Pris 2: 75.

Trädgården inomhus i krukor och jord, i glas och vatten. En bok för kvinnan och hemmet. Tredje upplagan. Med 19 planscher. Pris 2 kr. 50 öre.

Den mindre trädgården. En bok för täppan och torpet. Sjunde översedda och tillökade upplagan. Med 17 planscher och illustrationer. Pris 2 kr. 25 öre.

Lekstugans trädgård. En sommarbok för ungdom och smått folk. Med en färgtryckt plansch och 29 illustrationer av Malin Maartman. Pris 1 kr. 50 öre.

LILLIE LANDGREN:

Vår trädgård. 3:e omarbetade upplagan. Häft. 3: —, Kart. 3: 50.

C. E. Fritzes Bokförlags Aktiebolag.

Nytt Frö

av **DRIVLÖVKOJOR**, Teichers,

LUKTÄRTER, Early Spencer,

DRIVGURKOR, Rochfords m. fl.

KRONARTSKOCKOR, äkta violetta,

RÄDISOR, Rapid, Amager,

SALLAT, Böttners, Gulddrottning,

TOMATER för tidig drivning

är nu inkommet.

GLOXINIÄKNÖLAR – **GLADIOLUS**, vårbl. – **CYPRESS**.

Preparerade **BOKBLAD**, **ADIANTUMBLAD**, **RUSKUS**

SVENSONS FRÖHANDEL STOCKHOLM 2

Huvudaffär:

Lilla Nygatan 17 B.

Kontoret: Telefoner 98,

Norr 153 01.

Butiken: Norr 10 78.

Filial:

Sveavägen 34–36

(invid Hötorget).

Telefoner 82 92,

Norr 97 85.

VACKRA ÖGON. VACKER HY

är kvinnans mäktigaste vapen.

I vårt klimat är dagligt bruk av

YvY-tvålen

det bästa medlet för bevarande av kvinnlig färging.

YvY-tvålen säljes överallt å 1 kr.

Aktiebolaget YvY-Fabriken, Ystad.

Adelsnäs Trädgårdar, Åtvidaberg.

Rekommenderar sina välkända odlingar av trädskolealster och perenna växter.

Stora förråd av barrväxter.

Priskurant sändes på begäran.

Bliv medlem av Svenska Skogsvårdsföreningen!

Arsavgift 5 kr., mot vilken erhålles tidskriften »Skogen» med 12 häften om året. »Skogen» omfattar över 300 sidor med rikt illustrerade populära uppsatser för praktiskt skogsbruk. Är dessutom skogsbrukets största annonsorgan med 500 sidor annonser pr år.

Mot en avgift av 20 kronor pr år erhålles både **Skogen** och **Skogsvårdsföreningens Tidskrift**. Den senare omfattar närmare 1500 sidor pr år.

Anmälan sker till **Skogsvårdsföreningen, Jakobsbergsgatan 9, Stockholm C.**

En praktfull present

vid alla tillfällen

är en bukett Nejlikor

från

Aktiebolaget Björklund & C:o

i KRISTIANSTAD

Finfin kvalitet, både i färg och hållbarhet

Fråga alltid efter

Björklunds Nejlikor

Finnas hos alla Sveriges Blomsterhandlare

**FÖRBÄTTRAD JORD
ÖKAD AVKASTNING**

LUCKRA UPP JORDEN

kring de gamla träden, så att dessa
få bättre näring. — Skaffa undan
stubbar och tag upp planteringsgro-
par vid nyplantering med tillhjälp av

**SÄKERHETSSPRÄNGÄMNET
NITROLIT**

ELLER

STUBB=BOMBER

LÄTTHANTERLIGT — OFARLIGT

BILLIGT

FÄR SÄNDAS SASOM VANLIGT GODS

REKVIRERA VÅR HANDBOK,
SOM ERHÅLLES GRATIS OCH FRANCO

JOFUROL-PREPARATEN

Jofurol MOT OHYRA I MAXT HUS OCH DRIVBANKAR
TEKN. FABRIKEN **JOFUR Rökpulver**

APHICID, NICOTOXIN, JOFUROL, JOFUROL-BLAD, JOFUROLPAPPER, JOFUROLRÖK-PULVER äro de bästa och billigaste medlen mot skadeinsekter på växter.

Om bekämpande av svårartat uppträdande av barrlöss på ädelgranar skriver direktör Carl G. Dahl i Svenskt Land bl. a. följande:

"Då de nämnda skadedjuren säkerligen uppträda på många håll inom landet och en var trädgårdsvän väl bör vara angelägen om att skydda sina vackra ädelgranar mot följderna av barrlössens angrepp, bör meddelas, att ett så vitt man kan finna både ofarligt och på

samma gång mycket effektivt medel finnes, som i jämförelsevis större skala kommit till användning inom Alnarps trädgårdars plantskolor, nämligen det nikotin-haltiga preparatet nikotoxin."

Bruksanvisning och prislista sändes på begäran.

Extrapris vid behov av större kvantitet, då offert torde infordras direkt från fabriken.

Tekniska Fabriken JOFUR.

Tel. 11 29.

Nils I. Bruzelius.

Lidingö Villastad.

Två idealböcker

H. H. Thomas

IDEALTRÄDGÅRDEN

översatt av Elisabeth af Ugglas.

Andra upplagan genomsedd av Trädgårdsarkitekt Olle Piehl.

Häft kr. 6: 75; inb. 8: 50.

"— — — utgör idealboken om trädgården. — — — författaren har behandlat sitt ämne med friskhet och rörlighet — — — givet mot bakgrunden av en massa utomordentligt noggranna sakuppgifter — — — rikt och vackert illustrerat och mycket trevligt översatt — — —." Stockholm-Tidningen.

A. Wahlgren

SKOGSSKÖTSEL

Handledning vid uppdragande, vård och föryngring av skog.

Andra upplagan. Häft. kr. 22: 50; inb. 25: —.

"— — — Handboken är för den praktiske skogsmannen eller skogsstuderanden en oundgänglig rådgivare och lärare — — — kan ej nog varmt rekommenderas till studium åt var och en, som har intresse för våra skogar och deras liv."

F. A. Bergman i Sydsvenska Dagbl. Snällp.

P. A. Norstedt & Söners Förlag.

A. B. Nordiska Fröhandeln,

Mästersamuelsgatan 45, Stockholm C.

Telefoner: 317 25, Norr 142 20

Frö, Blomsterlökar, Rosor, Krukväxter.

Utrotningsmedel mot växtparasiter.

Gödselämnen, Redskap, Fruktpörpackningsmateriel m. m.

Rikhaltig katalog på begäran.

VÅRFRISK GRÖNSKA

på gräsmattorna hela sommaren igenom åstadkommes genom att klippa dem ofta och väl. Gräsets inneboende livskraft skjuter nämligen fram nya, saftiga skott som ersättning för de avklippta.

NORRAHAMMARS GRÄSKLIPPARE "TANGENT", "REX" och "DUX" stå i en klass för

sig. De äro lätta, starka och billiga.

Knivarna äro av slitstarkt specialstål, självskärpande och lätt inställbara för olika längd på gräset.

Lagergångarna äro väl skyddade. Maskinerna levereras dels med kullager och dels med bussningslager. Lätt och tyst gå därför

NORRAHAMMARS GRÄSKLIPPARE

NORRAHAMMARS BRUK,
NORRAHAMMAR.

Page 106 continued